Утвърдил: Министър на околната среда и водите

/……../

РЕГИОНАЛНА ИНСПЕКЦИЯ ПО ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ – МОНТАНА
3400 гр. Монтана, ул „Юлиус Ирасек” № 4, ПК 55
тел: (+35996) 300 960, факс: (+35996) 300 961, E-mail: riosv_mont@net-surf.net,
www.riosv-montana.com

ПЛАН ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА РЕЗЕРВАТ „ЧУПРЕНЕ"

2014 г.

Проектът “Изпълнение на дейности за устройство и управление на резерват „ Чупрене”, резерват „Горната кория” и поддържан резерват ”Ибиша”, приоритетна ос 3, се финансира от Европейския фонд за регионално развитие и държавния бюджет на Р България чрез оперативна програма „Околна среда 2007-2013”

Съдържание:

РЕЧНИК НА СПЕЦИФИЧНИ ДУМИ И СЪКРАЩЕНИЯ 40

РЕЗЮМЕ 53

ЧАСТ 0: ВЪВЕДЕНИЕ 56

0.1. Основание за разработването на плана 56
0.2. Процес на разработване – участници, обществени обсъждания 57
0.3. Предназначение и особености на плана 61

ЧАСТ 1: ОПИСАНИЕ И ОЦЕНКА НА ЗАЩИТЕНАТА ТЕРИТОРИЯ 62

ОБЩА ИНФОРМАЦИЯ 62

1.0. Местоположение и граници 62
1.1. Площ на защитената територия 65
1.2. Фондова и административна принадлежност 67
1.3. Законов статут на резерват „Чупрене“ 68
1.4. Собственост 77
1.5. Управленска структура 78
1.15.1. Организационна структура и администрация 78
1.15.2. Персонал-функции 82
1.15.3. Материално-техническо обезпечаване 83
1.6. Съществуващи проектни разработки 85
1.6.1. Съществуващи и в процес на изпълнение програми, планове и проектни разработки за последните 10 години, свързани със строителство, ползване на ресурси и др. дейности на територията на Р 85
1.6.2. Степента на реализация и актуалност, като цяло или на части, от описаните проектни разработки .. 85
1.6.3. Опис на научните разработки, свързани с Резервата 85
1.6.4. Опис на други разработки и програми, свързани с регионалното развитие, туризма и др. на различни нива, имащи някаква връзка с Р 88
1.7. Съществуващо функционално зониране и режими на обекта 90

ХАРАКТЕРИСТИКА НА АБИОТИЧНИТЕ ФАКТОРИ 93

1.8. Климат 93
1.8.1. Фактори за формиране на местния климат 93
1.8.2. Елементи на климата 94
1.9. Геология и геоморфология 103
1.9.1. Геоложки строеж, морфоструктури и морфометрия 103
1.9.2 Геоморфология на релефа 112
1.10. Хидрология и хидробиология 114
1.10.1. Хидрология и хидрография 114
1.10.2. Хидрохимия 118
1.10.3. Хидробиология 122
1.11. Почви 124
1.11.1. Разпространение и характеристика на почвите. 124
1.11.2. Почвени процеси 129

БИОЛОГИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА 129

1.12. Екосистеми и биотопи 129
1.12.1.4. Литературен преглед на проучвания на видове и екосистеми в резерватната територия 141

1.12.1.5. Оценка на съвременното състояние на екосистемите 143
1.13. Растителност 145
1.13.1. Класификация на растителността 145
1.13.2. Характеристика на горскодървесната растителност 150
1.14. Флора 214
1.14.1 Нисши растения и гъби. 214
1.14.2 Висши растения. 229
1.14.3 Лечебни растения. 237
1.15. Фауна 240
1.15.1. Безгръбначни животни 242
1.15.2. Риби /сладководна ихтиофауна/ 245
1.15.3. Земноводни и влечуги 246
1.15.4. Птици 249
1.15.5. Бозайници 264

КУЛТУРНА И СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКА ХАРАКТЕРИСТИКА 278

1.16. Ползване на резервата и социално-икономически аспекти 278
1.16.1. Население и демографска характеристика на община Белоградчик/Чупрене, област Видин 278
1.16.2. Селищна мрежа 284
1.16.3. Техническа инфраструктура, застроени площи и сгради 286
1.16.4. Селско стопанство 289
1.16.5. Горско стопанство 291
1.16.6. Лов, риболов, събиране на природни продукти: 292
1.16.7.Туризъм, рскреация, спорт, услуги 294
1.16.8. По-значими дейности и занаяти в района. 302
1.16.9.Информираност на обществеността за резервата и отношението към него 304
1.17. Настоящо ползване на прилежащите територии и влиянието върху резервата 306
1.18. Културно – историческо наследство 307
1.19. Ландшафт 315
1.19.1 Структура на ландшафта 315
1.19.2.Естетически качества 317
1.20. Състояние на компонентите на околната среда 318

ПЪРВА ОЦЕНКА 318

1.21. Екологична оценка 318
1.21.1. Уязвимост 318
1.21.2. Рядкост 322
1.21.2. Естественост 325
1.21.3. Типичност 327
1.21.4. Размери. 330
1.21.5. Биологично разнообразие. 332
1.21.6. Стабилност и нестабилност. 335
1.22. Социална и икономическа оценка 338
1.22.1. Социално-икономически условия ..... **Грешка! Показалецът не е дефиниран.**
1.22.2. Собственост ..... **Грешка! Показалецът не е дефиниран.**
1.22.3. Управление ..... **Грешка! Показалецът не е дефиниран.**
1.22.4. Формиране на основните и на специфичните проблеми на територията. 341
1.23. Потенциална стойност на защитената територия 342

Ч А С Т 2: ДЪЛГОСРОЧНИ ЦЕЛИ И ОГРАНИЧЕНИЯ 346

2.1. Дългосрочни цели ... 347
2.1.1. Определяне на главните цели ... 347
2.1.2. Определение на второстепенните цели ... 348
2.2. Ограничения ... 349
2.2.1. Тенденции с естествсн характер ... 349
2.2.2. Тенденции от антропогенен характер ... 352

ВТОРА ОЦЕНКА ... 355

2.3. Ефект на ограниченията върху дългосрочните цели ... 355
2.4. Потенциални възможности на защитената територия ... 370

ЧАСТ 3: РЕЖИМИ, НОРМИ, УСЛОВИЯ И ПРЕПОРЪКИ ЗА ОСЪЩЕСТВЯВАНЕ НА ДЕЙНОСТИТЕ ... 372

3.2.1. СТРОИТЕЛСТВО И ИНФРАСТРУКТУРА: ... 372

3.2.2. ДРУГИ РЕЖИМИ И НОРМИ ... 372

3.1.Зониране и функционално предназначение на зоните ... 372
3.2. Режими и норми ... 372

ЧАСТ 4: ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЧИ И ПРЕДПИСАНИЯ ЗА ОПАЗВАНЕ И ПОЛЗВАНЕ ... 378

4.1. Определяне на приоритетите ... 378
4.2. Програми ... 378
4.3. Проекти ... 380
4.4. Оперативни ЗАДАЧИ ... 387
4.5. Работен план ... 389

ЧАСТ 5: ПРЕГЛЕД НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ЦЕЛИТЕ И ЗАДАЧИТЕ ... 396

5.1. ПРЕРАЗГЛЕЖДАНЕ НА ЦЕЛИТЕ ... 396

5.2.Преразглеждане на задачите ... 396

ПРИЛОЖЕНИЯ ... 397

РЕЧНИК НА СПЕЦИФИЧНИ ДУМИ И СЪКРАЩЕНИЯ

Специфични думи

Абиотичен	Свързан с неживата природа.
Абиотични фактори	Условията на неживата природа, които въздействат върху организмите и имат пряко значение за живота им.
Аборигенен, автохтонен	Първичен, местен.
Автохтонен вид	Съществуващ вид в ареала на видообразуването
Антропогенен	Предизвикан от човека.
Антропогенни фактори	Съвкупност от разнообразни човешки дейности, които действат върху живата и неживата природа.
Ареал	Територия на географско разпространение на таксони живи организми (вид, род, семейство и т.н.) или съобщества (синтаксони от различен ранг).
Асоциация	Основна синтаксономична единица при класификация на растителността.
Безпокойство	Резултата от различни човешки дейности върху дивите животни, изразяващ се в уплашено, възбудено или раздразнено състояние и невъзможност да осъществяват присъщите им поведенчески действия в заетата от тях зона. Води до отрицателен за животното резултат - от изменения в поведението до напускане на естествения му район на обитаване.
Биологично разнообразие	Многообразието на живите организми на видово и надвидово равнище, многообразието на съобщества, местообитания и екосистеми от различни равнища.
Биотичен	Свързан с живите организми и живата природа.
Биотични фактори	Взаимодействия между организмите при съвместния им живот.
Биоценоза (съобщество)	Биологична система от популации на различни видове, които са взаимно свързани и обитават определена територия с еднородни условия (биотоп).

Бракониерство	Нарушаване на законовите норми за опазване на природните ценности с цел лично облагодетелстване. Включва всички форми на посегателства към всички типове природни ценности, включително: - убиването, улавянето, преследването и нараняването на диви животни; вземане, пренасяне и превозване на намерени ранени и убити животни или разпознаваеми части от тях; събиране на яйца и индивиди; търговия с диви животни; - престой или движение на лица на територията на парка с извадени от калъф и сглобени гладкоцевни и нарезни пушки, огнестрелно оръжие с автоматична и полуавтоматична стрелба. Бракониерството представлява престъпление по Наказателно-процесуалния кодекс с изключение на маловажните случаи, които се считат за административни нарушения.
Вид	Група популации, индивидите в които обменят генетичен материал свободно помежду си, но не с индивиди от популации от други видове.
Възможност за възстановяване	Усилие (във време и ресурси) за възстановяване в ЗТ на вид или хабитат (EUROSITE). Чрез този критерий се установява стойността на елемента: колкото по-трудно е възстановяването, толкова по-важно е опазването на съответния елемент.
Възстановяване	Пресъздаването на цели съобщества от организми и местообитания по модел на естествено възникващите.
Генетични ресурси	Материали от растителен, животински или микроорганизмов произход, съдържащи функционални единици на наследственост и имащи реална или потенциална стойност.
Гола сеч	Изсичането на цялата дървесна растителност върху площ над 1 декар или сливането на голи сечища, чиято обща площ е над 1 декар.
Гори	Земя, заета от горскодървесна растителност с площ над 1 декар. (ЗГ, чл.2, ал1.)
Горски територии	Всяка територия извън строителните граници на населените места, предназначена основно за гори и обхващаща гори, храсти, земи за залесяване, недървопроизводителни земи, посочени в единния кадастър, с изключение на горите, създадени върху земи от поземления фонд (чл.2,(2),(3) от Закона за горите).
Демутация	Естествено възстановяване на природната растителност на мястото на деградирана или унищожена от човека растителност.
Дендробионт	Организъм, живеещ върху даден дървесен вид растение.
Диагностични видове	Група от видове с оптимално развитие в рамките на определен синтаксон.

Дива природа	Участък от природата, който не е нарушен от дейността на човека, естествен ландшафт с характерни диви растения и животни и съобщества от тях.
Доминантен вид	Вид, който преобладава по численост, оказва съществено влияние върху средата и обмена на енергия в биоценозата.
Едификатор	Вид, който обуславя условията за живот в съобществото.
Екологичен коридор	Територия, която осигурява връзката на популации, съобщества, екосистеми или местообитания и осигурява безпрепятствената миграция на индивиди и генетичен материал.
Екологични групи растения	Групи от растения със сходни приспособителни признаци, които се образуват предимно под виляние на еднин доминиращ фактор в дадените условия (влажност, температура, светлина, механичен и химичен състав на почвата и др.).
Екологична ниша	Пространствено и функционално място на вида в екосистемата; съвкупността от условията на живот в екосистемата, съответстващи на изискванията, към средата от ценопопулациите на даден вид.
Екологично равновесие	Състояние на балансираност в екосистемата между биоценозата и биотопа на всички надорганизмови равнища.
Екологична сукцесия	Последователна смяна на една екосистема с друга под въздействието на фактори, които съществено изменят или разрушават първоначалната и се създават условия за развитието на друга екосистема, по-приспособена към новите условия.
Екосистема	Динамичен комплекс от растителни, животински и микроорганизмови съобщества и тяхната нежива околна среда, които си взаимодействат като функционална единица.
Екотонна зона	Гранична зона между две екосистеми.
Експлеренти	Растения, които имат слаба конкурентноспособност, но способни много бързо да заемат освободените от силните конкуренти територии.
Ендемит	Вид, който се среща само в определен географски район.
Епигеобионти	Обитатели на горния приземен слой.
Естественост	Незасегнатост от човешка дейност; липса на окултуряване или опитомяване (EUROSITE).
Застрашен вид	Вид, който е заплашен от изчезване в целия си ареал или в голяма част от него.

Проектът “Изпълнение на дейности за устройство и управление на резерват „ Чупрене”, резерват „Горната кория” и поддържан резерват ”Ибиша”, приоритетна ос 3, се финансира от Европейския фонд за регионално развитие и държавния бюджет на Р България чрез оперативна програма „Околна среда 2007-2013”

Застрашен таксон	Таксон, чиято численост на популациите и област на разпространение намаляват по начин, по който в определен обозрим период може да престане да се среща в дадения район (локално застрашен), в страната (национално застрашен) или на планетата (глобално, световно застрашен); съществуват подробни международно признати класификации на степените на застрашеност и критериите на определянето им.
Защитен таксон	Таксон, поставен под режим на опазване със закон или друг нормативен документ, за който се забраняват всички действия, които могат да нанесат вреди на индивидите, на гнездата или леговищата им, на местата, които те обитават, включително безпокойство, взимане на намерени мъртви индивиди, пренасяне и т.н.
Земеделски територии	Земеделските земи по смисъла на Закона за собствеността и ползуването на земеделските земи.
Зониране	Разделяне на защитената територия на части, наричани зони, които се използват за целите на управлението, обикновено временно (продължителността на съществуването им може да бъде по-малка от периода на действие на плана). Във всяка зона предписанията за управление са приблизително еднакви и се различават по тип и интензивност от тези в другите зони на плана.
Идеална цел	Изказ, който полага идеалното управление на територията, при условие че отсъстват ограничители и модифициращи фактори и управляващата организация има пълен контрол над територията (EUROSITE).
Иманярство	Проучване, разработване, търсене и намиране на стойностни археологически и исторически обекти от физически или юридически лица, нямащи законно право предвидено от Българското Законодателство да извършват тези дейности.
Интерпретативни дейности	Дейности, които имат за цел да представят ценностите на ЗТ, проблемите на управление и важността му за отделния човек. Състоят се в съчетание от послания чрез "екскурзоводски" беседи, печатни, визуални и други материали, примери и човешко взаимодействие, илюстриращо значимостта на територията. Извършват се главно в защитената територия, но в някои случаи и извън нея. Най-често терминът се използва за дейностите по обслужване на посетителите.
Климакс	Последен, относително устойчив стадий на естествено развитие на съобществото и на екосистемата като цяло, който най-пълно съответства на екологичните условия в дадената местност в съответния период.

Конкуренция	Взаимоотношение между популациите, възникващо при използване на общ хранителен ресурс.
Консервационно значим	Вид или друг таксон, съобщество, екосистема, природно местообитание, признати в научно издание за застрашени в някаква степен или притежаващи съществена екологична роля (например включени в национални или международни червени книги или списъци, в приложения към конвенции или директиви и други подобни документи).
Ксерофилен	Сухолюбив, приспособен към живот в условия на недостиг на вода и понижена влажност.
Ландшафт	Обособена територия, появата на някои от елементите на която е възникнала като резултат на действия и взаимодействия между природни и/или човешки фактори.
Мезофил	Организъм, предпочитащ средни (умерени) условия на овлажнение на въздуха и почвата.
Местообитание на вид	Районът, определен от специфични абиотични и биотични фактори, в който този вид се намира в някои от стадиите на своя жизнен цикъл.
Модифициращ фактор (стимулатор)	Дейност, фактор или действие, които могат да повлияят върху постигането на идеалните цели – обикновено има положителен ефект.
Мониторинг	Продължително във времето еднотипно проследяване състоянието на даден показател, фактор, структура и т.н., с цел оценка, прогнозиране, контрол и въздействие за тяхното оптимизиране; система за наблюдения.
Насаждение	Гора или горски участък, заети (покрити) с горскодървесна растителност.
Нестабилност	Степен на променливост на ЗТ и отделните и елементи (EUROSITE).
Обилие	Показател за количественото участие на вида,изразен пряко или косвено.
Ограничител (ограничителен фактор)	Дейност, фактор или действие, които могат да попречат на управляващата организация да постигне целите си (EUROSITE).
Одит	Преглед на изпълнението на плана или част от него, за установяване качеството на плана или на неговото приложение, извършен от управляващата организация (вътрешен одит) или от външна независима институция, която не е свързана директно с територията (външен одит), обикновено при покана от управляващата организация (EUROSITE).

Оперативна цел	Идеална цел, трансформирана от реално действащите ограничители и стимулатори. Реалистична цел, която управляващата организация се стреми да постигне при дадените обстоятелства (EUROSITE).
Организъм	Всяко живо тяло, което е съставено от съгласувано действащи органи и съществува самостоятелно. Организмът е индивид в популация на отделен вид.
Орнитологично важно място	Природозащитно значима територия или акватория, определена по международно признати цифрови критерии на BirdLife International и включена в световната мрежа от такива места; местата са признати като елементи на европейските екологични мрежи по Директивата за птиците и директивата за хабитатите; в България има 50 ОВМ, идентифицирани и обект на Мониторинг от Българското дружество за защита на птиците.
Оценка	Оценка на набавената информация, водеща до определяне на значението на отделните абиотични, биотични и социално-икономически фактори.
Пластични видове	Видове с големи адаптивни възможности.
Подвид	Подразделение на вида, което се състои от група популации, придобили в процеса на еволюцията устойчиви белези и особености, изолационни бариери от пространствен или времеви тип и други белези, по които се отличават незначително от другите групи от същия вид, но с които могат да дават плодовито потомство в природата.
Поддържащи и възстановителни дейности	Комплекс от мерки и действия, които целят осигуряването на условия за поддържане настоящото състояние на дадени компоненти на природната среда или възстановяване на желано предишно тяхно състояние (напр. възстановяване на увредени находища на растителни видове и местообитания на животински видове; паша; рекултивация на ерозирани участъци чрез зачимяване или затревяване).
Популация	Група от индивиди на даден вид, които населяват определено пространство, взаимно се кръстосват, имат общи морфологични, физиологични и поведенчески особености и са свързани функционално помежду си/ група от индивиди с общ произход, които обменят генетичен материал помежду си много повече, отколкото с индивиди от друга подобна група.
Посетителски център	Нов тип място за почивка, забавление, обучение и възпитание.
Потенциал на територията	Възможностите на територията в екологичен, социален, културен или икономически план (EUROSITE).

Потенциално застрашен вид	Вид, за който е вероятно скорошното му преминаване в категорията на застрашените видове, ако факторите, причинили заплахата продължават да съществуват.
Преглед	Дейност, чрез която се извършва серия от количествени наблюдения като разпределение, качество, плътност и честота на природните характеристики, за да се направи оценка на ЗТ (EUROSITE).
Приоритетен вид, Приоритетно местообитание	Видове или местообитания, които поради своята биологическа ценност се нуждаят от специални мерки за опазване, или са определени като такива по силата на международни споразумения.
Природно местообитание	Естествени или близки до естествените сухоземни или акваториални територии, характеризиращи се със специфични географски, абиотични и биотични особености.
Програма	Група проекти, с които се изпълнява определена оперативна цел/цели в определен период от време.
Програма CORINE Biotopes	Общоевропейска програма, експериментален проект за събиране, координация и осигуряване на съгласуваност на информацията за състоянието на околната среда и природните ресурси в Общността, лансирана от Европейската комисия през 1985 г; в България функционира от 1994 г., природозащитно значимите места са идентифицирани в 141 сайта.
Програма "Човек и биосфера"	Известна още като Програма MAB (Man and Biosphere), програма на UNESCO от 1970 г. за развиване в природозащитните, обществените и държавните институции на основа за разумно ползване на природните ресурси; лансирала е концепцията за "биосферни резервати".
Проект	Отделна дейност, фиксирана във времето, определена по вид и стойност. Понякога се нарича задача (EUROSITE).
Проект CORINE biotopes	Проект, насочен към локализиране и описание на биотопите с европейско значение.
Работен план	План за действие за специфичен период от време (обикновено година и не повече от пет).
Размер	Достатъчност на площта на територията за поддържане на жизнени популации от най-важните компоненти на нейната биота (EUROSITE).
Разнообразие	Степен на разнообразие на хабитати и хабитатни структури, биологични групи и видове в регионален и национален план (EUROSITE).
Ревизия	Оценка на ефективността на целия план или част от него в постигането на изказаните цели. Предприема се обикновено от персонала на управляващата организация (EUROSITE).

Регулиране числеността на животинските видове	Целенасочена промяна в броя на техните индивиди (увеличаване или намаляване).
Редки видове	Видове, чиито популации са малки и ако не непосредствено, то косвено или потенциално са застрашени.
Режим на опазване	Съвкупността от разрешени и забранени действия за дадена територия, определени от закона и целите, функциите и предназначението на въпросната територия.
Реликт	Таксон, който е преживял до днешно време от минали геологични епохи.
Реликтен вид	Вид, който в миналите геологични епохи е имал широко разпространение, а днес заема неголеми територии.
Рудерализация	Разпространение на антропофити при деградация на местообитанията.
Рядкост	Малочисленост на популацията и ограничено териториално разпространение на вида.
Рядък таксон	Таксон, чиято численост на популацията е сведена до минимум или има силно разпръснато разпространение; една от категориите застрашени таксони, напоследък избягвана поради трудности в категоричното й определяне и припокриване с другите.
Сайт	В CORINE Biotopes Project - място, район, територия от особена природозащитна ценност, определена на базата, на международно признати критерии.
Селищни образувания	Вилни зони, промишлени зони и курортни комплекси.
Серия	Съвкупност от взаимносвързаните растителни съобщества в определен сукцесионен ред, които достига до климакс.
Синтаксон	Тип фитоценоза от определена синтаксономична категория; основна синтаксономична категория е асоциацията.
Синузия	Пространствено и екологично обособена част от фитоценозата, съставена от растения принадлежащи към една или няколко близки жизнени форми.
Специален интерес	Атрактивност на елементите на територията (местообитания, хабитати, видове) за посетителите (EUROSITE).
Стабилност	Степен на устойчивост на ЗТ и отделните и елементи към природните процеси и антропогенната намеса (EUROSITE).
Стенобионтен	Организъм, който живее при постоянни, непроменящи се стойности на факторите на средата.
Стенотопен	Организъм, който може да съществува само в строго специфични, много силно ограничени условия на средата. Организъм с тесни екологични изисквания.

Стратегия	Курс на действие или широк подход към постигане на една цел. Общият тласък на управлението за постигане на определена цел. В случая начините за постигане на дадена цел са комбинация от действия или пакет от мерки.
Сциофити	Сенколюбиви растения, които не понасят пълно осветление и техният оптимум е при по-слаба интензивност на светлината.
Субдоминант	Растителен вид, който взема главно участие в състава и изграждането на определен етаж от дадена фитоценоза, но е с по-малко обилие от доминантния вид във фитоценозата.
Субендемит	Таксон, който освен в дадена област има изолирани находища и в друга близка географска област.
Съобщество (Биоценоза)	Система от съвместно живеещи в границите на определено пространство организми, представени от своите индивиди и популации; в рамките на биоценозата могат да се разграничат няколко подсистеми, в които участвуват различни групи организми: растения (фитоценоза), животни (зооценоза), гъби (микоценоза), водорасли (алгоценоза), бактерии (бактериоценоза).
Таксон	Съвкупност от организми, разглеждани като формални обединения на съответните нива от йерархичната класификация; наименование на класификационните единици, отразяващи мястото в системата на даден организъм (основни таксони - форма/вариетет, подвид, вид, род, семейство, разред, клас, тип, царство).
Типичност	Обичайна реакция на растителните и животински съобщества към местните абиотични фактори (геоложки, почвени, климатични особености и воден режим) и определени ползвания в рамките на дълъг период от време (EUROSITE).
Топонимия	Дял от езикознанието, който се занимава с проучване произхода, значението и употребата на географските имена. (Географско наименование).
Троглобионт	Вид, постоянен обитател на пещери и подземни убежища.
Трофична база	Хранителна база.
Трудна възстановимост	Възстановяването на вида или хабитата е възможно при усърдно управление в рамките на 10-15 г.
Туризъм	Икономическа дейност, която е насочена към създаването, предлагането и реализирането на стоки и услуги, формиращи туристическия продукт.

Управление	Единен и научно обоснован комплекс от мерки, целящ постигане на определените по закон цели, функции и предназначение на защитената територия (включително охрана, контрол, преки природозащитни действия на терена, регулиране на ползванията, природозащитно образование и осведомяване на обществеността и т.н.); *1.Контрол на процесите в ЗТ в съответствие с плана за управление* *2.Практическото приложение на плана за управление* *3.Предприемане на всякакво действие или проект, идентифициран в плана за управление, в т.ч. идентифициране на нови възможности* (EUROSITE).
Устойчиво управление	Управление на ползването, развитието и опазването на природните ресурси по начин и степен, които дават възможност на настоящите поколения и общности да си осигуряват социални, икономически и културни блага, без да се: а) намалява възможността на бъдещите поколения и общности да задоволяват социални, икономически и културни нужди; б) нарушава способността на екосистемите да осъществяват своите почвозащитни и климаторегулиращи функции; в) намалява значително биологичното разнообразие.
Устройствени и технически планове и проекти	Устройствените проекти, планове и програми, техническите проекти за борба с ерозията, териториално-устройствени планове, строителни планове и други, предмет на други закони.
Участник/ заинтересовано лице	Трета страна, лице или група с легитимен интерес или дял в управлението на ЗТ. Пример: Асоциация на собствениците на земеделска земя, риболовни сдружения, спортни дружества и др. (EUROSITE).
Уязвим таксон	Една от категориите застрашени таксони, отнасяща се до таксони, чиито екологични и биологични особености обуславят рязко влошаване на състоянието на популациите им, дори при еднократни или незначителни изменения на средата или човешки въздействия.
Уязвимост (крехкост)	Степен на чувствителност на ЗТ и нейните елементи към определени процеси и явления (EUROSITE).
Фитоценоза (Растително съобщество)	Всяка конкретна растителна групировка, на известно пространство еднородна по състав, структура и взаимодействия между съставящите я растения и между тях и средата. Фитоценозата е съставна част на биоценоза и екосистемата.
Фауна	Всички таксони животни на определена площ.
Флора	Всички таксони растения на определена площ.
Хабитат	Виж Природно местообитание.

Хабитус	Външен вид, съвкупност от признаци, характеризиращи типа структура или телосложение на отделния индивид.
Хелиофити	Светлолюбиви растения, които се развиват оптимално при пълна слънчева светлина.
Хемисциофити	Сенкоиздръжливи растения, които се развиват при пълна слънчева светлина, но могат да понасят и голямо засенчване.
Хидробионт	Вид, който е приспособен към живот единствено във водна среда.
Хидрофил	Водолюбив.
Хищничество	Взаимоотношение между популациите, при което един вид живее за сметка на друг.
Хранителна верига	Поредица от видове организми, в която всеки организъм е храна на следващия от веригата.
Численост на Популацията	Броят на индивидите в популацията на дадена територия или в даден обем.

Съкращения

БАН	Българска академия на науките
БДДР	Басейнова дирекция Дунавски район
БДЗП	Българско Дружество за Защита на Птиците
БИ	Биотичен индекс
БК	Бернска конвенция
бк	Бук
БР	Биологично разнообразие
БРЗТЗ	Биологично разнообразие, защитени територии и зони
БТС	Български туристически съюз
ВЕЦ	Ветроелектрическа централа
ГИС	Географска информационна система
ГМО	Генно модифицирани организми
ДАГ	Държавна агенция по горите
ДГС	Държавно горско стопанство
ДЛ	Държавно лесничейство
ДП	Директива за птиците
ДХ	Директива за хабитатите
ЕКАТТЕ	Единнен класификатор на административно-териториалните и териториалните единици
З	Запад
ЗАНН	Закон за административните наказания и наушения
ЗБР	Закон за биологичното разнообразие
ЗЗ	Защитена зона
ЗЗП	Закон за защита на природата
ЗЗТ	Закон за защитените територии
ЗКИР	Закон за кадастъра и имотния регистър

ЗМ	Защитена местност
ЗООС	Закон за опазване на околната среда
ЗТ	Защитена територия
ЗУТ	Закон за устройство на територията
И	Изток
ИАГ	Изпълнителна агенция по горите
ИАОС	Изпълнителна агенция по околната среда
ИБЕИ	Институт по биоразнообразие и екосистемни изследвания
ИПП	Инструмент за предприсъединителна помощ
КВС	Карта на възстановената собственост
ККР	Карта на кадастралния регистър
КОПС	Комитет за опазване на природната среда
КТ	Консервационна тежест
ЛТУ	Лесотехнически Университет
ЛУП	Лесоустройствен проект
МВР	Министерство на вътрешните работи
МГОПС	Министерство на горите и опазване на природната среда
МЗХ	Министерство на земеделието и храните
МОСВ	Министерство на околната среда и водите
МС	Министерски съвет
НПО	Неправителствени организации
НСЗП	Национална служба за защита на природата
НСИ	Национален статистически институт
ОП	Оперативна програма
ОПОС	Оперативна програма околна среда
ОУП	Общ устройствен план
ПК	Поземлена комисия
ППД	Противопожарно депо
ППТ	Противопожарно табло
ПР	Поддържан резерват
ПУ	План за управление
ПУДООС	Предприятие за управление дейностите по опазване на околната среда
ПУДРИОСВ	Правилник за устройство дейността на Регионална инспекция по околната среда и водите
ПУРБ	План за управление на речните басейни
ПУП	Подробен Устройствен План
Р	Резерват
РБ	Република България
РДВР	Регионална дирекция на вътрешните работи
РДГ	Регионална дирекция по горите
РИОСВ	Регионална инспекция по околнта среда и водите
РПУ	Районно полицейско управление
РСПАБ	Районна служба „Пожарна и аварийна безопасност“
С	Север
СЗ	Северозапад

СИ	Североизток
см	Смърч
СФ	Стандартен формуляр
ТП	Териториално поделение
Ю	Юг
ЮЗ	Югозапад
ЮИ	Югоизток
DD	Недостатъчно данни
EN	Застрашен вид
EURO BATS	Споразумение за опазване на популациите на европейските прилепи
GPS	Глобална система за позициониране
IUCN	Международен съюз за защита на природата
LC	Слабо застрашен
LR	Нисък риск
NT	Потенциално застрашен

РЕЗЮМЕ

Планът за управление (ПУ) на Резерват (Р) „Чупрене” е разработен въз основа на утвърдено от Министерство на околната среда и водите “Задание за разработване на ПУ на Р „Чупрене”.

Периодът на изготвяне на ПУ обхваща времето от началото на месец април 2014г. до 31.10.2014 г., след което започва процедура по приемане на ПУ.

На 29.08.2014 г., ПУ е предаден на РИОСВ-Монтана.

Предстои провеждане на обществено обсъждане в периода 1-2 ноември 2014 г. Към момента мястото на провеждане на общественото обсъждане не е избрано.

ПУ е основният документ, който регламентира действията по опазването на природата. Чрез него се идентифицират най-важните особености и проблеми на резерватната територия, определят се целите на нейното управление и се посочва пътя за постигане на тези цели.

Разработката включва следните основни части:

Част 0: Въведение

Първа част: Описание и оценка на Р „Чупрене”

Втора част: Дългосрочни цели и ограничения

Трета част: Режими, норми, условия и препоръки за осъществяване на дейностите

Четвърта част: Оперативни задачи и предписания за опазване и ползване

Пета част: Преглед на изпълнението на целите и задачите

Шеста част: Изисквания към формата за предаване на графични и атрибутивни данни

Планът за управление е представен в два тома, съдържащи:

- **Том 1** Проект на ПУ на Р „Чепрене“
- **Том 2** Приложения – част 1
- **Том 3** Приложения – част 2

Приложение № 1 Библиография

Приложение № 2 Списъци

Приложение № 3 Картен материал с описание на картите (хартиен носител, електронен носител формат pdf и tif)

3.1 Карта № 1 Местоположение и граници на резерват „Чупрене“, М 1:35 000

3.2 Карта № 2 Фондова и административна принадлежност в обхвата на резерват „Чупрене“ и съседните му територии, М 1:15 000

3.3 Карта № 3 Релеф в обхвата на резерват „Чупрене“ и съседните му територии, М 1:35 000

3.4 Карта № 4 Геоложка основа на териториите в обхвата на резерват „Чупрене“, М 1:35 000

3.5 Карта № 5 Почвена карта на териториите в обхвата на резерват „Чупрене“, М 1:35 000

3.6 Карта № 6 Растителност в обхвата на резерват „Чупрене“, М 1:15 000

3.7 Карта № 7 Природни местообитания в обхвата на резерват „Чупрене“, М 1:15 000

3.8 Карта № 8 Горскостопанска карта на резерват „Чупрене“, М 1:15 000

3.9 Карта № 9 Типове месторастене в обхвата на резерват „Чупрене“, М1:15 000

3.10 Карта № 10 Видове гора в обхвата на резерват „Чупрене“, М 1:15 000

3.11 Карта № 11 Видове насаждения в обхвата на резерват „Чупрене“, М 1:15 000

3.12 Карта № 12 Здравословно състояние на насажденията в обхвата на резерват „Чупрене“, М 1:15 000

3.13 Карта № 13 Разпространение на лечебните растения в обхвата на резерват „Чупрене“, М 1:15 000

Приложение № 6 Документ, съдържащ пълното описание на структурата и съдържанието на графичната, атрибутивна база данни и тематичните карти (на електронен носител)

Приложение № 7 Задание за разработване на план за управление

Приложение № 8 Фигура Процес на изготвяне на плана за управление „Стъпка по стъпка“ и Фигура План график за действие и организация на изпълнение на проекта

Приложение №9 Справка за проведените официални и неформални срещи, обсъждания и консултации с обобщение на постигнатите резултати от тях

Приложение № 10 Координатен регистър на графичните точки на включените имоти в обхвата на резервата

Приложение 11 Заповеди за обявяване, актуализиране площта на ЗТ и определянето на пътека за посетители

Приложение 12 Длъжностна характеристика на Главен експерт „Опазване на ЗТ и горите“, към РИОСВ-Монтана; Длъжностна характеристика на Главен специалист „Охрана на ЗТ“, към РИОСВ-Монтана Опис на противопожарното оборудване за Резерват „Чупрене“; Списък на транспортната техника на РИОСВ-Монтана и Списък на оборудването на специализираната група на РИОСВ-Монтана за гасене на горски пожари

Приложение № 13 Фондова и административна принадлежност на резерват „Чупрене“ и ЗМ „Чупренски буки“

Приложение № 14 Граница на пътека за посетители в резервата с координати на контура на терен в Балтийска координатна система 1970 г. и WGS 84, -exl. (на електронен носител)

ЧАСТ 0: Въведение

0.1. ОСНОВАНИЕ ЗА РАЗРАБОТВАНЕТО НА ПЛАНА

Законовата и нормативна основа за разработване на Плана за управление (ПУ) на резерват (Р) „Чупрене“, са следните документи:

- Закон за защитените територии (обн. в ДВ бр. 133 от 11.11.1998 г., изм. ДВ. бр.66 от 26 Юли 2013г.);
- Наредбата за разработване на планове за управление на защитени територии (обн., ДВ, бр. 13/15.02.2000 г., изм. и доп., бр. 55 от 20.07.2012 г., в сила от 20.07.2012 г.);
- Заповеди за обявяване и промени в територията на резервата:
  - *Заповед №358/09.02.1973 г.(ДВ бр. 21/1973 г.) на министъра на Министерство на горите и опазване на приодната среда (МГОПС);*
  - *Заповед № 506/11.07.1979 г. (ДВ бр. 65/1979 г.) на председателя на Комитета по опазване на околната среда (КОПС);*
  - *Заповед №РД-101/21.02.2011 г. (обн., ДВ бр. 26/29.03.2011 г.) на Министъра на околната среда и водите ;*
- Договор за възлагане за изготвяне на План за управление на резерват „Горната кория" № ОПОС-2-Д-13 от 02.04.2014 г., сключен между „П-Юнайтед“ ООД и Регионалната инспекция по околната среда и водите - Монтана като бенефициент и Заповед № РД-522/02.07.2012 г. на министъра на околната среда и водите за финансиране на проект „Изпълнение на дейности за устройство и управление на резерват „Чупрене", резерват „Горната кория" и поддържан резерват „Ибиша", по приоритетна ос 3 „Опазване и възстановяване на биологичното разнообразие" на Оперативна програма „Околна среда 2007 - 2013 г.";
- Задание за разработване на ПУ на резерват „Чупрене“, утвърдено от Министъра на околната среда и водите.

В приложение е представено Заданието за разработване на ПУ на резерват „Чупрене“, утвърдено от Министъра на околната среда и водите, както и копие от заповеди № 358, 506 и РД-101.

Основание за разработване на ПУ на Р ” Чупрене ” е необходимостта от:

- Съвременно управление на категорията „**резерват”** в съответствие с националните и международни изисквания;
- Координирането на усилията на оторизираните държавни органи с правата и интересите на ползвателите за опазване на разнообразието в резервата;
- Създаване и стимулиране на регионален и национален интерес към ценностите на резервата.

0.2. Процес на разработване – участници, обществени обсъждания

В процеса на разработването на ПУ са спазени максимално изискванията на утвърденото **“Задание за разработване на ПУ на Р ”Чупрене”** – по отношение на: теренни проучвания; провеждане на работни срещи и обсъждания за всеки етап от работата; анализите; методите; оценките; зонирането и перспективните, планове, програми и проекти, както и по отношение на оформянето и представянето на проекта и картния материал към него и др.

Изготвявено на ПУ започва през месец април 2014 г. Началото е поставено с подписването на Договор № ОПОС-2-Д-13, между РИОСВ-Монтана и „П-Юнайтед“ ООД на 02.04.2014 г.

Последваща стъпка е окончателното сформиране на експертни екипи; издаване на необходимите разрешителни за извършване на работата по проекта; идентифициране на заинтересованите институции и субекти; провеждане на работни срещи; идентифициране и набиране на съществуващата информация; извършване теренната работа от експертните екипи, вкл. таксация на горските територии; набиране на необходимата допълнителна информация. До края на месец август 2014 г. се извършиха теренни проучвания и експедиции, свързани със събиране на информация и материали, проведоха се работни срещи – както официални, така и в оперативен порядък.

На базата на наличната информация и проведените теренни проучвания през 2014 г. се извърши анализ на данните и оценка на екологичната и социално-икономическата значимост на резервата, отчетени бяха основните заплахи и набелязани дългосрочните

цели и ограничения. За осъществяване дейностите на територията на резервата бяха набелязани дългосрочни и краткосрочни програми, планове и проекти.

Последователността на процесите на изготвяне на ПУ е представена в приложение**.**

Планът за управление е разработен от колектив от високо квалифицирани експерти в съответните области, вкл. експерт лесовъд и биолог. Всички експерти са високо квалифицирани, с богат опит в областта, в която работят, и изготвянето на ПУ на защитени територии, и са без конфликт на интереси.

Разработването на ПУ на резерват ”Чупрене” е осъществено от колектив на “П-Юнайтед” ООД, съвместно с експертни екипи на БАН, Лесотехнически университет - гр.София, Софийски университет – гр. София и др.

Списък на колектива експерти, участвали в изготвянето на ПУ

№	Експерти по проекта	Област на компетенция
1.	д-р Петър Господинов Петров	Ръководител – ключов експерт
2.	проф. д-р Екатерина Димитрова Павлова	Научен ръководител– ключов експерт
3.	доц. Красимира Николова Петкова	Горско стопанство– ключов експерт
4.	проф. д-р Димитър Петков Павлов	Природни местообитания– ключов експерт
5.	проф. Димитър Райчев Пеев	Флора; Висши растения – ключов експерт
6.	проф. д-р Румяна Панайотова Мечева	Фауна – ключов експерт; Бозайници, вкл. прилепи
7.	инж. Ангел Илиев Кузмов	ГИС и база данни – ключов експерт
8.	маг. ек. Елена Евгениева Георгиева	Биоразнообразие; Мониторинг; Защитени територии; Връзки с обществеността
9.	доц. Таню Манев Мичев	Птици
10.	вет. Лекар Боян Танев Мичев	Птици
11.	инж. Петър Николаев Петров	Птици
12.	д-р Любомир Ангелов Кендеров	Безгръбначни животни; Хидробиология

13.	Ст.н.с. Борислав Ясенов Наумов	Земноводни и влечуги
14.	доц. Пламен Генков Митов	Безгръбначни животни
15.	д-р Райна Кирилова Начева	Мъхове
16.	Доц. Мелания Михайлова Гьошева	Гъби
17.	Доц. Майя Петрова Стойнева	Лишеи
18.	д-р Мария Йовкова	Безгръбначни животни
19.	д-р Ивайло Сираков	Риби
20.	д-р Михаела Николова Недялкова	Бозайници
21.	инж. Йордан Радков Янков	Бозайници
22.	Доц. Илко Антов Добричов	Горско стопанство
23.	инж. Йовка Кирилова Кирилова	Горско стопанство
24.	инж. Василий Занков Маринковски	Горско стопанство
25.	инж. Владимир Томиславов Хаджикръстев	Горско стопанство
26.	инж. Добромир Цанов Стойков	Горско стопанство
27.	инж. Йордан Петров Добчев	Горско стопанство
28.	Доц. Димитър Стоянов Димитров	Висши растения
29.	Доц. Наталия Веселинова Вълювска – Попова	Лечебни растения
30.	маг. инж. Борислав Константинов Милушев	Геология, Хидрология
31.	проф. д-р Елена Иванова Желева	Земеползване
32.	проф. д-р Людмила Малинова	Почви
33.	д-р Диана Илиева Каратотева	Ландшафт
34.	чл. кор. арх. Атанас Димитров Ковачев	Културно-историческо наследство

35.	инж. ПГС Петя Иванова Узунова	Сграден фонд, инфраструктура, ГИС и база данни
36.	маг. Таня Трушева	Социално-икономическа оценка
37.	Доц. Иванка Драганова Колева - Лизама	Климатични фактори
38.	Еколог Станимира Петкова Иванова	Еколог; Компоненти и фактори на околната среда
39.	еколог Цветелина Валентинова Димова	Еколог; Компоненти и фактори на околната среда
40.	д-р Ваня Иванова Кьосева	Еколог
41.	Радка Стоянова Луканова	Връзки с обществеността

Със съдействието и помощта на:

- Регионална инспекция на околната среда и водите гр. Монтана;
  - Министерство на околната среда и водите;
  - ИАОС;
  - Община Белоградчик;
  - Община Чупрене;
  - Басейнова Дирекция Дунавски район с център Плевен;
  - РДГ Берковица;
  - ДГС Миджур, с. Чупрене;
  - Областна администрация гр. Монтана;
  - Общинска администрация Чупрене;
  - Обществени институции и организации от с. Чупрене;
  - Неправителствени организации и др.

За да осигури активно участие на заинтересованите страни - МОСВ, местни институции и ведомства (Общинска, Областна администрация, РИОСВ, РДГ, ДГС, ПК, ВиК, Електроснабдяване и др.) и заинтересованите неправителствени организации, в процеса на разработване на ПУ, “П-Юнайтед” ООД организира и проведе редица както официални срещи, така и такива в оперативен порядък, различни консултации и обсъждания.

В приложение е представена справка за проведените официални и неформални срещи, обсъждания и консултации, както и кратко описание на постигнатите резултати от тях.

0.3. Предназначение и особености на плана

Планът за управление (ПУ) на Резерват „Чупрене“ е инструмент за институциите, които по Закона за защитените територии са отговорни за неговото управление – МОСВ и РИОСВ. В ПУ се посочват взаимовръзките между целите на природозащитата, регионалното развитие, баланса на интересите и координация на институциите и други заинтересовани лица, към които е насочен. Конкретните цели за управлението на територията са насочени и съобразени със спецификата на резервата. Чрез направените проучвания се допълва съществуващата база данни и се създава ГИС за резервата и защитената местност по отношение на екосистемите, биотопите, флористичното и фаунистично разнообразие, както и на взаимосвързаните с тях ландшафтни.

ПУ осигурява необходимите условия за перспективно природосъобразно управление и оценка за научната и образователна стойност на резервата. Отчетени са особеностите на резервата, както и местните социално-икономически и културни условия, регламентиран достъп за преминаване по туристическите маршрути и рекреационно ползване на територията на ЗМ "Чупренски буки“.

Значението на резерватната територия за формирането на цялостен природен комплекс заедно със съседната защитена местност " Чупренски буки " и други прилежащи територии е разгледано от гледна точка създаване на възможности за екологично образование и природозащитно поведение. Индентифицирани са всички потенциални заплахи и необходимостта от преодоляването им, с цел недопускането на негативни необратими промени в състоянието на резервата.

Планът за управление на Резерват „Чупрене“ е условие за финансиране на предвидените в него дейности от правителството, национални и външни спонсори и инвеститори. Залагането на партньорски проекти, където РИОСВ ще се явява координатор, дава възможност да се постигне интегрирано управление на територията чрез включване на всички заинтересовани лица и институции в нейното управление.

ЧАСТ 1: ОПИСАНИЕ И ОЦЕНКА НА ЗАЩИТЕНАТА ТЕРИТОРИЯ

ОБЩА ИНФОРМАЦИЯ

1.0. Местоположение и граници

Съгласно административно-стопанското деление на Република България, Р „Чупрене“ се намира в Северозападна България, северозападната част на област Монтана, общини Чупрене и Белоградчик. Управлява се и се стопанисва от РИОСВ гр. Монтана.

Биосферен резерват „Чупрене“ е един от най-големите биосферни резервати в България и е разположен в Община: Белоградчик, с. Стакевци и Община: Чупрене, с. Горни Лом, с. Репляна, с. Чупрене (Западна Стара планина).

Община Чупрене се намира в Северозападна България и е една от съставните общини на Област Видин. Общината включва 8 населени места с общо население от 2 025 жители (към дата 2014-06-15). Най-голямото село е Горни Лом.

Община Белоградчик се намира в Северозападна България. Тя е съставна община на Област Видин. Административният център е град Белоградчик.

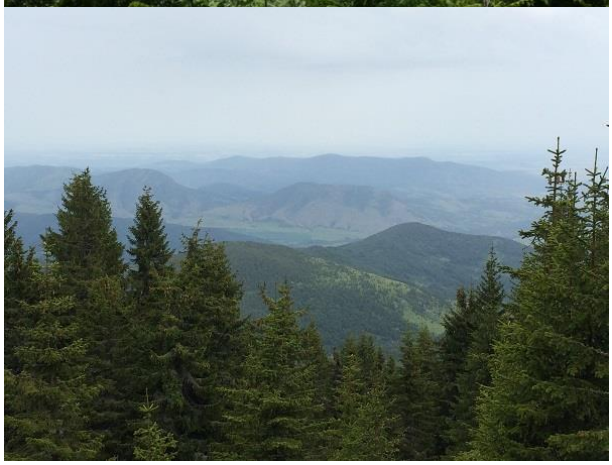
Чупрене е обявен за резерват през 1973г., а през 1977г. ЮНЕСКО го включва в списъка на защитените природни територии като неделима част от международната мрежа на биосферните резервати.

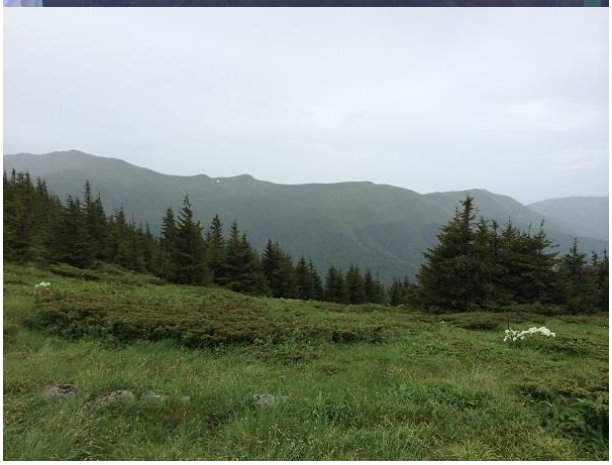
Биосферен резерват „Чупрене заема северните склонове на част от Чипровска и Светиниколовска планина. На юг границата на резервата достига до билото на главната Старопланинска верига и съвпада с държавната ни граница със Сърбия. Минималната надморска височина е 1 100 m, повишаваща се от северозапад на югоизток до 2 004 m н.в. (вр. Реплянска църква).

Обликът му се определя от стръмни ридове, които се спускат от главното старопланинско било и образуват дълбоки долове. По-значими странични разклонения на главната верига са: билото на Три уши, билото на Реплянска църква, билото на Гънденица. Резерватът е с най-гъстата речна система в Старопланинската област. Простира се на около 12 km дължина и до 3 km ширина в посока от северозапад на югоизток.

В приложение е представена обзорна едромащабна карта с разположението на резерват „Чурлене“ и ЗМ „Чупренски буки“.

В приложение на електронен носител е представен списък с координатите на граничните точки на включените имоти.

В приложение са представени и копия от заповеди за обявяване и актуализация за резерват „Чупрене“ и защитена местност „Чупренски буки“ (бивша буферна зона).

В приложение е представена карта, включваща площта, предмет на планиране, както и свързаните с нея ЗМ " Чупренски буки " и др. прилежащи територии, вкл. обща информация за тях и връзките на резервата със съседни населени места, селищни образувания, обекти и съоръжения, пътна мрежа и маршрути, други защитени територии и зони, обекти на туризма - хижи, заслони, съоръжения и маршрути, основни водни площи, съседни областни, общински и землищни граници и др..

Не са констатирани несъответствия при теренните проучвания между ККР и действителното положение на терена. Не се налага провеждането на допълнителни геодезически измервания.

В границите на резервата и защитената местност няма изградена пътна мрежа. В границите на резервата има определена със Заповед на министъра на околната среда и водите екопътека, дадена в приложение Картен материал.

В същото приложение е представена информация за вида пътна мрежа в община Чупрене и Белоградчик, туристическите маршрути, административните граници, единичните сгради и съоръжения, границите и номерата на поземлените имати и др.

Към резервата има подходи от села Чупрене, Репляна, Горни Лом и Стакевци, в землищата на които попада самия той, но те са по черни пътища, по-голямата част, от които са непроходими за автомобил. В база данни „Джайка“, има един третокласен път (Приложение 3, Карта №1), който води до резервата. На практика, той също е почти непроходим с автомобил. От село Чупрене има черен път, който е трудно проходим с автомобил, и води до хижа Горски Рай и ЗМ „Чупренски буки“.

Съгласно данни на БДДР, на територията на резервата и защитената местност няма водоизточници, термални извори, каптажи, чешми.

В границите на резервата и защитената местност няма регистрирани паметници.

1.1. ПЛОЩ НА ЗАЩИТЕНАТА ТЕРИТОРИЯ

На основание чл. 16 и чл. 22 от Закона за защита на природата (ЗЗП), със Заповед № 358/09.02.1973 г.(ДВ бр. 21/1973 г.) на Министерство на горите и опазване на природната среда (МГОПС) е обявен Р „Чупрене“. Той е видоизменен със Заповед № 506/11.07.1979 г. (ДВ бр. 65/1979 г.) на Комитет по опазване на околната среда (КОПС) и актуализиран на основание чл. 42, ал. 6 от Закона за защитените територии (ЗЗТ) със Заповед №РД-101/21.02.2011 г. (обн., ДВ бр. 26/29.03.2011 г.) на Министъра на околната среда и водите.

Резерват „Чупрене“ е създаден с цел **„запазване на единствените компактни смърчови дървостои в Западна Стара планина в първичното им състояние**“.

На основание чл. 17, ал. 2, във връзка с чл. 17, ал. 1, т.3 от ЗЗТ, със Заповед № РД-501/11.07.2005г. на Министъра на околната среда и водите е обособена пътека за посетители през резервата.

На основание чл. 3 от Наредба № 4 на Комитета за опазване на околната среда (ДВ, бр. 77 от 1980г.) със Заповед № 887/02.10.1986г. е обявена буферна зона около резервата.

На основание чл. 78, ал. 1 от Закона за изменение и допълнение на Закона за биологичното разнообразие (ДВ, бр. 88 от 2005г.) във връзка с чл.5, т.6 от ЗЗТ със Заповед № РД-509/12.07.2007г. (ДВ бр. 72/2007г.) бившата буферна зона около резервата е прекатегоризирана в защитена местност (ЗМ) „Чупренски буки“.

От създаването през 1973 г. до 1998 г. (приемането на ЗЗТ) територията на резервата е била стопанисвана и охранявана от ДГС „Чупрене" и ДГС”Белоградчик”. Управлението и контролните функции са се осъществявали от МОСВ и ДАГ (сега ИАГ към МЗХ), съответно техните регионални поделения – РИОСВ Монтана и РДГ Берковица. След 1998 г. всички функции се поемат от МОСВ и РИОСВ Монтана.

Промени в площта, обхвата и заповедта за обявяване, видоизменение и актуализиране на резервата:

Основание	Обхват	Площ/ha
1. Заповед за обявяване № 358 от 09.02. 1973 г. на МГОПС	Държавна гора, разположена в местностите „Бяла вода“, „Реплянска черква“ и „Дяволска воденица“, землища на с. Чупрене, с. Горни Лом и с. Репляна, Видински окръг, отдели № 18 г, д, е, 3; 19 и, ш, 2; 20 с, т, у, 2; 21 ж, з, и, к, л, м, 1, 2, 3; 22 д, е, ж, з, и, 2, 3, 4; 23 г, д, е, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9; 23 г, д, 3, 4, 5; 24 в, г, д, е, 2, 3, 4, 5, 6; 25 д, е, ж, и, 2, 3, 4, 5; 43-д, е, 1; 44 б, в, г, д, е, ж, з, 1-8; 45 в, г, д, е, ж, 1-4; 46 г, д, е, 1-8; 47 в, г, д, е, 1, 2, 3; 48 г, д, е, 1 ;49 а, б, в, г, д, 1-6; 54 г, д, е, 1; 56 а, б, в, 1-3; 57 д, е, ж, з, и, 2-13 *Общо обявена площ:*	*986,5*
2. Видоизменена със Заповед № 506 от 11.07. 1979 г.	Обединява се с резерват „Орлов камък“, землищата на с. Чупрене и с. Стакевци, Видински окръг *С обща площ 1 439,2 ha*; Резерватът обхваща: от горския фонд: отдели 502-ж, 1, 2; 503-н,7, 8, 9, 10, 11, 12; 504-д,1; 505-б, в, г, 1, 2, 3, 4, 5; 506 –г, д, е, 1, 2, 3, 4, 5, 6; 507-г, д, 2, 3, 4; 508-3, 5; 509-и, 5 от ГС–Белоградчик и отдели 10-а,1, 2, 3, 4, 5; 11-в,1;13-а, б, 1, 2, 3; 14-а, 15-р, 16-л, 10; 17-а, б, 1, 2; 18; 19-ч, ш, 2; 20-с, т ,у; 21- ж, з, и, к, л, м, 1, 2, 3; 22- д, е, ж, з, и, 2, 3, 4; 23-г, д, е, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9; 23-г, д, 3, 4, 5; 24- в, г, д, е, 2, 3, 4, 5, 6; 25- д, е, ж, и, 2, 3, 4, 5; 43-д, е, 1; 44; 45 – в, г, д, е, ж, 1, 2, 3, 4; 46 – в, г, д, е, 1, 2, 3; 47; 48; 49; 54 –г, д, е, 1; 56 – а, б, в, 1, 2, 3; 57 –д, е, ж, з, и, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13 от ГС – Чупрене	

	С обща площ: 1 384, 6 ha от поземления фонд – високоплнинските пасища, затворени между държавната граница на НРБ и СФРЮ и горските насаждения в резервата от отдел 502 на ГС – Белоградчик до отдел 48 на ГС-Чупрене Резерватът обхваща отдели 133 и 134 от ДГС „Берковица“ *С обща площ: 54,6 ha* *Обща площ:*	*1 439,2*
3. Актуализиран със Заповед № РД-101/ 21.02.2011 г.	Актуализира площта на резервата в същите граници, съгласно КВС за землището на Чупрене ЕКАТТЕ 68655, ЕКАТТЕ 81757, ЕКАТТЕ 62493 и ЕКАТТЕ 16571 община Чупрене, област Монтана *Последна площ:*	*1 451,9*

Забележка: Разликите в изброените отдели и подотдели в т.1. и 2. се дължат на по-точно определяне на площта при различните лесоустройствени проекти.(при инвентаризацията 2014 год. общата площ е 1455,3 ha; в това число горска територия - 1403,3 ha и поземлена територия - 52,0 ha).

Площта на защитените територии изчислени на база на цифровите модели на границите им, осъвместени с КВС/Кадастър са както следва: Резерват „Чупрене“ - 1455,33 ha и Защитена местност „Чупренски буки“ - 554,35 ha.

1.2. ФОНДОВА И АДМИНИСТРАТИВНА ПРИНАДЛЕЖНОСТ

По вид територия, площта на резервата е 2 вида – горско стопанство и селско стопанство, като съотношението е 96,28%:3,72% в полза на горското. Собствеността е само една – изключителна държавна (**приложение**). По начин на трайно ползване цялата територия е Резерват, с изключение на 3 имота: 2 полски път и 1 горски път.

В приложение Картен материал е представена обзорна карта на резервата и прилежащата територия, на която са показани населените места и техните землищни граници, границите на общините, разпределението на горите и земите в тях и др., както и разпределението на площите по фондова и административна принадлежност.

1.3. Законов статут на резерват „Чупрене“

В тази глава е направен кратък исторически преглед на защитената територия, законовия статут, управленска структура и досегашна дейност.

В първоначалната си форма резерват ”Чупрене” (ГС ”Чупрене”) е създаден на основание чл. 16 и чл. 22 от Закона за защита на природата (ЗЗП), със Заповед № 358 от 09.02.1973 година на МГОПС на територията на землищата на селата Горни Лом, Репляна и Чупрене, с обща площ 936,5 ha. Със същата заповед и по същото време е обявен и резервата ”Орлов Камък” (ГС ”Белоградчик” и ГС ”Чупрене”) разположен на територията на селата Стакевци и Чупрене, върху площ от 322,7 ha, в т.ч. 49,3 ha към ГС ”Чупрене”.

През 1977г. Световната организация за възпитание, наука и култура към ООН – ЮНЕСКО, го включва в своите списъци на защитените природни територии като "неделима част от международната мрежа на биосферни резервати, съставена от територии за оценка на човешкото въздействие върху околната среда", с което резерватът получава международен статут.

Заповед № 506 от 11.07.1979 год., разширява и приобщава двата резервата в един, под името Чупрене и го включва в списъка на биосферните резервати на земята, фигурира в архивите на ЮНЕСКО, като неделима част от “еталонните” природни територии. Създаването му е свързано със запазването на единствените естествени комплекси от смърч и ела в Западна Стара планина в първоначалното им състояние. Тези дървостои се намират в много добро състояние I-III бонитет и са с ненарушен първичен облик. Те се обитават от редки представители на нашата фауна: глухар, кръсточовка, дива котка и др. Биосферният резерват е обявен с обща площ 1439,2 ha, като обхваща 1384,6 ha държавен горски фонд, поделен между двете горски стопанства - Чупрене и Белоградчик. На ГС ”Чупрене”, принадлежат 1111,2 ha обща горска площ, в т.ч. 992,4 ha залесена и 118,8 ha незалесена площ, а на ГС ”Белоградчик” - 273,4 ha, в това число 211,2 ha залесена и 62,2 ha незалесена горска площ в местността ”Три уши” и ”Орлов камък”. Останалата площ от 54,6 ha, включва поземлен фонд - високопланинските пасища, затворени между държавната ни граница със Сърбия, отдел 502 на ГС ”Белоградчик”, и 48 отдел на ГС ”Чупрене”.

Резерват „Чупрене” се простира на много километри по главното старопланинско било. Най-високата точка на района е връх Миджур - 2168 m. Частта от резервата, обхващаща територията на ДГС ”Чупрене” по ЛП 1997 год., включва следните отдели и подотдели: 10 а,1,2,3,4,5; 11 в,1; 13 а,б,1,2; 14 а; 15 а(р); 16 т(л-част),у(л-част),11(10); 17 а(а-част), б(б-част), (2),2(б-част), 3(а-част),4(1); 19 щ(ч),ю(ш),1(2); 20 т(с), у(т+2), ф(у); 21 д(ж), е(к), ж(з+и), з(з-част), и(л+м), к, 1, 2; 22 ж, з, и, к, л(и+З), м, н, 1(2), 2(3); 23 г, д ,е, ж; 24 к(в), л(г), м(д), н(е), о,1(2+3), 2(4), 3(5), 4(6); 25 г,д(е), е(ж), ж(и), 2(з), 3;43е(д), ж(е+2), н(и); 44; 45 в, г, д, е, ж, 1, 2, 3, 4; 46 г(в), д(г), е(д), ж(е), 1, 2, 3(2-част), 4(3), 5(2-част), 6(1); 47; 48 цял; 49; 54 д(г), е(д-част), ж(е), л(д-част), 1; 56 а, б (в+3), 1(2), 2(1); 57з (и-част), и, л(д), м(ж), н(е), о(з), 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13; 274; 275 ж(г), з(д), 1(3), 2(4); с обща площ 1111.2 ha, от която залесена 1009.6 ha и незалесена 101.6 ha.

Проектът “Изпълнение на дейности за устройство и управление на резерват „ Чупрене”, резерват „Горната кория” и поддържан резерват ”Ибиша”, приоритетна ос 3, се финансира от Европейския фонд за регионално развитие и държавния бюджет на Р България чрез оперативна програма „Околна среда 2007-2013”

Със Заповед № РД-101/21.02.2011 г. на МОСВ и на основание чл. 42, ал. 6 от Закона за защитените територии (ЗЗТ) във връзка с извършени по-точни измервания е актуализирана площта на резервата на 1451,9935 ha, като в границите на резервата попадат имоти както следва:

Имот, с номер 206017; съгласно Картата на възстановената собственост за землището на село Стакевци, ЕКАТТЕ 68655, община Белоградчик, област Видин, с обща площ 2 744,776 dka;

Имоти с номера:000334; 000357; 000358; 001171; 001173; 001176; 001178; 001185; 001188; 001189; 001192; 001207; 001209; 203001; 204001; 204002; 204003; 204004; 205001; 205002; 206001; 207001; 208001; 208002; 237004; 237005; 561001; 056122; 561024; съгласно Картата на възстановената собственост за землището на село Чупрене, област Видин; с обща площ 5294,589 dka;

Имоти с номера: 000909; 000910; 000911; 000913 :и 292011, съгласно Картата за възстановената собственост за землището на.село Репляна, ЕКАТТЕ 62493; общинаЧупрене, област Видин, с обща площ 4946,564 dka;

Имот с номер. 522006, съгласно Картата за възстановената собственост за землището на село Горни Лом, ЕКАТТЕ 16571, община Чупрене, област Видин, с обща:площ 1 544,006 dka.

Резерват „Чупрене" е създаден с цел „запазване девствения характер и красотата на редките за Стара планина смърчови и елови гори и характерната фауна в Западна Стара планина: глухар, кръсточовка, дива котка и др. Той е разположен по билото и североизточните склонове на Чипровската планина, Западна Стара планина. Разположен е в землището на село Чупрене, което е край Чупренска река.

На основание чл. 17, ал. 2, във връзка с чл. 17, ал. 1, т. 3 от ЗЗТ, със заповед №РД-501/11.07.2007 год.на Министъра на околната среда и водите е обособена пътека за посетители през резервата, преминаваща през отдели с номера: № 43 н,ж,е; 44 а,д,е,з,1,7,8; по Лесоустройствен проект на ДГС”Чупрене” от 1997 год.

На основание чл.3 от Наредба № 4 на Комитета за опазване на околната среда (ДВ, бр.77 от 1980 г.) със Заповед №887/02.10.1986 г. е обявена буферна зона около резервата с площ 445 ha за територията на ДГС”Чупрене” и 97,3 ha за територията на ДГС ”Белоградчик”. Общата площ на буферната зона съгласно споменатата Заповед е 542,3 ha.

На основание §78, ал.1 от Закона за изменение и допълнение на Закона за биологичното разнообразие (ДВ, бр.88 от 2005 г.) във връзка с чл.5, т.6 от ЗЗТ със Заповед № РД-509/12.07.2007 г.(ДВ бр.72/2007 г.) бившата буферна зона около резервата е прекатегоризирана в защитена местност (ЗМ) „Чупренски буки".

На основание чл.42, ал.6 от Закона за защитените територии(ЗЗТ); във връзка с извършени по-точни измервания е актуализирана площта на защитена местност „Чупренски буки" със Заповед РД-216/12.03.2012 год. на Министъра на околната среда и водите , попадаща в землищата на село Стакевци,община Белоградчик, област Видин; село Чупрене; село Репляна и село Горни Лом; община Чупрене, област Видин, от 5423,000 dka на 5530,604 dka.

От създаването през 1973 г. до 1998 г. (приемането на ЗЗТ) територията на резервата е била стопанисвана и охранявана от ДГС „Чупрене" и ДГС”Белоградчик”. Управлението и контролните функции са се осъществявали от МОСВ и ДАГ (сега ИАГ към МЗХ), съответно техните регионални поделения – РИОСВ Монтана и РДГ Берковица. След 1998 г. всички функции се поемат от МОСВ и РИОСВ Монтана.

Законов статут

Съгласно **ЗЗТ** (ДВ бр. 133/1998г.), чл. 5 територията се управлява като защитена територия **първа категория.**

Съгласно ЗЗТ, чл. 16 (2) резерватите се управляват с цел:

- Запазване на естествения им характер;
- Научна и образователна дейност и/или екологичен мониторинг;
- Опазване на генетичните ресурси;
- Запазване на естествените местообитания и популациите на защитени редки, ендемитни и реликтни видове;
- Развитие на мрежа от представителни за България и Европа екосистеми и застрашени местообитания;

Съгласно ЗЗТ, чл. 17(1) в резерватите се забраняват всякакви дейности, с изключение на:

- Тяхната охрана;
- Посещения с научна цел;
- Преминаването на хора по маркирани пътеки, включително с образователна цел;
- Събиране на семенен материал, диви растения и животни с научна цел или за възстановяването им на други места в количества, начин и време, изключващи нарушения в екосистемите;
- Потушаване на пожари и санитарни мероприятия в горите, увредени вследствие на природни бедствия и каламитети.

(2) Пътеките по ал. 1, т. 3 се определят със Заповед на Министъра на околната среда и водите.

(3) Посещенията по ал. 1, т. 2 и 4 се осъществяват с разрешение от МОСВ.

Проектът “Изпълнение на дейности за устройство и управление на резерват „ Чупрене”, резерват „Горната кория” и поддържан резерват ”Ибиша”, приоритетна ос 3, се финансира от Европейския фонд за регионално развитие и държавния бюджет на Р България чрез оперативна програма „Околна среда 2007-2013”

(4) Санитарните мероприятия по ал. 1, т.5 се извършват с разрешение от МОСВ, издадено след положително научно становище от БАН и положително решение на Националния съвет по биологичното разнообразие.

Нормативна база

Български нормативни документи

- **Конституция на Р България**

В Конституцията на Република България са формулирани общите принципи и задължения по опазването и възпроизводството на околната среда; поддържане на равновесието на живата природа; разумното използване на природните богатства и ресурсите на страната.

Закони и подзаконови нормативни актове

- **Закон за защитените територии (ЗЗТ, ДВ, бр.133/11.11.1998г., последни изменения и допълнения ДВ, бр.103/29.12.2009г., изм. ДВ брой за 26 Юли 2013) и Правилник за прилагане на закона**

Законът урежда подробно въпросите по устройството, управлението и опазването на защитените територии, в това число и на природните паркове. Наред с това се предвижда отделни въпроси да бъдат уреждани със заповедите за обявяване на защитените територии, плановете за управлението им, устройствените и техническите планове и проекти за определяне вида и обема на дейностите по ползването на природните ресурси, други заповеди и разрешения на министъра на околната среда и водите.

- **Наредба за разработване на ПУ на Защитени територии (ДВ, бр. 13/15.02.2000 г., юли 2012 г.)**
- **Наредба за условията и реда на извършване на екологична оценка на планове и програми” (ДВ, бр.57/24.06.2004г., последни изменения и допълнения ДВ, бр.3/10.01.2006г.)**

- **Закон за биологичното разнообразие (ДВ, бр.77/09.08.2002г., последни изменения и допълнения ДВ, бр.62/10.08.2010г., изм. ДВ. Бр. 26 Юли 2013)**

Законът урежда отношенията между държавните, общинските, юридическите и физическите лица по опазването и устойчивото ползване на биологичното разнообразие в Р България. В приложения са дадени видовете и местообитанията за опазване и защита.

- **План за управление на речните басейни в Дунавски район**

Основната цел на ПУРБ е достигане, запазване и подобряване на доброто състояние на водите в Дунавския район за басейновото управление до 2015г. За постигане на тази цел в него са заложени програми от мерки за предотвратяване и намаляване на антропогенния натиск и въздействие върху водните ресурси.

- **Закон за лечебните растения (ДВ, бр. 29/07.04.2000г., последни изменения и допълнения ДВ, бр.103/29.12.2009г**., изм. ДВ. Бр. от 26 Юли 2013)

Законът урежда отношенията, свързани с управлението на дейностите по опазване и устойчиво ползване на лечебните растения, включително събирането и изкупуването на получаваните от тях билки.

- **Закон за опазване на околната среда (ДВ, бр.91/25.09.2002г., последни изменения и допълнения ДВ, бр.61/06.08.2010г., изм. ДВ. Бр** 22 **от 11 Март 2014)**

Законът урежда: събирането и предоставянето на информация за състоянието на околната среда; осъществяването на контрол върху състоянието на околната среда; извършването на оценка на въздействието върху околната среда; програмирането и осъществяването на мероприятия по опазване на околната среда; правата и задълженията на държавата, общините, юридическите и физически лица по опазване на околната среда.

- **Закон за лова и опазване на дивеча (Обн. ДВ. бр.78 от 26 Септември 2000г., изм. ДВ. бр.26 от 20 Март 2001г., изм. ДВ. бр.62 от 12 Юли 2013г.)**

Законът урежда отношенията, свързани със собствеността, опазването и стопанисването на дивеча, организацията на ловното стопанство, правото на лов и търговията с дивеч и дивечови продукти.

- **Закон за рибарството и аквакултурите (Обн. ДВ. бр.41 от 24 Април 2001г., изм. ДВ. бр.88 от 4 Ноември 2005г., ДВ. бр.53 от 27 Юни 2014г.)**

С този закон се уреждат отношенията, свързани със собствеността, организацията, управлението, ползването и опазването на рибните ресурси във водите на Република България, търговията с риба и други водни организми.

- ***Наредба за реда за определяне и налагане на санкции при увреждане или замърсяване на околната среда над допустимите норми (ДВ, бр.69/25.28.2003г.)***
- **Закон за кадастъра и имотния регистър (ЗКИР, ДВ, бр. 34/25.04.2000г.; последни изменения и допълнения ДВ, бр. 80/09.10.2009г., изм. и доп. ДВ. Бр** 49 **от 13 Юни 2014)**
- **Закон за държавната собственост (ДВ, бр.44/22.05.1996г., последни изменения и допълнения, бр. 41/02.06.2009г.) и Правилник за прилагането му (ДВбр.78/26.09.2006г. последни изменения и допълнения ДВ, бр.18/05.03.2010г., изм. ДВ бр** 40 **от 13 Май 2014)**

Тези нормативни актове уреждат придобиването, управлението и разпореждането с недвижимите имоти - държавна собственост.

- **Закон за водите (ДВ, бр. 67/27.07.1999г., последни изменения и допълнения ДВ, бр. 61/06.08..2010г., изм. ДВ бр** 53 **от 27 Юни 2014)**

Този закон урежда собствеността и управлението на водите на територията на Р България като общонационален неделим природен ресурс и собствеността на водностопанските системи и съоръжения.

Проектът “Изпълнение на дейности за устройство и управление на резерват „ Чупрене”, резерват „Горната кория” и поддържан резерват ”Ибиша”, приоритетна ос 3, се финансира от Европейския фонд за регионално развитие и държавния бюджет на Р България чрез оперативна програма „Околна среда 2007-2013”

- **Закон за административните наказания и нарушения (ЗАНН, ДВ, бр. 92/28.10.1969г., последни изменения и допълнения ДВ, бр.32/28.04.2009г., доп ДВ бр 21 от Февруари 2013)**

Този закон определя общите правила за административните нарушения и наказания, реда за установяване на административните нарушения, за налагане и изпълнение на административните наказания и осигурява необходимите гаранции за защита правата и законните интереси на гражданите и организациите.

Международни конвенции

➢ **Конвенция за биологичното разнообразие *(Ратифицирана, ДВ, бр. 22/15.03.1996г., влязла в сила за България – 16.07.1996г., обн., ДВ, бр. 19/02.03.1999г.)***

Целите на Конвенцията, които следва да се изпълняват в съответствие с нейните разпоредби са: съхраняване на биологичното разнообразие, устойчиво използване на неговите компоненти и справедлива и разумна подялба на ползите, произтичащи от използването на генетичните ресурси чрез съответен трансфер на необходимите технологии, вземайки предвид всички права върху тези ресурси и технологии, и подходящо финансиране.

➢ **Конвенция за опазване на дивата европейска флора и фауна и природни местообитавания *(Ратифицирана, ДВ, бр. 13/1991г., в сила за България от 01.05.1991г., обн., ДВ, бр. 23/10.03.1995г.)***

С тази Конвенция се цели запазването на дивата флора и фауна и техните местообитания и по-специално на тези видове и местообитания, чието запазване изисква сътрудничеството на няколко държави, както и подпомагането на това сътрудничество.

Тази Конвенция е съставена в Берн на 19.09.1979г.

➢ **Конвенция за опазване на световното културно и природно наследство *(обн., ДВ, бр.44/27.05.2005г., приета с Решение №13 на Министерския съвет, 04.02.1974, в сила за Р България от 17.09.1975г.)***

Целите на Конвенцията са:

- изграждане на ефикасна система за опазване на културното и природно наследство от изключително световно значение;
- създаване на система за международно сътрудничество за подпомагане на страните - членки за опазване на културното и природно наследство.

➢ **Директива 92/43/ЕИО на Съвета от 21.05.1992г. за опазване на естествените местообитавания и на дивата флора и фауна.**

Цел на директивата е съдействие за опазване на биологичното разнообразие при зачитане на икономическите, социалните, културните и регионалните изисквания.

За възстановяване или съхраняване на природните местообитавания и видовете в добро състояние в интерес на Общността е да се обособят **Специални защитени територии**.

➢ **Директива 79/409/ЕИО на Съвета от 02.04.1979г. относно опазването на дивите птици.**

➢ **Европейска конвенция за ландшафта *(Ратифицирана, ДВ, бр. 94/22.10.2004г., в сила за България от 01.03.2005г., обн., ДВ, бр. 22/15.03.2005г.).***

1.4. Собственост

Собствеността на територите на резервата съгласно Акт № 76 от 03.04.1997 г. за изключителна държавна собственост, както и Акт № 1199 от 30.06.2011 г. е изключителна държавна.

Собствеността на територите на резервата съгласно „Карта на възстановена собственост” (КВС) на землищата, в които попада, е изключителна държавна.

1.5. Управленска структура

1.15.1. Организационна структура и администрация

Съгласно разпоредбите на ЗЗТ, МОСВ и неговия регионален орган РИОСВ Монтана, провеждат и осъществяват **управлението, контрола и охраната** в резервата – чл. 46 (1) и чл 47 (11).

Основна отговорна институция за управлението на резервата на държавно ниво е МОСВ, а на регионално – РИОСВ гр. Монтана.

С протокол РИОСВ гр. Монтана приема защитената територия резерват “Чупрене” за стопанисване.

Министерство на околната среда и водите

Законовата база, която определя компетенциите и се прилага от МОСВ (РИОСВ), включва*: **Закона за защитените територии, Закона за биологичното разнообразие, Закона за опазване на околната среда, Закон за чистотата на атмосферния въздух, Закона за водите.*** С други закони, като Закона за лова и опазване на дивеча, Закона за лечебните растения и Закона за рибарството и аквакултурите се определят правомощията на МОСВ (РИОСВ) в съответните специализирани направления. Министерството на околната среда и водите отговаря за държавната политика в сферата на опазването на околната среда (Постановление 278 на Министерския съвет, 1.07.1997г., анекс към чл.1, §1). Задачите на МОСВ включват ***“опазване на биологичното разнообразие и защитената природна среда”, “опазването и природосъобразното ползване на природните ресурси”.***

Специализирана структура за управление на защитените територии в България се явява **Дирекция “Национална служба за защита на природата”** (НСЗП) към МОСВ.

По-важни компетенции на МОСВ са:

- Изгражда и поддържа Националната екологична мрежа;

- Координира дейностите на други министерства, ведомства, общини, обществени организации, научни и академични институти по опазване на биологичното разнообразие;
- Разработва и прилага механизми за стимулиране на дейности на собствениците или ползвателите, НПО, сдружения и др., насочени към опазването, поддържането и възстановяването на биологичното разнообразие;
- Организира системата за мониторинг на състоянието на биологичното разнообразие и създава база данни и ГИС за регистриране състоянието и установяване измененията в биологичното разнообразие, осигурява достъп и обмен на данни по опазване на биологичното разнообразие;
- Контролира състоянието на околната среда на територията на страната;
- Утвърждава норми за емисии и концентрации на вредни вещества и ползването на възобновими и невъзобновими природни ресурси;
- Упражнява изключителното право на МС за управление на водите на национално ниво;
- Разработва политика на държавата в областта на използването и опазването на водите и защитата им от вредно въздействие;
- Разработва национален водностопански план, национална програма за устойчиво ползване на водите и утвърждава ПУ на речните басейни;
- Организира и ръководи НС за мониторинг на водите и обобщава водностопанския кадастър;
- Организира изготвянето на НС за опазване и устойчиво ползване на лечебните растения.

РИОСВ-Монтана

РИОСВ Монтана функционира в рамките на цялата Монтанска област.

Проектът “Изпълнение на дейности за устройство и управление на резерват „ Чупрене”, резерват „Горната кория” и поддържан резерват ”Ибиша”, приоритетна ос 3, се финансира от Европейския фонд за регионално развитие и държавния бюджет на Р България чрез оперативна програма „Околна среда 2007-2013”

РИОСВ – Монтана **не разполага** със специализирана структура за управление на ЗТ – изключителна държавна собственост, като има назначен един щатен служител за охрана на защитените територии, изпълняващ функцията на служител от парковата охрана на ОУ (Охранителен участък) „Чупрене”. Другите две ЗТ не са предадени за управление от страна на МЗХ чрез ТП ДГС – Берковица (за Р „Горната кория”) и ТП ДГС – Лом (за ПР „Ибиша”) на РИОСВ –Монтана и нямат назначени служители за охрана.

Контролните функции по опазване на ЗТ в обл. Видин и обл. Монтана се изпълняват от гл. експерт по „опазване на ЗТ и гори” в направление „Биологично разнообразие, защитени територии и зони” на РИОСВ – Монтана. В същото направление има още двама експерти - гл. експерт „Опазване на БР и ГМО” и мл. експерт „Натура 2000”.

За управлението на резерватите, няма специализирана структура. Функциите на отделните служители са определени в длъжностните характеристики, съгласно изискванията на *Закона за защитените територии*, *Правилника за условията и реда за управлението, възлагането на дейности по поддържане и възстановяване, възлагането на туристически дейности, охраната и контрола в горите, земите и водните площи в защитените територии – изключителна държавна собственост* (обн., ДВ, бр. 49/14.06.2005 г.) и *Правилника за устройство на РИОСВ* (ПУДРИОСВ, ДВ бр.103/2011 г.).

Функциите на РИОСВ по отношение на биологичното разнообразие и защитените територии са определени в **Закона за защитените територии чл. 50 и Правилник за устройство дейността на РИОСВ.**

По-важни функции на РИОСВ **съгласно чл. 50 от ЗЗТ** по отношение на резервата са:

- Координира и контролира прилагането на плановете за управление в областта на научно-изследователската работа, поддържащите и възстановителните

мерки за застрашени видове и местообитания, просветните и образователните екологични програми и други природозащитни дейности, осъществявани от други държавни органи, общини, неправителствени организации и лица;

- Организира мониторинг върху качествата на компонентите на околната среда;
- Организира и поддържа база данни и регионални регистри;
- Организира функционирането на посетителските центрове;
- Санкционира нарушителите в предвидените случаи.

Конкретните функции и задачи на РИОСВ по отношение опазването на биологичното разнообразие и защитените територии са посочени в Правилника за устройство на дейността на РИОСВ. В най-общи линии те се свеждат до регулиращи, контролни функции, свързани с превантивен, текущ и последващ контрол върху стопанисването и опазването на възобновимите и невъзобновимите природни ресурси; контрол по опазване на биологичното разнообразие.

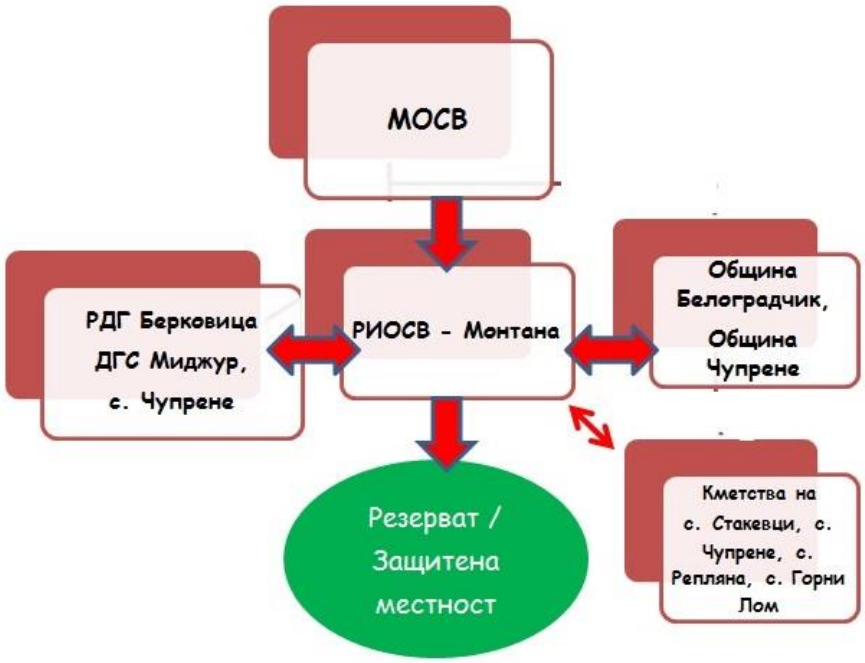
По-важни функции на РИОСВ по други закони са:

- Контролира спазването на изискванията за опазване на биологичното разнообразие при осъществяване на дейностите на собствениците или ползвателите на земи, гори и водни площи, включени в Националната екологична мрежа;
- Координира и контролира прилагането на ПУ, включително и интегрирането му в общинските планове и програми;
- Контролира опазването на растителните и животински видове, предмет на ЗБ;
- Обслужва общините по опазване на околната среда чрез писмени предписания и заповеди;

➢ Контролира изпълнението на плановите документи, свързани с ползването на лечебни растения, дейността на билкопроизводителите, видът и количеството на билките за преработка, опазването на находищата на лечебни растения.

В изпълнение на своите правомощия директорите на регионалните органи на МОСВ в своите райони осъществяват и организират управлението на ЗТ (чл. 50, т.1).

На **фигура 1.5.1-1** са дадени връзките и съподчинеността във функционалната структура по отношение на управлението на Р.

Фигура 1.5.1-1 *Връзки и съподчиненост във функционалната структура по отношение на управлението на Р*

1.15.2. Персонал-функции

РИОСВ – Монтана **не разполага** със специализирана структура за управление на ЗТ – изключителна държавна собственост, като има назначен един щатен служител за охрана на защитените територии, изпълняващ функцията на служител от парковата

охрана на ОУ (Охранителен участък) „Чупрене”. Другите две ЗТ не са предадени за управление от страна на МЗХ чрез ТП ДГС – Берковица (за Р „Горната кория”) и ТП ДГС – Лом (за ПР „Ибиша”) на РИОСВ –Монтана и нямат назначени служители за охрана.

Контролните функции по опазване на ЗТ в обл. Видин и обл. Монтана се изпълняват от гл. експерт по „опазване на ЗТ и гори” в направление „Биологично разнообразие, защитени територии и зони” на РИОСВ – Монтана. В същото направление има още двама експерти - гл. експерт „Опазване на БР и ГМО” и мл. експерт „Натура 2000”.

За управлението на резерватите, няма специализирана структура. Функциите на отделните служители са определени в длъжностните характеристики, съгласно изискванията на *Закона за защитените територии*, *Правилника за условията и реда за управлението, възлагането на дейности по поддържане и възстановяване, възлагането на туристически дейности, охраната и контрола в горите, земите и водните площи в защитените територии – изключителна държавна собственост* (обн., ДВ, бр. 49/14.06.2005 г.) и *Правилника за устройство на РИОСВ* (ПУДРИОСВ, ДВ бр.103/2011 г.).

1.15.3. Материално-техническо обезпечаване

Сграден фонд към РИОСВ-Монтана:

- *Собствен:* РИОСВ - Монтана се помещава на сграда на ул. Юлиус Ирасек” № 4, етаж 3, като е собственик на етажа и на гаражите, намиращи се в регулацията на гр. Монтана, ул. „Иван Каменов № 6;
- *Нает:* Инспекцията не разполага със собствен сграден фонд за управление на резерватите. Съгласно изискванията на НАРЕДБА № 8 от 11.05.2012 г. за условията и реда за защита на горските територии от пожари, РИОСВ - Монтана е оборудвала четири противопожарни депа (ППД) и едно противопожарно табло (ППТ) за опазване на двата горски резервата от пожари. ППД и ППТ са устроени в съществуващ сграден фонд на

други институции, чрез сключени двустранни споразумения . Две от ППД са в базите на ВиК – Видин (в бившата „Реплянска застава” и в м ”Бялата вода”), едно ППД в завод Миджур” – с. Горни Лом, едно ППТ в ловна хижа на ДГС „Миджур” – с. Стакевци и едно ППД в хижа „Ком-2016” АД – гр. Берковица. В сградата, където се помещава РИОСВ – Монтана, се намира оборудването на гасаческата група на РИОСВ – Монтана;

- **Транспортни средства** - автомобилна техника, други превозни средства: Лодка „Terol Nordic 6020”-200 kg. с извън-бордов двигател и ремарке;
- **Комуникационни връзки** - всеки експерт (3 бр експерти.) от направлението БРЗТЗ разполага с GSM мобилни апарати,
- **Офис-оборудване –** всеки от тримата експерти от направлението БРЗТЗ разполага с настолна компютърна конфигурация, преносим компютър и принтер,
- **Оборудване за работа на терен** – преносими компютри (лаптопи) – 3 бр.; бинокли – 2 бр.; GPS устройства- *Trimble Juno SB* – 2 бр.; цифрови фотоапарати -2 бр.; подходящо облекло, в т.ч. спасителни жилетки (5 бр.), противопожарни и водоустойчиви костюми - 5 бр, гумени ботуши - 2 бр.,противодимни очила - 6 бр., защитни ръкавици - 6 бр., пожарникарски ботуши - 5 бр. и предпазни маски - 5 бр.; Служителят от парковата охрана има на разположение оборудван автомобил **„Грейт Уолт» - Стийд 5,** предоставен от МОСВ по ОПОС, 2 бр. бинокли, оборудване за терен - дъждобран с панталон, камуфлажни ръкавици, фенер, огнестрелно оръжие - пистолет «Макаров».

В приложение са дадени списъци с противопожарни депа и табла, автомобилна техника и др., с които към момента разполага РИОСВ-Монтана.

Основните източници на финансиране са ПУДООС в рамките на изпълнение на дейностите за ЗТ - изключителна държавна собственост, и държавния бюджет за транспортните средства и оборудването на служителя от парковата охрана.

Настоящия проект “Изпълнение на дейности за устройство и управление на резерват „Чупрене”, резерват „Горната кория” и поддържан резерват ”Ибиша”,

приоритетна ос 3, се финансира от Европейския фонд за регионално развитие и държавния бюджет на Р България чрез оперативна програма „Околна среда 2007-2013”.

1.6. СЪЩЕСТВУВАЩИ ПРОЕКТНИ РАЗРАБОТКИ

1.6.1. Съществуващи и в процес на изпълнение програми, планове и проектни разработки за последните 10 години, свързани със строителство, ползване на ресурси и др. дейности на територията на Р

За последните 10 години, и до момента, няма програми, планове и проектни разработки, свързани със строителство, ползване на ресурси и други дейности, на територията на резервата и защитената местност.

1.6.2. Степента на реализация и актуалност, като цяло или на части, от описаните проектни разработки

Поради липса на такива проекти, не може да бъде определена степен на реализация и актуалност, като цяло или на части.

1.6.3. Опис на научните разработки, свързани с Резервата

Територията на резервата е слабо проучена. Няма провеждани значими научни изследвания в резервата. Има провеждани единични проучвания и публикации, дадени в списъка по – долу.

Списък на научните разработки, свързани с територията на резервата:

- Андрейчин, Ив. 1994. Кой има резерви към резерват “Чупрене”. Вестник “Земя”, 17. 05. 1994.
- Андонов, Т., И. Колчаков, 1985. Почвите във високопланинския дял на Чупренския район на западна Стара планина.
- Безлова, Д., Л. Малинова, Д. Томова. 2009. Екологични проучвания в биосферен резерват Чупрене. сп. Лесовъдска мисъл, бр. 1. 98-104.

- Бондев, Ив., М. Любенова, М. Любенов. 1994. Растителността на биосферния резерват „Чупрене". Във: Сб. Юбилейна научна конференция „100 години от рождението на акад. Борис Стефанов", Т. 11, С., БАН, 19-26.
- Груев, Г. 1998. Биосферен резерват „Чупрене”. - БДЗП, ОВМ в България, 10: 6.
- Груев, Г. 2002. Резерватът „Чупрене”. - Лов и риболов, 1: 28-29.
- Груев, Г., П. Янков. 1997. Чупрене. - В: Костадинова, И. (съст.). Орнитологично важни места в България. БДЗП, Природозащитна поредица, Книга 1, София, БДЗП: 47-48.
- Джунински, Е. 1968. Глухарят в Чупренския Балкан. - Лов и риболов, 4: 18.
- Джунински, Е. 1981. Численост, плътност и природозащитен статус на популациите на някои редки и застрашени видове в биосферния резерват „Чупрене”, Видински окръг. - В: Регионален симпозиум по проект 8-МАБ-ЮНЕСКО, 20-24.X.1980, Благоевград, С., БАН: 197-202.
- Джунински, Е. 1985. Чупрене. - Природа и знание, 6: 7-8.
- Йорданов, Д. 1966. Принос към флората на Видински окръг. Изв. Бот. инст., 16: 217-222.
- Лесоустройствени проекти на ДГС „Чупрене". Агролеспроект, 2007 и ДГС”Белоградчик”-Агролеспроект, 2007 год.
- Любенова, М., Е. Руменина, В. Димитров, Е. Иванов. 2002. Изследване на екосистеми от биосферен резерват “Чупрене” с фитоекологични методи и пространствено моделиране.-В:Сб.Научна конференция с международно участие в памет на проф. д-р Димитър Яранов, Варна, том 1, 260-269.
- Любенова, М., Н. Николов, С. Братанова-Дончева, Т. Недялкова. 2006. Фитоекологично изследване на Picea abies (L.) Karst. от Западна Стара планина –

биосферен резерват “Чупрене”. – В: Годишник на Шуменския у-т “Епископ К. Преславски”, т. XIV В4 Природни науки, Унив. Издателство “Епископ К. Преславски”, 89-102.

- Минчев, Ив. 1938. Иглолистната растителност в Западна Стара планина. Лесовъдска мисъл бр. 4 – 5, 1938
- Найденов, Я., Е. Джунински, И. Георгиев, Г. Ценков. 1994. Относно: Здравословното състояние на резерват “Чупрене” Становище
- Нанкинов, Д., Е. Джунински. 1985. Върху видовия състав на птиците в биосферния резерват "Чупрене", Видински окръг. - Межд. симп. по проект 8-МАБ /ЮНЕСКО/ "Опазване на природ. територии и съдържащия се в тях генетичен фонд", 23-28.09.1985 г., Благоевград, Сб. доклади, БАН, 45-54.
- Недялков, С., Б. Николов. 1986. Биосферни резервати в България. Земиздат, София.
- Общински плн за развитие на община Белоградчик 204-2020
- Общински план за развитие на община Чупрене 2006-2013
- Програма за енергийна ефективност на община Чупрене 2007-2014
- Тодор Андонов, Т., Ив. Колчаков. 1985. Почвите във високопланинския дял на Чупренския район на западна Стара планина. Международен симпозиум по проект 8 – МАБ /ЮНЕСКО/ „Опазване на природните територии и съдържащия се в тях генетичен фонд“23-28.09.1985г., Благоевград.
- Lyubenova, M., R. Kalchev. 2007. Ecological research on spruce (Picea abies (L.) Karst) biotype diversity in Chuprene Biosphere reserve, Bulgaria.-In: Proceedings “Sustainable forestry – problems and challenges. Perspectives and challenges in wood technology, International Symposium “60 years Faculty of forestry. 35 years wood technology”. October 24th-26th 2007, Ohrid, Republic of Macedonia, 100-107.

- Lyubenova, M., Ts. Valtcheva, K. Pachedjieva. 2005. Assessment of the risk for the beech vegetation in the biosphere reserve “Chuprene”, connected with climatic, orographic and soil factors. Annuire de l’Universite de Sofia “St. Kliment Ohridski”,Part II, v.96, l. 4, 27-35.
- Roumenina, E., M. Lyubenova, V. Dimitrov. 2003. Ecological risk assessment of spruce vegetation in biosphere reserve “Chuprene” with space mould in GIS.- In: Proceeding «International Scientific Conference” – 75 years Institute of Forestry, Bulgarian Academy of Sciences», 1-5 October, 2003 y., volume I, 61-64.

В приложение е даден пълен списък на използваните източници на информация, взети в предвид при изготвянето на ПУ, както за територията на резервата и защитената местност, така и за прилежащите територии, община Чупрене и Белоградчик и др..

1.6.4. Опис на други разработки и програми, свързани с регионалното развитие, туризма и др. на различни нива, имащи някаква връзка с Р

В процеса на изготвяне на ПУ, бе поискана информация от съответните административни структури за разработки, планове, програми, проекти и др., които се изпълняват на територията на резервата, защитената местност, землищата и общините, в които те попадат.

Изпратени бяха редица писма, от които 13 конкретно за искане на информация за разработки, проекти, програми, имащи отношение с резервата, съответно до:

1. Министерство на околната среда и водите, Главна Дирекция „ОПОС“, **Управляващ орган на** ОП Околна среда;
2. Министерство на икономиката и енергетиката, Главна Дирекция „Европейски фондове за Конкурентоспособност“, **Управляващ орган на** ОП Развитие на конкурентоспособността на българската икономика;
3. Министерство на земеделието и храните, Дирекция „Развитие на селските райони“, **Управляващ орган на** Програма за развитие на селските райони;

4. Министерство на регионалното развитие, Главна Дирекция „Програмиране на регионалното развитие“, **Управляващ орган на** ОП „Регионално развитие“;

5. Министерство на транспорта, информационните технологии и съобщенията, Дирекция „Координация на програми и проекти“, **Управляващ орган на** ОП „Транспорт“;

6. Изпълнителна агенция по рибарство и аквакултури, Дирекция „Европейски фонд за рибарство“, **Управляващ орган на** ОП за развитие на сектор „Рибарство“;

7. Министерство на финансите, Дирекция „ОП Административен капацитет“, **Управляващ орган на** ОП „Административен капацитет“;

8. Министерство на финансите, **Управляващ орган на** ОП „Техническа помощ“;

9. Министерство на труда и социалната политика, Главна Дирекция „Европейски фондове, международни програми и проекти“, **Управляващ орган на** ОП „Развитие на човешките ресурси“;

10. Министерство на околната среда и водите, Отдел „Натура 2000“, Дирекция „Национална служба за защита на природата“, **Управляващ орган на** Програма Life +;

11. Министерство на околната среда и водите, **Управляващ орган на:** Програма ИСПА/КФ, Българо-швейцарска програма за сътрудничество, Финансов механизъм на европейското икономическо пространство, Норвежка програма за сътрудничество, Програми за териториално сътрудничество;

12. Предприятие за управление на дейностите по опазване на околната среда, **Управляващ орган на** Проекти, финансирани от ПУДОС;

13. Министерство на регионалното развитие, Главна Дирекция „Управление на териториалното сътрудничество“, Управляващ орган на Програма за трансгранично

сътрудничество по ИПП България-Сърбия; Програма за трансгранично сътрудничество Румъния-България 2007-2013;

Резултатите от събраната информация показват, че няма разработки, планове, програми, проекти, които по обхват попадат в границите на резервата и/или защитената местност. В приложение е представена подробна сравка за изпратените писма с искане за информация и получената информация.

1.7. СЪЩЕСТВУВАЩО ФУНКЦИОНАЛНО ЗОНИРАНЕ И РЕЖИМИ НА ОБЕКТА

Местоположението, характерът на територията и биологичното разнообразие не налагат зониране.

Съгласно утвърдените проекти, отнасящи се до резервата и защитената местност, няма обособени зони и режими. Няма съществуващо функционално зониране и режими, свързани с него.

В приложение са дадени заповедите за обявяване, прекатегоризиране, актуализиране на площта и др, за резервата и защитената местност.

Режимите, определени в тях, са както следва:

Заповед №	От дата	Относно	Определени режими, забрани и ограничения
Резерват Чупрене“			
358	09.02.1973 г.	Обявяване за резерват	В района на резервата се забранява: • да се преследват дивите животни или да се смущава естествения им живот, да се хващат и убиват, както и да се събират и повреждат ларвите на насекомите, яйцата и гнездата на птиците или леговищата на животните; • да се гърми, ловува и риболвствува,

			вдига шум и пали огън, както и движението на хората извън определените пътища и пътеки; • да се разкриват кариери за пясък, пръст и други инертни материали, да се повреждат или изменят естествения вид на местността, включително и на водните течения; • да се секат и повреждат дървета, както и да се късат, копаят или събират други растения или части от тях.
506	11.07.1979 г.	Разширяване на територията.	Няма
887	02.10.1986 г.	Обявяване на буферна зона около резервата.	В района на буферните зони се забраняват: • строителство на сгради и пътища от републиканската пътна мрежа; • разкриване на кариери, промяна на водния режим и на естествения облик на местността; • използване на химични средства за растителна защита; • лагеруване и палене на огън извън определените места; • ловуване; • залесяване с неприсъщи за района дървесни видове;

			В границите на буферната зона се разрешават: • извеждане на сечи, предвидени в горите със специално предназначение; • провеждане на ловностопански мероприятия; • паша на домашни животни /без кози/ в определените с лесоустройствения проект пасищни площи; • косене на сено;
РД-501	11.07.2007 г.	Определяне на пътека с цел осигуряване на регламентирано преминаване през резервата.	При преминаването по пътеката се забранява: • Отклоняването на посетители и навлизането в резервата. • Замърсяване с битови и други отпадъци. • Бране, събиране, отрязване, изкореняване или друг начин за увреждане или унищожаване на екземпляри от растителни видове. • Убиване, улавяне преследване, обезпокояване или друг начин за увреждане или унищожаване на екземпляри от животински видове. • Палене на огън и бивакуване.
РД-101	21.02.2011 г.	Актуализиране на площта.	Няма.

Защитена местност „Чупренски буки“			
РД-509	12.07.2007 г.	Прекатегоризиране на буферната зона в защитена местност.	ЗМ запазва обхвата, границите и режимите, определени със Заповед № 887/02.10.1986 г.
РД-216	12.03.2012 г.	Актуализиране на площта.	Няма.

ХАРАКТЕРИСТИКА НА АБИОТИЧНИТЕ ФАКТОРИ

1.8. Климат

1.8.1. Фактори за формиране на местния климат

Географското положение е основен климатичен фактор, тъй като определя слънчевото греене, атмосферния пренос с неговите сезонни изменения и формира типа климат в съответния климатичен пояс. Страната ни е разположена в южната част на умерения климатичен пояс. Географското положение определя континентално и океанско климатично влияние.

Според климатичното райониране на България (Събев и Станев, 1963) територията на резерват „Чупрене“ се намира в Европейско-континенталната климатична област – Умерено-континентална климатична подобласт и поради специфичния релеф и местоположение обхваща следните два района - Предбалкански никопланински климатичен район (до 1000 m н.в.) и Планински климатичен район – среднопланинска част (1000-2000 m н.в.).

Астрономическото географско положение оказва влияние върху слънчевата радиация. Тя като климатичен фактор влияе чрез слънчевото греене, радиационния и топлинния баланс. Топлинните условия на територията на резервата са с добре изразена сезонност, поради различията в радиационния баланс през зимата и лятото.

Релефът е друг важен климатообразуващ фактор. Той трансформира или спира въздушните маси чрез надморската си височина, разположението и разчленението си.

Релефът може да видоизменя характера на въздушните маси, например от влажни в сухи чрез изваляването им когато те срещнат преграда.

Климатичните условия в Предбалканския никопланински климатичен район са се формирали под влияние на сравнително високата му надморска височина и големият наклон на терена. В Планинския климатичен район – среднопланинска част зимата е студена и значително по-дълга за сметка на пролетта. За формирането на климата съществено влияние оказва преобладаващия северозападен пренос на силно трансформирани океански въздушни маси, идващи от Северозападна Европа, идващите от север-североизток континентални въздушни маси и проникващите от юг топли тропични въздушни маси.

Язовирите също влияят върху климатичните елементи на местния климат на няколко километра около тях: увеличават влажността на въздуха, честотата на мъглите, смекчават температурните амплитуди и пр.

Характерът на растителността оказва влияние върху климатичните особености на резервата и върху качеството на въздушната среда. Горската растителност е с най-осезаемо въздействие, определяйки в значителна степен микроклиматичните условия.

Човекът със своята дейност също се явява фактор за промяна на климата – чрез сечи или залесяване, изменя климатичните елементи.

1.8.2. Елементи на климата

Температура на въздуха:

Температурата на въздуха се явява следствие на радиационния и топлинния баланс. Тя се променя, следвайки измененията в тези баланси през отделните сезони. За характеризирането на температурата се използват редица показатели, като най-често за даден многогодишен период това са средногодишните и средномесечните температури.

Средната януарска температура на въздуха е – 2,2 ^{0}C, но в по-високите части достига и до – 4,3 0C. Лятото е топло, със средна юлска температура 21,2 ^{0}C.

Таблица 1.8.2-1 *Средномесечна и годишна температура на въздуха в C° (Климатичен справочник, НИМХ), 1961-90*

Станция	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	год
Берковица/Монтана	-2,2	0,2	4,4	10,9	15,4	18,9	21,2	21,0	17,1	11,2	5,7	0,4	10,4

При по-интензивни летни затопляния максималните температури достигат средно до 27,7°C - 27,8°C. При преобладаване на малко облачно и слънчево време в условията на слабоподвижен антициклон, температурата на въздуха може да достигне до 42,4°C. Средно 80% от дните през летните месеци (юни, юли и август) са с максимална температура над 25°C и през 40% над 30°C. Средната годишна максимална температура на въздуха е 15,8 °C.

Таблица 1.8.2-2 *Средна максимална температура на въздуха в C° (Климатичен справочник, НИМХ)*

Станция	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	год
Берковица/ Монтана	2,2	5,0	9,7	16,3	21,1	24,8	27,7	27,8	23,5	16,9	10, 1	4,8	15,8

Есенното понижение на температурите в този район става малко по-бързо в сравнение с пролетното повишение, като средните месечни температури за централния есенен месец октомври са с около 0,3°C по-ниски отколкото априлските. Температурата

на въздуха спада устойчиво над 10 градуса средно в края на октомври и под 5 градуса в края на ноември.

Таблица 1.8.2-3 *Средна минимална температура на въздуха в С° (Климатичен справочник, НИМХ)*

Станция	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	год
Берковица/ Монтана	-5,7	-3,5	0,5	5,9	10,4	13,3	15,3	14,7	11,6	6,9	2,3	-2,6	5,8

С не по-малко значение е и температурата на почвата, която е по-висока от тази на въздуха. В края на пролетта се наблюдава най-значителният топлинен поток, насочен в дълбочина към почвата, а през есенните и зимните месеци той е насочен обратно от хоризонтите на почвата нагоре към земната повърхност.

Средно около средата на март средната температура на почвата на дълбочина 5-10cm. се покачва над 5°C, а в началото на април тя вече е над 10°C. Паралелно с това се повишава бързо и температурата на въздуха. Средната денонощна температура на въздуха преминава устойчиво над 5°C около 12 март и над 10°C в началото на април. Средната месечна температура за централния пролетен месец април е около 10,9°C. Около 20-22 от дните на април са със среднодененощна температура над 10°C и около 8-10 - над 15°C.

Валежи:

Валежите са резултат от влажността на въздуха и облачността. Те зависят от особеностите на атмосферната циркулация, надморската височина и формите на релефа. Във височина се наблюдава увеличение на относителната влажност през всички сезони.

Проектът “Изпълнение на дейности за устройство и управление на резерват „ Чупрене”, резерват „Горната кория” и поддържан резерват ”Ибиша”, приоритетна ос 3, се финансира от Европейския фонд за регионално развитие и държавния бюджет на Р България чрез оперативна програма „Околна среда 2007-2013”

Максимумът на относителната влажност е през пролетта, а минимумът – в началото на летния сезон.

Качествените и количествените характеристики на облачността зависят от преобладаващата атмосферна циркулация през различните сезони, вертикалната въздушна стратификация в атмосферата, релефа и др. Облачността е с максимум през декември (около 7,5 десети) и минимум през август (2-3 десети).

Районът се характеризира с относително високо годишно количество валежи. Годишният валеж е 627 mm. Той е неравномерно разпределен през годината. Максимумът на валежите е през май - 89 mm. Лятната сума на валежа е над 200 mm. Най-малки са валежите през зимата около 150 mm, като минимумът е през февруари - 31 mm. Средно през годината има 85 дни с валежи, като най-голям е техния брой през май-юни около 10 дни, а най-малък през август-септември около 5 дни. През зимните месеци има средно 6-7 дни с валеж като в 4-5 от тях валежите са от сняг.

Таблица 1.8.2-4 *Количество валежи (Климатичен справочник, НИМХ)*

Станция	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	год
Берковица/ Монтана	38	31	37	56	89	85	57	48	44	50	50	42	627

През различните сезони валежите са:

Таблица 1.8.2-5 *Сезонна и годишна сума на валежите /mm/:*

зима	пролет	лято	есен	ср. год.
143	211	195	164	700

Влажност на въздуха:

Проектът “Изпълнение на дейности за устройство и управление на резерват „ Чупрене”, резерват „Горната кория” и поддържан резерват ”Ибиша”, приоритетна ос 3, се финансира от Европейския фонд за регионално развитие и държавния бюджет на Р България чрез оперативна програма „Околна среда 2007-2013”

В годишния ход на относителната влажност максимумът в равнинните райони изпреварва минимума на температурата на въздуха. През декември, когато добре овлажнената почва все още не е замръзнала, въздухът все още се обогатява с водна пара за сметка на изпарението. Близостта на р. Дунав също е предпоставка за относително високата степен на влажност на въздуха.

Таблица 1.8.2-6 *Средна месечна и годишна относителна влажност (%)*

Станция	**I**	**II**	**III**	**IV**	**V**	**VI**	**VII**	**VIII**	**IX**	**X**	**XI**	**XII**	**Год.**
Белоградчик	81	77	72	64	64	68	61	59	64	74	83	84	71

Средната годишна относителна влажност за района на Белоградчик е 71 %. Минимумът е през месец август – 59 %, а най-висока е относителната влажност през месец декември – 84 %.

Снежна покривка:

През зимните месеци има средно по 4-5 дни с валежи от сняг (**Таблица 1.8.2-8**). Във високите части – над 1000 m снежната покривка е отличава с устойчивост и дебелина (до 140 cm). Задържа се относително дълго време – от 107 до 111 дни.

Таблица 1.8.2-7: *Средна десетдневна височина на снежната покривка (cm)*

Станция	**IX**			**X**			**XI**			**XII**			**I**			**II**			**III**			**IV**			**V**			**VI**		
	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3
Белоградчик				.	.	.	.	.	.	.	6	5	6	12	12	10	10	9	.	.	.	.	.	.						

Средната десетдневна височина на снежната покривка е най-висока през месец януари, когато през второто и третото десетдневие достига височина от 12 cm. През третото десетдневие на месец март снежната покривка е най-ниска – 5 cm.

Таблица1.8.2-8: *Брой дни със снежна покривка по десетдневия*

Станция	IX			X			XI			XII			I			II			III			IV			V			VI		
	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3
Белоградчи					.	.	.	.	.	.	4	5	5	5	6	5	5	3	.	.	.	.	.	.						

Третото десетдневие на месец януари се характеризира с най-голям брой дни със снежна покривка – 6, както се вижда в **Таблица 1.8.2-8** . През месец декември има 4 дни със снежна покривка през второто десетдневие и 5 дни със снежна покривка през третото десетдневие.

Вятър:

Разглежданата територия попада в район, характеризиращ се с целогодишно преобладаване на ветрове от запад и северозапад. Средната месечна скорост на вятъра има добре изразен годишен ход. Най-ветровито е времето през зимата и началото на пролетта, като максимумът на скоростта на вятъра е през април, когато средната месечна скорост на вятъра е около 3 m/s. Средната годишна скорост на вятъра е 1,4 m/s.

Усилената динамика на атмосферата през пролетните месеци обуславя и най-малката честота на случаите с тихо време. Процентът на затишията през април в

различните части на района е средно около 14-20%. Намалената атмосферна циркулация и преобладаването на антициклонален тип време е причина за най-малки средни месечни скорости на вятъра в края на лятото и началото на есента около 2 m/s. Същата причина обуславя и максимумът на случаите с тихо време през октомври - 23%.

Таблица 1.8.2-9 *Средна скорост на вятъра в m/s по месеци и посока (Монтана)*

Посоки	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
N	2.0	2.0	2.2	2.4	2.3	2.2	2.6	2.6	2.3	2.0	2.1	2.0
NE	1.8	2.1	2.5	2.1	2.1	2.1	2.3	2.2	2.7	2.1	2.0	2.0
E	2.7	1.7	2.6	2.4	2.5	1.8	2.3	2.6	1.6	2.9	1.2	2.4
SE	1.1	3.6	3.1	2.4	1.9	2.2	3.6	1.7	1.9	2.4	1.4	2.4
S	2.3	4.3	2.6	2.8	1.7	1.8	2.2	1.5	1.7	2.5	2.6	1.6
SW	2.7	2.6	2.5	2.3	1.9	1.6	1.9	1.6	1.3	1.5	2.1	2.7
W	2.6	3.4	2.5	3.1	2.7	2.0	2.4	3.1	2.1	2.7	2.9	2.2
NW	3.7	3.2	3.6	4.0	3.3	3.5	3.6	3.2	3.1	3.0	3.1	3.5

Таблица 1.8.2-10 *Честота на вятъра по посока и тихо време в % (Монтана)*

Посоки	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
N	48.5	45.1	43.8	37.6	38.7	34.0	34.0	37.6	37.8	40.3	49.3	23.4
NE	11.9	10.2	12.9	15.1	10.4	10.2	8.6	8.5	9.2	16.7	10.1	14.7
E	1.9	4.0	3.9	5.5	3.4	2.4	1.9	3.0	4.0	2.6	2.4	4.2
SE	2.8	1.0	1.3	2.3	2.2	1.7	2.0	2.7	1.5	1.6	1.1	1.6
S	3.1	4.3	4.9	7.0	7.4	6.7	11.2	8.8	6.5	3.5	6.6	11.6
SW	4.7	5.2	5.1	5.9	8.4	9.1	10.5	6.4	6.3	5.4	3.6	7.7
W	10.7	11.6	5.8	9.1	10.4	14.6	9.2	8.3	7.6	5.4	8.0	8.1
NW	16.4	18.6	22.3	17.5	19.1	21.2	22.6	24.7	27.3	24.4	18.9	28.7

Тихо	33.0	29.5	25.4	26.9	22.9	26.9	32.3	30.3	34.6	39.0	38.1	23.4

Слънчево греене:

Важен фактор и климатичен елемент се явява слънчевата радиация. Преминавайки през атмосферата, тя претърпява значителна трансформация и само около половината от нея достига до земната повърхност.

Интензивността на сумарната слънчева радиация /образувана от пряка и разсеяна слънчева радиация/ е в пряка зависимост от височината на слънцето над хоризонта и от прозрачността на атмосферата, характеризирана главно чрез облачността. Сумарната слънчева радиация има характерен дневен и годишен ход с максимум по обяд и през лятото при напълно ясно небе. За територията на района сумарната годишна слънчева радиация е около 5 100 MJ/m^2.

Продължителността на слънчевото греене е сравнително висока. През различните сезони тя е различна и зависи от два основни фактора – режим на облачност и продължителност на деня.

Таблица 1.8.2-11 *Продължителност на слънчевото греене (часове)*

Станция	**I**	**II**	**III**	**IV**	**V**	**VI**	**VII**	**VIII**	**IX**	**X**	**XI**	**XII**	**Год.**
Петрохан	90	94	116	149	181	210	253	261	213	157	90	80	1894

Годишната продължителност на слънчевото греене е 1894 часа. Най-малък брой часове на слънчево греене има месец декември – 80 часа, последван от месец януари с 90 часа. Продължителността на слънчевото греене се характеризира с най-голям брой часове през юли и август, съответно – 253 и 261 часа.

Таблица 1.8.2-12 *Относителна продължителност на слънчевото греене (%)*

Станция	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Год.
Петрохан	31	32	31	37	40	46	54	60	57	46	30	28	42

Както се вижда от таблицата, аналогично на продължителността на слънчевото греене, изразена в часове, относителната продължителност, изразена в процент е най-висока през месеците юли и август – съответно 54 и 60%. Относителната продължителност на слънчевото греене за година е 42 %.

Вегетационен период:

От **Таблица 1.8.2-13** се вижда, че броят на дните с устойчиво задържане на температурата на въздуха над 10^0C е 188. Най-малко са дните с температура на въздуха над 15^0C – 131 дена. За периодът с устойчиво задържане на температурата над 10^0C температурната сума е 3220.

Таблица 1.8.2-13 *Продължителност (дни) на периодите с устойчиво задържане на температурата на въздуха над 0, 5, 10 и 15 ^{0}C и набрани температурни суми*

Станция	Продължителност (дни)				Температурна сума (С х дни)			
	0 ^{0}C	5 ^{0}C	10 ^{0}C	15 ^{0}C	0 ^{0}C	5 ^{0}C	10 ^{0}C	15 ^{0}C
Белоградчик	305	241	188	131	3770	3615	3220	2510

Таблица 1.8.2-14 *Дата на начало и край на периодите с устойчиво задържане на температурата на въздуха над 0, 5, 10 и 15 ^{0}C*

Станция	0 ^{0}C		5 ^{0}C		10 ^{0}C		15 ^{0}C	
	Начало	Край	Начало	Край	Начало	Край	Начало	Край
Белоградчик	17.II	20.XII	20.III	17.XI	13.IV	19.X	14.V	23.IX

Проектът “Изпълнение на дейности за устройство и управление на резерват „ Чупрене”, резерват „Горната кория” и поддържан резерват ”Ибиша”, приоритетна ос 3, се финансира от Европейския фонд за регионално развитие и държавния бюджет на Р България чрез оперативна програма „Околна среда 2007-2013”

Температурата на въздуха започва устойчиво да се задържа над 10 ^{0}C на 13.IV и това продължава до 19.X. Продължителността на вегетационния период е около 5 месеца.

1.9. Геология и геоморфология

1.9.1. Геоложки строеж, морфоструктури и морфометрия

- **Геоложка изученост**

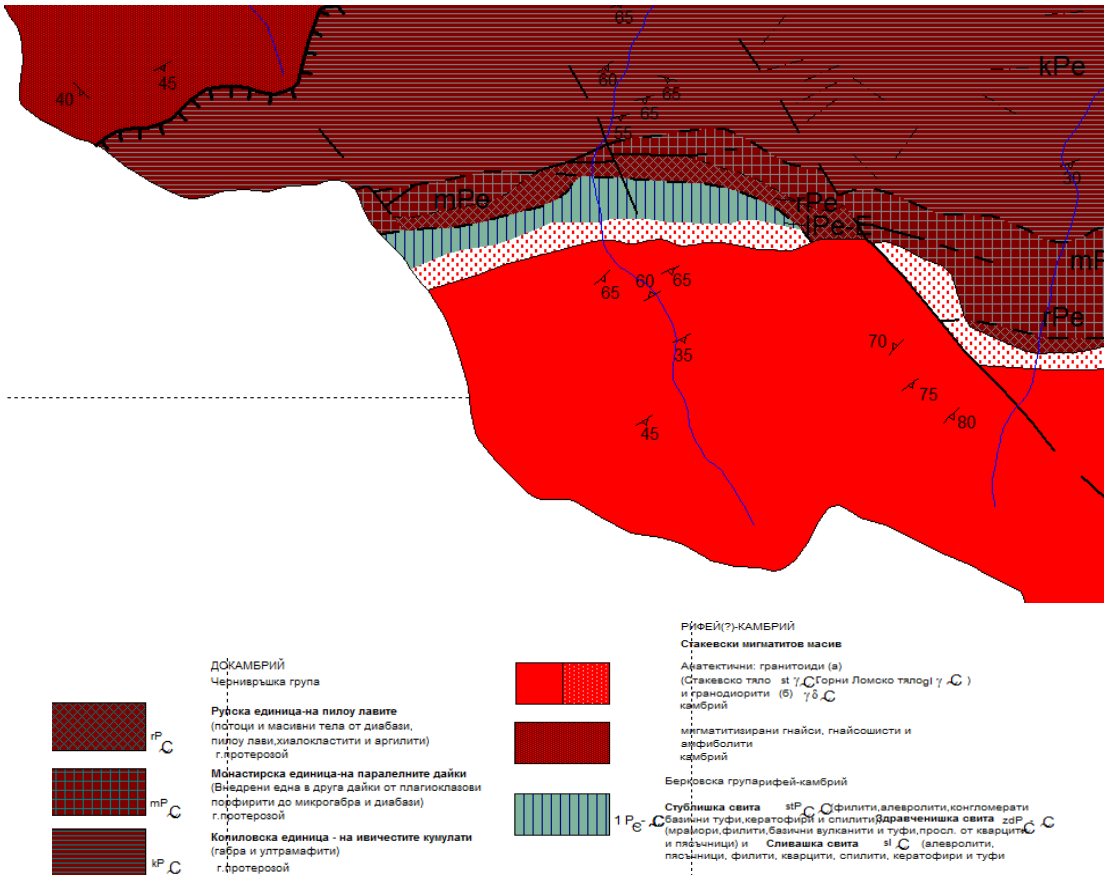
Първите сведения за геологията на района се дават от Франц Тоула 1878, 1881. През периода 1900-1958 г. в тази част на Северозападна България работят редица български учени – Ванков, Златарски, Г. Бончев, А. Стефанов, Берегов, Ст. Бончев, Стр. Димитров, Е. Бончев и др.

Резерват “Чупрене“ попада в район, който е покрит с кондиционни геоложки картировки в М 1:25 000 (Връблянски Б. и др., 1960, 1962; Илиев К. и др., 1961, 1962). Структурните особености на гранитоидните плутони и вместващите ги метаморфити са изследвани от Иванов, Хайдутов и др., 1970-1986 г.

- **Стратиграфия**

Скалите в района на резерват „Чупрене” са разчленени на два скални комплекса – Докамбрийски (Черновръшка група) и Палеозойски (магмени, седимент-вулканогенни и седиментни асоциации).

Проектът “Изпълнение на дейности за устройство и управление на резерват „ Чупрене”, резерват „Горната кория” и поддържан резерват ”Ибиша”, приоритетна ос 3, се финансира от Европейския фонд за регионално развитие и държавния бюджет на Р България чрез оперативна програма „Околна среда 2007-2013”

Фигура 1.9.1-1 *Стратиграфия*

Докамбрийски комплекс

Черновръшка група (офиолитова асоциация)

Групата е въведена от Хайдутов (1984) и допълнително описана в Хайдутов (1991). Изградена е основно от магмени скали и е ясно стратифицирана. Обобщеният й разрез в Чупрене се състои от няколко разположени една върху друга скални единици. Най-ниско в профила се разкрива единицата на ивичестите кумулати. Над нея следват паралелните дайки. Върху тях се разполагат пилоу лавите. В площта скалите на Черновръшката група са разкрити северно от с. Мартиново – вр. Яворова глава – вр.

Остра чука.

Копиловска единица (единица на ивичестите кумулати, kPє)

Формирана е от два основни типа скали – габра и ултрамафити. Състои се от две части – долна и горна. *Долната* (циклична) подединица (Стороречка), е образувана в ритмично редуване предимно на габра (клинопироксен-плагиоклазови кумулати) и ултрамафити (лерцолити и клинопироксенити). Дебелината на отделните ритми в нея варират от 15 cm до 6 m. Ултрамафитите се срещат сравнително рядко в подединицата. По-голямата и част е изградена от габро. *Горната* подединица (Голашка) е изградена главно от пироксеново габро, сред което много по-рядко се срещат ултрамафити. По-често се наблюдават лещи от лабрадорити. Скалите на кумулативната единица са процепени от многобройни дайки и тела, изградени от магматитите на Берковската група. Долната граница на единицата е тектонска.

Монастирска единица (единица на паралелните дайки, moPє)

Названието на единицата е по р.Монастирска, разположена южно от с.Чупрене. Типовият й разрез е сборен. За долната й част той е по Голямата река южно от същото село, а за горната й част - по Голямата река южно от с. Горни Лом.

Единицата е изградена изцяло от мафични дайки. Те са внедрени една в друга, като за по-дебелите са характерни добре изкристализирали средни зони, както и зони на закалка. Дебелината на отделните дайки варира в широки граници – от 7 cm до 5 m. Между паралелните дайки и покриващите ги пилоу лави се разкрива зона, изградена от зърнести метабазалти. В стратиграфските по-горни нива на единицата, средните зони на дайките са изградени от плагиоклазови порфирити, които в страни постепенно прехождат в зърнести метабазалти (долерити). В по-долните участъци на единицата, средните зони на дайките са изградени от среднозърнесто габро.

Рупска единица (единица на пилоу лавите, rPє)

Изградена е от многобройни изливи от мафични вулканити. В строежа на

Проектът “Изпълнение на дейности за устройство и управление на резерват „ Чупрене”, резерват „Горната кория” и поддържан резерват ”Ибиша”, приоритетна ос 3, се финансира от Европейския фонд за регионално развитие и държавния бюджет на Р България чрез оперативна програма „Околна среда 2007-2013”

Рупската единица участват метабазалтови масивни потоци, пилоу лави, хиалокластити и седименти, които се появяват в най-горната част на единицата. Седиментите са представени от виолетови аргилити, с обилна желязна хидроокисна минерализация. На места в единицата се наблюдават и базалтови лавобрекчи. По особености на състава, химизъм и вътрешен строеж, офиолитовата асоциация се характеризира като продукт на типично океанско развитие (Хайдутов, 1991). Скалите на Чернивръшката група са зеленошистно променени и се пресичат от многобройни дайки от островнодъгови магматити на Берковската група.

Палеозойски комплекс

Берковска група (Br Pє-є)

Групата е въведена от Хайдутов и др., 1979. Групата заляга дискордантно и трансгресивно върху Рупската единица. В нея е внедрен Св. Николския гранодиорит-гранитовия плутон. Берковската група представлява седимент-вулканогенна асоциация. В резерват Чупрене попадат три свити – Стублишка, Здравченишка и Сливашка.

Стублишка свита (st Pє-є)

Долната граница на свитата е такава и за групата. Свитата е изградена от метаморфозирани предимно пелитни седименти, алтернириращи със спилити и кератофири и техните пирокластити. На места магмените компоненти преобладават и съставят до две трети от свитата. Едно от най-крупните тела в тази свита се намира около вр. Г. Язово. То е изградено от диоритови порфирити (субинтрузивни кератофири).

Здравченишка свита (zd є)

Горната граница на свитата е поставена по изчезването на мраморите. Над тях следва литоложки преход към следващата свита, изграден от 10-ина метра калкошисти. Свитата е изградена от карбонатни скали, алтернириращи с филити, вулканити и по-рядко кварцити и пясъчници. Сред вулканитите преобладават базичните разновидности.

Проектът “Изпълнение на дейности за устройство и управление на резерват „ Чупрене”, резерват „Горната кория” и поддържан резерват ”Ибиша”, приоритетна ос 3, се финансира от Европейския фонд за регионално развитие и държавния бюджет на Р България чрез оперативна програма „Околна среда 2007-2013”

Мраморите са дребнокристалинни, плътни, бели или оцветени.

Сливашка свита (sl є)

В литоложки аспект свитата малко се отличава от Стублишката. Седиментните и нива се характеризират с относително по-голямо участие на теригенни скали – алевролити, пясъчници. По-рядко сред тях се наблюдават кварцити. В горната част на свитата се разполагат филити. Вулканитите и тук са изградени от спилити, кератофири и техните пирокластити.

Стакиевски магматитов масив (sty-е)

Изграден е от анатектити и мигматити. Последните чрез гнайсошисти прехождат в зеленошистните метаморфити на Берковската група.

Анатектичните гранитоиди от масива са подчертано нееднородни. Представени са от интензивно мигматизирани скали, които носят белезите от т.н. нееднородни анатектити. Те се отличават със следните особености: ясно проявена плоско-паралелна структура, която на места има осезаем реликтов характер, шлирово– турбу - лентна или небулитова текстура, както и наличие на участъци от нехомогенизирани мигматити. Минералният състав на анатектитите е следния: олигоклаз-албит, микроклин, биотит, кварц и мусковит.

Анатектитите се разполагат сред мигматитите от Стакевския масив. Последните са представени от агматити, флебити, небулити и птигматити. Меланосомата на мигматитите обикновено е изградена от амфибол, биотит, плагиоклаз и кварц, а левкосомата - главно от плаги- оклаз (олигоклаз-албит) и кварц.

- **Тектонски строеж**

Резерват Чупрене попада в Западнобалканската тектонска зона. В структурно отношение последната е заета в по-голямата си част от Берковската антиклинала. В изграждането на зоната, респективно антиклиналата, участват два структурни етажа – каледоно-херцински и алпийски. Първият изгражда ядрото, а вторият мантията на

Проектът “Изпълнение на дейности за устройство и управление на резерват „ Чупрене”, резерват „Горната кория” и поддържан резерват ”Ибиша”, приоритетна ос 3, се финансира от Европейския фонд за регионално развитие и държавния бюджет на Р България чрез оперативна програма „Околна среда 2007-2013”

Берковската антиклинала. Западно от Чипровци се разполага антиклинала с посока около 130 градуса и югозападна вергентност.

Резерватът попада в регион, който се отличава с извънредно сложен тектонски строеж и носи следите на многократни деформации. В него са установени реликти от допалеозойски, старопалеозойски, младопалеозойски и старокимерски структури. Съвременните регионални строежни особености на областта, са продукти преди всичко на младоалпийската тектоника. От съвременна морфотектонска гледна точка, районът се включва изцяло в обхвата на Западните Балканиди. Тук, Старопланинската структурна зона е представена от Берковския антиклинорий (Ст. Бончев, 1910, Е. Бончев, 1962, 1964), и в частност от неговия западен дял – Чипровския. Последният е най-високо издигнатата и дълбоко денудирана част на антиклинория.

- **Разломни структури**

В процеса на неколкократно проявените етапи на структурообразуването се е осъществило интензивно разломяване на скалните комплекси, изграждащи ядрото на Чипровския дял на Берковския антиклинорий. Доминиращо значение в района имат надлъжните разломи, които играят първостепенна роля при моделирането на вътрешния строеж на ядрото на антиклинория. По своята ориентировка те се групират в рамките на 90° до 120°. Косите разломи имат посока от 140° до 180°. В повечето случаи те също представляват структури със старо заложение, при които ефектите на алпийската тектоника са по-слабо проявени. Към напречните разломи се отнасят нарушения с посоки 20° до 60°. Най-често те пресичат и разместват надлъжните и косите разломи. До голяма степен, тези нарушения определят съвременния блоков строеж на ядрото на Берковския антиклинорий.

Отношение към плана за управление имат:

- От надлъжните – Черничръшки възсед-навлак; Шипковчукски възсед; Острочукски възсед; Горноязовски възсед; Чипровски възсед-навлак; Стороречка

разломна зона.

- От косите – Ветернишки отсед;

- От напречните – Найденишки разлом; Немоврътско-Жашковдолск разлом; Камъкски разлом;

➢ **Морфоструктури**

Предбалканът е преходна територия в природогеографско отношение между Дунавската равнина и Главната Старопланинска верига. Той представлява система от ниски и средновисоки ридове, котловини, проломи, долини, хълмове и плата. Врачанската планина попада в границите на Предбалкана.

Предбалканът е част от морфоструктурата на Балканидите, оформила се между мезозойската и неозойската ера. Той се състои от правилни антиклинални и синклинални гънки (често наричани юротипни), разположени успоредно едни на други и изградени от мезозойски и терциерни седименти като варовици, доломити и пясъчници.

През *неоген – кватернера* се формират основните морфоструктури в България**.** В своята същност морфоструктурите представляват едри форми на релефа, възникнали на определен етап от тектонското развитие на земната кора под въздействието на вътрешните релефообразуващи процеси. На територията на нашата страна се отделят следните основни морфоструктури**:** Мизийска плоча (платформа), Балканиди, Краищиди и Рило – Родопски.

Балканидите са младонагъната морфоструктура, състояща се от три надлъжно разположени части: Предбалкан, Старопланинска верига и Средногорие. Предбалканът е изграден от редица правилни антиклинални и синклинални гънки, които формират т.н. юротипен релеф.

Основните морфоструктурни зони на България се оформят през *неогена – кватернера***.** Резерват “Чупрене” е разположен в Старопланинската верига на Балканидите, Предбалкана и представлява младонагъната гънкова структура**.**

Резерват “Чупрене” е разположен по билото и североизточните склонове на Чипровската планина. Тя е част от западната част на Старопланинската хорстово-блокова зона, която влиза в строежа на Мизийския литосферен блок. По морфоложки белези тя е позитивна, средновисоко планинска, блоково-разломна морфоструктура от четвърти ранг.

➢ **Основни морфометричти показатели**

Сложният тектонски и геоложки строеж на територията обуславя разнообразния стръмен релеф, силно разчленен със скални образувания и пропасти.

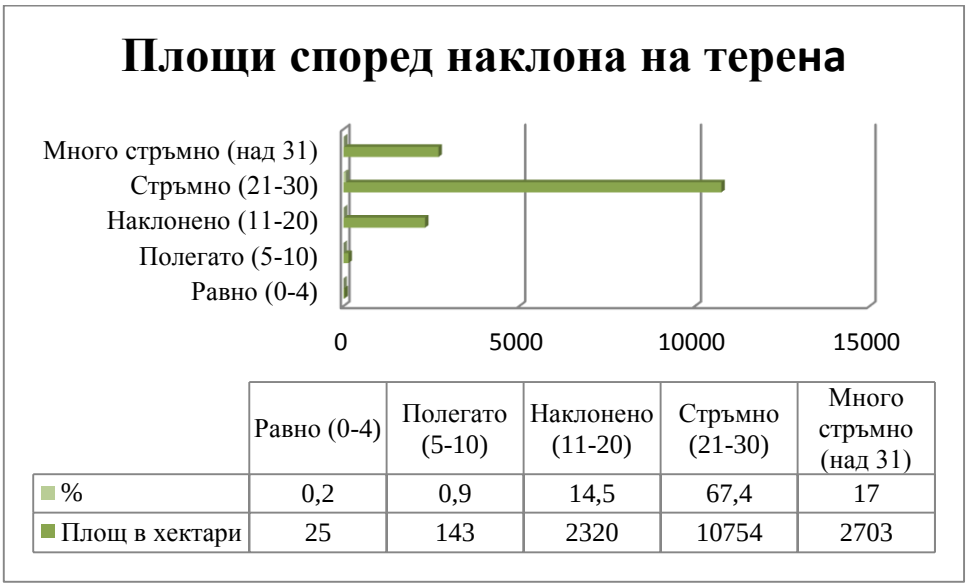
Точката с най–голяма надморска височина е Обов връх 2021 m н.в., а най-ниската е с надморска височина 1140 m. Разликата от 881 m говори за стръмен и труднодостъпен релеф.

Територията на резервата попада във Високопланинския височинен пояс.

За илюстриране на релефа се използват **морфометричните показатели:**

- абсолютна надморска височина ` `– 2021.723389 m;
- минимална надморска височина - 1140 m
- средна надморска височина – 1412.762282 m;
- Разлика между най-висока и най-ниска точка - 881.723389 m;
- топографска площ – 14519,935 dka

Преобладанието на стръмни и много стръмни терени е предпоставка за развитие на ерозионни процеси, поради бързото оттичане на повърхностните води и изнасяне на горния почвен слой.

	Равно (0-4)	Полегато (5-10)	Наклонено (11-20)	Стръмно (21-30)	Много стръмно (над 31)
%	0,2	0,9	14,5	67,4	17
Площ в хектари	25	143	2320	10754	2703

Фигура 1.9.1-2 *Разпределение на територията по наклон на терена в ДГС Чупрене“ в градуси*

Един от най-важните морфометрични показатели е разчленеността на релефа**.** Тя се диференцира на хоризонтална и вертикална.

Хоризонтална разчлененост представлява гъстотата на талвеговата мрежа и се изразява чрез дължината на речните долини, долове, суходолия в границите на квадрати с лице 1km^2 и се отчита в метри на 1 m^2.

Територията на обекта е разсечена от много долове на реки и потоци: Голема Люта, Малка Люта, Бърза, Покълска, Краставичарска, Голема, Засечен. Повечето са типично планински със стръмни склонове и бързи течения.

Вертикалното разчленение на релефа се определя от интензивното врязване на речнодолинната мрежа. То представлява разликата от минималната и максимална височина в квадрати с площ 1 m2 и се отчита в метри на 1 m2.

В тази част на Чипровската планина се включват надморски височини от 1360 до 2033m. Склоновете предимно със североизточно изложение, са много стръмни и

урвести. Релефът е силно пресечен, планински. Най–високата надморска височина е Обов връх – 2033m.

Други върхове над 1500 m са: Реплянска църква, Остра чука, Хайдушки камък.

1.9.2 Геоморфология на релефа

Резерват “Чупрене” попада в:

Северобългарска (Понто - Каспийска) провинция,

Старопланинска природогеографска област (Б),

Предбалканска подобласт (Бб), Берковско - Забърдски район (Ба1).

(*Физическа география на България 1997г.- геоморфоложко райониране)*

Областта е изградена от магмени плутонични тела, седиментни и метаморфни скали с палеозойска, мезозойска и палеогенна възраст. От север на юг се редуват антиклинали и синклинали в Предбалкана. Характеризира се със сложна долинна мрежа, планините и ридовете са разположени кулисообразно.

Резерват ”Чупрене” има характерен облик, придаден му от съчетанието на малките релефни форми, образувани вследствие релефоизграждащите процеси:

Изветрително – денудационни

Физическото, химическото, органичното изветряване, както и отлагането в слабо споени скали, са формирали гънкови структури и скални образувания.

В района около резерват “Чупрене”, са установени разнообразни гънкови структури от различен порядък, оформени предимно по материалите на Берковската група. Повечето от тях са претърпели по-късна тектонска преработка и в една или друга степен са преориентирани, вследствие ефектите на алпийското структурообразуване.

Горноломската антиформа представлява част от една по-голяма, тектонски преработена позитивна структура. От юг, върху нея са навлечени офиолитите на Чернивръшката група. Централната част е изградена от анатектични гранитоиди, а периферните – от висококристалинни метаморфити, които постепенно прехождат в

зеленошистните скали на Берковската група.

Линейността на първично течение показва ясно проявено постоянство на пространствената си ориентировка в рамките на 125º-145º. В Горноломската антиформа са установени дребни и средни гънки на пластично течение, по-рядко на концентрично огъване и влачене.

Като *Мартиновска синклинала* се описва структура, проследяваща се южно от местността “Прекоп”, в района на с. Мартиново, гр. Чипровци и с. Железна на изток. Посоката на оста е 120º. Синклиналата се изгражда от скалите на Берковската група. Южното бедро е преобърнато и тектонски преработено пред челото на Чипровския възсед-навлак.

Гравитационни – денудационни

Зависят от климатичните условия (валежи), литоложкия състав, тектонската активност, геоложки структури. Най–значими с оглед техния разрушителен ефект са свлачища, срутища, сипеи, лавини, пропадания. На територията на резервата тези форми са представени чрез сипеите. Със сипеен характер, с подвижен субстрат се характеризират билата и склоновете около Обов връх.

Ерозионно – денудационни

Водните потоци (временни и постоянни) в зависимост от количеството си и наклона на оттичане предизвикват размиване на дъното и бреговете. Те спомагат за транспортирането, сортирането и отлагането на ерозионния материал.

Доловете на протичащите през обекта реки в голямата си част са тесни, с големи наклони.

Антропогенни

Произтичат от социално-икономическите системи (население, производство, инфраструктура), които антропогенизират природните ландшафти. Такива фактори са битът на населението, селското и горското стопанство, урбанизацията,

хидротехническите комплекси, транспортът, строителството и др. На територията на резерват „Чупрене“ такива практически няма. Може да се спомена само екопътеката, която преминава през резервата и питейните водохващания за обекти извън територията на резервата.

1.10. Хидрология и хидробиология

Територията на резерват “Чупрене” попада в Черноморската водосборна област, с подобласт на директно оттичащи се води към р. Дунав, отнасящи се към Дунавския водосборен басейн, с административно управление от басейнова дирекция Дунавски район, гр. Плевен.

1.10.1. Хидрология и хидрография

Повърхностни води

Резерват „Чупрене“ е разположен в западния дял на Стара планина и заема северните склонове на част от Чипровска и Светиниколска планина (между 43°23'-43°29' с.ш. и 22°34'-22°41' и.д.). На юг границата на резервата достига до билото на главната Старопланинска верига и съвпада с държавната ни граница с Република Сърбия. Обликът му се определя от стръмни ридове, които се спускат от главното старопланинско било и образуват дълбоки долове. По-значими странични разклонения на главната верига са: на запад билото на Три уши (вододела между водосборите на р.Стакевска и р.Чупренска), централно – билото на Реплянска църква (вододел между водосборите на р.Чупренска и р.Краставичка, а на изток – билото на Гънденица (вододел между водосборите на р. Краставичка и р.Лом).

Резерватът е с най-гъстата в Старопланинската област речна система. Главите реки, са Горни Лом, Чупренска, Върбовска, Буковска, Краставичка. Река Лом извира под вр. Миджур и в началото се нарича Бърза река. Нейни притоци са Лява река, Бялата вода и Краставичка. Река Чупренска води началото си от връх Остра чука и нейните притоци

са р.Манастирска, р.Голяма равна и р.Малка равна.

С най-голямо значение за резервата е р. Чупренска, десен приток на Стакевска река от басейна на река Горни Лом. Дължината ѝ е 27 km.

Чупренска река извира северно от връх Остра чука в Чипровска планина на 1 480 m н.в. под името Голема река. В най-горната си част до село Чупрене протича в дълбока залесена долина, а след село Търговище проломява планинския рид Ведерник. Влива се отдясно в Стакевска река на 1,2 km преди устието ѝ в река Лом, на 230 m н.в.

Водосборният басейн на реката е 120 km^2, което представлява 36,6% от водосборния басейн на Стакевска река. Водният минимум на реката е през месеците юли и август, когато реката почти пресъхва. Това маловодие се дължи, както на слабото подхранване, тъй като реката се подхранва предимно от валежи, така и на усилено използване на водите ѝ за напояване на насаждения. Водният максимум на река Чупренска е през месец април, когато през години с повече валежи тя излиза от коритото си.

Основни притоци: леви — Голема Равна, Мала Равна; десни — Манастирка, Биковец, Реплянска река.

По течението на реката има три села в община Чупрене — Чупрене, Търговище и Протопопинци.

По време на обследването на територията на резервата беше установено 1 водохващане от най-горните притоци на р. Голема Равна. По информация на собственика на хижа “Горски рай” то захранва хижата. То не съществува в информационния масив на басейнова дирекция, тъй като съгласно писмо на БДДР с изх. № 4288 от 18.08.2014 г., на територията на резерват „Чупрене“ няма регистрирани водоизточници, термални извори и каптажи за подземни води. На територията на резервата няма и речни водохващания за питейно-битово водоснабдяване от повърхностни водни обекти.

.

Проектът “Изпълнение на дейности за устройство и управление на резерват „ Чупрене”, резерват „Горната кория” и поддържан резерват ”Ибиша”, приоритетна ос 3, се финансира от Европейския фонд за регионално развитие и държавния бюджет на Р България чрез оперативна програма „Околна среда 2007-2013”

Реките, протичащи през резерват Чупрене, са част от повърхностно водно тяло BG1WO600R012 „Река Лом от извора до вливането на р. Нечинска бара“.

Реките Горни Лом, Чупренска и Краставичка в района на резервата са в зона на защита на питейни води от повърхностни водни тела на територията на Басейнова дирекция Дунавски район (БДДР).

- **Подземни води**

Районът на резерват “Чупрене”, съгласно хидрогеоложкото райониране на страната, е разположен в Западнобалканския район на Централнобългарската (Междинната) хидрогеоложка област. Тук са разпространени различни по тип води. Със спорадично разпространение са пукнатинните води в палеозойските магмени, седиментни и метаморфни скали. Порови води са разпространени в подножието на резервата. Основно значение в границите на резервата имат пукнатинните води.

Фигура 1.10.1-1 *Хидрогеоложко райониране на България*

В съответствие с изискванията на Директивата за водата 60/2000 към територията на

резервата се отнася:

- Подземно водно тяло 3 слой BG1G0000TJK044 „Карстови води в Западния Балкан“ с площ 3339 km^2

Основните източници на подземни води са привързани към докамбрийско – палеозойския водоносен комплекс. Той е изграден от скални формации на протерозоя, камбрия, ордовик-силура, перма и горния карбон.

Подземните води в тези скални комплекси са привързани към зоната на регионалното им напукване и карстовата среда на мраморите. Те се подхранват от инфилтрацията, а се дренират от множество извори, дебита на които варира от 0.01 до 3-4 l/s.

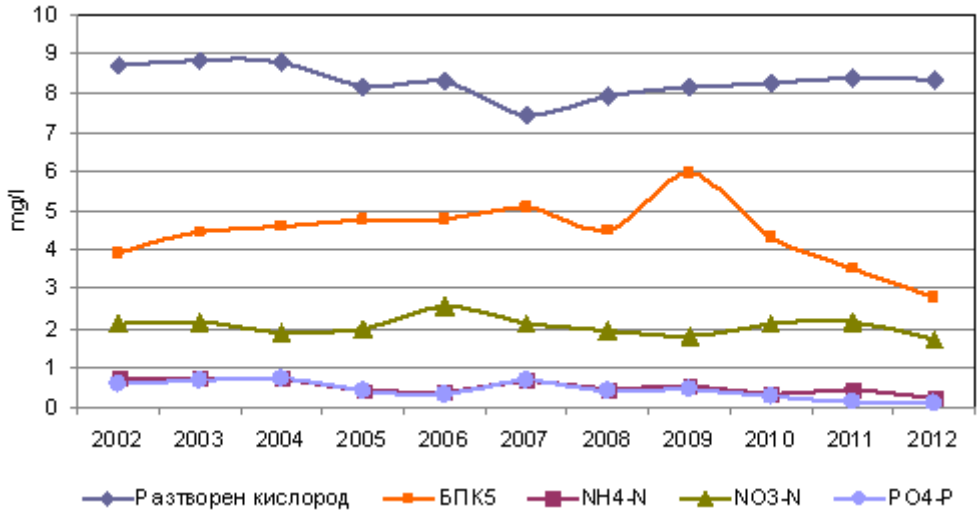
Естествените ресурси на комплекса се оценяват наоколо 4 m^3/s.

Територията на резервата не попада в уязвими зони за подземни води, определени от БДДР

Територията на резервата попада в чувствителна зона за подземните води, определени от БДДР.

1.10.2. Хидрохимия

На територията на *Дунавският район* за басейново управление са разположени 202 пункта за мониторинг. Наблюдава се запазване на доброто качеството на водите по основните физико-химични показатели (индикатори). Изменението на концентраците им за периода 2002-2012 г. е показано на **фигура 1.10.2-1**.

Източник:ИАОС

***Фигура 1.10.2-1** Изменение на концентрацията на основните физико-химични индикатори, на територията на Дунавски район за басейново управление*

На следващата карта е представено качеството на повърхностните води по основните физико-химични индикатори за пунктовете попадащи в *Дунавският район* за басейново управление.

Източник:ИАОС

БДУВДР е изготвила План за управление на речните басейни в Дунавски район, съгласно изискването на чл. 155, ал. 1, т. 2 от Закона за водите и чл. 13 на Рамковата директива за водите. Съгласно ПУРБ, повърхностните води в района за басейново управление са разделени на водни тела, които са отделен и значителен елемент от дадедо поречие.

В ПУРБ 2010-2015 г. в Дунавски район е направена оценка на състоянието на повърхностните и подземните водни тела, както следва:

- За повърхностните водни тела категория река, които не са модифицирани, е извършена оценка на екологичното състояние и химичното състояние. Като екологичното състояние се определя от компонентите: биотичен индекс – БИ, физико-химични показатели и специфични вещества. Химичното състояние (съдържание на приоритетни вещества, съгласно Директива 2008/105/ЕС, Приложение 1, Стандарти за качество на околната среда на приоритетни вещества и някои други замърсители, част А Стандарти за

качество на околната среда). За силно модифицираните повърхностни водни тела категория река е оценен екологичния потенциал и химичното състояние.

➢ За подземните вони тела е извършена оценка на химичното състояние и количественото състояние.

Съгласно ПУРБ 2010 резерват „Чупрене“ попада в следните повърхностни и подземни водни тела и зони за тяхна защита:

- Повърхностни води

Име на водното тяло	**Код на водното тяло**	**Екологично състояние/ потенциал**	**Химично състояние**	**Екологична цел**
Лом	BG1WO600R012	добро	добро	Запазване и подобряване на доброто екологично и доброто химично състояние до 2015г.

- Подземни води

Подземни водни тела - име	**Подземни водни тела - код**	**Химично състояние**	**Количествено състояние**	**Екологична цел**
Карстови води в Западни Балкан	BG1G0000TJK044	добро	добро	Запазване на доброто състояние на подземните води.

- Зони за защита на водите, съгласно чл. 119а, ал. 1 от Закона за водите

Вид на зоната за защита на водите	**Код и/или име на зоната за защита на водите**	**Код на водното тяло, в което се намира зоната**	**Състояние на зоната за защита на водите**
за защита на питейните води	BG1DSWW002	BG1WO600R012	добро
за защита на питейните води	BG1DSWW003	BG1WO600R012	добро
за защита на питейните води	BG1DSWW004	BG1WO600R012	добро
за защита на питейните води	BG1DSWW005	BG1WO600R012	добро

за защита на питейните води	BG1DSWW00TJK004	BG1G0000TJK004	добро
в която водите са чувтствителни към биогенни елементи	чувствителна зона	BG1WO600R012	Съгласно Заповед № РД-970/28.07.2003 г. на Министъра на околната среда и водите
	нитратно уязвима зона	BG1WO600R012	Съгласно Заповед
защитени територии и зони, обявени за опазване на местообитания и биологични видове, в които поддържнето или подобряването на състоянието на водите е важен фактор за тяхното опазване.	BG0001040 – Западна Стара планина и Предбалкан	BG1WO600R012	неприложимо
	BG0002002 – Западен Балкан	BG1WO600R012	неприложимо

За зоните за защита на питейните води специфичната екологична цел е: „Намаляване на необходимостта от пречистване на водите преди тяхното използване и осигуряване на проектното количество във водовземните съоръжения до 2015г.“

За чувствителните зони специфичната екологична цел е: „Намаляване и/или предотвратяване на по-нататъшното замърсяване с биогенни елементи на повърхностните води в чувствителни зони до 2015г.“

За нитратно уязвимата зона специфичната екологиччна цел е: „Намаляване и/или предотвратяване на по-нататъшното замърсяване с нитрати на повърхностните води от земеделски източници в застрашените и уязвимите зони до 2015г.

За защитените зони от „Натура 2000“ специфичната екологична цел е: „Осигуряване на устойчиво развитие на водните екосистеми и свързаните с тях сухоземни екосистеми в зоните до 2015г.“

1.10.3. Хидробиология

За хидробиологичните изследвания са използвани утвърдените с Наредба № 4 (ДВ. 22/2013) метрики и методи, ползвано е ръководството за биологичен анализ на Белкинова

(ред., 2013). Използвани са следните метрики: Общ брой таксони по Биотичен индекс (TTN); Общ брой таксони от разредите Ephemeroptera, Plecoptera, Trichoptera (EPT taxa); адаптиран Биотичен индекс (БИ). Обхватът за различните стойности е за „планински тип” река (R-2) от екорегион №12 „Понтийска провинция”.

1.10.3.1. Общ брой таксони по Биотичен индекс

Изследвания планински поток, разположен южно от х. Горски Рай поддържа много малки водни количества, но въпреки това тук се намират относително подходящи условия за поддържане на високо видово разнообразие от водни безгръбначни животни.

Тук са установени общо 17 таксона според критериите на БИ, което определя екологичното състояние като „много добро”.

1.10.3.2. Общ брой таксони E, P, T

Общия брой таксони от групите, които са по-чувствителнит към антропогенно влияние е доста висок, те са повече от половината известни за изследвания поток групи. Индексът EPT има стойности, отговарящи на „добро” екологично състояние (EPT = 9).

1.10.3.3. Биотичен индекс

Екологичното състояние, оценено по Биотичен индекс отговаря на „много добро” и се приближава до максималната оценка, давана на референтни участъци за „планински тип” реки (BI = 4,5).

1.10.3.4. Обобщена хидробиологична оценка

Екологичното състояние на изследвания поток според основната част от изследваните показатели се определя на „*много добро*”. Единствено индексът EPT-taxa има по-ниски стойности. Обобщената екологична оценка остава „много добра”.

Таблица 1.10.3-1 *Обобщена хидробиологична оценка на екологичното състояние на речните води от резерват Чупрене*

Пункт / индекс	TTN	EPT taxa	BI
река Злата бара	17	9	4,5

Легенда*: синьо – много добро състояние; зелено – добро екологично състояние.*

1.11. Почви

1.11.1. Разпространение и характеристика на почвите.

1.11.1.1. Определение, генезис и разпространение на основните типове и видове почви

На територията на резерват Чупрене се срещат предимно тъмноцветни горски почви (*Umbric Cambisols*) и кафяви горски почви (*Dystric-Eutric Cambisols*). В района са описани още планинско-ливадни почви (*Modic Cambisols*), ранкери (*Rankers*) и литосоли (*Lithosols*) (Андонов и др. 1985).

Почвеното разнообразие е продукт на различните съчетания на факторите на почвообразуване. От тях най-голямо значение имат голямата височинна амплитуда и силната пресеченост на релефа, които определят резки изменения в климата, растителността, литоложкия състав, изветрителните процеси и почвообразувателния процес. Почвообразуващите скали са гранодиорити, произхождащи от плутонично оформена калциево-алкална магма, изградени от ортоклаз, кварц, калциеви плагиоклази, амфибол, авгит и биотит. Срещат се още елувий и делувий от пясъчници. Последните са едро, до средно зърнести с кварцова спойка, като на места преминават в кварцитизирани пясъчници и конгломерати.

Генезисът на тъмноцветните горски почви е свързан с горски почвообразувателен процес, в който значително участие имат тревни видове. Под тяхно влияние, както и поради забавеното разлагане на органичното вещество в условията на високопланински климат се образува мощен хумусно-акумулативен хоризонт. Видовата им принадлежност съгласно базовата класификация на почвите в страната (Пенков и др., 1992) може да се определи като *Haplic* и се основава на добре дренираните терени, които заемат (наклони между 8° и 35°) и отсъствието на условия за проява на торфенистост.

Генезисът на кафявите горски почви е свързан с типичен горски почвообразувателен процес върху силикатни скали. Изразява се чрез формирането на по-маломощен хумусно-акумулативен хоризонт и по-мощен *Cambic* хоризонт, сравнено с тъмноцветните

горски почви. Съгласно националната класификация от 1980г., на територията на резервата се срещат подтипове кафяви горски почви обикновени, тъмни и преходни.

Генезисът на планинско-ливадните почви е свързан с ливаден почвообразувателен процес, а този на ранкерите и литосолите с непълно формиран почвен профил, поради стръмните склонове, които заемат с проявена съвременна ерозия. Видовата принадлежност на планинско-ливадните почви може да се посочи ориентировъчно като *Haplic* (поради причини посочени и за тъмноцветните горски почви).

1.11.1.2. Характеристика на почвените различия

Тъмноцветни горски почви

Проучване на почвените свойства на тъмноцветни-горски почви е извършено през 2009 г. в представително за резервата смърчово насаждение (Безлова и др., 2009).

Почвената повърхност е покрита с мъртва горска постилка (тип *moder*) от опад, в който доминират иглолиста от об. смърч. Повърхностният хумусно-акумулативен хоризонт е с мощност 35 cm. По цвят почвата в него е тъмна (10YR4/3 в сухо състояние), глинесто-песъчлива по механичен състав, с не добре развита дребно зърнеста структура. Под този хоризонт с ясен преход е разположен метаморфния. По цвят той е по-светъл (7.5 YR 5/4), глинесто-песъчлив, безструктурен.

Анализът на водните свойства на тъмноцветните горски почви показва високи стойности за почвено-хидрологичните константи (**табл. 1.11.1-1**).Те се дължат на повишеното хумусно съдържание, чиято висока влагоемност е предпоставка за формиране на висок запас от активна влага в почвата.

Таблица № 1.11.1-1 *Почвено-хидрологични константи на тъмноцветни горски почви – пълна влагоемност (ПВ), обща влагоемност (ОВ), максимална хигроскопичност (МХ), влажност на трайно увяхване (ВТУ) и капацитет на активна влага (КАВ)*

Хоризонт	ПВ	ОВ	МХ	ВТУ	КАВ	КАВ
	%					mm
A	78.33	77.18	10.21	13.68	63.50	190
B	63.20	61.58	9.74	12.60	48.98	262

Количеството на хумуса в почвата е много високо (**табл. 1.11.1-2**). Профилното му разпределение се характеризира с рязък спад в дълбочина, но на 70 cm се запазва все още високо – над 6%. Същото се отнася и за количеството на общия азот, чието профилно разпределение е в зависимост от това на хумуса. Съдържанието на усвоим фосфор и калий в почвата може да се оцени като средно и е предпоставка за добър хранителен режим, особено по отношение съдържанието на усвоимия фосфор, който в киселите почви обикновено е в малки количества.

Таблица № 1.11.1-2 *Съдържание на хумус, общ азот и усвоим фосфор и калий*

Хоризонт	Хумус	Общ азот	Усвоим фосфор	Усвоим калий
	%		mg/100g	
A	10.62	0.459	15	20
B	6.24	0.344	15	15

Анализът на показателите за бонитетна оценка на почвеното плодородие показват, че почвата се отнася към средно мощните, богати на хумус и общ азот, който имат висок капацитет на активна влага (**Таблица № 1.11.1-3**). Оценяват се като средно плодородни.

Таблица № 1.11.1-3 *Параметри за бонитетна оценка на тъмноцветни горски почви*

Хоризонт	Мощност cm	Хумус	Общ азот	КАВ mm
		%		
A	30	318	13.8	190
B	40	334	18.4	262
Сума	70	653	32.2	452

Реакцията на почвения разтвор е много силно кисела (**Таблица № 1.11.1-4**).

Активната почвена киселинност е индикатор за присъствие на свободни органични киселини в почвата, което създава условия за мобилност на редица елементи, включително и за отмиването им извън пределите на почвения профил.

Проектът “Изпълнение на дейности за устройство и управление на резерват „ Чупрене”, резерват „Горната кория” и поддържан резерват ”Ибиша”, приоритетна ос 3, се финансира от Европейския фонд за регионално развитие и държавния бюджет на Р България чрез оперативна програма „Околна среда 2007-2013”

Таблица № 1.11.1-4. *Реакция на почвения разтвор и съдържание на тежки метали в почвите*

Хоризонт	pH (H_2O)	Cu	Zn	Pb
		mg/kg		
OL	5.07	16	69	6
OFH	5.40	12	57	15
A	4.40	6	36	27
B	4.52	4	33	21

Изследването за съдържание на някои тежки метли в тъмноцветните горски почви - мед, цинк и олово показва наличието на ниски концентрации, като това в най-голяма степен се отнася за цинка (**Таблица № 1.11.1-4**). Високата киселинност е причина за обедняване на почвите както на базични елементи, така и на микроелементи. Много силно киселата реакция е причина и за високата чувствителност на почвите към аерозолно замърсяване – киселинно или с тежки метали.

Обикновените кафяви горски почви заемат северните стръмни склонове между 800 m и 1 400 m н.в (Андонов и др. 1985). Мощността на хумусно-акумулативния хоризонт е в границите 10-12 cm, като достига и до 25 cm, а средната мощност на профила е 60-80 cm. Характерна особеност на тези почви е високата им скелетност, която закономерно нараства в дълбочина. Преобладават леко песъкливо-глинестите и глинесто-песъкливите почви.

Съдържанието на хумус в повърхностния хоризонт е между 3.5% и 10% и е от хуматно-фулватен тип – Сх:Сф = 0.5-1.0. Почвите са кисели - pH_{KCl} 4.4-4.6. Имат висока обменна киселинност. Наситеността с бази е под 50%.

Тъмните кафяви горски почви се характеризират с по-голяма мощност на профила, сравнено с обикновените. Той е в границите на 65 cm до 90 cm. Хумусно-акумулативният хоризонт е с мощност около 40 cm. Повърхността му е покрита с мъртва горска постилка. При вторично затревените почви в горната му част е формиран чим.

По механичен състав са глинесто-песъкливи до средно песъкливо-глинести. Поради слабото глинообразуване количеството на ила е много ниско - 6.1 % -10.7 %. Съдържанието на хумус варира от 4 % до 10 % и е от хуматно-фулватен тип – Сх:Сф = 0.76-0.80. Реакцията

на почвения разтвор е силно кисела - pH_{H2O} около 4.9. Присъстват значителни количества обменен алуминий, което се приема като сигурен критерии за протичане на процеса оподзоляване. Катионният капацитет е нисък, а наситеността с бази достига най-много до 53%.

Планинско-ливадните почви заемат безлесните части на планината. Образувани са главно върху елувий от гранодиорити. Главно разпространение има подтипа „планинско-ливадни чимови“ (по националната класификация от 1980 г.), което потвърждава определянето им като вид *Haplic* по базовата класификация от 1992 г.. Мощността на профила им е 45 cm - 80 cm. Хумусно-акумулативният хоризонт е добре оформен диагностичен *Umbric* хоризонт, който постепенно преминава в почвообразуващата скала (Андонов и др. 1985).

По механичен състав са леко песъкливо-глинести и скелетни, а количеството на ила е ниско. Съдържанието на хумус е високо в повърхностните хоризонти, превишава 10 % и е от хуматно-фулватен тип - в повърхностния хоризонт съотношението между хуминовите и фулвокиселините е 1.06.

Реакцията на почвата е много силно кисела – pH_{H2O} е в границите 4.40-4.8. Катионният капацитет в повърхностния хоризонт е висок – 21.1 meq/100g и се дължи на повишеното количество на хумуса в него. Присъствието на обменен алуминий и при тези почви показва протичането на процеса на оподзоляване, който е деградационен процес, поради разрушаване на минералната част на почвата.

Наситеността с бази е изключително ниска -16.5 % – 7. 8 %.

Ранкерите имат неразвит почвен профил с мощност от 20 до 40-55 cm. Заемат по-изпъкнали части от релефа и са развити върху силикатни скали. Те са скелетни, недиференцирани, с ниско съдържание на ситнозем. Хумусното им съдържание варира широко – от 3% до 8-10 %. Реакцията им е кисела.

Литосолите са примитивни почви. Профилът им се състои от един хоризонт, чиято мощност достига до 20 cm и лежи направо върху твърдата почвообразуваща скала. Той е скелетен (фрагментиран), съдържа скални късове и на повърхността.

Проектът “Изпълнение на дейности за устройство и управление на резерват „ Чупрене”, резерват „Горната кория” и поддържан резерват ”Ибиша”, приоритетна ос 3, се финансира от Европейския фонд за регионално развитие и държавния бюджет на Р България чрез оперативна програма „Околна среда 2007-2013”

По отношение наличието на въздействия от дейностите, осъществявани в прилежащите на резервата територии, може да се направи ориентировъчна оценка по данните за съдържанието на тежки метали в тъмноцветните горски почви. Установените ниски концентрации на олово, цинк и мед показват отсъствието на пренос от промишлени източници.

1.11.2. Почвени процеси

1.11.2.1. Ерозионни процеси

На територията на резервата не се наблюдава активна съвременна плоскостна ерозия.

1.11.2.2. Противоерозионни съоръжения

На територията на резервата не са изградени такива.

Почвена карта е представена в пиложение № 3.

БИОЛОГИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА

1.12. Екосистеми и биотопи

1.12.1 Обща характеристика на биотопите на видово и екосистемно равнище

При разработването на ПУ на Резерват „Чупрене“ се възприема следното съдържание на понятията „екосистема“ и „биотоп“:

- екосистема е съвкупността от съобщества на различни групи организми (растения, животни и гъби) развиващи се на относително еднородна територия, взаимодействащи помежду си и с абиотичната среда, при което се осъществява определен поток на енергия и кръговрат на веществата. Екосистемата се разглежда и като „динамичен комплекс от растителни, животински и микроорганизмови съобщества и тяхната нежива околна среда, които си взаимодействат като функционална единица със специфични взаимосвързани процеси и специфичен общ облик“(ЗБР).

- Понятието „биотоп“ са възприема като идентично на понятието „местообитание“. Биотопът (местообитанието) е пространствено и функционално място (екологична ниша) в екосистемата, което заемат (обитават) популации на видове и съобщества на различни групи организми, т.е. биотопът представлява тяхното

местообитание. Природно местообитание е „ естествени или близки до естествените сухоземни или акваториални области, характеризиращи се с характерни географски, абиотични и биотични особености, придаващи им специфичен облик“ (ЗБР). Местообитание на вид е районът, определен от специфични абиотични и биотични фактори, в който този вид се намира постоянно или временно в някой от стадиите на своя жизнен цикъл.

В съответствие с възприетото съдържание на понятията „екосистема“ и „биотоп (местообитание), диференциацията на територията на резерват „Чупрене“ по типове екосистеми е направено в съответствие със съществуващите закономерности във вертикално-поясното разпределение на растителността и свързаните с хидротермичния и хранителен режим на местообитанията групи растения, животни и гъби.

Като диагностични признаци на екосистемите от различни равнища са възприети определените синтаксони по физиономичен, доминантен и флористичен подход за класификация на растителността. От физиономичния подход за класификация се използват синтаксоните *клас формации* и *група формации*. От доминантния подход се използват синтаксоните *група асоциации* и *асоциация.* От флористичния подход за класификация се използват синтаксоните, които са свързани с природните местообитания включени в Приложение 1 на ЗБР. Приложена е и класификацията на CORINE Land Cover.

За биотопи (местообитания) на популациите на видовете и съобществата на различни групи организми са възприети естествените природни местообитания от Приложение 1 на ЗБР и вторично преобразуваните местообитания в антропогенно формираните производни екосистеми.

Обособените основни **типове биотопи**, на които при протичащите сукцесии са формирани асоциации с различна степен на стабилност, са обединени в следните групи:

Среднопланински биотопи на наклонени до стръмни склонове със северна и източна експозиция (1000/1100-1500/1600/ m н.в.)

Този биотоп се характеризира със следните групи асоциации:

- Чисти и **с**месени букови, буково-елови и буково-елово-смърчови асоциации

- Чисти смърчови и смесени иглолистни асоциации с преобладаване на смърч
- Смесени елови и елово-смърчово-брезови асоциации

Високопланински биотопи на стръмни и много стръмни склонове с различни експозиции (1500/1600-1800/1900/ m н.в.)

Този биотоп се характеризира със следните групи асоциации:

- Чисти и смесени смърчови асоциации
- Смесени хвойнови и ерикоидни асоциации
- Тревни асоциации

Субалпийски биотопи на стръмни и много стръмни склонове с различни експозиции над 1800/1900 m н.в.

Този биотоп се характеризира със следните групи асоциации:

- Клекови и елшови асоциации
- Смесени хвойнови и ерикоидни асоциации
- Коренни и производни тревни асоциации

1.12.1.1.Класификация на съвременните екосистеми

При възприетия методичен подход в съответствие с класификацията на CORINE Land Cover, са диференцирани следните групи екосистеми: горски в т.ч., широколистни гори (по CORINE 311), иглолистни гори (по CORINE 312) и смесени гори (по CORINE 313); храстови и храстово-тревни, в т.ч. растителни съобщества на храсти и треви (по CORINE 322); тревни в.т. ч. пасища (по CORINE 231) и екосистеми с рядка растителност с отделни индивиди или микрогрупировки в т.ч. площи с рядка растителност (по CORINE 333) и голи скали (по CORINE 332). В зависимост от произхода и насоките на сукцесионните изменения обособените групи екосистеми се разделят на две групи: коренни и производни.

Коренни горски екосистеми

Заемат територии с преобладаваща дървесна растителност, по класификацията CORINE Land Cover, включва класовете Широколистни гори (311), Иглолистни гори (312), Смесени гори (313) и Преходна дървесно-храстова растителност (324). Според

класификацията на местообитанията по Директива 92/43 в Резерват „Чупрене“ и Защитената местност „Чупренски буки“ се срещат 4 типа горски природни местообитания: Букови гори от типа Asperulo-Fagetum (9130), Ацидофилни гори от Picea в планинския до алпийския пояс (9410) и 91BA Мизийски гори от обикновена ела (PAL.CLAS.: 42.162 Старопланински елови гори).

В горските екосистеми, които заемат територии с преобладаващо участие на дървесна растителност се разграничават следните типове:

Широколистни гори (311). По физиономичен подход на класификация на растителността включва *Клас формации* Листопадни гори *Aestilignosa* с Група формации Лятнозелени мезофитни широколистни гори.

Към този клас земно покритие, на територията на Резервата в **Средния планински пояс** на горите от бук и иглолистни са формирани следните екосистеми:

Букови екосистеми на стръмни терени – разположени са предимно на изложения със северна компонента върху кафяви горски почви. Възрастта на буковите насаждения е над 130 год. Единично участие имат смърча и елата. Преобладаваща част от буковите екосистеми в тази група са свързани с местообитание 9130 Букови гори от типа Asperulo-Fagetum.

Букови екосистеми на много стръмни терени – разположени са предимно на североизточни и източни изложения, върху кафяви горски почви. Възрастта на буковите насаждения е над 130 год. Преобладаваща част от буковите екосистеми в тази група са свързани с местообитание 9130 Букови гори от типа Asperulo-Fagetum.

Иглолистни гори (312)) По физиономичен подход на класификация на растителността включва *Клас формации* Иглолистни гори *Aciculilignosa с* Група формации Планински иглолистни гори.

Към този клас, на територията на Резервата и Защитената местност в **Средния планински пояс** на горите от бук и иглолистни са формирани следните типове:

Смърчови екосистеми– разположени са на стръмни терени с преобладаваща северна компонента на експозиция, върху планинска горска почва. Преобладаваща част от

смърчовите екосистеми в тази група са свързани с местообитание 9410 Ацидофилни гори от Picea в планинския до алпийския пояс (Vaccinio-Piceetea).

Смърчови екосистеми– разположени са на североизточна и северозападна експозиция, **на много стръмни терени**, върху планинска горска почва. Смърчовите насаждения са над 130 години. Преобладаваща част от смърчовите екосистеми в тази група са свързани също с местообитание 9410 Ацидофилни гори от Picea в планинския до алпийския пояс (Vaccinio-Piceetea).

Смесени гори (313.) По физиономичен подход на класификация на растителността включват *Клас формации* Листопадни гори *Aestilignosa* ***и*** *Клас формации* Иглолистни гори *Aciculilignosa.* Към този клас са диференцирани следните типове**:**

Смесени широколистно- иглолистни екосистеми с преобладание на бук – Разположени са на стръмни терени, със северна експозиция, върху кафяви горски почви. Заедно с бука, който заема над 60% и е на възраст над 120 години, в състава на насажденията участват смърч, ела и явор. Преобладаваща част от екосистемите от тази група са свързани с местообитание 9130 Букови гори от типа Asperulo-Fagetum.

Смесени иглолистно-шириколистни екосистеми с преобладание на смърч – Разпространени са на склонове със северна компонента на изложение, на стръмни и много стъмни наклони върху кафяви горски почви. В състава на насажденията участва бук, на много стръмните терени – ела, бреза и явор. Преобладаваща част от екосистемите в тази група са свързани с местообитание 9410 Ацидофилни гори от Picea в планинския до алпийския пояс (Vaccinio-Piceetea).

Смесени иглолистно- шириколистни екосистеми с преобладание на ела **–**Разпространени са на склонове със северозападна експозиция, на много стъмни наклони. В насаждението участват още смърч и бреза. Възрастта на еловите дървета е над 110 години. Еловите екосистеми са свързани с местообитание 91BA Мизийски гори от обикновена ела (PAL.CLAS.: 42.162 Старопланински елови гори.

Храсталачни и ерикоидни екосистеми

Проектът “Изпълнение на дейности за устройство и управление на резерват „ Чупрене”, резерват „Горната кория” и поддържан резерват ”Ибиша”, приоритетна ос 3, се финансира от Европейския фонд за регионално развитие и държавния бюджет на Р България чрез оперативна програма „Околна среда 2007-2013”

Този тип екосистеми включва територии с преобладаващо участие на храстова растителност отнасяща се към клас ***Растителни съобщества на храсти и треви*** (322). По физиономичния подход за класификация на растителността, в храстовите екосистеми участвуват *Клас* ***Листопадни*** **храстови формации** ***Aestifruticeta*** с Група формации Лятнозелени широколистни храсталаци в умерените ширини и ***Клас Иглолистни кривостъблени и ерикоидни формации*** *Aciculifruticeta с* Група формации Иглолистни кривостъблени и ерикоидни храсталаци.

Местообитанията с Европейска значимост по Директива 92/43 от срещащите се в храсталачните и ерикоидни екосистеми на територията на резервата и прилежащите към него територии от Защитената местност Чупренски буки са 2 типа: *Алпийски и бореални ерикоидни съобщества (4060) и Храстови съобщества с Pinus migo (4070*).

Коренни храсталачни екосистеми

Към първичните коренни типове се отнасят Клековите екосистеми, които са разпространени предимно на много стръмни и урвести склонове. От клековите екосистеми са останали предимно фрагменти в района на връх Оба. Отделни индивиди и микрогрупировки от клек има и в други части над горната граница на гората в прилежащи към резервата територии. Почвата е планинска горска тъмноцветна. Клекът е на възраст над 80 години. Единично участие има смърча на възраст над 120 години. Клековите екосистеми са свързани с Местообитание 4070*Храстови съобщества с Pinus mugo включено в Приложение 1 към ЗБР.

Производни храсталачни и ерикоидни екосистеми

Формираните екосистеми с преобладаване на сибирска хвойна, боровинки и мечо грозде от съюзите Juneperion nanae и Rhododendro-Vaccinion са свързани с местообитание 4060 Алпийски и бореални ерикоидни съобщества. На това местообитание са формирани обикновено вторични съобщества с преобладаване на

Juniperus sibirica, Vaccinium myrtillus, Arctostaphyllos uva-ursi.

Производни тревни екосистеми

Този тип екосистеми са формирани на територии с преобладавашо участие на тревна растителност. По класове земно покритие, към тези екосистеми най-често се отнасят пасища (231). На територията на Резервата и прилежащите към него територии, тревните екосистеми имат вторичен произход, като са формирани на места с деградирали горски и храстови екосистеми.

Коренни екосистеми с рядка растителност и без растителност

Към този тип екосистеми се отнасят територии с оскъдна растителност или без растителност. Класовете земно покритие, в които се включват тези екосистеми, са: Площи с рядка растителност (333), Голи скали (332). Екосистемите с рядка растителност и без растителност имат сравнително ограничено разпространение, като в резервата и защитената местност частично са представени само фрагменти от местообитание *8110 Сипеи от планинския до снежния пояс* включено в Приложение 1 към ЗБР.

1.12.1.2 Обща класификация на биотопите (на застрашените, редките, реликтните и ендемитните видове висши растения и гръбначни животни)

В съответствие с възприетото съдържание на понятията биотоп и местообитание, общата класификация на биотопите на установените консервационно значими видове висши растения и гръбначни животни, се свързва с разработената обща класификация на екосистемите в резервата и установените взаимовръзки с природните местообитания включени в Приложение 1 на ЗБР.

Възприета е следната класификация на биотопите на застрашени, редки, реликтни и ендемични видове Лихенизирани гъби, Макромицети, Висши растения, Лечебни растения:.

1 - 9130 Букови гори от типа Asperulo-Fagetum

2 - 9110 Букови гори от типа Luzulo-Fagetum

3 - Комплекси от местообитания 9130 и 9110

4 - 91BA Мизийски гори от обикновена ела (Pal.clas.: 42.162 Старопланински елови гори).

5 - 9410 Ацидофилни гори от Picea в планинския до алпийския пояс (Vaccinio-Piceetea)

6 - Комплекси от местообитания 91BA и 9410

7 - 4070*Храстови съобщества с Pinus mugo

8 - Комплекси от местообитания 9410 и 4070

9 - 4060 Алпийски и бореални ерикоидни съобщества.

10 - 8110 Силикатни сипеи от планинския до снежния пояс.

11 - Вторично преобразувани и производни местообитания

Като типове местообитания за гръбначните животни, територията на резервата се категоризира по следния начин:

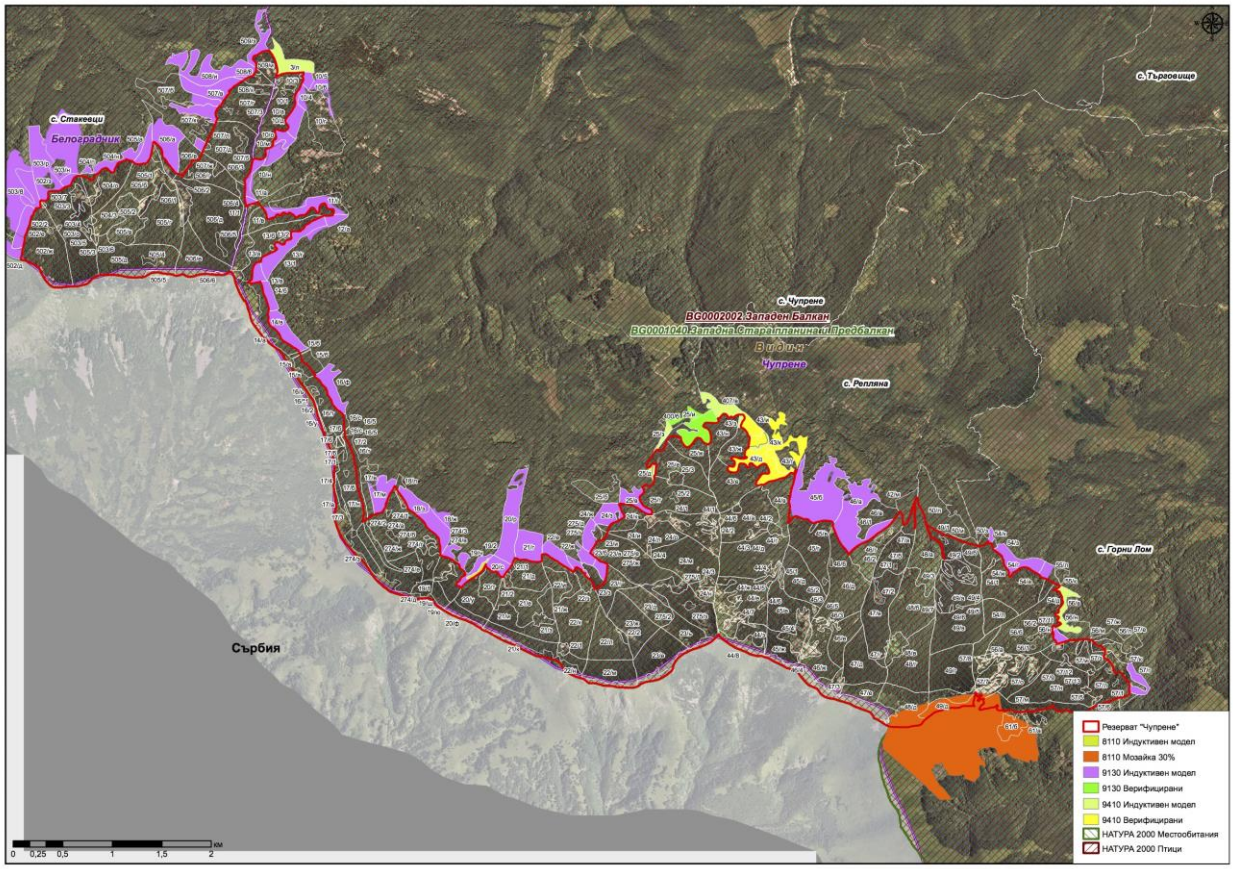
1) открити терени и покрайнини на гори – заемат малка площ от територията, но имат висок потенциал за видово разнообразие както за земноводни и влечуги, така и за останалата сухоземна гръбначна фауна.

2) водни течения – заемат малка площ от територията, но имат висок потенциал за видово разнообразие на безгръбначни животни и на земноводни и влечуги;

3) гори – заемат по-голямата част от територията на резервата, но имат много нисък потенциал за видово разнообразие както за земноводни и влечуги, така и за останалата сухоземна гръбначна фауна (това се отнася в най-голяма степен за смърчовите гори и в най-малка за широколистните).

1.12.1.3. Картиране и определяне на природозащитно състояние на Природни местообитания и видове – фаза I

При изпълнение на проекта „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове - фаза 1“ в ЗЗ BG 0001040 Западна Стара планине и Предбалкан, на територията на резерват „Чупрене“ не са посочени природни местообитания, включени в Приложение 1 на ЗБР. В прилежащите до резервата територии са установени 3 типа природни местообитания: 8110 Силикатни сипеи от планинския до снежния пояс; 9130 Букови гори от типа Asperulo-Fagetum и 9410 Ацидофилни гори от Picea в планинския до алпийския пояс (Vaccinio-Piceetea)

При проведените проучвания през 2014 г чрез формираните синтаксони, по флористичния подход за класификация на растителността, в обособените екосистеми, в резервата са определени няколко природни местообитания включени в Приложение 1 на ЗБР. По наборът от характерни видове, растителните съобщества с преобладаване на обикновен бук, се отнасят към съюз Fagion sylvaticae, като в зависимост от диагностичните видове са свързани с 2 типа природни типове местообитания (9110 и 9130) включени в Приложение 1 на ЗБР.

Местообитание **9110 Букови гори от типа *Luzulo-Fagetum***, което се формира на бедни, кисели почви, върху каменисти терени е представено от подтип *Ацидофилни букови гори върху сипеи и каменисти терени*. Често в буковите групировки на това местообитание участвуват обикновена ела и смърч.

Местообитание **9130 Букови гори от типа *Asperulo-Fagetum*** в резервата е представено от подтип *Смесени елово-букови и смърчово букови гори*. На този подтип местообитание има формирани смесени иглолистно-букови гори, като съотношението между едификаторните дървесни видове е динамично.

Горските съобщества с преобладаване на обикновена ела (Community of Abies alba and Picea abies) от съюз *Abieto-Picenion*, разпространени в долните части на склоновете на сенчести влажни места са свързани с природно местообитание **91BA Мизийски гори от обикновена ела** (PAL.CLAS.: 42.162 Старопланински елови гори).

Смърчовите гори от съюзите *Abieto-Piceenion и Eu-Piceenion* са свързани с местообитание **9410 Ацидофилни гори от Picea в планинския до алпийския пояс (*Vaccinio-Piceetea*)**. Подтипът *Средпланиннските смърчови гори* (*Abieto-Piceenion*) са разпространени предимно в средната част на резервата, а подтипът Високопланински смърчови гори са в горната част в близост до горната граница на гората.

В близост до горната граница на резервата са запазени клекови групировки от съюз Pinion mugo. Те са формирани на приоритетното местообитание **4070*Храстови съобщества с Pinus mugo** включено в Приложение 1 към ЗБР.

Формираните съобщества с преобладаване на сибирска хвойна, боровинки и мечо грозде от съюзите Juneperion nanae и Rhododendro-Vaccinion са свързани с местообитание **4060 Алпийски и бореални ерикоидни съобщества**. На това местообитание са формирани обикновено вторични съобщества с преобладаване на Juniperus sibirica, Vaccinium myrtillus, Arctostaphyllos uva-ursi.

Фрагменти от растителни групировки върху скални сипеи с различни размери на скалните късове във високопланинския пояс се отнасят към местообитание **8110 Силикатни сипеи от планинския до снежния пояс.**

Природозащитен статут на типовете природни местообитания

Тип местообитание	Природозащитен статут	Категория
4060 Алпийски и бореални ерикоидни	ЗБР, ДХ	Потенциално

съобщества		застрашено (NT)
4070*Храстови съобщества с Pinus mugo	ЗБР, ДХ	Уязвимо(VU)
8110 Силикатни сипеи от планинския до снежния пояс	ЗБР	-
9110 Букови гори от типа Luzulo-Fagetum	ЗБР,БК, ДХ	Уязвимо(VU)
9130 Букови гори от типа Asperulo-Fagetum	ЗБР	-
91BA Мизийски гори от обикновена ела	ЗБР,БК, ДХ	Застрашено(EN)
9410 Ацидофилни гори от Picea в планинския до алпийския пояс (Vaccinio-Piceetea).	ЗБР,БК, ДХ	Потенциално застрашено (NT)

Безгръбначни животни

Във формуляра на ЗЗ BG00001040 *Западна Стара планина и Предбалкан* предмет на опазване от безгръбначните животни и техните местообитания са посочени следните видове: Ивичест теодоксус (*Theodoxus transversalis*), Кордулегастер (*Cordulegaster heros*), Ручеен рак (* *Austropotamobius torrentium*), Бисерна мида (*Unio crassus*), Обикновен паракалоптенус (*Paracaloptenus caloptenoides*), Одонтоподизма (*Odontopodisma rubripes*), Торбогнездница (*Eriogaster catax*), *Callimorpha quadripunctaria*, *Gortyna borelii lunata*, Лицена (*Lycaena dispar*), Полиоматус (*Polyommatus eroides*), Карабус (*Carabus variolosus*), Обикновен сечко (*Cerambyx cerdo*), Брумбар рогач (*Lucanus cervus*), Буков сечко (*Morimus funereus*), Осмодерма (* *Osmoderma eremita*), Рисодес (*Rhysodes sulcatus*), Алпийска розалия (* *Rosalia alpina*) [* = Приоритетно местообитание или вид от Директива 92/43/ЕЕС].

От съществуващата информация по проекта „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове - фаза I” най-близко около територията на резервата са картирани **5** целеви вида: Обикновен паракалоптенус (*Paracaloptenus caloptenoides*), Полиоматус (*Polyommatus eroides*), Нимфалис бяло (Nymphalis *l-album*), Алпийска розалия (*Rosalia alpina*), Буков сечко (*Morimus asper*

funereus). Въпреки това за територията на Резервата и ЗМ няма сведения за намирането на тези или други целеви видове по проекта.

Земноводни и влечуги

Според данните от проекта „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове - фаза I” в територията на резервата попадат пригодни местообитания на два от целевите видове – жълтокоремна бумка (*Bombina variegata*) и северен гребенест тритон (*Triturus cristatus*). Местообитанията са с много малка площ и ниска степен на пригодност. Конкретни находища на двата вида в резервата в рамките на работата по проекта не са установени.

Птици - *Н*яма данни от картирането

Бозайници

От съществуващата информация по проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове - фаза I” на територията на Биосферен Резерват “Чупрене”и ЗМ “Чупренски буки” са дадени подробни сведения за присъствие на 4 целеви вида: три хищни бозайници - Европейски вълк (*Canis lupus*), Кафява мечката (*Ursus arctos*) и Евроазийски рис (*Lynx lynx*) и 1 вид прилеп - Остроух нощник (*Myotis blythii*) :

Европейски вълк (*Canis lupus*)

Европейският вълк е установен реалните му находища в ЗЗ „Западна Стара планина и Предбалкан“ по екскременти и следи и фото-капани. Предвид площта на пригодните местообитания и хранителния потенциал в зоната се счита, че плътността на вида е близка до референтната, приета за оптималните местообитания – 0.025 инд./ km^2 или 2.5 инд./100 km^2 ЗЗ се обитава от 30 - 35 индивида в шест семейни двойки.

Според анкетата проведена с общини и ДГС има данни за наблюдавани групи вълци с малки, и в близост до резерват Чупрене. Природозащитното състояние на местообитанията е оценено като благоприятно.

Кафява мечката (*Ursus arctos*)

Регистрирана е мечка със средни размери с радио-нашийник в района на Комовете 2011 г. В ловно стопанство „Миджур” през 2010 г. е заснета мечка. В зоната няма меча популация, но има сигнали за мечка с малки. Зачестилите появи на мечки през последните няколко години се свързат с интродукцията на животни в Западна Стара планина от сръбска страна.

Евразийски рис (*Lynx (Felis) lynx)*

Има данни, че присъствие на вида е потвърдено чрез пряко наблюдение под връх Три уши. Анкетни данни и наблюдения от ловци потвърждават присъствие на Рис в близост до землищата на селата Стакевци, Чупрене и Върбово. Природозащитното състояние на местообитанията е оценено като благоприятно. По време на проведените проучвания на територията евразийски рис не е установен, не са установени и косвени следи от неговото присъствие.

Остроух нощник (*Myotis blythii*) - Лятно находище на вида е било установено при водохващането на река Чупренска на около 2 km от границата на Резервата.

1.12.1.4. Литературен преглед на проучвания на видове и екосистеми в резерватната територия

В специализираната литература не са установени публикации за проведени проучвания на растителни видове и екосистеми на територията на резервата. По отношение на флората, провежданите проучвание са в рамките на флористичен район Западна Стара планина. Мъховата флора на резервата не е била обект на целенасочено систематично проучване. Не съществуват нито публикувани и нито хербарни данни за мъховете на територията му. Изследването на лихенизираните и лихениколните гъби в България датира от повече от един век (Казанджиев 1900). За тях е публикувана специализирана флора (Попниколов, Железова 1964), а през последните години е издаден каталог на всички публикувани лихенизирни и лихениколни гъби на страната (Mayrhofer et al. 2003). Според достъпната ни литература, досега няма целенасочено специализирано изследване на лишеите в резервата „Чупрене“. Данни за проведени проучвания на лечебните растения липсват.

По детайлно проучване на растителността на резерват „Чупрене“ е направено от И. Бондев, М. Любенова, М. Любенов (1992), с което те разграничават 37 растителни асоциации и 14 растителни формации. Към първичната коренна растителност са отнесени 6 формации: 1. Формация Fageta sylvaticae; 2. Формация Piceeta abietis; 3. Формация Pineta mugi; 4. Формация Alneta viridis; 5. Формация Vaccineta uliginosi; 6. Формация Seslerieta comosae.

Към вторичната производна растителност са отнесени 8 формации: 1.Формация Junipereta sibiricae; 2. Формация Vaccineta myrtilli; 3. Формация Agrstieta capillaris; 4. Формация Festuceta rubrae; 5. Формация Calamagrostieta arundinacae; 6. Формация Luzuleta luzuloidis; 7. Формация Lerchenfeldieta flexuosae; 8. Формация Rumiceta alpinae.

Местообитанията на територията на резервата са били обект на проучване при обявяване на ЗЗ BG 0001040 Западна Стара планина и Предбалкан и при изпълнението на проект „ Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове – фаза 1“ (2011-2012 г).Обща информация за растителността на резервата се съдържа в монографията на Бондев (1991) „Растителността на България. Карта в М 1:600 000 с обяснителен текст“

Западна Стара планина е една от слабо проучените територии на България по отношение на безгръбначната фауна. В българската зоологична литература (фауни, чек-листове, каталози и др.) обикновено се споменават фаунистични данни за района на „Стара планина“ или за „Западна Стара планина“, без конкретни находища. Малко са работите, посветени на безгръбначните от Западна Стара планина. Атанасов, (1972а,б,) и Георгиев (2011 посочват 360 таксона за района. Георгиев (2011) съобщава за района на с. Чупрене и с. Горни Лом 55 вида сечковци, но конкретни литературни данни за безгръбначните животни от територията на резерват „Чупрене“ и ЗМ “Чупренски буки” липсват.

Атанасов (1972б) посочва 270 вида ципокрили от Западна Стара планина, като за района на с. Чупрене (1100-1200m н.в.) споменава 64 вида, и само един вид (*Andrena hattorfiana*) от находище, което е най-близко до територията на резервата – “Св. Николския

проход“ (1450m н.в.). Но и тук конкретни литературни данни за безгръбначните животни от територията на резерват „Чупрене“ и ЗМ липсват.

Друга група безгръбначни, които са добре проучени в Западна Стара планина са дневните пеперуди, резултат от регионалното изследване на Тулешков (1932) и Абаджиев, Бешков (2007). Последните включват Западна Стара планина в основните райони за пеперуди в България. Това е свързано с наличието в района на важни популации на 20 целеви вида дневни пеперуди и на 39 вида и подвида консервационно значими нощни пеперуди.

Водни безгръбначни животни са проучвани в поречието на река Лом, чрез която се оттичат водите на североизточната част на Чупренска планина. Посочват се общо 81 таксона от сем. Chironomidae (Diptera); 49 таксона от разред Ephemeroptera; 32 таксона от клас Oligochaeta; 4 вида от клас Hirudinea; 7 вида от клас Gastropoda; 5 вида от клас Crustacea; 17 вида от разред Plecoptera и други. Общият брой установени водни безгръбначни за поречието на Лом е 283 вида (таксона). Последните проучвания на Trichkova, Botev et al. (2013) дават данни за разпространението на речния рак *Astacus astacus* (Linnaeus, 1758) от райони в близост до резерват Чупрене, но конкретни изследвания върху водната безгръбначна фауна в самия резерват не са известни.

Литературните данни за земноводни и влечуги от територията на резервата се свеждат до едно съобщение за намиране на усойница при Светиниколския проход над с. Чупрене (Бешков и Нанев, 2002).

Има няколко научни публикации за групата на птиците в резервата. Най-изчерпателната научна статия е публикувана от Нанкинов, Джунински (1985), които съобщават 68 вида птици, между които 3 изчезнали.

Литературни източници за бозайната и прилепната фауна в Резервата няма. Повечето известни научни изследвания се отнасят за Западна Стара Планина.

1.12.1.5. Оценка на съвременното състояние на екосистемите

Анализът на съвременното състояние на екосистемите, свързано с техния състав, структура и устойчивост, дава основание да се направят следните обобщени оценки:

1. Съвременното състояние на коренните широколистни и широколистно-иглолистни горски екосистеми в резервата и в прилежащите територии се оценява като относително устойчево. Основание за тази преценка е преобладаването на характерни растителни видове за типовете природни местообитания *Букови гори от типа Luzulo-Fagetum (9110), Букови гори от типа Asperulo-Fagetum (9130), Ацидофилни гори от Picea в планинския до алпийския пояс (9410), 91BA Мизийски гори от обикновена ела*). Това заключение се потвърждава и от склопеността на насажденията, състава на едификаторния етаж, възрастта на дървостоя, наличието на дървета във фаза на старост, количеството на мъртвата дървесина и бонитета на насажденията,. Двуетажната и триетажна структура на насажденията и наличието на подраст, дават основание да се прогнозират в бъдеще сукцесии на растителните съобщества в направление на климакс

2. Във фрагментите от първични коренни типове клековите екосистеми преобладават характерни растителни видове за природно *местообитание 4070*Храстови съобщества с Pinus mugo***.** Съвременното състояние на клековити екосистеми се оценява като неблагоприятно-незадавалително. Тази оценка се основава на фрагментираните малки площи, които заемат клековите групировки**.** Независимо, че хидротермичния режим на местообитанията и на режима на хранителни вещества в почвата съответствува на екологичните изисквания на клека, в бъдеще могат да се прогнозират различни насоки на протичащите сукцесии.

3. Производните храстови и храстчеви екосистеми на природно местообитание *4060 Алпийски и бореални ерикоидни съобщества*, имат вторичен произход и са формирани на местообитания заемани в миналото от горски екосистеми. При деградация на горските екосистеми в резултат на природни катаклизми или на антропогенно въздействие са формирани производни съобщества с преобладаване на сибирска хвойна, черни боровини, червени боровинки и др. ерикоидни храстчеви и тревни житни видове. Независимо от вторичния произход, съвременното състояние на тези екосистеми се оценява като

относително стабилно, като в бъдеще могат да се прогнозират различни насоки на протичащи сукцесии.

4. Производните тревни екосистеми също имат вторичен произход, като са формирани след протекли сукцесии на места на деградирали горски и храстови екосистеми. Съвременното Състоянието на тревните екосистеми се оценява като относително стабилно като са възможни сукцесионни изменения в различни направления.

5. Съвременното състояние на формираните фрагменти от екосистеми на местообитание *8110 Силикатни сипеи от планинския до снежния пояс* се оценява като относително стабилно в различни фази на протичащите сукцесии.

1.13. РАСТИТЕЛНОСТ

1.13.1. Класификация на растителността

При проведеното проучване на растителността през 2014 г. са приложени три различни подхода за класификация (физиономичен, доминантен и флористичен), в резултат на което са обособени различен брой синтаксони.

Системата от синтаксономични категории при физиономичния подход за класификация, включва: тип растителност, клас формации и формация. Основните диагностични признаци на синтаксоните от различни равнища са структура на съобществата, жизнена форма на преобладаващите видове и условията на местообитанията. Основна синтаксономична категория при този подход е *клас формации*.

При физиономичен подход за класификация, в съвременната растителност в резерват „Чупрене“ се разграничават фрагменти от следните физиономични категории:

Дървесен тип горска растителност - *Lignosa*

Клас формации Листопадни гори *Aestilignosa*

Група формации Лятнозелени мезофитни широколистни гори

Клас формации Иглолистни гори *Aciculilignosa*

Група формации Планински иглолистни гори

Храстов тип растителност – *Fruticeta*

Клас Листопадни храстови формации *Aestifruticeta*

Група формации Лятнозелени широколистни храсталаци в умерените ширини

Клас Иглолистни кривостъблени и ерикоидни формации *Aciculifruticeta*

Група формации Иглолистни кривостъблени и ерикоидни храсталаци

Клас формации от храстчета и полухрасти *Fruticeto-Herbosa*

Група скални формации

Алпийски формации на каменисти сипеи

Тревен тип растителност *Herbosa*

Клас Тревисти лятнозелени ксерофилни формации *Aestiduriherbosa*

Клас Тревисти алпийски формации *Frigoherbosa*

Група Алпийски формации

При доминантен подход на класификация в съвременната растителност на резервата се разграничават две синтаксономични категории: *група растителни асоциации и асоциация*. Основни диагностични признаци на равнище група растителни асоциации са преобладаващите видове в едификаторния и субедификаторния етаж; на равнище растителна асоциация като диагностични признаци се използват диференциращи доминантни видове в отделни етажи.

При така възприетата система от синтаксономични категории на равнище *група асоциации* са обособени следните синтаксони:

Коренна растителност

1. Група асоциации с преобладаване на бук

1.1. Асоц. Fagus sylvatica – Festuca drymeja

1.2. Асоц. Fagus sylvatica – Dryopteris filix-mas

1.3. Асоц. Fagus sylvatica - Calamagrostis arundinacea

1.4. Асоц. Fagus sylvatica – Luzula sylvatica

1.5. Асоц. Fagus sylvatica + Abies alba + Picea abies – Festuca drymeja

2. Група асоциации с преобладаване на смърч.

2.1 Асоц.Piceetum abietis – nudum

2.2 Асоц.Picea abies – Stellaria nemorum

2.3 Асоц.Picea abies – Vaccinium myrtillus – Hypnum cuprissiforme\

2.4 Асоц.Picea abies – Calamagrostis arundinacea

2.5 Асоц.Picea abies – Calamagrostis arundinacea – Luzula sylvatica

2.6 Асоц.Picea abies – Luzula sylvatica – Hylocomium splendens

2.7 Асоц.Picea abies – Juniperus sibirica

2.8 Асоц.Picea abies + Fagus sylvatica – Calamagrostis arundinacea – Luzula sylvatica

2.9 Асоц.Picea abies + Fagus sylvatica – Geranium macrorrhizum

2.10 Асоц.Picea abies + Abies alba – Geranium macrorrhizum

2.11 Асоц.Picea abies + Abies alba – Calamagrostis arundinacea + Luzula sylvatica – Pleurozium schreberi

3. Група асоциации с преобладаване на ела

3.1 Асоц. Abies alba + Picea abies + Betula pendula – Galium odoratum+Luzula sylvatica

4. Група асоциации с преобладаване на клек

4.1 Асоц.Pinus mugo – nudum

4.2 Асоц.Pinus mugo – Vaccinium myrtillus – Pleurozium schreberi

5. Група асоциации с преобладаване на планинска елша

5.1 Асоц.Alnus viridis – Vaccinium myrtillus – Dryopteris filix-mas

5.2 Асоц.Alnus viridis – Calamagrostis arundinacea

6. Група асоциации с преобладаване на синя боровинка

6.1 Асоц.Vaccinium uliginosum + Ligusticum mutellina + Sesleria comosa – Cetraria islandica

6.2 Асоц.Vaccinium uliginosum + Juncus trifidus – Cetraria islandica

6.3 Асоциация: Sesleria comosa – Juniperus sibirica – Carex tricolor

Производна растителност

1. Група асоциации с преобладаване на сибирска хвойна и черна боровинка

1.1 Асоц. Juniperus sibirica – Vaccinium myrtillus

1.2 Асоц. Vaccinium myrtillus + Lerchenfeldia flexuosa

2. Група асоциации с преобладаване на обикновена полевица

2.1 Асоц.Agrostis capillaris + Festuca rubra + Anemone narcissiflora

2.2 Асоц.Agrostis capillaris + Festuca rubra

2.3 Асоц.Agrostis capillaris + Festuca rubra + Luzula luzuloides

2.4 Асоц.Agrostis capillaris + Hypericum maculatum

10. Група асоциации с преобладаване на червена власатка, храсталачна светлика, вейник, овесица и нарцисова съсънка

10.1 Асоц. Festuca rubra + Luzula luzuloides

10.2 Асоц. Calamagrostis arundinacea + Luzula luzuloides

10.3. Асоц. Luzula luzuloides + Lerchenfeldia flexuosa

10.4. Асоц. Luzula luzuloides + Anemone narcissiflora

10.5.Асоц. Lerchenfeldia flexuosa + Luzula luzuloides

10.6.Асоц. Lerchenfeldia flexuosa + Anemone narcissiflora

11. Група асоциации с преобладаване на алпийски лапад

11.1. Асоц.: Rumex alpinus + Senecio nemorensis + Stellaria nemorum

При флористичния метод за класификация се използва целия флористичен състав на растителните съобщества, като в зависимост от установените диагностични видове, фитоценозите се отнасят към синтаксони от следните синтаксономични категории: асоциация, съюз, разред и клас. Растителните съобщества с неустановен ранг се посочват като безрангова категория „ Съобщество от..“ (Community of..) По флористичния подход за класификация, установените растителни съобщества в резервата са включени в следната иерахична синтаксономична система:

Клас Querco-Fagetea Br.-Bl. et Vlieger 1937

Разред *Fagetalia sylvaticae* Pawl. et al. 1928

Съюз Fagion sylvaticae Luquet 1926

Асоц. Luzulo-Fagetum sylvaticae Meusel 1937

Community of Fagus sylvatica and Geranium macrorrhizum

Асоц. Asperulo-Fagetum sylvaticae Sougnez et Thill 1959

Community of Fagus sylvatica and Luzula sylvatica

Клас Vaccinio-Piceetea Br.-Bl. in Br.Bl. et al. 1939

Разред Junipero-Pinetalia mugo Boscaiu 1971

Съюз Pinion mugo Pawl. 1928

Асоц. Lerchenfeldio-Pinetum mugo Roussakova 2000

Community of Pinus mugo and Vaccinium myrtillus

Разред Piceetalia exelsae Pawl. in Pawl. et al. 1928

Съюз. Abieto-Picenion

Community of Abies alba and Picea abies

Съюз Eu-piceenion

Асоц. Moehringio pendulae-Piccetum abietis

Community of Picea abies and Moehringia pendula

Клас Loiseleurio-Vaccinetea Eggler ex R. Schub. 1960

Разред Rhododendro-Vaccinetalia Br.-Bl. in Br.Bl. et Jenny 1926

Съюз. Rhododendro-Vaccinion A. Schnyd. 1930

Community of Vaccinium uliginosum and Sesleria comosa

Съюз Juneperion nanae Br.-Bl. et al. 1939

Community of Juniperus sibirica and Vaccinium myrtillus

Клас Epilobietea angustifolii Tuxen et Preising ex von Rochow

Разред Atropetalia Vlieger 1937

Съюз Epilobion angustifolii (Rubel 1933) Soo 1933

Community of Epilobium angustifolium

Клас Juncetea trifidii Hadac in Klica et Hadac 1944

Разред Seslerietalia comosae Simon 1958

Съюз Seslerion comosae Horvat 1935

Асоц. Agrostio –Seslerietum comosae Horva et al. 1937

Клас Mulgedio-Aconitetea Hadac et Klika in Klika 1948

Разред Rumecetalia alpine Mucina in Kerner et Mucina 1993

Съюз Rumicion alpini Rubel ex Scharf. 1933

Асоц. Senecioni-Rumicetum alpine Horvat 1949

Клас Thlaspietea rotundifolii Br.-Bl. 1948

Разред Androsacetelia alpinae Br.-Bl. in Br.Bl. et Jenny 1926

Съюз Androsacion alpinae Br.-Bl. in Br.Bl. et Jenny 1926

Асоц. Senecioni-Juncetum trifidii Simon 1958

В приложение № 1 е представена карта на растителността.

За отразяване на съществуващите взаимовръзки между природните местообитания и растителността, при съставяне на легендата на картата на растителността са възприети класификационните единици на синтаксономично равнище съюз от флористичния метод за класификация и комплекси от растителни съобщества при неясно очертани граници.

1.13.2. Характеристика на горскодървесната растителност

1.13.2.1.Исторически преглед за управлението и ползването на горите в резервата и предходни управленски действия

Информация за историческия преглед на преглед за управлението и ползването на горите в резервата и предходни управленски действия е дадена в точка 1.7.

Предишни проекти разработки

В периода до обявяване на резервата:

Горските територии на резервата са стопанисвани като гори с основно дървопроизводителни и средообразуващи функции, т.е. както всички останали без всякакви ограничения. Най - ранни сведения за съществуване на лесничейство „Чупрене” на територията на община Чупрене е от средата на тридесетте години, когато бившите общински, частни и държавни гори са били стопанисвани от собствениците си под ръководството и контрола на Свети Николското ревирно лесничейство, което се преименува след 1948 година в Чупренско държавно горско стопанство и т.н. ДГСЕ ”Миджур” от Белоградчишкия горско производствен район. След национализацията на горите през 1948 година, стопанисването им изцяло преминава към районираните на ново през 1949 - 1950 г. горски стопанства. В площта на ДГСЕ ”Миджур” са включени освен бившите общински, обществени и частни гори, така и държавната гора “Масленица”.

В първия лесоустройствен проект от 1950 г. е записано, че в горското стопанство са подредени за всички села преписките за горския фонд” (намират се в архива на лесничейството).

През 1959 - 1960 г. е извършено второ устройство , като от ДГФ на ГС ”Чупрене” са отпаднали горите предадени на ДЗС. През 1968 г. е направена временна програма за периода 1968 - 1972 г.

В периода след обявяване на резервата:

Третото устройство на ДГС ”Чупрене” е извършено през 1972 - 1973 г. като най - голямото му достойнство е, че картният материал е бил допълнен с аерофотоснимки от 1972 г.

През 1984 - 1985 г. е извършено четвърто устройство, което е било с пълно покритие на територията на стопанството с аерофотоснимки, довело до прекомерно раздробяване на подотделите.

През 1992 г. е изготвена разработка относно “Възстановяване на собствеността на земите отнети и безвъзмездно включени в ДГФ” (писмо № 91-00-8/29.01.1992г. на МЗ и КГ) на базата на лесоустройствения проект от 1960 г.

През 1996 - 1997 г. е извършено устройство на горско стопанство ”Чупрене” при което за последно е устройван резервата.

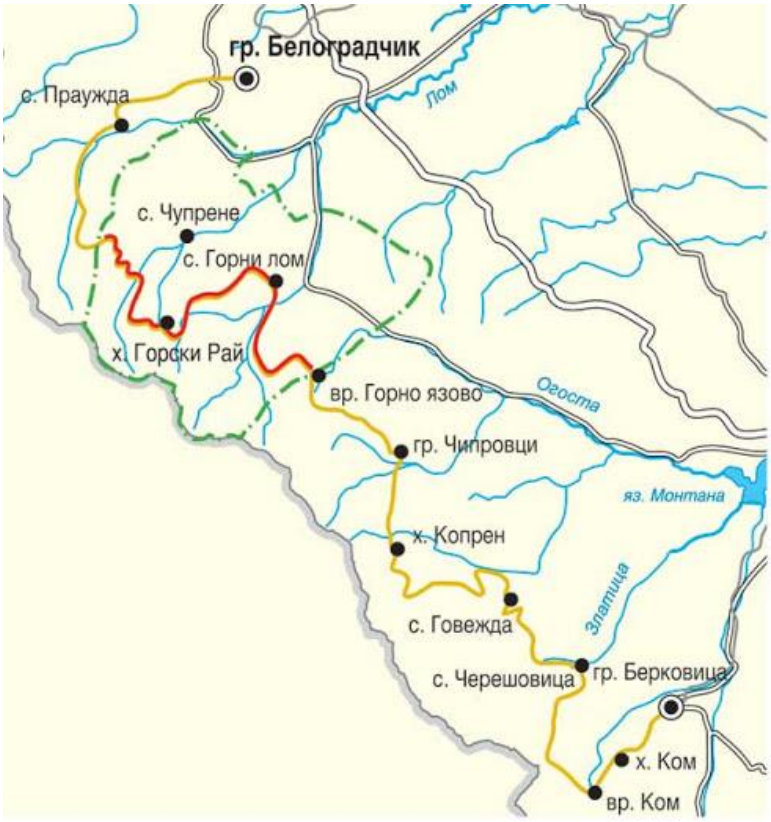
Сегашната разработка е на база събрани данни от инвентаризация през месец май 2014 год- общата площ на резервата е 1455,3 ha; в това число горски територии са 1403,3 ha и поземлена територия е 52,0 ha.

Картирането е извършено на основата на топографски карти в мащаб 1:10000, репродукция от такива в М 1:5000.

Шесто по ред лесоустройство на територията на ДГС”Чупрене” е извършено през 2006-2007 год., като буферната зона на резервата е устроена, а резерватът не е бил обект на устройство .

През 1991 г. горското стопанство е преименувано в Държавно лесничейство (ДЛ) –„Чупрене”, което отново през 2008 г. е преименувано в Държавно горско стопанство. Горските територии на резервата са стопанисвани като гори със специални функции – резерватни територии.

Обявяване, площ и местоположение – информацията за е представена промените в площта, обхвата и заповедта за обявяване, видоизменение и актуализиране на резервата са отразени в **точка 1.13.2.**

***Фиг. 1.13.2-1** Карта на района, в който се намира резервата*

Горските насаждения на територията на резервата заемат близо 90% от територията му. Част от горите са смърчово-елови и буково-смърчово-елови. Най-големи са насажденията от смърч, който образуват гори с възраст над 1 век. Те имат важно значение

за изучаване на смърчовите гори в България. Срещат се шестил, обикновен явор, трепетлика, планинска елша, планински явор и черен бъз.

Резервата се управлява и стопанисва от РИОСВ гр. Монтана.

Според възприетото Горскорастително районiране на Република България (Захариев и др., 1979) територията на резервата попада в Мизийската горскорастителна област, подобласт Северна България.

Резерватът граничи със ЗМ „Чупренски буки” (бивша буферна зона) с обща площ 553,0 ha (Заповед за актуализация РД-216/12.03.2012 на Министъра на околната среда и водите).

Защитената местност се стопанисва от ДГС”Миджур” – по действащия лесоустройствен проект.

В приложение са дадени Заповеди за обявяване и промени на Резерват „Чупрене” и ЗМ „Чупренски буки” (бивша буферна зона).

Законов статут

Съгласно ЗЗТ (ДВ бр.133/1998 г.), чл. 5 територията се управлява като защитена територия първа категория.

Съгласно ЗЗТ, чл.16(2) резерватите се управляват с цел:

Запазване на естествения им характер;

Научна и образователна дейност и/или екологичен мониторинг;

Опазване на генетичните ресурси;

Запазване на естествени местообитания и на популациите на защитени редки, ендемитни и реликтни видове;

Развитие на мрежа от представителни за България и Европа екосистеми и застрашени местообитания.

Съгласно ЗЗТ, чл.17(1) в резерватите се забраняват всякакви дейности, с изключение на:

Тяхната охрана;

Посещения с научна цел;

Преминаването на хора по маркирани пътеки, включително с образователна цел;

Събиране на семенен материал, диви растения и животни с научна цел или за възстановяването им на други места в количества, начини и време, изключващи нарушения в екосистемите.

Потушаване на пожари и санитарни мероприятия в горите, увредени вследствие на природни бедствия и каламитети.

(2)Пътеките по ал.1, т.3 се определят със заповед на министъра на околната среда и водите.

(3)Посещенията по ал. 1, т.2 и 4 се осъществяват с разрешение от МОСВ.

(4)Санитарните мероприятия по ал. 1, т.5 се извършват с разрешение от МОСВ, издадено след положително научно становище от БАН и положително решение на Националния съвет по биологичното разнообразие.

На основание чл.17,ал.2,във връзка с чл.17,ал1,т.3 от ЗЗТ, със Заповед № РД-501/11.07.2007 г. на Министъра на околната среда и водите е обособена пътека за посетители през резервата, преминаваща през отдели с номера:№ 43 н,ж,е; 44 а,д,е,з,1,7,8 по ЛП на ДГС”Чупрене” от 1997 год.

При преминаване по пътеката се забранява:

Отклоняване на посетителите и навлизане в резервата;

Замърсяване с битови и други отпадъци;

Бране, събиране, отрязване, изкореняване или друг начин на увреждане на екземпляри от растителни видове;

Убиване, улавяне, преследване, обезпокояване или друг начин на увреждане на екземпляри от животински видове;

Палене на огън и бивакуване.

Съгласно Заповед № 887/02.10.1986 г. на КОПС към Резерват,,Чупрене” е обявена буферна-зона, прекатегоризирана в ЗМ „Чупренски буки” със Заповед № РД-509/12.07.2007 г. на Министъра на околната среда и водите , в която се забранява:

Строителство на сгради и пътища от републиканската пътна мрежа;

Разкриване на кариери, промяна на водния режим и на естествения облик на местността;

Използване на химични средства за растителна защита;

Лагеруване и палене на огън извън определените места;

Ловуване;

Залесяване с неприсъщи за района дървесни видове.

В границите на ЗМ се разрешават:

Извеждане на сечи, предвидени в горите със специални функции;

Провеждане на ловностопански мероприятия;

Паша на домашни животни (без кози) в определените с ЛУП пасищни площи;

Косене на сено.

Собственост

Съгласно чл.8, ал.1 от ЗЗТ, природните резервати, посочени в Приложение №2 (Изм. - ДВ, бр. 28 от 2000 г., изм. - ДВ, бр. 77 от 2002 г.) (В раздел Резервати под номер 27. Резерват„Чупрене”), които служат за задоволяване на обществени потребности с общонародна значимост, са изключителна държавна собственост и включват имоти с кадастрални номера както следва:

Имот 206017; съгласно Картата на възстановената собственост за землището на село Стакевци, ЕКАТТЕ 68655, община Белоградчик, област Видин, с обща площ 2 744,776 dka. Имоти с номера:000334; 000357; 000358; 001171; 001173; 001176; 001178; 001185; 001188; 001189; 001192; 001207; 001209; 203001; 204001; 204002; 204003; 204004; 205001; 205002; 206001; 207001; 208001; 208002; 237004; 237005; 561001; 056122; 561024; съгласно Картата на възстановената собственост за землището на с. Чупрене, област Видин; с обща площ 5294, 589 dka.

Имоти с номера: 000909; 000910; 000911; 000913 :и 292011, съгласно Картата за възстановената собственост за землището на с. Репляна, ЕКАТТЕ 62493; община Чупрене, област Видин, с обща площ 4946,564 dka.

Имот с номер. 522006, съгласно Картата за възстановената собственост за землището на с. Горни Лом, ЕКАТТЕ 16571, община Чупрене, област Видин, с обща:площ 1 544,006 dka.

С акт №1199/30.06.2011 год. на Министерството на регионалното развитие и благоустройството територията на биосферен резерват „Чупрене” е утвърдена за изключителна държавна собственост в обхвата на гореизброените кадастрални единици в части от землищата на селата Чупрене, Репляна и Горни Лом – община Чупрене (ДГС Чупрене) и село Стакевци- община Белоградчик (ДГС Белоградчик).

Управленска структура

Съгласно разпоредбите на ЗЗТ, МОСВ и неговия регионален орган РИОСВ Монтана, провеждат и осъществяват управлението, контрола и охраната в резервата – чл.46 (1) и чл. 47 (11).

В изпълнение на своите правомощия директорите на регионалните органи на МОСВ в своите райони осъществяват и организират управлението на ЗТ (чл. 50, т.1).

Контролът на територията на резервата се осъществява от експерти в РИОСВ –Монтана.

През пожароопасния сезон със заповед на Директора се сформира звено от 5 служители на инспекцията, които при необходимост да участват в акции по потушаване на възникнали пожари в резервата.

Досегашна дейност

Ежегодни теренни проверки от експерти на РИОСВ - Монтана; Маркиране и обезопасяване на регламентираната през 2007 г. екопътека за достъп до резервата, която пресича по ширина защитената територия и излиза на старопланинското било, където напуска резервата, за да премине в широко посещаваната туристическа пътека за вр. Миджур.

През 2005 год. са изработени и монтирани информационни табла, указателни табели и знаци с предупредително съдържание, които са поставени на видни места на територията на биосферния резерват „Чупрене”. Възложител е РИОСВ-Монтана, а изпълнител Туристическо дружество -Белоградчик и Чупрене.

Маркировка на резервата - извършена по предписание на инспекцията до ДГС Белоградчик и ДГС Чупрене -изпълнена от съответно от ДГС Белоградчик и ДГС Чупрене.

При извършените проверки няма констатирани нарушения на територията на резервата.

Установено е съхнене по иглолистните насаждения и е направена препоръка за извършване на научни изследвания.

Не е констатирано неправилно прилагане на лесоустройствени проекти. Няма данни за бракониерство. Не са провеждани горскостопански дейности в прилежащата на резервата защитена местност "Чупренски буки".

Не се наблюдава залесяване с нетипични /инвазивни/, включително чужди дървесни и храстови видове в непосредствена близост с резервата в бившата буферна зона -защитена местност "Чупренските буки".

<u>Характеристика на абиотичните фактори</u>

Климат

Климатичните условия имат определящо значение за горскорастителното райониране и за формирането на отделните типове месторастене.

Съгласно „Климатичните райони на България и техния климат" (Събев, Станев, 1963), територията на резервата попада в Умерено-континенталната климатична подобласт на Европейско-континенталната климатична област.

В зависимост от значителните различия, които се проявяват в комплекса от физикогеографски условия, имащи значение за климата на района, частите с различна надморска височина се числят към Планински климатичен район - Среднопланинска част (1000-2000 m н.в.).

Планински климатичен район

Средногорска част

Тази част на климатичния район обхваща територия с надморска височина от 1000 до 2000 m.н.в. Зимата е студена - средната температура за януари месец е около минус 4.3°C - и е значително по-дълга за сметка на пролетта. Абсолютните минимални температури обаче не са много ниски, което се дължи на това, че терените в този район са много стръмни и не създават благоприятни условия за допълнително радиационно изстиване на въздуха.

Снежната покривка се отличава със своята устойчивост и дебелина (до 140 cm).

Валежите през зимата са от 150 до 213 mm/m^2 . Пролетта настъпва късно, в края на април придружена с много-голяма облачност и чести мъгли.

Късните мразове се задържат дълго и приключват едва към началото на месец юни.

Пролетните валежи са по-обилни от зимните и достигат 353 mm/m^2. Лятото е късо и хладно - средната температура през юли месец е около 12,5°C. Сумата на летните валежи е най голяма - около 457 mm/m^2. Есента е със значително по-благоприятен климат.

Сумата на валежите през този сезон е около 230 mm/m^2. Броят на дните с мъгла от януари до март е около 56. Характерна особеност на климата в района са честите силни ветрове.

Вегетационният период е с продължителност от около 4 месеца.

Неблагоприятно се отразяват само екстремните климатични аномалии, като късни пролетни мразове, слани, поледици, тежки снегове и силни ветрове, които предизвикват измръзвания на листата при младите високопланински култури от смърч, а също така ветровали и ветроломи по горната граница на гората и снеговали и снеголоми при боровите култури.

За вегетацията са от значение и пролетните и есенни слани и мразове. Най-късната дата за поява на последните пролетни мразове е 6.05. и 8.06., а най - ранните есенни мразове се появяват към 7.09. Средната продължителност на свободното от мраз време е 154 дни.

Валежният режим в района на резервата е благоприятен за горскодървесната растителност (от 982 до 1321 mm годишен валеж) и обуславя добри условия на овлажняване на почвите. Относителната влажност на въздуха варира от 75% до 82% от ниските към високите части. Първата снежна покривка се появява около 21.10, а средната дата на последната снежна покривка е 26.04. Средната височина на снежната покривка е 37cm.

Преобладаващите ветрове в района са западните и северозападните. В началото на пролетта се появява и силен южен вятър (фьон), който причинява пречупване на дървета и появата на ветровални петна, предимно в иглолистните култури.

От направената характеристика на климатичните елементи, в района на биосферен резерват „Чупрене" е видно, че те благоприятстват за развитието на горскодървесната растителност. Определящо влияние върху растежа и производителността на гората оказва формирания под влияние на конкретните релефни форми микроклимат.

Таблица 1.13.2-1 *Средни температурни данни по климатични райони и горскорастителни пояси и подпояси*

№	Климатичен район Планински район Среднопланинска част(1000-2000m)	Пояси и подпояси	Температурни условия			
			Средна годишна температ.	Дни с темп. над 10°C	Абсолютни температури	
					Макс.°C	Мин.°C
1.		M-II-2 (1000-1500 m)	4.8-7.0	123-149	28,2-35,5	-22,2 до -26,7
2.		M-II-3 (1500-1800 m)	4.2-5.1	99-110	29,9-32,9	-24,5 до -24,7

Таблица № 1.13.2-2 *Средни валежни данни по климатични райони и горскорастителни пояси и подпояси*

	Климатичен район	Пояси и	Валежи

№	Планински район Средпланинска част(1000-2000м)	подпояси	Средно годишно в mm	Месец с макс. валежи	Месец с мин. валежи	Брой дни със сняг
1.		M-II-2 (1000-1500 m)	832-1296	VI	II	84-192
2.		M-II-3 (1500-1800 m)	1032-1269	VI	II	около 140

Геология и геоморфология

Биосферен Резерват „Чупрене" попада в морфоструктурата на Главната Старопланинска верига, Западна част.

В зоната на разпространение на естествените смърчови насаждения между девонските се разкриват следсилурски образувания. По централното Старопланинско било те са от гранити, диорити и гранитодиорити, а долната ивица е съставена от порфирни гранити, аплити и гранитодиорити. Над горната граница на гората основните скали са припокрити от големи каменни потоци. Основната скала за цялата територия на биосферен резерват „Чупрене” е гранит.

Гранити - Срещат се по най-високата част на централното било на Стара планина, водосбора на Голяма река, р. Лом и Лева река. Образували са се през силура, имат светъл цвят, масивна текстура и типична зърнеста структура. Върху тях са се формирали двата типа кафяви почви - наситени и ненаситени в зависимост от изложението и тъмноцветни горски почви.

Голяма част от основните скали, срещащи се в района на биосферен резерват “Чупрене”, са вертикално или хоризонтално напукани, което благоприятства почвообразуването и от там развитието на горската растителност. Поради ерозионните процеси на много стръмните терени основните скали са разкрити на повърхността, а на места са под плитки ерозирани почви.

За илюстриране на релефа на горските територии се използват показателите: разпределение на дървопроизводителната площ на резервата според надморската височина, изложението и наклона.

Определящи за растежните условия на подпоясите са конкретните условия на средата - релеф, наклон, изложение, почвен тип, дълбочина на почвата , ерозия и др.

Вертикалното разпределение на територията е илюстрирано на **Таблица 1.13.2-3.**

Най-голямата надморска височина е в подотдел 44 - 11-1900 m н.в, а най-малката в подотдел 505 ”е”-1150 m н.в.

В **Таблица 1.13.2-4** участват надморските височини за средната част на подотделите. Според посочените обобщени данни за разпределение на дървопроизводителната площ по надморска височина, територията на резервата е разположена е между 1101 и 1900 m н.в. – т.е. превишението е 800m между най-ниската и най-високата точка (в това число 56,5°/о над 1500 m н.в.), със слабо изразено вертикално поясно деление. Резерват „Чупрене” има изразено планински релеф.

Преобладават терените разположени при надморска височина между 1451 и 1500 m н.в. – заемат 20,0% от дървопроизводителната площ на биосферния резерват „Чупрене”.

За иглолистните горски територии преобладават терените разположени при надморска височина между 1451 и 1500 m н.в. – заемат 23,1% от дървопроизводителната им площ.

За горските територии, заети с широколистни високостъблени видове преобладават терените, разположени при надморска височина между 1351 и 1400 m н.в. – заемат 60,8% от дървопроизводителната им площ .

За горските територии, заети с гори, предвидени за превръщане в семенни терените са разположени при надморска височина между 1101 и 1150 m н.в.

Таблица 1.13.2-3 *Разпределение на дървопроизводителната площ по средна надморска височина общо за резерват „Чупрене”*

Надморска височина	Площ в ha	%
1101-1150 m н.в.	0,5	-
1151-1200 m н.в.	-	-
1201-1250 m н.в.	1,5	0,1
1251-1300 m н.в.	3,9	0,3
1301-1350 m н.в.	37,6	3,0

1351-1400 m н.в.	183,6	14,6
1401-1450 m н.в.	69,3	5,5
1451-1500 m н.в.	252,4	20,0
1501-1550 m н.в.	141,7	11,2
1551-1600 m н.в.	207,8	16,5
1601-1650 m н.в.	65,4	5,2
1651-1700 m н.в.	94,7	7,5
1701-1750 m н.в.	118,8	9,4
1751-1800 m н.в.	24,3	1,9
1801-1850 m н.в.	43,0	3,5
1851-1900 m н.в.	16,7	1,3
Всичко	**1261,2**	**100,0**

Таблица 1.13.2-3(А) *Разпределение на дървопроизводителната площ по средна надморска височина за резерват „Чупрене”-Иглолистни гори*

Надморска височина	**Площ в ha**	**%**
1251-1300 m н.в.	3,9	0,4
1301-1350 m н.в.	5,0	0,5
1351-1400 m н.в.	81,3	7,4
1401-1450 m н.в.	37,6	3,4
1451-1500 m н.в.	252,4	23,1
1501-1550 m н.в.	141,7	13,0
1551-1600 m н.в.	207,8	19,0
1601-1650 m н.в.	65,4	6,0
1651-1700 m н.в.	94,7	8,7
1701-1750 m н.в.	118,8	10,8
1751-1800 m н.в.	24,3	2,2
1801-1850 m н.в.	43,0	4,0
1851-1900 m н.в.	16,7	1,5
Всичко	**1092,6**	**100,0**

Таблица 1.13.2-3(Б) *Разпределение на дървопроизводителната площ по средна надморска височина за резерват „Чупрене”за Широколистните високостъблени гори*

Надморска височина	**Площ в ha**	**%**
1201-1250 m н.в.	1,5	0,9
1251-1300 m н.в.	-	-
1301-1350 m н.в.	32,6	19,4
1351-1400 m н.в.	102,3	60,8
1401-1450 m н.в.	31,7	18,9
Всичко	**1261,2**	**100,0**

Таблица 1.13.2-3(В)*Разпределение на дървопроизводителната площ по средна надморска височина за резерват „ Чупрене”за горите, предвидени за превръщане*

Надморска височина	**Площ в ha**	**%**
1101-1150 m н.в.	0,5	100,0
Всичко	**0,5**	**100,0**

Териториите са разположени върху равни, наклонени, стръмни и много стръмни склонове от 0^0 до 46^0 наклон.

Таблица 1.13.3-4 *Разпределение на дървопроизводителната площ по наклон на терена-общо за Биосферен Резерват”Чупрене”*

Степен на наклона	**Площ в ha**	**%**
равно (0-4)	16,9	1,3
полегато (5-10)	-	-
наклонено (11-20)	3,5	0,3
стръмно (21-30)	427,8	33,9
мн.стръмно (над 31)	813,0	64,5
Общо:	**1261,2**	**100,0**

Таблица 1.13.3-4 (А) *Разпределение на дървопроизводителната площ по наклон на терена-за Биосферен Резерват”Чупрене”-Иглолистни гори*

Степен на наклона	**Площ в ha**	**%**
равно (0-4)	16,9	1,5
полегато (5-10)	-	-
наклонено (11-20)	3,5	0,3
стръмно (21-30)	329,9	30,2
мн.стръмно (над 31)	742,3	68,0
Общо:	**1092,6**	**100,0**

Таблица 1.13.3-4 (Б) *Разпределение на дървопроизводителната площ по наклон на терена-за Биосферен Резерват”Чупрене”-Широколистни високостъблени гори*

Степен на наклона	**Площ в ha**	**%**
равно (0-4)	-	-
полегато (5-10)	-	-

наклонено (11-20)	-	-
стръмно (21-30)	97,4	57,9
мн.стръмно (над 31)	70,7	42,1
Общо:	**168,1**	**100,0**

Таблица 1.13.3-4 (В) *Разпределение на дървопроизводителната площ по наклон на терена-за Биосферен Резерват”Чупрене”-Гори за Превръщане*

Степен на наклона	**Площ в ha**	**%**
равно (0-4)	-	-
полегато (5-10)	-	-
наклонено (11-20)	-	-
стръмно (21-30)	0,5	100,0
мн.стръмно (над 31)	-	-
Общо:	**0,5**	**100,0**

За общата площ на резервата преобладават горските територии, разположени на много стръмни терени – заемат 64,5% от дървопроизводителната площ на резервата.

За иглолистните горски територии също преобладават тези, разположени на много стръмни терени- заемат 68% от дървопроизводителната площ на тази група гори.

Широколистните високостъблени преобладаващо са разположени върху стръмни наклони- 57,9% от дървопроизводителната площ на тази група гори.

Цялата площ на горите, предвидени за превръщане в семенни е на стръмни наклони.

Таблица 1.13.3-5 *Разпределение на дървопроизводителната площ по изложение на терена-общо за Биосферен Резерват”Чупрене”*

Изложение	**С**	**СИ**	**СЗ**	**И**	**ЮИ**	**ЮЗ**	**З**	**Ю**	**Всичко**
ha	419,5	360,5	306,8	93,4	-	20,0	40,4	20,6	1261,2
%	33,3	28,6	24,3	7,4	-	1,6	3,2	1,6	100,0
Обобщение									
Изложения	**Сенчести**				**Припечни**				**Общо**
Общо:	1180,2				81,0				1261,2
%	93,6				6,4				100,0

Таблица 1.13.3-5(А) *Разпределение на дървопроизводителната площ по изложение на терена- за Биосферен Резерват”Чупрене”-Иглолистни гори*

Изложение	С	СИ	СЗ	И	ЮИ	ЮЗ	З	Ю	Всичко
ha	342,9	314,6	293,2	63,0	-	20,0	40,4	18,5	1092,6
%	31,4	28,8	26,8	5,8	-	1,8	3,7	1,7	100,0
Обобщение									
Изложения	Сенчести				Припечни				Общо
Общо:	1013,7				78,9				1092,6
%	92,8				7,2				100,0

Таблица №1.13.3-5(Б) *Разпределение на дървопроизводителната площ по изложение на терена- за Биосферен Резерват”Чупрене”-Широколистни високостъблени*

Изложение	С	СИ	СЗ	И	ЮИ	ЮЗ	З	Ю	Всичко
ha	76,6	45,4	13,6	30,4	-	-	-	2,1	168,1
%	45,6	27,0	8,1	18,1	-	-	-	1,2	100,0
Обобщение									
Изложения	Сенчести				Припечни				Общо
Общо:	166,0				2,1				168,1
%	98,8				1,2				100,0

Таблица 1.13.3-5(В)*Разпределение на дървопроизводителната площ по изложение на терена- за Биосферен Резерват”Чупрене”-за горите, предвидени за превръщане в семенни*

Изложение	С	СИ	СЗ	И	ЮИ	ЮЗ	З	Ю	Всичко
ha	-	0,5	-	-	-	-	-	-	0,5
%	-	100,0	-	-	-	-	-	-	100,0
Обобщение									
Изложения	Сенчести				Припечни				Общо
Общо:	**0,5**				-				**0,5**
%	**100,0**				-				**100,0**

Обликът на релефа дават вододелните била и прилежащите склонове на главните и второстепенни реки в района, които са ориентирани в по-голямата си част на север.

За цялата площ на резерват „Чупрене” преобладават сенчестите изложения - заемат 93,6% от общата дървопроизводителна площ.

За иглолистните гори резултатите са подобни – сенчестите изложения заемат 92,8% от дървопроизводителната площ на тези гори.

Широколистните високостъблени са разположени с приоритет също на сенчести изложения - представляват 98,8% от дървопроизводителната площ на този вид гора.

Издънковите гори, предвидени за превръщане в семенни са изцяло разположени на сенчести изложения - по-точно на северо-източно изложение.

Хидрография и хидрология

Хидроложките условия в района на резервата "Чупрене" са оптимални за средния и високопланинският пояс на Северозападна България. В района на резерват „Чупрене” има две вододайни зони съответно за гр. Белоградчик обявена със заповед № 227/08.09.1961 г. намираща се в землищата на селата Чупрене и Репляна и вододайна зона "Дупляк", обявена с протокол на комисия от 22.08.1984 г., намираща се в землището на с. Горни Лом. Преди 35 години е изградена водоснабдителната мрежа „Репляна – Чупрене”, която осигурява вода на 25 населени места в общината и извън нея. Водохващанията са алпийски тип и осигуряват достатъчно вода за общината. Периодичен проблем е замърсеността на водата с физически примеси – паднали листа и размита почва. Хидрографската мрежа на резервата се очертава от водосборите на реките Лом и Чупренска с техните притоци.

Река Лом (Алмус)

Тя се нарича така след село Горни Лом, където се сливат Бърза река, извираща под връх Миджур и реките Лева, Краставичка и Бела вода. До с.Горни Лом реката протича в дълбока долина, а след с Долни Лом образува редица проломи. Част от водите и над с. Горни Лом се отвеждат до изравнител за захранване на ВЕЦ "Горни Лом". Част от водосбора в горната част на Краставичка река е обявен за вододайна зона.

Река Чупренска

Реката до село Чупрене носи името Голема река и извира под връх Остра Чука -1708.9 m н.в., намиращ се на територията на резерват "Чупрене". Чупренска река е десен приток на Стакевска река и е дълга 27 km. Водосборната й площ е 120 km^2, като основни притоци са реките Манастирска, Голема и Мала равна. До село Чупрене едноименната река протича в дълбока залесена долина, като след това проломява Ведернишкия рид. Над село Търговище към нея се вливат реките Буковец и Дедин дол, а под селото - Реплянска река. Горната част на Голема река и водосбора й са включени във вододайна зона.

Хидрографската мрежа за отделите от 502 до 509 на територията на резерват

„Чупрене” се очертава от река Стакевска. Формиращите се води се движат на север, след като по система от разломи излизат като преливни извори.

Стакевска река е река в Северозападна България, Видинска област, община Белоградчик, ляв приток на река Лом. Дължината ѝ е 34 km. Стакевска река извира на около 1 km северозападно от връх Хайдушки камък (1 721 m, най-високата точка на Светиниколска планина) на 1 300 m н.в. под името Железната река. До село Стакевци тече на север в дълбока залесена долина под името Големата река, а след селото вече се нарича Стакевска река. След разклона на шосето за село Крачимир завива на изток и проломява рида Ведерник, а след разклона за град Белоградчик — на югоизток, а след това отново на изток, като тече в широка долина. На 1,2 km преди устието ѝ в нея отдясно се влива Чупренска река. Стакевска река се влива отляво в река Лом при село Яньовец (махала Фалковец) на 218 m н.в.Водосборният басейн на реката е 328 km^2, което представлява 26,5% от водосборния басейн на река Лом. основни притоци: леви — Горна Раковица, Средна Раковица, Долна Раковица, Станци; десни - Пробойница, Върбовска река, Чупренска река. Реката е маловодна, със снежно-дъждовно подхранване. Средният многогодишен отток при село Боровица е 2,00 m^3/s. По течението на реката има три села в община Белоградчик — Стакевци, Чифлик и Боровица. От устието на реката, нагоре покрай левият ѝ бряг, до разклона за село Стакевци преминава част (10,2 km) от третокласен път № 102 от държавната пътна мрежа Монтана — Белоградчик — Димово.

В хидроложка отношение резерватът попада в област (Б) с умерено климатично влияние върху оттока, подобласт (Б II_1)- голяма водоносност, пролетно-лятно пълноводие с главен майски максимум, с постепенно нарастване на оттока от февруари - март, отсъствие на изразено вторично пълноводие, относително високи стойности на летния минимален отток. (Хидроложко райониране - География на България 1997 г.)

Хидроложките характеристики на района са:

Среден годишен модул - 480 l/s на km^2.

Крайни стойности -- 180-950 l/s на km^2.

Максимален отток 16,2°/o от годишния през м.април.

Минимален отток 2,3°/о от годишния през м.Август.

Отточният коефициент е 61 % от годишния валеж.

През територията на резервата доловете имат стръмен надлъжен профил и непостоянен воден отток. Територията на целия резерват попада във вододайна зона. Северните склонове се отличават с по-големи валежи поради изразен орографски ефект при изваляванията. Разликите са най-големи в ниско и среднопланинския пояс - до 150 - 200 mm, а във високопланинския (над 1600 mm) те намаляват и към билото на планината напълно изчезват. Главно по тази причина водността на речните басейни по северния склон нараства постепенно, като най-голямата достигната разлика е 120-150 mm, в пояса 1000-1600 m; а във високопланинския пояс (подобно на валежите) тя постепенно намалява и изчезва към билото. В среднопланинския пояс (от 1000 до 1600 m) основното пълноводие е в границите Март - Юни с максимум през Май. Маловодието на реките е лятно-есенно - през Юли-Октомври, с месечен минимум през Септември. Над 1600 m н.в. пълноводието на реките е пролетно-лятно с максимум през Май, а маловодието е зимно - през Декември-Февруари, поради устойчивото снегозадържане и подхранването на реките главно чрез незначително количество подземни води. Маловодието на реките не е толкова силно изразено.

Почви

В рамките на всеки лесорастителен пояс съществуват един или повече почвени типа, които са в зависимост от съществуващите в миналото и днес различни съчетания на почвообразуващи фактори. Почвите в проучваната територия попадат в обхвата на Западната Предбалканска провинция, която от своя страна е част от Долнодунавската почвена подобласт, която влиза в състава на Карпатско-Дунавската почвена област-Старопланинския средновисок почвен пояс.

На територията на резервата се срещат следните типове почви:

В Средния планински пояс на горите от бук и иглолистни (700-1800 m н.в.) - кафяви горски ненаситени почви.

Във Високопланинския пояс (над 1800 m) - кафяви горски наситени почви и тъмноцветни горски почви.

Лесорастителните свойства на почвите са основни критерии за сравнителна оценка на качествата им и тяхното бонитиране. Отделните бонитетни групи обхващат почви с различна мощност, запаси на хранителни вещества и капацитет на активна влага.

Разпределението на дървопроизводителната площ на резервата по почвени типове и дълбочина на почвата е показано в **Таблици 1.13.2-6 и 1.13.2-7.**

За уточняване на почвените разновидности и по-пълна характеристика на лесорастителните свойства на почвите за резерват "Чупрене" са включени данните от 28-те заложени почвени профили от предишните устройства за територията на ДГС”Чупрене”.

Кафяви горски почви

Те заемат 25.9% от дървопроизводителната площ на резервата. Почвообразуващите скали са гранити. Характеризират се с мощен хумусно-акумулативен хоризонт, лек механичен състав. В зависимост от богатството им, влажността, изложението и наклона на терена кафявите горски почви се разделят на два подтипа: кафяви горски наситени и кафяви горски ненаситени почви.

Кафяви горски наситени- заемат 14,7% от дървопроизводителната площ на резервата. Намират се по северните и близки до тях изложения. Срещат се и в двата подпояса на средпланинските гори от бук и иглолистни - M-II-2 (1000-1500 m н.в.) и M-II-3 (1500-2000 m н.в.). Формирани са предимно под букови, смърчови или елови насаждения с добра производителност. Естествените насаждения върху кафявите горски почви са както следва: Чисти смърчови насаждения с производителност от първи до трети бонитет - 17,5 ha; чисти букови насаждения с производителност първи и втори бонитет - 87,5 ha; смесени иглолистни насаждения без преобладание на дървесен вид с производителност първи бонитет - 0,3 ha; смесени иглолистно-широколистни насаждения с преобладание на смърч - 31,2 ha и смесени широколистно-иглолистни насаждения с преобладание на бук - 48,6 ha. Средната производителност на насажденията на кафяви горски наситени почви е втори бонитет. Отличават се с голяма обща мощност, добре изразен хумусно-акумулативен хоризонт и малка скелетност. От тези почви са взети четири почвени профила № 11, 12, 25, 31 като от тях само почвен профил № 25, към настоящият момент се намира в границите на резерват "Чупрене".(ведомост за почвените разрези приложена към том I А от ЛУП на ДГС”Чупрене”). Направените проучвания на базата на почвените профили показват, че кафявите наситени почви са дълбоки, с мощен хумусно-акумулативен хоризонт, песъчливо-глинести, със слабо кисела реакция, богати на хранителни вещества и добре запасени с влага. Тези им свойства ги правят почви с високи лесорастителни качества, върху които успешно се развиват високопродуктивни букови насаждения.

Кафяви горски ненаситени почви Заемат 11,2% от дървопроизводителната площ на резервата. Разпространени са успоредно с кафявите горски наситени почви, в двата подпояса на Среднопланинския пояс на горите от бук и иглолистни - M-II (500-2000 m н.в.). Заемат предимно източните, западните или смесените изложения. Формирали са се под следните насаждения както следва: Чисти смърчови насаждения с производителност от втори и трети бонитет - 101,8 ha; чисти букови насаждения с производителност първи и втори бонитет - 117,9 ha; смесени иглолистни насаждения без преобладание на дървесен вид с производителност първи бонитет - 0,3 ha; смесени иглолистно-широколистни насаждения с преобладание на смърч с производителност втори и трети бонитет - 55,5 ha и смесени широколистно-иглолистни насаждения с преобладание на бук - 50,7 ha. Средната производителност на насажденията на кафяви горски ненаситени почви е втори бонитет. Хумусният слой при кафявите ненаситени горски почви на цвят е по-светлокафяв и е по-маломощен от този на кафявите горски тъмни почви. Характеристиката им може да се проследи във ведомостта за почвените разрези - почвени профили - № 8, 9, 13, 21, 22, 24, 26, 29, 30, 32, 36, 39, 40, 41. (ведомост за почвените разрези приложена към том I А от ЛУП на ДГС”Чупрене”). Това са средно дълбоки до дълбоки почви, леко глинести до леко песъчливо - глинести, като в дълбочина значително се увеличават песъчливите фракции. Реакцията им е средно до силно кисела, pH се движи в границите между 4.4 и 5.9. Хумусното съдържание е различно за отделните почвени профили и варира в А-хоризонт от 4.44 до 5.6%, като сравнително равномерно намалява в дълбочина - за В-хоризонт от 0.57 до 2.91% и за С-хоризонт около 0.94%. Добре запасени са с общ азот - за А-хоризонт количеството му се движи от 0.084 до 0.322%, но в повечето почвени проби намалява равномерно в по-долните слоеве - за В-хоризонт до 0.033 до 0.092 и за С-хоризонт до 0.034%. Фосфорните окиси се движат в широк диапазон, като разпределението им в дълбочина е неравномерно - от 0.34 до 15.0 mg/100 g почва. Кафявите ненаситени горски почви обуславят предимно средно богати месторастения. Върху тях добре се развиват естествени насаждения от бук, ела, смърч, габър и трепетлика.

Тъмноцветни горски почви Заемат 74,1% от дървопроизводителната площ на резерват "Чупрене". Те са дълбоки почви, свежи, с добри лесорастителни показатели и заемат следните насаждения както следва: Чисти смърчови насаждения с производителност от втори и пети бонитет - 811,0 ha; смесени иглолистни насаждения с преобладание на смърч с производителност трети бонитет - 71,3 ha; смесени иглолистно-широколистни насаждения с преобладание на смърч с производителност трети бонитет - 1,4 ha и смесени иглолистно-широколистни насаждения без преобладание на дървесен вид с производителност трети и четвърти бонитет - 50,3 ha. Средната производителност на насажденията на тъмноцветните горски почви е трети бонитет. За техните свойства, може да се съди по лабораторните резултати на почвени профили № 10, 19, 20. (ведомост за почвените разрези приложена към том I А от ЛУП на ДГС”Чупрене”). Част от проучените почвени профили се намират на територията на резервата - № 19 и № 20. От направените анализи в района на ДГС “Чупрене” се установява, че тъмноцветните горски почви са с мощен А хоризонт, с лек механичен състав. Процентното съдържание на физична глина е от 7.88 до 37.8%. Реакцията на почвата е силно до средно кисела, pH заема стойности от 4.2 до 5.42. Хумусните вещества варират от 5.62 до 11.53% в А хоризонт, като в дълбочина рязко намаляват и в В хоризонт заемат стойности от 0.9 до 2.26%. Азотните съединения в А хоризонт са от 0.175 до 0.476%, за В хоризонт от 0.041 до 0.210%. Фосфорните окиси се движат в широка граница от 3.85 до 22.9mg/100g почва. Върху тях са се настанили предимно естествени високопродуктивни смърчови насаждения (I, II бонитети).

Таблица 1.13.2-6 *Разпределение на дървопроизводителната площ по почвени типове –общо за Биосферен Резерват”Чупрене”*

Типове горски почви	**Площ в ha**	**%**
Кафява наситена	185,1	14,7
Кафява ненаситена	141,1	11,2
Тъмноцветна горска	935,0	74,1
Всичко:	1261,2	100,0

Таблица 1.13.2-6(А) *Разпределение на дървопроизводителната площ по почвени типове –за Биосферен Резерват”Чупрене”-Иглолистни гори*

Типове горски почви	**Площ в ha**	**%**
Кафява наситена	49,0	4,5
Кафява ненаситена	108,6	9,9
Тъмноцветна горска	935,0	85,6
Всичко:	1092,6	100,0

Таблица 1.13.2-6(Б) *Разпределение на дървопроизводителната площ по почвени типове –за Биосферен Резерват”Чупрене”-Широколистни високостъблени гори*

Типове горски почви	**Площ в ha**	**%**
Кафява наситена	135,6	80,7
Кафява ненаситена	32,5	19,3
Всичко:	168,1	100,0

Таблица 1.13.2-6(В)*Разпределение на дървопроизводителната площ по почвени типове –за Биосферен Резерват”Чупрене”-за гори , предвидени за превръщане в семенни*

Типове горски почви	**Площ в ha**	**%**
Кафява наситена	0,5	100,0
Всичко:	0,5	100,0

Таблица 1.13.2-7 *Разпределение на дървопроизводителната площ по дълбочина на почвата –общо за Биосферен Резерват”Чупрене”*

Дълбочина на почвата	**Площ в ha**	**%**
Твърде плитка 0-15 cm	-	-
Плитка 15-30 cm	19,8	1,6
Средно дълбока 31-60 cm	114,8	9,1
Дълбока 61-120 cm	1126,6	89,3
Много дълбока над 120 cm	-	-
Общо	**1261,2**	**100,0**

Таблица 1.13.2-7(А) *Разпределение на дървопроизводителната площ по дълбочина на почвата –за Биосферен Резерват”Чупрене”- Иглолистни гори*

Дълбочина на почвата	**Площ в ha**	**%**
Твърде плитка 0-15 cm	-	-
Плитка 15-30 cm	19,8	1,8

Средно дълбока 31-60 cm	82,3	7,5
Дълбока 61-120 cm	990,5	90,7
Много дълбока над 120 cm	-	-
Общо	**1092,6**	**100,0**

Таблица 1.13.2-7(Б) *Разпределение на дървопроизводителната площ по дълбочина на почвата –за Биосферен Резерват”Чупрене”- Широколистни високостъблени гори*

Дълбочина на почвата	**Площ в ha**	**%**
Твърде плитка 0-15 cm	-	-
Плитка 15-30 cm	-	-
Средно дълбока 31-60 cm	32,5	19,3
Дълбока 61-120 cm	135,6	80,7
Много дълбока над 120 cm	-	-
Общо	**168,1**	**100,0**

Таблица 1.13.2-7(В) *Разпределение на дървопроизводителната площ по дълбочина на почвата –за Биосферен Резерват”Чупрене”- за гори, предвидени за превръщане в семенни*

Дълбочина на почвата	**Площ в ha**	**%**
Твърде плитка 0-15 cm	-	-
Плитка 15-30 cm	-	-
Средно дълбока 31-60 cm	-	-
Дълбока 61-120 cm	0,5	100,0
Много дълбока над 120 cm	-	-
Общо	**0,5**	**100,0**

Общо за територията на резервата преобладават дълбоките почви - с дълбочина 61-120 cm- заемат 89,3 %. Те заемат съответно, при иглолистните 90,7% от дървопроизводителната площ на този вид гора; за широколистните високостъблени- 80,7%, а за издънковите за превръщане в семенни 100% от площта им е заета с дълбоки почви.

Ерозия

В района на резервата щетите нанесени от ерозията са незначителни. Важни фактори за развитието на ерозионните процеси са: силно пресечения терен и наклона. В средния и високопланински пояс ерозионни процеси почти липсват. Тук гъстата растителност защитава почвата от активна ерозия. Към настоящият момент резултатите от таксацията показват липса на ерозионни процеси на територията на резервата **(Таблици 1.13.2-8.до 1.13.2-10).**

Нелесопригодните площи обрасли с дървесна и храстова растителност са 9,6 ha. От голите площи се срещат нелесопригодните голини с обща площ 1.6 ha. На места има и изцяло оголени скали с площ 3,8 ha, както и грохоти с площ 112,9 ha.

Таблица 1.13.2-8 *Разпределение на общата площ по видове гори и степени на ерозия*

Видове гори	Неерозирали	I	II	III	IV	V	Всичко
			ha				
Иглолистни	1091,6	-	-	-	-	-	1091,6
Широкол. високостъблени	168,1	-	-	-	-	-	168,1
За превръщане	0,5	-	-	-	-	-	0,5
Голи площи	143,1	-	-	-	-	-	143,1
Всичко	1403,3	-	-	-	-	-	1403,3
в %	100,0	-	-	-	-	-	100,0

Таблица 1.13.2-9 *Разпределение на общата площ по видове гори и видове ерозия – разпространение на ерозията*

Видове гори	Без ерозия	Площна	Струйчеста	Браздова	Ровинна	Дълбочинна	Всичко
Иглолистни	1091,6	-	-	-	-	-	1091,6
Широкол. високостъб.	168,1	-	-	-	-	-	168,1
За превръщане в семенни	0,5						0,5
Голи площи	143,1	-	-	-	-	-	143,1
Всичко	1403,3	-	-	-	-	-	1403,3

в %	100,0	-	-	-	-	-	100,0

Таблица 1.13.2-10*Разпределение на подложената на ерозия площ по видове ерозия (размер на ерозията)*

	Без пл. ерозия	**Площна**	**Струйчеста**	**Браздова**	**Всичко**
Всичко, ha	1403,3	-	-	-	1403,3
В т.ч. суровини, ha	-	-	-	-	-

Забележка: Тази таблица показва действителната площ, обхванатата от процес на площна ерозия. Незасегнатата част на подотдела е дадена в графа "без пл. ерозия".

1.13.2.2.Характеристика на горскодървесната растителност

Характеристиката на горскодървесната растителност е направена въз основа на таксация и теренни проучвания извършени през месец май 2014 г.

На събиране на данни подлежи цялата територия на биосферен резерват „Чупрене".

Върху картите на резервата са отразени границите на всички територии, представляващи гори по смисъла на Закона за горите, независимо от това дали са отбелязани в кадастралната карта или КВС; незалесените горски площи, отразени в КВС като „горски територии" и неотразени досега в горските карти, (актуалното състояние на територията).

Площта на резервата обхваща 34 отдела (цели или части от тях) – в това число 8 отдела (от 502 до 509) с 61 подотдела от ДГС Белоградчик (понастоящем ДГС „Миджур”). От територията на ДГС Чупрене (сега ДГС „Миджур”) в биосферния резерват попадат 26 отдела (части от 10, 11, 13-17; 19-25;43-46; 47-49; 54; 56; 57; 274; 275).

Данните от таксацията и теренните проучвания са обработени камерално и са отразени в таксационни описания. Освен необходимите измервания по Наредба № 6 от 5.02.2004 г., в таксационните описания са отразени: номер на отдел и подотдел, вид на подотдела, площ в хектари, вид на гората, функционална група, собственост, процент на правостъбленост, строеж и състояние на насажденията, горско географско райониране (област, подобласт, растителни пояси и подпояси), надморска височина, изложение, част от ралефа, наклон, почвен тип (подтип), механичен състав, каменливост, плътност и дълбочина на почвата, основна скала, богатство, влажност, нелесопригодност (ако е установена), тип месторастене (съкратено обозначение), подходящ състав и бонитет, описание на сегашния състав на гората по дървесен вид, произход, повреди, възраст, пълнота, височина, бонитет, среден диаметър на стъблата (на височина 1,30 m), запас на 1 ha и на цялото насаждение в m^3.

При теренните проучвания за определяне на характеристиките на резервата са направени проучвания в следните основни направления:

Проучвания за здравословното състояние на горскодървесната растителност (фитосанитарно обследване)

За лесопатологично обследване и оценка на здравословното състояние на дърветата и насажденията е ползвана Наредба №12 от 16.12.2011 г., (ДВ. бр. 2/2012 г.) за защита на горските територии от вредители, болести и други повреди и приложение № 7 на Наредба №6 от 5.02.2004 г. за устройство на горите и земите от горския фонд и на ловностопанските райони в Република България.

За всяко насаждение са описани вида, степента и процента на констатираните повреди.

При теренните проучвания са констатирани повреди по насажденията и културите, причинени от биотични и абиотични фактори, които се представят по подотдели, засегнатите гори и видовете повреди.

<u>Инвентаризация на горскодървсната растителност, включваща:</u>

Разделяне на площта на отдели

За удобство и приемственост, е запазена досегашната номерация на отделите.

Таксиране на горските площи

Нови подотдели са обособени при промяна на таксационните елементи, следствие на биотични и абиотични фактори.

Запасът е определен и на подлесната растителност, когато е достигнала височина над 3 m.

В таксационите описания, запасът е посочен и с клони.

Въз основа на теренни проучвания е направена характеристика на горско-дървесната растителност по основни таксационни показатели (дървесен вид, възраст, произход, участие, пълнота, покритие, височина, строеж, форма на склопа, бонитет) по площи и процентното им съотношение за нуждите на управление на резервата. В приложение № 4 са дадени таксационни описания.

За картна основа е използван цифров модел на Карта на възстановена собственост (КВС) за землище Стакевци, община Белоградчик и землища Чупрене, Репляна и Горни Лом –община Чупрене с цифровизирана граница на резервата. Върху нея е отразен новия лесослой от извършената таксация.

Използвани са и топографски карти в мащаб 1:5 000, 1: 10 000, 1:25 000, стопански карти, аерофотоснимки. Цифровият модел е изготвен с програма lesokadwin.

Въз основа на така изготвения цифров модел са изработени тематични карти (съгласно Задание), характеризиращи територията на резервата, посредством графична и аналитична информация и площно оцветяване. Промени в подотделите са се наложили вследствие на настъпили промени в растителността, установени при извършената таксация.

Постоянни пробни площи в резервата няма. Ще бъдае установена такава и маркирана на терен.

Типове месторастения - характеристика

Според изпозлваната в ПУ Класификационна схема на типовете месторастения, територията на резервата, със своите микроклиматични дадености попада в Мизийската горскорастителна област (М) и горскогеографска подобласт - Северна България в хоризонтално направление, а във вертикалната зоналност (по надморска височина) попада в следните пояси и подпояси:

М-II Среден планински пояс на горите от бук и иглолистни:

М-II-2. Подпояс на среднопланинските гори от бук, ела и смърч от 1000 до 1500 m н.в.

М-II-3. Подпояс на горнопланинските смърчови гори от 1500 до 1800 m н.в.

Типът месторастене се разглежда като основна таксометрична единица, формирана под комплексното въздействие на климатичните, едафични и хидроложки условия. Типовете горски месторастения представляват определени горски площи с относително еднакъв лесорастителен ефект и относителна еднородност на климатичните, почвените и релефни условия. Това обуславя и еднородността в състава и продуктивността на дървесната растителност. При относително еднородни климатични условия, типовете горските месторастения се определят на базата на подтиповото разнообразие на генетичния почвен тип.

Формирани са 9 типа горски месторастения, като разпределението на залесената площ и общия дървесен запас по тип на месторастене е показано в **таблица 1.13.2-11,** а разпределението на дървопроизводителната площ по типове месторастения е дадено в **таблица 1.13.2-12.**

Таблица 1.13.2-11 *Разпределение на залесената площ и общия дървесен запас по типове месторастения*

Месторастене означение	**№**	**Площ**		**Запас**	
		ha	**%**	**m^3**	**%**
M-II-2 D-2	34	0,8	0,1	140	-
M-II-2 CD-2,3	35	170,7	13,5	69210	12,1
M-II-2 C-2	36	47,3	3,8	15930	2,8
M-II-2 C-3	37	41,3	3,3	20780	3,6
M-II-3 CD-2	39	13,6	1,1	6340	1,1
M-II-3 C-2	41	27,8	2,2	8550	1,5
M-II-3 C-3	42	24,7	2,0	10540	1,8
M-II-3 CD-3	44	914,2	72,4	434540	76,1
M-II-3 B-2	45	19,8	1,6	5550	1,0
Всичко		**1260,2**	**100,0**	**571580**	**100,0**

Таблица 1.13.2-12 *Разпределение на дървопроизводителната площ по типове месторастения*

Месторастене означение	**№**	**Площ**	
		ha	**%**

M-II-2 D-2	34	0,8	0,1
M-II-2 CD-2,3	35	170,7	13,5
M-II-2 C-2	36	47,3	3,8
M-II-2 C-3	37	41,3	3,3
M-II-3 CD-2	39	13,6	1,1
M-II-3 C-2	41	27,8	2,2
M-II-3 C-3	42	24,7	2,0
M-II-3 CD-3	44	915,2	72,4
M-II-3 B-2	45	19,8	1,6
Всичко		**1261,2**	**100,0**

Преобладават среднобогатите до богати, влажни месторастения CD-3(44)– 915,2 ha (72,4%); следвани от среднобогатите до богати, свежи до влажни месторастения CD-2,3(35), които заемат 170,7 ha (13,5%); което се дължи преди всичко на преобладанието на сенчестите изложения и на дълбоките почви.

M-II-2. Подпояс на среднопланинските гори от бук, ела и смърч (1000-1500 m н.в.)

Свежо, на тъмна кафява горска почва - Д2(34). Това месторастене заема 0,8 ha или 0.1% от дървопроизводителната площ. Почвата е кафява горска наситена, свежа много дълбока, слабо каменлива, богата на хумус и азот, слабо кисела, средно богата на фосфорни окиси. Среща се на сенчести изложения на наклонени и стръмни склонове. Сегашните дървостои са смесени иглолистни насаждения от първи бонитет без преобладание на дървесен вид с площ 0,3 ha и смесени широколистно-иглолистни насаждения с преобладание на бук от втори бонитет и площ 0,5 ha. Производителността на бука е висока (I-II бонитет), състоянието му е много добро. В оптималния подходящ състав се запазва участието на бука и на останалите видове.

Свежо до влажно, на тъмна кафява горска почва - СД2,3(35)

Заема 170,7 ha или 13,5% от дървопроизводителната площ на БР”Чупрене”. За по-пълното му изследване са използвани данните от заложени три почвени профила №№ 11, 12, 25. (ведомост за почвените разрези приложена към том I А от ЛУП на ДГС”Чупрене”). Почвите са кафяви горски наситени, средно дълбоки, песъчливо-глинести, средно кисели, богати на хумусни и азотни съединения, бедни до средно богати на фосфорни окиси. Среща се на сенчести изложения, определя се като средно богато до богато, свежо до влажно месторастене.

Сегашните дървостои са както следва: чисти насаждения от смърч с производителност втори бонитет - 3,9 ha; чисти букови насаждения от първи и втори бонитет - 87,5 ha; смесени иглолистно-широколистни насаждения с преобладание на смърч от втори бонитет - 31,2 ha и смесени широколистно-иглолистни насаждения с преобладание на бук от втори бонитет - 48,1 ha. В оптималния подходящ състав се запазва сегашното видово съотношението както и участието на дървесните видове с цел създаване на високопродуктивни и устойчиви насаждения на това влажно и среднобогато до богато месторастене като се предвижда подобряване на бонитета с една единица.

Свежо, на преходна кафява горска почва - С2(36)

Това месторастене заема 47,3 ha или 3,8% от дървопроизводителната площ на резервата. От заложените почвени профили № 9, 24, 30, 36, 39 (ведомост за почвените разрези приложена към том I А от ЛУП на ДГС”Чупрене”) може да се съди за лесорастителните му свойства. Почвите са кафяви горски преходни, средно дълбоки, глинесто-песъчливи, средно кисели, добре запасени с хумус и азот, бедни на фосфорни съединения. Средно богато месторастене, среща се на стръмни склонове с различно изложение. Сегашните дървостои са както следва: чисти насаждения от смърч с производителност втори бонитет - 9,8 ha; чисти букови насаждения от втори бонитет - 30,4 ha; смесени иглолистно-широколистни насаждения с преобладание на смърч от трети бонитет - 5,0 ha и смесени широколистно-иглолистни насаждения с преобладание на бук от втори бонитет - 2,1,1 ha.

В оптималния подходящ състав се запазва сегашното видово съотношение както и участието на дървесните видове с цел създаване на високопродуктивни и устойчиви насаждения на това свежо и среднобогато месторастене като се предвижда подобряване на бонитета с една единица.

Влажно, на преходна кафява горска почва - С3(37)

Обхваща 41,3 ha или 3,3% от дървопроизводителната площ на резервата. Почвите са кафяви горски ненаситени, средно дълбоки, песъчливо-глинести, силно кисели, средно богати на хумус и азот и бедни на фосфорни окиси-средно богато, влажно месторастене. Сегашните дървостои са както следва: чисти насаждения от смърч с производителност втори бонитет - 26,3 ha; и смесени иглолистно-широколистни насаждения с преобладание на смърч от втори и трети бонитет -15,0 ha.

В оптималния подходящ състав се запазва сегашното видово съотношение както и участието на дървесните видове с цел създаване на високопродуктивни и устойчиви насаждения на това влажно и среднобогато месторастене като се предвижда подобряване на бонитета с една единица.

М-II-3. Подпояс на горнопланинските смърчови гори от 1500 до 1800 m н.в.

Свежо, на тъмна кафява горска почва - СД2(39)

Заема 13,6 ha или 1,1% от дървопроизводителната площ на резервата. Почвите са кафяви горски наситени, средно дълбоки до дълбоки, средно богати до богати, свежи. Сегашният дървостой се състои изцяло от семенни смърчови насаждения (100 %) с производителност II и III бонитет. В оптималния подходящ състав се запазват видовия състав и подобряване на бонитета с една единица.

Свежо, на преходна кафява горска почва - С2(41)

Обхваща 2,2% или 27,8 ha от дървопроизводителната площ на резервата. Почвата е кафява горска ненаситена, средно дълбока, средно богата на хумус и азот, свежа.

Сегашните дървостои са чисти насаждения от смърч с производителност трети бонитет.

В оптималния подходящ състав се запазва сегашния състав като се предвижда подобряване на бонитета с една единица.

Влажно, на преходна кафява горска почва - С3(42)

Заема 24,7 ha – 2,0 % от дървопроизводителната площ на резервата. Почвата е кафява горска ненаситена, средно каменлива, средно дълбока. Месторастенето е средно богато и свежо. Сегашните дървостои са както следва: чисти насаждения от смърч с производителност трети бонитет - 20,4 ha; и смесени иглолистно-широколистни насаждения с преобладание на смърч от втори бонитет - 4,3 ha.

В оптималния подходящ състав се запазва сегашното видово съотношение както и участието на дървесните видове с цел създаване на високопродуктивни и устойчиви насаждения на това влажно и среднобогато месторастене като се предвижда подобряване на бонитета с една единица.

Влажно, на планинско-горска тъмноцветна почва - СД3(44)

Заема 915,2 ha или 72,4% от дървопроизводителната площ на резервата. Заложени са два почвени профила №19 и № 20 (ведомост за почвените разрези приложена към том I А от ЛУП на ДГС”Чупрене”) за определяне на лесорастителните му свойства. Почвата е тъмноцветна горска, дълбока, средно песъчливо-глинеста, силно кисела, много богата на хумусни и азотни съединения, средно богата на фосфорни окиси. Месторастенето се определя като средно богато до богато, влажно.

Сегашните дървостои са както следва: чисти насаждения от смърч с производителност от втори до пети бонитет - 792,6 ha; смесени иглолистни насаждения с преобладание на смърч от трети бонитет - 71,3 ha и смесени иглолистно-широколистни насаждения без преобладание на дървесен вид от трети и четвърти бонитет - 50,3 ha

В оптималния подходящ състав се запазва сегашното видово съотношение както и участието на дървесните видове с цел създаване на високопродуктивни и устойчиви насаждения на това влажно, среднобогато до богато месторастене като се предвижда подобряване на бонитета с една единица.

Свежо, на планинско-горска тъмноцветна почва - В2(45)

Обхваща 1,6% или 19.8 ha от дървопроизводителната площ на резервата. Почвата е тъмноцветна горска, свежа, плитка до средно дълбока, силно каменлива, (почвен профил № 10) (ведомост за почвените разрези приложена към том I А от ЛУП на ДГС”Чупрене”). Месторастенето се е формирало на припечни, стръмни склонове. Сегашните дървостои са както следва: чисти насаждения от смърч с производителност от трети бонитет - 18,4 ha; и смесени иглолистно-широколистни насаждения с преобладание на смърч от трети бонитет – 1,4 ha.

В оптималния подходящ състав се запазва сегашното видово съотношение както и участието на дървесните видове с цел създаване на високопродуктивни и устойчиви насаждения на това свежо и бедно месторастене като се предвижда запазване на бонитета – трети.

В заключение може да се каже, че 98,4% от дървопроизводителната площ на биосферния резерват „Чупрене” се заема от средно богати, среднобогати до богати и богати месторастения, създаващи много добри предпоставки за развитието на високопродуктивни насаждения. Чрез оптималният подходящ състав е проектирано дървесната растителност в максимална степен да оползотворява растежния потенциал на месторастенията и да изгражда устойчиви насаждения отговарящи на многостранните изисквания към гората.

Таксационна характеристика на горскодървесната растителност

Залесената площ на биосферен резерват "Чупрене " е 1260,6 ha, запаса без клони на основните насаждения е 571580 m^3, запасът с клони е 656435 m^3. Средната възраст е 129 г. Средният запас на 1 ha е 454 m^3/ha. Средният прираст на 1 ha е 3,59 m^3/ha. Общият среден годишен прираст е 4523 m^3. В **таблици от 1.13.2-13 до 1.13.2-14** е дадена таксационната характеристика на горскодървесната растителност. Според данните от предходното лесоустройство на резервата Иглолистните насаждения са почти изключително от смърч. Те са на възраст 100 - 120 годишни и са от изключителна ценност. На второ място по разпространение са били насажденията от смърч, смесени с единични екземпляри от ела, трепетлика, явор и зимен дъб.

На трето място по разпространение е бил бука. Той е на възраст 140-160 години. Средната височина на дърветата е била установена на 22 – 28 m. На последно място по разпространение е брезата, която е на възраст 90-100 години, а била с височина – 14-15 m. Почти 90% от територията на резервата според данни от предходното лесоустройство е покрита с иглолистни, широколистни и смесени гори от обикновен смърч, обикновена ела, обикновен бук, планински явор и бяла бреза, а останалата част е заета от високопланински пасища, каменни реки, тресавища и незалесени участъци. Иглолистните гори заемат 68,6% (със средна възраст над 140 години), следвани от смесени иглолистно-широколистни – 11% и широколистните (предимно букови) – 8%.

Освен първичните горски растителни формации, важно място заемат и формациите от вторична растителност – храстова и тревна, появила се на мястото на унищожената в миналото първична.

Според флористичното райониране на България БР „Чупрене" попада в Старопланинския район, Западностаропланински подрайон. Най-широко разпространен дървесен вид, който определя и облика на резервата според събраните данни от 2014 год, е обикновения смърч *(Picea abies* (L.) Karst.) – заема 81,4% от залесената площ.В повечето случаи смърчовите насаждения заемат северните склонове при наклони 25-35 %. Възрастта им е над 110 години, склопеността е над 0,7, а бонитетът II-III. На второ място по разпространение съгласно данните от инвентаризацията през 2014 год. е бука- заема 15,0% от обшата залесена площ на резервата.

Таблица 1.13.2-13 *Разпределение на залесената площ, общия дървесен запас и средния прираст по класове и подкласове на възраст*

Класове - Подкласове - Площ			**Запас на осн.н.**		**Надлесни**	**Ср.прираст**
На възр.	**ha**	**%**	**m^3**	**%**	**m3**	**m3**
I 1-10	-	-	-	-	-	-
11-20	-	-	-	-	-	-
II 21-30	-	-	-	-	-	-
31-40	0,8	0,1	140	-	-	4

III 41-50	3,5	0,3	380	0,1	-	8
51-60	-	-	-	-	-	-
IV 61-70	-	-	-	-	-	-
71-80	10,4	0,8	4110	0,7	-	55
V 81-90	24,6	2,0	10980	1,9	-	129
91-100	66,5	5,3	22970	4,0	-	242
VI 101-110	81,1	6,4	36650	6,4	-	349
111-120	177,3	14,1	83540	14,6	-	726
VII 121-130	204,3	16,2	103120	18,1	-	825
131-140	334,6	26,5	140770	24,6	-	1043
VIII 141-150	227,8	18,1	117200	20,5	-	808
над 150	129,3	10,2	51720	9,1	-	334
Всичко	**1260,2**	**100,0**	**571580**	**100,0**	**-**	**4523**

ср. възраст 129 години

ср. запас 454 m^3/ha

ср. прираст 3,59 m^3/ha

Таблица 1.13.2-14 *Разпределение на залесената площ по видове насаждения и бонитет*

Видове насаждения	**Бонитети**							
	I	**II**	**III**	**IV**	**V**	**Общо**	**Ср.бонитет**	
	ha							
Чисти								
Смърч	-	466,4	364,9	68,5	13,0	912,8	3	2,6
Бук	34,8	83,1	-	-	-	117,9	2	1,7
Всичко	34,8	549,5	364,9	68,5	13,0	1030,7	2	2,5
Смесени иглолистни								
Смърч	-	-	71,3	-	-	71,3	3	3,0
Без преобладание	0,3	-	-	-	-	0,3	1	1,0
Всичко	0,3	-	71,3	-	-	71,6	3	3,0
Смесени иглолистно-широколистни								
Преобл.Смърч	-	47,8	9,1	-	-	56,9	2	2,2
Без преобладание	-	-	38,7	11,6	-	50,3	3	3,2
Всичко	-	47,8	47,8	11,6	-	107,2	3	2,7

Смесени широколистно-иглолистни								
Преобладаващ Бук	-	50,7	-	-	-	50,7	2	2,0
Всичко	-	50,7	-	-	-	50,7	2	2,0
Всичко	35,1	648,0	484,0	80,1	13,0	1260,2	3	2,5
В %	2,8	51,4	38,4	6,4	1,0	100,0		

Таблица 1.13.2-15 *Разпределение на залесената площ по дървесен вид и бонитет*

Дървесни видове	**Б о н и т е т и**							
	I	**II**	**III**	**IV**	**V**	**Общо**	**Ср.бонитет**	
	ha							
Смърч	0,1	505,7	435,9	70,8	13,0	1025,5	3	2,6
Ела	0,3	-	22,2	18,4	-	40,9	3	3,4
Бук	34,4	137,3	17,3	-	-	189,0	2	1,9
Явор	-	0,9	-	-	-	0,9	2	2,0
Бреза	-	-	0,4	-	3,5	3,9	5	4,8
Ива	-	-	-	-	-	-	-	-
Всичко	34,8	643,9	475,8	89,2	16,5	1260,2	3	2,5
%	2,8	51,1	37,7	7, 1	1,3	100,0		

Таблица 1.13.2-16 *Разпределение на залесената площ по пълнота и класове на възраст*

Класове на възраст										
Пълноти	**I**	**II**	**III**	**IV**	**V**	**VI**	**VII**	**VIII**	**Общо**	**%**
	1-20	**21-40**	**41-60**	**61-80**	**81-100**	**101-120**	**121-140**	**141-160**		
	ha									
0,1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
0,2	-	-	-	-	-	-	-	10,8	10,8	0,9
0,3	-	-	-	-	-	-	5,4	-	5,4	0,4
0,4	-	-	-	-	-	4,7	-	1,1	5,8	0,5

0,5	-	-	2,7	-	10,7	8,4	50,0	58,3	130,1	10,3
0,6	-	-	0,8	-	26,6	29,4	91,0	79,1	226,9	18,0
0,7	-	-	-	-	7,5	53,5	268,7	72,9	402,6	31,9
0,8	-	0,3	-	10,4	46,3	162,4	123,8	88,9	432,1	34,3
0,9	-	0,5	-	-	-	-	-	46,0	46,5	3,7
1,0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Всичко	-	0,8	3,5	10,4	91,1	258,4	538,9	357,1	1260,2	100,0
Ср.пълнота	-	0,86	0,52	0,80	0,70	0,74	0,68	0,68	0,70	

Таблица 1.13.2-17 *Разпределение на залесената площ по дървесни видове и класове на възраст*

Класове на възраст										
Дървесни видове	**I**	**II**	**III**	**IV**	**V**	**VI**	**VII**	**VIII**	**Общо**	**%**
	1-20	**21-40**	**41-60**	**61-80**	**81-100**	**101-120**	**121-140**	**141-160**		
	ha									
Смърч	-	0,1	3,5	10,4	83,2	231,9	461,5	234,9	1025,5	81,4
Ела	-	0,3	-	-	-	5,8	24,2	10,6	40,9	3,2
Бук	-	0,3	-	-	6,9	17,0	53,2	111,6	189,0	15,0
Явор	-	-	-	-	0,7	0,2	-	-	0,9	0,1
Бреза	-	0,1	-	-	0,3	3,5	-	-	3,9	0,3
Всичко	-	0,8	3,5	10,4	91,1	258,4	538,9	357,1	1260,2	100,0

Таблица 1.13.2-18 *Разпределение на запаса без клони по дървесни видове и класове на възраст*

Класове на възраст										
Дървесни видове	**I**	**II**	**III**	**IV**	**V**	**VI**	**VII**	**VIII**	**Общо**	%
	1-20	**21-40**	**41-60**	**61-80**	**81-100**	**101-120**	**121-140**	**141-160**		
	m^2									
Смърч	-	30	380	4110	31690	111360	215480	122790	485840	85,0
Ела	-	35	-	-	-	2180	11490	6650	20355	3,5
Бук	-	65	-	-	2010	5970	16920	39480	64445	11,3

Явор	-	-	-	-	220	80	-	-	300	0,1
Бреза	-	-	-	-	30	600	-	-	630	0,1
Ива		10	-	-	-	-	-	-	10	-
Всичко	-	140	380	4110	33950	120190	243890	168920	571580	100,0

Таблица 1.13.2-19 *Разпределение на запаса с клони по дървесни видове и класове на възраст*

Класове на възраст										
Дървесни видове	**I**	**II**	**III**	**IV**	**V**	**VI**	**VII**	**VIII**	**Общо**	**%**
	1-20	**21-40**	**41-60**	**61-80**	**81-100**	**101-120**	**121-140**	**141-160**		
	m^3									
Смърч	-	40	470	4850	36760	128120	247960	141270	559470	85,3
Ела	-	50	-	-	-	2510	13210	7640	23410	3,5
Бук	-	85	-	-	2255	6730	18960	44480	72510	11,0
Явор	-	-	-	-	250	90	-	-	340	0,1
Бреза	-	-	-	-	35	660	-	-	695	0,1
Ива		10	-	-	-	-	-	-	10	-
Всичко	-	185	470	4850	39300	138110	280130	193390	656435	100,0

Залесената площ на иглолистните гори в биосферен резерват "Чупрене " е 1091,6 ha, запаса без клони на основните насаждения е 511700 m^3, запасът с клони е 582880 m^3. Средната възраст е 126 г. Средният запас на 1 ha е 469 m^3/ha. Средният прираст на 1 ha е 3,76 m^3/ha. Общият среден годишен прираст е 4101 m^3. В **таблици от 1.13.2-20 до 1.13.2-26** е дадена таксационната характеристика на иглолистните гори на територията на биосферния резерват „Чупрене”.

Таблица 1.13.2-20 *Разпределение на залесената площ, общия дървесен запас и средния прираст по класове и подкласове на възраст за Иглолистни*

Класове - Подкласове - Площ			**Запас на основното насаждение**		**Надлесни**	**Ср.прираст**
На възр.	**ha**	**%**	**m^3**	**%**	**m3**	**m3**
I 1-10	-	-	-	-	-	-
11-20	-	-	-	-	-	-

II 21-30	-	-	-	-	-	-
31-40	0,3	-	50	-	-	1
III 41-50	3,5	0,3	380	0,1	-	8
51-60	-	-	-	-	-	-
IV 61-70	-	-	-	-	-	-
71-80	10,4	1,0	4110	0,8	-	55
V 81-90	24,6	2,3	10980	2,1	-	129
91-100	59,0	5,4	22770	4,1	-	219
VI 101-110	81,1	7,4	36650	7,2	-	349
111-120	164,4	15,1	79340	15,5	-	690
VII 121-130	204,3	18,7	103120	20,1	-	825
131-140	303,3	27,8	130240	25,5	-	965
VIII 141-150	200,9	18,4	104900	20,5	-	723
над 150	39,8	3,6	21160	4,1	-	137
Всичко	1091,6	100,0	511700	100,0	-	4101

ср. възраст 126 години

ср. запас 469 m^3/ha

ср. прираст 3,76 m^3/ha

Таблица 1.13.2-21 *Разпределение на залесената площ по видове насаждения и бонитет за Иглолистни*

Видове насаждения	**Бонитети**					**Общо**	**Ср.бонитет**	
	I	**II**	**III**	**IV**	**V**			
	ha							
Чисти								
Смърч	-	466,4	364,9	68,5	13,0	912,8	3	2,6
Всичко	-	466,4	364,9	68,5	13,0	912,8	3	2,6
Смес.Иглолистни								
С преобл. на Смърч	-	-	71,3	-	-	71,3	3	3,0
Без преобладание	0,3	-	-	-	-	0,3	1	1,0
Всичко	0,3	-	71,3	-	-	71,6	3	3,0
Смес.Игл-Шир.								
С преобл. на Смърч	-	47,8	9,1	-	-	56,9	2	2,2
Без преобладание	-	-	38,7	11,6	-	50,3	3	3,2
Всичко	-	47,8	47,8	11,6	-	107,2	3	2,7
Всичко	0,3	514,2	484,0	80,1	13,0	1091,6	3	2,6

В %	-	47,1	44,4	7,3	1,2	100,0		

Таблица 1.13.2-22 *Разпределение на залесената площ по дървесен вид и бонитет за Иглолистни*

Бонитети								
Дървесни видове	**I**	**II**	**III**	**IV**	**V**	**Общо**	**Ср.бонитет**	
	ha							
Смърч	0,1	505,7	435,9	70,8	13,0	1025,5	3	2,6
Ела	0,3	-	22,2	18,4	-	40,9	3	3,4
Всичко	0,4	505,7	458,1	89,2	13,0	1066,4	3	2,6
В %	-	47,4	43,0	8,4	1,2	100,0		

Таблица 1.13.2-23 *Разпределение на залесената площ по пълнота и класове на възраст за Иглолистни*

Класове на възраст										
Пълноти	**I**	**II**	**III**	**IV**	**V**	**VI**	**VII**	**VIII**	**Общо**	**%**
	1-20	**21-40**	**41-60**	**61-80**	**81-100**	**101-120**	**121-140**	**141-160**		
ha										
0,1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
0,2	-	-	-	-	-	-	-	10,8	10,8	1,0
0,3	-	-	-	-	-	-	5,4	-	5,4	0,5
0,4	-	-	-	-	-	4,7	-	1,1	5,8	0,5
0,5	-	-	2,7	-	10,7	8,4	50,0	6,0	77,8	7,1
0,6	-	-	0,8	-	26,6	29,4	71,4	54,5	182,7	16,7
0,7	-	-	-	-	-	40,6	257,0	46,7	344,3	31,6
0,8	-	0,3	-	10,4	46,3	162,4	123,8	75,6	418,8	38,4
0,9	-	-	-	-	-	-	-	46,0	46,0	4,2
1,0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Всичко	-	0,3	3,5	10,4	83,6	245,5	507,6	240,7	1091,6	100,0
Ср.пълнота	-	0,80	0,52	0,80	0,70	0,74	0,69	0,72	0,71	

Таблица 1.13.2-24 *Разпределение на залесената площ по дървесни видове и класове на възраст-Иглолистни*

Класове на възраст										
Дървесни видове	**I**	**II**	**III**	**IV**	**V**	**VI**	**VII**	**VIII**	**Общо**	**%**
	1-20	**21-40**	**41-60**	**61-80**	**81-100**	**101-120**	**121-140**	**141-160**		
	ha									
Смърч	-	0,1	3,5	10,4	83,2	231,9	461,5	234,9	1025,5	96,2
Ела	-	0,3	-	-	-	5,8	24,2	10,6	40,9	3,8
Всичко	-	0,4	3,5	10,4	83,2	237,7	485,7	245,5	1066,4	100,0

Таблица 1.13.2-25 *Разпределение на запаса без клони по дървесни видове и класове на възраст-Иглолистни*

Класове на възраст										
Дървесни видове	**I**	**II**	**III**	**IV**	**V**	**VI**	**VII**	**VIII**	**Общо**	**%**
	1-20	**21-40**	**41-60**	**61-80**	**81-100**	**101-120**	**121-140**	**141-160**		
	m^3									
Смърч	-	30	380	4110	31690	111360	215480	122790	485840	96,0
Ела	-	35	-	-	-	2180	11490	6650	20355	4,0
Всичко	-	65	380	4110	31690	113540	226970	129440	506195	100,0

Таблица 1.13.2-26 *Разпределение на запаса с клони по дървесни видове и класове на възраст - Иглолистни*

Класове на възраст										
Дървесни видове	**I**	**II**	**III**	**IV**	**V**	**VI**	**VII**	**VIII**	**Общо**	**%**
	1-20	**21-40**	**41-60**	**61-80**	**81-100**	**101-120**	**121-140**	**141-160**		
	m3									
Смърч	-	40	470	4850	36760	128120	247960	141270	559470	96,0
Ела	-	50	-	-	-	2510	13210	7640	23410	4,0
Всичко	-	90	470	4850	36760	139630	261170	148910	582880	100,0

Залесената площ на Широколистните високостъблени в биосферен резерват "Чупрене" е 168,1 ha, запаса без клони на основните насаждения е 59790 m^3, запасът с клони е 73465 m^3. Средната възраст е 144 г. Средният запас на 1 ha е 356 m^3/ha. Средният прираст на 1 ha е 2,50 m^3/ha. Общият среден годишен прираст е 420 m^3. В **таблици от 1.13.4-15 до 1.13.4-21** е дадена таксационната характеристика на горскодървесната растителност.

Таблица 1.13.2-27 *Разпределение на залесената площ, общия дървесен запас и средния прираст по класове и подкласове на възраст –Широколистни високостъблени*

Класове - Подкласове - Площ			**Запас на осн.н.**		**Надлесни**	**Ср.прираст**
На възр.	**ha**	**%**	**m^3**	**%**	**m^3**	**m^3**
I 1-10	-	-	-	-	-	-
11-20	-	-	-	-	-	-
II 21-30	-	-	-	-	-	-
31-40	-	-	-	-	-	-
III 41-50	-	-	-	-	-	-
51-60	-	-	-	-	-	-
IV 61-70	-	-	-	-	-	-
71-80	-	-	-	-	-	-
V 81-90	-	-	-	-	-	-
91-100	7,5	4,5	2200	3,7	-	23
VI 101-110	-	-	-	-	-	-
111-120	12,9	7,7	4200	7,0	-	37
VII 121-130	-	-	-	-	-	-
131-140	31,3	18,6	10530	17,6	-	78
VIII 141-150	26,9	16,0	12300	20,6	-	85
над 150	89,5	53,2	30560	51,1	-	197
Всичко	168,1	100,0	59790	100,0	-	420

ср. възраст 144 години

ср. запас 356 m^3/ha

ср. прираст 2,50 m^3/ha

Таблица 1.13.2-28 *Разпределение на залесената площ по видове насаждения и бонитет Широколистни високостъблени*

Видове насаждения	Б о н и т е т и					Общо	Ср.бонитет	
	I	II	III	IV	V			
	ha							
Чисти								
Бук	34,8	83,1	-	-	-	117,9	2	1,7
Всичко	34,8	83,1	-	-	-	117,9	2	1,7
Смес.Шир-Игл.								
С преобл. на Бук	-	50,2	-	-	-	50,2	2	2,0
Всичко	-	50,2	-	-	-	50,2	2	2,0
Всичко	34,8	133,3	-	-	-	168,1	2	1,8
В %	20,7	79,3	-	-	-	100,0		

Таблица 1.13.2-29 *Разпределение на залесената площ по дървесен вид и бонитет Широколистни високостъблени*

Дървесни видове	Бонитети					Общо	Ср.бонитет	
	I	II	III	IV	V			
	ha							
Бук	34,4	111,7	17,3	-	-	163,4	2	1,9
Явор	-	0,9	-	-	-	0,9	2	2,0
Бреза	-	-	0,3	-	3,5	3,8	5	4,8
Ива	-	-	-	-	-	-	-	-
Всичко	34,4	112,6	17,6	-	3,5	168,1	2	2,0
%	20,4	67,0	10,5	-	2,1	100,0		

Таблица 1.13.2-30 *Разпределение на залесената площ по пълнота и класове на възраст Широколистни високостъблени*

Пълноти	Класове на възраст								Общо	%
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII		
	1-20	21-40	41-60	61-80	81-100	101-120	121-140	141-160		
	ha									
0,1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
0,2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
0,3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

0,4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
0,5	-	-	-	-	-	-	-	52,3	52,3	31,1
0,6	-	-	-	-	-	-	19,6	24,6	44,2	26,3
0,7	-	-	-	-	7,5	12,9	11,7	26,2	58,3	34,7
0,8	-	-	-	-	-	-	-	13,3	13,3	7,9
0,9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1,0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Всичко	-	-	-	-	7,5	12,9	31,3	116,4	168,1	100,0
Ср.пълнота	-	-	-	-	0,70	0,70	0,64	0,60	0,62	

Таблица 1.13.2-31 *Разпределение на залесената площ по дървесни видове и класове на възраст Широколистни високостъблени*

Класове на възраст										
Дървесни видове	**I**	**II**	**III**	**IV**	**V**	**VI**	**VII**	**VIII**	**Общо**	**%**
	1-20	**21-40**	**41-60**	**61-80**	**81-100**	**101-120**	**121-140**	**141-160**		
	ha									
Бук	-	-	-	-	6,9	17,0	53,2	86,3	163,4	97,2
Явор	-	-	-	-	0,7	0,2	-	-	0,9	0,5
Бреза	-	-	-	-	0,3	3,5	-	-	3,8	2,3
Всичко	-	-	-	-	7,9	20,7	53,2	86,3	168,1	100,0

Таблица 1.13.2-32 *Разпределение на запаса без клони по дървесни видове и класове на възраст Широколистни високостъблени*

Класове на възраст										
Дървесни видове	**I**	**II**	**III**	**IV**	**V**	**VI**	**VII**	**VIII**	**Общо**	**%**
	1-20	**21-40**	**41-60**	**61-80**	**81-100**	**101-120**	**121-140**	**141-160**		
	m^3									
Бук	-	5	-	-	2010	5970	16920	39480	64385	98,6
Явор	-	-	-	-	220	80	-	-	300	0,5
Бреза	-	-	-	-	30	600	-	-	630	0,9
Всичко	-	5	-	-	2260	6650	16920	38480	65315	100,0

Таблица 1.13.2-33 *Разпределение на запаса с клони по дървесни видове и класове на възраст*

Дървесни видове	Класове на възраст								Общо	%
	I 1-20	II 21-40	III 41-60	IV 61-80	V 81-100	VI 101-120	VII 121-140	VIII 141-160		
	m^3									
Бук	-	5	-	-	2255	6730	18960	44480	72430	98,6
Явор	-	-	-	-	250	90	-	-	340	0,5
Бреза	-	-	-	-	35	660	-	-	695	0,9
Всичко	-	5	-	-	2540	7480	18960	44480	73465	100,0

Залесената площ на горите за превръщане в семенни в биосферен резерват "Чупрене" е 0,5 ha, запаса без клони на основните насаждения е 90 m^3, запасът с клони е 90 m^3. Средната възраст е 33 г. Средният запас на 1 ha е 180 m^3/ha. Средният прираст на 1 ha е 6,00 m^3/ha. Общият среден годишен прираст е 3 m^3. В **таблици от 1.13.2-34 до 1.13.2-40** е дадена таксационната характеристика на горскодървесната растителност.

Таблица 1.13.2-34 *Разпределение на залесената площ, общия дървесен запас и средния прираст по класове и подкласове на възраст –Издънкови за превръщане в семенни*

Класове - Подкласове - Площ			Запас на осн.н.		Надлесни	Ср.прираст
На възр.	ha	%	m^3	%	m^3	m^3
I 1-10	-	-	-	-	-	-
11-20	-	-	-	-	-	-
II 21-30	-	-	-	-	-	-
31-40	0,5	100,0	90	100,0	-	3
III 41-50	-	-	-	-	-	-
51-60	-	-	-	-	-	-
IV 61-70	-	-	-	-	-	-
71-80	-	-	-	-	-	-
V 81-90	-	-	-	-	-	-
91-100	-	-	-	-	-	-
VI 101-110	-	-	-	-	-	-

111-120	-	-	-	-	-	-
VII 121-130	-	-	-	-	-	-
131-140	-	-	-	-	-	-
VIII 141-150	-	-	-	-	-	-
над 150	-	-	-	-	-	-
Всичко	0,5	100,0	90	100,0	-	3

ср. възраст 33 години

ср. запас 180 m^3/ha

ср. прираст 6,00 m^3/ha

Таблица 1.13.2-35 *Разпределение на залесената площ по видове насаждения и бонитет Издънкови за превръщане в семенни*

Видове насаждения	**Бонитети**					**Общо**	**Ср.бонитет**	
	I	**II**	**III**	**IV**	**V**			
	ha							
Насажд.Смес.Шир-Игл.								
Бук	-	0,5	-	-	-	0,5	2	2,0
Всичко	-	0,5	-	-	-	0,5	2	2,0
Всичко	-	0,5	-	-	-	0,5	2	2,0
В %	-	100,0	-	-	-	100,0		

Таблица 1.13.2-36 *Разпределение на залесената площ по дървесен вид и бонитет Издънкови за превръщане в семенни*

Дървесни видове	**Бонитети**					**Общо**	**Ср.бонитет**	
	I	**II**	**III**	**IV**	**V**			
	ha							
Бук	-	0,4	-	-	-	0,4	2	2,0
Бреза	-	-	0,1	-	-	0,1	3	3,0
Ива	-	-	-	-	-	-		
Всичко	-	0,4	0,1	-	-	0,5	2	2,3
%	-	80,0	20,0	-	-	100,0		

Таблица 1.13.2-37 *Разпределение на залесената площ по пълнота и класове на възраст Издънкови за превръщане в семенни*

Пълноти	Класове на възраст								Общо	%
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII		
	1-20	21-40	41-60	61-80	81-100	101-120	121-140	141-160		
	ha									
0,1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
0,2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
0,3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
0,4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
0,5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
0,6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
0,7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
0,8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
0,9	-	0,5	-	-	-	-	-	-	0,5	100,0
1,0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Всичко	-	0,5	-	-	-	-	-	-	0,5	100,0
Ср.пълнота	-	0,90	-	-	-	-	-	-	-	0,90

Таблица 1.13.2-38 *Разпределение на залесената площ по дървесни видове и класове на възраст Издънкови за превръщане в семенни*

Дървесни видове	Класове на възраст								Общо	%
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII		
	1-20	21-40	41-60	61-80	81-100	101-120	121-140	141-160		
	ha									
Бук	-	0,4	-	-	-	-	-	-	0,4	80,0
Бреза	-	0,1	-	-	-	-	-	-	0,1	20,0
Всичко	-	0,5	-	-	-	-	-	-	0,5	100,0

Таблица 1.13.2-39 *Разпределение на запаса без клони по дървесни видове и класове на възраст Издънкови за превръщане в семенни*

Класове на възраст										
Дървесни	**I**	**II**	**III**	**IV**	**V**	**VI**	**VII**	**VIII**	**Общо**	**%**

видове	1-20	21-40	41-60	61-80	81-100	101-120	121-140	141-160		
	m^3									
Бук	-	80	-	-	-	-	-	-	80	88,9
Бреза	-	10	-	-	-	-	-	-	10	11,1
Всичко	-	90	-	-	-	-	-	-	90	100,0

Таблица 1.13.2-40 *Разпределение на запаса с клони по дървесни видове и класове на възраст Издънкови за превръщане в семенни*

Класове на възраст										
Дървесни видове	**I**	**II**	**III**	**IV**	**V**	**VI**	**VII**	**VIII**	**Общо**	**%**
	1-20	**21-40**	**41-60**	**61-80**	**81-100**	**101-120**	**121-140**	**141-160**		
	m^3									
Бук	-	90	-	-	-	-	-	-	90	90,0
Бреза	-	10	-	-	-	-	-	-	10	10,0
Всичко	-	100	-	-	-	-	-	-	100	100,0

Повреди по растителността

Установените по време на таксацията повреди са отразени в таксационните описания. Повредите по дървесни видове, по вид на повредите и очакваните загуби са дадени в **таблици 1.13.2-41 и 1.13.2-42.** Общо от различни повреди са засегнати 445,6 ha (35,4% от общата залесена площ на резервата) насаждения в това число в чисти насаждения на 424,8 ha първа степен на повреда и в чисти насаждения на 20,8 ha втора степен на повреда.

Таблица 1.13.2.-41 *Разпределение на залесената площ по видове насаждения и степен на повреда*

Степени на повреда					
Видове насаждения	**Неповр**	**I**	**II**	**III**	**Общо**	**Ср.степ**
	ha				

Смърч	595.4	424.8	20.8	-	1041.0	-	0.4
в.т.ч. Насаждения Чисти	467.2	424.8	20.8	-	912.8	1	0.5
в.т.ч. Насажд.Смес.Иглол	71.3	-	-	-	71.3	-	-
в.т.ч. Насажд.Смес.Игл-Ш	56.9	-	-	-	56.9	-	-
Бук	168.6	-	-	-	168.6	-	-
в.т.ч. Насаждения Чисти	117.9	-	-	-	117.9	-	-
в.т.ч. Насажд.Смес.Шир-И	50.7	-	-	-	50.7	-	-
без преобладание	50.6	-	-	-	50.6	-	-
в.т.ч. Насажд.Смес.Иглол	0.3 -	-	-		0.3	-	-
в.т.ч. Насажд.Смес.Игл-Ш	50.3	-	-	-	50.3	-	-
всичко	814.6	424.8	20.8	-	1260.2	-	0.4
в.т.ч. Насаждения Чисти	585.1 1030.7	424.8	20.8	-		1	0.5
в.т.ч. Насажд.Смес.Иглол	71.6	-	-	-	71.6	-	-
в.т.ч. Насажд.Смес.Игл-Ш	107.2	-	-	-	107.2	-	-
в.т.ч. Насажд.Смес.Шир-И	50.7	-	-	-	50.7	-	-

Таблица 1.13.2-42 *Преглед на повредите по дървесен вид*

Видове повреди и дървесни видове	**Засегнати гори**		**Запас**	**Очаквани загуби**	
	ha	**%**	**m^3**	**m^3**	**%**
Гниене	25.9	2.1	11580	1158	10.0
в.т.ч. Смърч	25.9	2.5	11580	1158	10.0
Суховършия	381.8	30.3	193990	24968	12.9
в.т.ч. Смърч	347.0	33.8	178860	23283	13.0
в.т.ч. Ела	-	-	-	-	-
в.т.ч. Бук	34.8	18.4	15130	1685	11.1
в.т.ч. Сребролистна липа	-	-	-	-	-
Короядни	336.6	26.7	138090	32986	23.9
в.т.ч. Смърч	336.6	32.8	138090	32986	23.9
всичко	744.3	59.1	343660	59112	17.2
в.т.ч. Смърч	709.5	69.2	328530	57427	17.5
в.т.ч. Ела	-	-	-	-	-
в.т.ч. Бук	34.8	18.4	15130	1685	11.1
в.т.ч. Сребролистна липа	-	-	-	-	-

Забележка: Процентът на засегнатите гори е нисък при локални повреди и висок при масови повреди. Очакваните загуби са изчислени при положение, че не настъпи подобрение. Процентът им е висок, когато повредите са тежки.

Поради наличие на две или повече вида повреди за едно и също насаждение площта в **Таблица 1.13.2-42** е по-голяма от отчетената в **таблица 1.13.2-41**.

Таблица 1.13.2-43 *Списък на повредите установени през 2014 г*

Отдел буква		**Дървесен вид**	**Площ, състояние, причина**	**Съкратено означение на повредата**
47	а	бк	1.5 леко 10%, силно 10%, суховършия	бк 110с
47	б	бк	7.3 -"-	бк -"-
		см	4.8 -"-	см -"-
		ела	- -"-	ела -"-
		срлп	- -"-	срлп -"-
47	в	см	21.6 леко 10%, силно 10%, необр 10%, суховършия	см 111с
47	д	см	17.3 леко 10%, необр 10%, суховършия	см 101с
47	е	см	4.7 леко 10%, силно 10%, необр 10%, суховършия	см 111с
48	а	бк	12.7 леко 10%, необр 10%, суховършия	
		см	1.4 леко 10%, силно 20%, необр 10%, суховършия	бк 101с
48	б	см	21.6 необр 10%, суховършия	см 121с
		срлп	- -"-	см н1с
48	г	см	20.7 леко 10%, силно 10%, необр 10%, суховършия	срлп -"-
48	д	см	8.4 -"-	см 111с
49	б	см	3.4 необр 10%, суховършия	см -"-
		бк	- -"-	см н1с
49	в	см	19.7 леко 10%, суховършия	бк -"-
49	г	см	19.2 -"-	
49	д	см	3.6 -"-	см л1с

54	е	см	18.5 необр 20%, суховършия	см -"-
54	ж	см	3.8 необр 30%, суховършия	см -"-
54	л	см	7.9 необр 20%, суховършия	см н2с
56	а	см	3.6 необр 30%, суховършия	см н3с
505	г	см	20.6 необр 10%, суховършия	см н2с
10	а	см	18.0 леко 10%, силно 10%, необр 10%, корояди	см н3с
11	б	см	9.2 -"-	см н1с
19	а	см	2.6 леко 10%, силно 10%, корояди	
19	б	см	6.0 леко 10%, силно 10%, необр 10%, корояди	см 111я
20	б	см	11.5 -"-	см -"-
21	б	см	4.4 леко 10%, силно 10%, корояди	см 110я
21	в	см	19.8 леко 10%, силно 10%, необр 10%, корояди	см 111я
22	а	см	5.4 леко 10%, силно 10%, корояди	см -"-
22	б	см	22.2 леко 10%, силно 10%, необр 10%, корояди	см 110я
22	в	см	28.6 -"-	см 111я
23	а	см	8.2 -"-	см 110я
23	б	см	19.9 леко 10%, силно 20%, необр 10%, корояди	
23	в	см	23.2 леко 10%, силно 10%, необр 10%, корояди	см 111я
24	б	см	17.2 силно 10%, необр 20%, корояди	см -"-
24	в	см	24.9 леко 10%, силно 20%, необр 10%, корояди	см -"-
25	а	см	10.0 леко 30%, силно 30%, необр 10%, корояди	см 121я
		см	- необр 10%, корояди	см 111я
25	б	см	10.8 леко 10%, силно 10%, необр 20%, корояди	см 012я
		см	- леко 10%, силно 10%, необр 10%, корояди	см 121я
25	в	см	20.0 леко 10%, силно 10%, необр 20%, корояди	см 331я
43	а	см	9.0 необр 30%, корояди	см с1с
43	в	см	5.8 силно 10%, суховършия	см н3я
43	г	см	19.1 необр 30%, корояди	а см н1с
44	а	см	20.0 необр 10%, суховършия	см н1г
44	б	см	7.8 необр 10%, гниене	см 110с
44	г	см	23.6 леко 10%, силно 10%, суховършия	см н1г
44	д	см	18.1 необр 10%, гниене	а см н1с
45	а	см	11.8 необр 10%, суховършия	см 011с
45	б	см	19.2 силно 10%, необр 10%, суховършия	
45	в	см	19.8 необр 10%, суховършия	см н1с
46	а	см	24.0 леко 10%, необр 10%, суховършия	а см 101с
46	б	бк	13.3 леко 10%, силно 10%, суховършия	бк 110с

Проектът “Изпълнение на дейности за устройство и управление на резерват „ Чупрене”, резерват „Горната кория” и поддържан резерват ”Ибиша”, приоритетна ос 3, се финансира от Европейския фонд за регионално развитие и държавния бюджет на Р България чрез оперативна програма „Околна среда 2007-2013”

46	в	см	10.7 леко 10%, необр 10%, суховършия	см 101с
46	г	см	11.3 леко 10%, силно 10%, необр 10%, суховършия	см 111с
274	а	см	12.2 леко 10%, силно 20%, необр 10%, корояди	а см 121я
274	в	см	1.6 леко 10%, силно 10%, необр 10%, корояди	см 111я
274	г	см	8.3 леко 10%, силно 20%, необр 10%, корояди	см 121я
275	б	см	9.8 -"-	
275	в	см	8.7 -"-	б см -"-
275	г	см	6.0 -"-	см -"-

Възобновяване, подраст, етажност

Естественото възобновяване протича нормално. Наличният подраст е разновъзрастен, в сравнително добро състояние. Той се е настанил в осветлените участъци и в преобладаващата част повтаря основния видов състав на насаждението — смърч, ела, бук. Височината варира от 0,2 до 3,0 m - 5,0 m, възрастта от 5 до 25 години. Покритието 0,1 до 0,2 пълнота - нормално за пълнотата на основното насаждение.

В преобладаващите насаждения е формиран втори етаж на възраст 40-60 години, височина 10-14 m и неравномерна пълнота от 0,1 до 0,4. Това прави насажденията устойчиви и гарантира тяхната дълговечност.

Не се наблюдават нежелани сукцесии.

Храстовата растителност е слабо представена -калина, къпина, шипка, боровинки (не повече от 0,5%), за сметка на почвопокривни - папрат, мъх, тревни видове достигащи на петна до 30-40%. Голяма част от клоните на смърча и по-малко на бука са покрити с лишеи.

Степен на деградация

Вследствие на дългогодишни косвени антропогенни влияния извън територията на резервата и в неговата територия, преди обявяването му, са се обособили територии,класифицирани в две степени на рекреационна деградация:

Непроменена – 818,4 ha (58,3%) - включващи естествените смърчови и букови формации в добро здравословно състояние и скалите;

***Втора* степен** – 584,9 ha (41,7%), включваща:

- нелесопригодни голини, сипеи, поляни;
- силно засегнати иглолистни от корояди, съхнене и ветровали и силно засегнати от гниене букови насаждения.

При тези вторично настъпили промени се счита, че екосистемите с минимална човешка намеса и в дълъг период от време са възстановими.

Типове ландшафти

Биосферен Резерват „Чупрене", съгласно Системата на регионалните таксономични единици при ландшафтното райониране на България (География на България, Монография БАН, 1997 г.) попада в:

Б. Старопланинска област

V. Западностаропланинска подобласт

36.Чипровско-Берковски район

Използваната типологична таксономична система, чрез която са определени отделните йерархични рангове и единици, е пряко свързана с категориите в извършената таксация на терена и по този начин е свързана единно с типологията на ландшафтите.

От направената физико-географска характеристика се вижда, че територията на резервата се характеризира със сравнително еднообразни показатели. Малката разлика в надморската височина, значителни наклони, еднотипна скална основа (гранит), два типа почви, от които единия с незначително участие - определят и еднообразието на ландшафта. Представени са горския, ливаден и скален тип. В съответствие с възприетия методичен подход при ЛУП са установени 7 ландшафтни, структурирани по типове ландшафти както следва:

Горски ландшафти - 12 вида, с площ 1260,2 ha (89,8%) от територията на резервата. Те дават облика на резервата. Обхващат три ландшафтни подтипа:

- ***Горски иглолистен*** – 1091,6 ha (77,8°/o от общата площ) - 5 вида — *горски иглолистен склонов средно богат* свеж – 108,6 ha; *горски иглолистен склонов средно* богат до богат, свеж до *влажен* – 912,6 ha; *горски иглолистен склонов средно* богат до богат, *влажен* – 50,3 ha; *горски иглолистен склонов* богат, свеж– 0,3 ha и горски иглолистен склонов беден, свеж-19,8 ha. Има естествен произход. Представен е от чисти и с преобладание на смърч насаждения или смесени иглолистно-широколистни насаждения без преобладание на дървесен вид, но с превес на иглолистни видове. Заема по-високите надморски височини - горна граница на гората. Над него има само уникални клекови формации (извън границите на резервата). Перспективата е съхраняване и увеличаване на тяхното участие.

- ***Горски широколистен високостъблен*** – 168,1 ha (12°/o от общата площ) - 2 вида -*горски широколистен високостъблен склонов среднобогат свеж* – 32,5 ha и *горски широколистен високостъблен склонов среднобогат до богат влажен* – 135,6 ha. Заема естествени чисти и смесени формации на бук със смърч, ела и единично участие на явор, клен и бреза.

- ***Горски широколистен издънков за превръщане в семенни***– 0,5 ha - 1 вид -*горски широколистен издънков за превръщане в семенни склонов богат свеж* – 0,5 ha- смесени формации с преобладание на издънков бук.

Ливадни ландшафти - 3 вида, с площ 14,2 ha (1,0 °/o от общата площ). Представени са от: *ливаден билен средно богат свеж* 1,4 ha (17 „1,2";274”6”); *ливаден билен средно богат влажен* 0,2 ha (274”2”) и *ливаден склонов среднобогат до богат влажен* 12,6 ha (47”3,4,6”; 48”1-3,5,7;54”1-8”;57”14”;503”6”; 10”3”; 25”1”; 44”1”). Те са възникнали вторично след изсичане на гори в далечното минало. Наблюдава се тенденция към самозалесяване със смърч, ела, бук ***и бреза, а в горната част и с клек.***

Скални ландшафти – 116,7 ha (8,3% от общата площ). Представен е от един вид скален *магмен интрузивен.* Освен скали, включва грохоти.

Обща площ на резервата и разпределението й по групи гори, според основните им функции

Проектът “Изпълнение на дейности за устройство и управление на резерват „ Чупрене”, резерват „Горната кория” и поддържан резерват ”Ибиша”, приоритетна ос 3, се финансира от Европейския фонд за регионално развитие и държавния бюджет на Р България чрез оперативна програма „Околна среда 2007-2013”

Таблица 1.13.2-44 *Разпределение на общата площ по вид на земите и вид на горите –общо за биосферен резерват „ Чупрене”*

Вид на земите	**Игло листни**	**Шир. Вис.**	**Изд.за превръщане**	**Нискостъблени**	**Всичко**	**%**
	ha					
Ест.произходр. 0,4-1,0	1075,4	168,1	0,5	-	1244,0	88,6
Ест.произход. 0,1-0,3	16,2	-	-	-	16,2	1,2
Всичко насаждения	1091,6	168,1	0,5	-	1260,2	89,8
Клек	-	-	-	-	-	-
Всичко залесена площ	1091,6	168,1	0,5	-	1260,2	89,8
Голина	1,0	-	-	-	1,0	0,1
Всичко незал. дървопр.	**1,0**	-	-	-	**1,0**	**0,1**
Поляна	12,9	1,3	-	-	14,2	1,0
Нелесопригодна голина	1,6	-	-	-	1,6	0,1
Нелесопригодна площ	9,6	-	-	-	9,6	0,7
Скали	3,7	0,1	-	-	3,8	0,3
Грохот	110,9	2,0	-	-	112,9	8,0
Всичко недървопр. площ	**138,7**	**3,4**	-	-	**142,1**	**10,1**
Всичко устроена площ	**1231,3**	**171,5**	**0,5**	-	**1403,3**	**100,0**
Общо	**1231,3**	**171,5**	**0,5**	-	**1403,3**	**100,0**
В т.ч. дървопр.площ	**1092,6**	**168,1**	**0,5**	-	**1261,2**	**89,9**

Таблица 1.13.2-45 *Разпределение на общата площ по вид на земите и вид на горите за вид на горите- Иглолистни*

Вид на земите	Игло-листни	Шир. Вис.	Изд.за превр.	Ниско стъбл.	Всичко	%
	ha					
Ест.пр. 0,4-1,0	1075,4	-	-	-	1075,4	87,3
Ест.пр. 0,1-0,3	16,2	-	-	-	16,2	1,3
Всичко насаждения	1091,6	-	-	-	1091,6	88,6
Клек	-	-	-	-	-	-
Всичко залесена площ	1091,6	-	-	-	1091,6	88,6
Голина	1,0	-	-	-	1,0	0,1
Всичко незал. дървопр.	**1,0**	**-**	**-**	**-**	**1,0**	**0,1**
Поляна	12,9	-	-	-	12,9	1,1
Нелесопригодна голина	1,6	-	-	-	1,6	0,1
Нелесопригодна площ	9,6	-	-	-	9,6	0,8
Скали	3,7	-	-	-	3,7	0,3
Грохот	110,9	-	-	-	110,9	9,0
Всичко недървопр. площ	**138,7**	**-**	**-**	**-**	**138,7**	**11,3**
всичко устроена площ	**1231,3**	**-**	**-**	**-**	**1231,3**	**100,0**
Общо	**1231,3**	**-**	**-**	**-**	**1231,3**	**100,0**
В т.ч. дървопр.площ	**1092,6**	**-**	**-**	**-**	**1292,6**	**88,7**

Таблица 1.13.2-46 *Разпределение на общата площ по вид на земите и вид на горите-за вид на горите Широколистни високостъблени*

Вид на земите	Игло-листни	Шир. Вис.	Изд.за превр.	Ниско стъбл.	Всичко	%
	ha					
ест.пр. 0,4-1,0	-	168,1	-	-	168,1	98,0
всичко	-	168,1	-	-	168,1	98,0

насаждения						
клек	-	-	-	-	-	-
всичко залесена площ	-	168,1	-	-	168,1	98,0
всичко незал. дървопр.	-	-	-	-	-	-
поляна	-	1,3	-	-	1,3	0,8
скали	-	0,1	-	-	0,1	0,1
грохот	-	2,0	-	-	2,0	1,1
всичко недървопр. площ	-	**3,4**	-	-	**3,4**	**2,0**
всичко устроена площ	-	**171,5**	-	-	**171,5**	**100,0**
общо	-	**171,5**	-	-	**171,5**	**100,0**
в т.ч. дървопр.площ	-	**168,1**	-	-	**168,1**	**98,0**

Таблица 1.13.2-47 *Разпределение на общата площ по вид на земите и вид на горите за горите, предвидени за превръщане в семенни*

Вид на земите	**Игло-листни**	**Шир. Вис.**	**Изд.за превр.**	**Ниско стъбл.**	**Всичко**	**%**
	ha					
ест.пр. 0,4-1,0	-	-	0,5	-	0,5	100,0
всичко насаждения	-	-	0,5	-	0,5	100,0
клек	-	-	-	-	-	-
всичко залесена площ	-	-	0,5	-	0,5	100,0
всичко незал. дървопр.	-	-	-	-	-	-
всичко недървопр. площ	-	-	-	-	-	-
всичко устроена площ	-	-	0,5	-	0,5	100,0

общо	-	-	0,5	-	0,5	100,0
в т.ч. дървопр.площ	-	-	0,5	-	0,5	100,0

Залесената площ на резервата е 1260,2 ha, което е 89,8% от общата му площ. Изредените насаждения (с пълнота от 0,1 до 0,3 вкл.) заемат площ от 16,2 ha, което е 1,2% общата площ. Незалесената дървопроизводителна площ е 1,0 ha , в това число голини- 1,0 ha, което е 0,1% от общата. Незалесената недървопроизводителна площ е 142,1 ha или 10,1% от общата площ. Една част от недървопроизводителната площ са поляни – 14,2 ha, а остабалата са скали, грохоти, нелесопригодни голини и други. Разпределението на площта на резервата по вид на земите и вид на горите в **Таблици от 1.13.2-48 до 1.13.2-50.**

Залесената площ на Иглолистните гори в резервата е 1091,6 ha, което е 88,6% от общата площ на този вид гори. Изредените насаждения (с пълнота от 0,1 до 0,3 вкл.) заемат площ от 16,2 ha, което е 1,3% от общата площ. Незалесената дървопроизводителна площ е 1,0 ha, в това число голини - 1,0 ha, което е 0,1% от общата площ. Незалесената недървопроизводителна площ е 138,7 ha или 11,3% от общата площ.

Залесената площ на Широколистните високостъблени гори в резервата е 168,1 ha, което е 98,0% от общата площ на този вид гори. Няма изредени насаждения (с пълнота от 0,1 до 0,3 вкл.). Няма незалесена дървопроизводителна площ. Незалесената недървопроизводителна площ е 3,4 ha или 2,0% от общата площ.

Залесената площ на Издънковите гори за превръщане в семенни в резервата е 0,5 ha, което е 100,0% от общата площ на този вид гори. Няма изредени насаждения (с пълнота от 0,1 до 0,3 вкл.). Няма незалесена дървопроизводителна площ. Няма незалесена недървопроизводителна площ .

Таблица 1.13.2-48 *Разпределение на площта на резерват "Чупрене" при лесоустройството от 1998 година*

Площ	**Площ/ha**	**%**

-залесена площ на ДГС Чупрене	992,4	69,0
-недървопроизводителна ДГС Чупрене	118,8	8,2
Обща площ на резервата към ДГС Чупрене	**1111,2**	**77,2**
-залесена площ на ДГС Белоградчик	211,2	14,7
-недървопроизводителна ДГС Белоградчик	62,2	4,3
Обща площ на резервата към ДГС Белоградчик	**273,4**	**19,0**
Всичко горски територии:	**1384,6**	**96,2**
В това число залесена горска тер.:	**1203,6**	**83,7**
Незалесена горска територия:	**181,0**	**12,5**
Поземлен фонд	54,6	3,8
Всичко площ на резервата от предходен ЛУП:	**1439,2**	**100,0**

Таблица 1.13.2-49 *Разпределение на площта на резерват "Чупрене" при лесоустройството от 2014 година*

Площ	**Площ/ha**	**%**
-залесена площ	1260,2	86,6
-незалесена площ	143,1	9,8
Обща горска площ на резервата	**1403,3**	**96,4**
Поземлен фонд	52,0	3,6
Всичко площ на резервата от инвентаризация 2014 год:	**1455,3**	**100,0**

При сравнение на изменението на залесената и незалесената площ за горските територии на биосферния резерват от лесоустройството 1998 г. и данните събрани през май-2014 г. се наблюдава следното:

- Залесената площ се увеличава от 1203,6 ha на 1260,2 ha – нарастването е с 56,6 ha.
- Съответно относителния дял залесената площ на резервата от общата площ се увеличава от 83,7% на 86,6%(увеличение с 2,9%).

Изменението на залесената площ е за сметка намалението на незалесената площ, която при устройството през 1998 год е 181,0 ха, а през 2014 год е установена на 143,1 ha- намаление с 37,9 ha. Съответно относителният дял незалесената площ на резервата от общата площ се намалява от 12,5% на 9,8% (намаление с 2,7%).

Таблица 1.13.2-50 *Разпределение на залесената площ на резерват "Чупрене" при инвентаризацията от 2014 година по вид на горите*

Вид на горите	**Площ/ha**	**%**
1.Иглолистни	1231,3	87,7
2.Широколистни високостъблени	171,5	12,2
3.Издънкови за превръщане в семенни	0,5	0,1
Всичко:	1403,3	100,0

Площта на иглолистните насаждения е 1231,3 ha, което е 87,7% от горските територии на резервата.

Площта на широколистните високостъблени е 171,5 ha- което е 12,2% от горските територии на резервата.

Площта на издънковите за превръщане в семенни е 0,5 ha, което е 0,1% от горските територии на резервата.

Принадлежност на отделите от БР “Чупрене” към горскостопански участъци

За по-правилно стопанисване и на основание на утвърден протокол на Първо лесоустройствено съвещание от 04.07.2006 г., територията на ДГС "Чупрене" е разделена на 2 (два) горскостопански участъка (ГСУ), а именно:

I ГСУ "Чупрене" - Той включва в границите си следните отдели от резерват „Чупрене”: 10;11;13-25;274;275. Общият брой на отделите е 16 (шестнадесет).

II ГСУ "Долни Лом" - Той включва в границите си следните отдели от резерват „Чупрене”: 43-49;54;56;57. Общият брой на отделите е 11 (единадесет)

Към **III** ГСУ „Стакевци” са отнесени отделите с номера от 502 до 509; които са от територията на ДГС”Белоградчик” (осем отдела).

Насоки на стопанисване

Спазвайки всички законови ограничения и забрани, с цел съхраняване и опазване на горскодървесната растителност се препоръчва:

Засилване на охраната през активния туристически период - Януари - Март и Юли - Септември и през почивните дни;

Могат да се използват местни ресурси - ДГС „Миджур”, природозащитни организации, БТС, хижари и планински спасители - след провеждане на специализирано обучение;

Изграждане на места за отдих и развлечение, път и пътека “Към връх Миджур”; Благоустрояване на всички зони и обекти включени в маршутите за екскурзионен туризъм;

Установяване на контакти с местни и чужди туристически компании и туроператори, заинтересовани от развитие на алтернативен туризъм;

Поставяне на подходяща ограда и бариери на подстъпите към резервата;

Поставяне на информационни табла на подстъпите към резервата, запознаващи със статута на резервата, забраните и последващи санкции при извършени нарушения;

Изграждане на защитен парапет по пътеката до „връх Миджур", минаваща през резервата;

Ежегодни проверки и проследяване процесите на съхнене при смърча;

За ограничаване на негативните тенденции на разрастване на короядните петна и последващите съхнения по смърча, е важно да се вземат спешни мерки за ликвидиране на възникналите проблеми в бившата буферната зона (сега защитена местност „Чупренски буки”), като своевременно се отсекат и изнесат засегнатите екземпляри;

При възникване на масови поражения от вятър, дърветата в бившата буферна зона (сега защитена местност „Чупренски буки”) своевременно да се отстраняват или кората да им се бели, за да не се създават условия за масово развитие на короядци;

Установено е съхнене по иглолистните насаждения и се прави препоръка за извършване на научни изследвания.

1.14. ФЛОРА

1.14.1 Нисши растения и гъби.

1.14.1.1. Мъхообразни на територията на резерват „Чупрене“

Теренни пръчвания

Мъховата флора на резерват „Чупрене“ не е била обект на целенасочено систематично проучване. Не съществуват публикувани, хербарни данни за мъховете на територията му.

Проучването е направено през лятото на 2014 г. Използван е трансектен метод, като при подбирането на трансектите се целеше да се покрие максимално разнообразието от микроместообитания. Събрани са малки по обем (за неразпознаваемите на терен видове), но достатъчно представителни мъхови проби, които впоследствие са определени в камерални условия. Образци от всички установени видове са внесени в бриологичната сбирка на хербариума на ИБЕИ-БАН (SOM).

Номенклатурата на Листнатите мъхове следва Hill & al. (2006), а на Чернодробните – Ros & al. (2007).

Списък на консервационно значимите Мъхообразни

Семейство, род, вид	Консервационно значими
1. Calypogeiaceae *Calypogeia suecica* (Arnll.et Persa.) Mull.	VU
2. Jungermaniaceae *Lophozia adsemdens* (Warnst) R.M. Schust.	VU

3. Buxbaumia *Buxbaumia viridis* Hedw.	NT; ЗБР, Директива на местообитанията
4. Orthotrichaceae *Orthotrichum patens* Bruch e ex Brid	NT
Ulota crispa (Hedw.) Brid	EN

Списък по литературни източници за допълване данните за флористичния състав. на Мъхообразните

Cephaloziaceae - Цефалозиеви

Cephalozia catenulata Huebd. (Huebener) Lindb. (EN) Витиня

Jubulaceae - Юбулови

Frullania jackii Gottsche. (EN) – Заножене

Scapaniaceae - Скапанови

Scapania verrucosa Heeg (EN) – Миджур

Trichocoleacea - Трихоколееви

Trichocolea tomentella (Ehrh.) Dumort (EN) - над Берковица

Brachytheciaceae -

Brachythecium geheebii Milde (EN) – Витиня, рядък за Европа

Buxbaumiaceae - Буксбаумиеви

Buxbaumia aphylla Hedw. (EN) - Заножене-регионално застрашен в Европа

Dicraniaceae – Дикраниеви

Dicranum viride (Sull et Lesq.) Lindb. (EN) - Западна Стара планина – уязвим за Европа

Sphagnaceae-Сфагнови

Dicraniaceae - Дикараниеви

Dicranodontium denudatum (Brid.) Britton (VU) - Хайдушки водопади

Neckeraceae - Никерови

Neckera pennata Hedw.(VU) - Западна Стара планина, вероятно е изчезанал

Plagiotheciaceae - Плагиотециеви

Plagiothecium undulatum (Hedw.) Schimp. (VU) - под връх Ком

Отрицателно действащи фактори

От естествен характер

• Глобалните климатини промени, развитието на *Ips typographus* в горите, застаряването на горите. Комплексно тези фактори водят до намаляване броя на видовете Мъхообразни.

Антропогенни фактори

Прочистването на горите от падналата дървесина

• Прокарването на екологични пътеки или на туристически пътеки

• Утъпкване на тревната растителност около построените места за почивка.

Препоръки:

• Да не се изнася падналата дървесина. Да се премахнат падналите дървета върху сега съществуващи пътеки. Те отклоняват туристопотока и се отъпкват по-голями площи.

Пропуски в познанията

Липсват конкретни, актуални данни за цялостния състав, разпространението и състоянието на отделни групи Мъхообразни.

Обобщена информация за богатството на таксоните

В резултат на настоящото проучване беше установен относително богат видов състав на мъховете в резерват „Чупрене“. Намерени са 48 вида, от които 10 вида са Чернодробни (*Marchantiophyta*) и 38 вида са Листнати (Bryophyta) мъхове. Чернодробните мъхове принадлежат към 9 семейства. 22 семейства са Листнати мъхове. С най-много видове са семействата *Polytrichaceae* (5), *Hylocomiaceae* (4), *Brachytheciaceae* (3), *Plagiotheciaceae* (3) и *Orthotrichaceae* (3).

На територията на резервата се срещат 5 вида с консервационно значение, включени в Червения списък на мъховете в България (Natcheva & al. 2006). От тях един е в категория Застрашен (EN), 2 вида Уязвим (VU) и 2 вида Почти застрашен (NT). Един вид е включен в Приложение 2 на ЗБР, Директивата за Местообитанията и Бернската конвенция.

Местообитанията на мъховете в резерват „Чупрене“ са разнообразни и в добро състояние. Заплахи от антропогенен произход не са наблюдавани. Наличието на стари смърчови гори с голямо количество мъртва дървесина в различни стадии на разлагане е предпоставка за развитието на разнообразни епиксилни видове, особено консервационно значимите *Buxbaumia viridis* и *Lophozia ascendens*. Наличието на относително стари ненарушени букови гори обуславя развитието на богата мъхова флора с особено добро покритие на различните видове мъхове.

Списък с видовете Мъхообразни, установени на територията на резерват „Чупрене“ и консервационен статут

№	Отдел, семейство, род, вид	Българско название	Консервационна значимост	Субстрат
	Marchantiophyta	Чернодробви мъхове		
	Calypogeiaceae	Калипогейеви		
1.	*Calypogeia suecica* (Arnell & J. Perss.) Müll. Frib.		VU	гниеща дървесина
	Scapaniaceae	Скапаниеви		
2.	*Diplophyllum taxifolium* (Wahlenb.) Dumort.			почва
3.	*Scapania irrigua* (Nees) Nees			почва
	Jubulaceae	Юбулови		
4.	*Frullania dilatata* (L.) Dumort.			кора
	Lophocoleaceae	Лохоколиеви		
5.	*Lophocolea heterophylla* (Schrad.) Dumort.			кора, гниеща дървесина
	Jungermanniaceae	Юнгерманиеви		
6.	*Lophozia ascendens* (Warnst.) R.M. Schust.		VU	гниеща дървесина
	Metzgeriaceae	Метцгериеви		
7.	*Metzgeria furcata* (L.) Dumort.			кора
	Cephaloziaceae	Цефалозиеви		
8.	*Nowellia curvifolia* (Dicks.) Mitt.			гниеща дървесина
	Plagiochilaceae	Плагиохилови		
9.	*Plagiochila porelloides* (Torrey ex Nees) Lindenb.			почва
	Ptilidiaceae	Птилидиеви		
10.	*Ptilidium pulcherrimum* (Weber) Vain.			гниеща дървесина
	Bryophyta	Листнати мъхове		
	Polytrichaceae	Политрихови		
1.	*Atrichum undulatum* (Hedw.) P.Beauv.			почва

№	Отдел, семейство, род, вид	Българско название	Консервационна значимост	Субстрат
2.	*Pogonatum aloides* (Hedw.) P.Beauv.			почва
3.	*Polytrichastrum alpinum* G.L.Sm.			почва
4.	*Polytrichum commune* Hedw.			почва
5.	*Polytrichum piliferum* Hedw.			почва
	Bartramiaceae	Батрамиеви		
6.	*Bartramia halleriana* Hedw.			скали
	Brachytheciaceae	Брахитециеви		
7.	*Brachytheciastrum velutinum* (Hedw.) Ignatov & Huttunen			почва, кора, гниеща дървесина
8.	*Brachythecium rivulare* Schimp.			почва, скали
9.	*Sciuro-hypnum reflexum* (Starke) Ignatov & Huttunen			почва
	Bryaceae	Бриеви		
10.	*Bryum caespiticium* Hedw.			почва
	Buxbaumiaceae	Буксбаумиеви		
11.	*Buxbaumia viridis* Hedw.		NT, ЗБР, Директива за местообитанията	гниеща дървесина
	Ditrichaceae	Дитрихиеви		
12.	*Ceratodon pupureus* (Hedw.) Brid.			почва
	Rhabdoweisiaceae	Рабдовейсиеви		
13.	*Dicranoweisia crispula* (Hedw.) Milde			скали
	Dicranaceae	Дикраниеви		
14.	*Dicranum scoparium* Hedw.			почва, скали, гниеща дървесина
15.	*Dicranum tauricum* Sapjegin			гниеща дървесина
	Grimmiaceae	Гримиеви		
16.	*Grimmia hartmanii* Schimp.			скали
17.	*Racomitrium heterostichum* (Hedw.) Brid.			скали
	Plagiotheciaceae	Плагиотециеви		
18.	*Herzogiella seligerii* (Brid.) Z.Iwats.			гниеща дървесина
19.	*Plagiothecium nemorale* (Mitt.) A.Jaeger			почва
20.	*Plagiothecium succulentum* (Wilson) Lindb.			почва
	Hylocomiaceae	Хилокомиеви		
21.	*Hylocomium splendens* (Hedw.) Schimp.			почва, скали
22.	*Pleurozium schreberi* (Willd. ex Brid.) Mitt.			почва
23.	*Rhytidiadelphus squarrosus* (Hedw.) Warnst.			почва
24.	*Rhytidiadelphus triquetrus* (Hedw.) Warnst.			почва
	Hypnaceae	Хипнови		
25.	*Hypnum cupressiforme* Hedw.			почва,

№	Отдел, семейство, род, вид	Българско название	Консервационна значимост	Субстрат
				скали, гниеща дървесина
	Lembophyllaceae	Лембофилови		
26.	*Isothecium alopecurioides* (Lam. ex Dubois) Isov.			почва, скали, кора
	Leskeaceae	Лескееви		
27.	*Pseudoleskea saviana* (De Not.) Latzel			скали
28.	*Pseudoleskeella nervosa* (Brid.) Nyholm			кора
	Cinclidiaceae	Цинклидови		
29.	*Rhizomnium punctatum* (Hedw.) T.J.Kop.			почва, скали
	Mniaceae	Мниеви		
30.	*Mnium spinosum* (Voit) Schwägr.			почва
	Plagiomniaceae	Плагиомниеви		
31.	*Plagiomnium affine* (Blandow ex Funck) T.J.Kop.			почва
	Orthotrichaceae	Ортотрихови		
32.	*Orhtotrichum patens* Bruch ex Brid.		NT	кора
33.	*Orthotrichum speciosum* Nees			кора
34.	*Ulota crispa* (Hedw.) Brid.		EN	кора
	Mielichhoferiaceae	Миелихофериеви		
35.	*Pohlia cruda* (Hedw.) Lindb.			почва
	Pterigynandraceae	Птеригинандрови		
36.	*Pteryginandrum filiforme* Hedw.			кора, скали
	Rhytidiaceae	Ритидиеви		
37.	*Rhytidium rugosum* (Hedw.) Kindb.			почва
	Amblystegiaceae	Амблистегиеви		
38.	*Sanionia uncinata* (Hedw.) Loeske			почва, скали, гниеща дървесина

1.14.1.1. Лихенизирани гъби (лишеи) в резерват „Чупрене“

Теренни проучвания

Проучванията са проведени през м.Юли 2014 г.

Представителите на лихенизираните гъби у нас не са включени в списъците на защитени от ЗБР растения, в Червен списък и в Червената книга на Р. България (Пеев, 2011). Единственото предложение за обявяване на защитени видове лишеи е публикувано от Драганов, Стойнева (1994).

Списък на консервационно значимите видове Лихенизирани гъби *

Род, вид	Категория	Субстрат
Cetraria islandica	Застрашен	Почва всред тревна растителност

** Видът е предложен да бъде включен в законовите уредби*

Списък по литературни източници за допълване данните за Лихенизираните гъби

Не съществуват публикации за конкретни изследвания за тази или сходна територия.

Отрицателно действащи фактори

Естествени фактори

• Засушаването и намаляване на снежната покривка, води до редуциране на потенциалния брой.

Антропогенни фактори

• Замърсяването на въздуха от далечен и близък пренос има същия ефект

• Изнасянето на падналата дървесина влияе отрицателно върху видовете лихенизирани гъби, които се развиват върху нея.

Препоръки:

• Да не се изнася падналата и гниеща дървесина.

Видове, обект на специални мерки

• Видът *Cetraria islandica* (исландски лишей), който се събира неконтролируемо, да бъде включен в ЗБР.

Пропуски в познанието

• Липсват конкретни данни за цялостния състав, разпространението и състоянието на различни екологични групи лишеи.

Обобщена информация за видовото богатство

Установените на територията на резервата лихенизирани гъби са от **два класа** – на Торбестите гъби, *Ascomycetes,* и на изкуствения клас на митоспоричните гъби с неизвестен полов процес, условно записани като “Imperfect Lichenized fungi“ по класификацията в Nash

III (1996, 2008). Общо са намерени представители на **10 семейства**, **21 рода** и **39 вида**. Сред тях няма нови за България видове, но е намерен в малки количества видът ***Cetraria islandica* (L.) A**ch., който според нас отдавна е сред застрашените в страната видове поради лечебния му характер и включването му в билкарските наръчници като средство срещу кашлица. Поради това може да се твърди, **че сред представителите на видовете лихенизирани гъби в резервата има вид с консервационна значимост, чието събиране трябва да бъде специално категорично забранено.**

Систематичен списък на лихенизираните гъби, установени на територията на резерват „Чупрене“

Клас Ascomycetes

Разред Lecanorales

Семейство **Alectoriaceae**

Род ***Alectoria*** Ach**.**

Alectoria sp. (juv.)

Семейство **Candelariaciae**

Род ***Candelariella*** Müll.-Arg.

Candelariella xanthostigma (Ach.) Lettau

Семейство **Cladoniaceae**

Род ***Cladonia*** Hill. ex G. H. Web

Cladonia caespiticia (Pers.) Flörke

Cladonia coniocraea (Flörke) Spreng.

Cladonia fimbriata (L.) Fr.

Cladonia furcata (Huds.) Schrad.

Cladonia pyxidata (L.) Fr.

Cladonia pyxidata subsp. *chlorophaea* (Flörke ex Sommerf.) V. Wirth

Cladonia stellaris (Opiz) Pouzar & Vězda

Cladonia sp. (juv.)

Семейство **Lecanoraceae**

Проектът “Изпълнение на дейности за устройство и управление на резерват „ Чупрене”, резерват „Горната кория” и поддържан резерват ”Ибиша”, приоритетна ос 3, се финансира от Европейския фонд за регионално развитие и държавния бюджет на Р България чрез оперативна програма „Околна среда 2007-2013”

Род ***Lecanora*** (Ach.) Th. Fr.

Lecanora argentata (Ach.) Malme

Lecanora carpinea (L.) Vainio

Lecanora cf. dispersa (Pers.) Sommerf.

Семейство **Lecideaceae**

Род ***Lecidea* (Ach.) A. Z.**

Lecidea lapicida (Ach.) A. Z.

Род ***Lecidella*** Körber em. Hertel et Leuck.

Lecidella stigmatea (Ach.) Hertel & Leucke

Семейство **Parmeliaceae**

Род ***Bryoria* Brodo et Hawksw.**

Bryoria capillaris (Ach.) Brodo & D. Hawksw.

Bryoria fuscescens (Gyeln.) Brodo & D. Hawksw.

Род ***Cetraria*** Ach.

Cetraria islandica (L.) Ach.

Род *Evernia* (L.) Ach.l.

Evernia prunastri (L.) Ach.

Род ***Hypogymnia*** Nyl.

Hypogymnia physodes (L.) Nyl.

Hypogymnia tubulosa (Schaer.) Hav.

Род ***Imschaugia*** S.L.F. Mey

Imshaugia aleurites (Ach.) S.L.F. Mey.

Род ***Parmelia*** Ach. Emend. De Not

Parmelia saxatilis (L.) Ach.

Род ***Parmeliopsis*** Nyl.

Parmeliopsis ambigua (Wulf.) Nyl.

Род ***Platysmatia*** W. Culb. et C. Culb.

Platismatia glauca (L.) W. L. Culb.& C. F. Culb.

Род ***Pseudevernia*** Zopf

Pseudevernia furfuracea (L.) Zopf

Род ***Usnea*** Nyl.

Usnea dasypoga (Ach.) Nyl.

Usnea sp. (juv.)

Род ***Vulpicida*** Mattson & Lai

Vulpicida pinastri (Scop.) J.-E. Mattsson & M. J. Lai

Семейство **Peltigeraceae**

Род ***Peltigera*** Willd.

Peltigera malacea (Ach.) Funck

Peltigera membranacea (Ach.) Nyl.

Peltigera neopolydactyla (Gyeln.) Gyeln

Peltigera polydactylon (Neck.) Hoffm. , ster.

Peltigera praetextata (Flörke ex Sommerf.) Zopf

Семейство **Phlyctidaceae**

Род ***Phlyctis* (Walbr.) Fw.**

Phlyctis argena (Spreng.) Flot

Семейство **Physciaceae**

Род ***Physcia*** Ach. emend. Vain.

Physcia adscendens H. Olivier

Physcia stellaris (L.) Nyl.

Клас “Imperfect Lichenized fungi”

Семейство **Leprariaceae**

Род ***Lepraria***

Lepraria spp.

1.14.1.2. Гъби макромицети в резерват „Чупрене”

Теренни проучвания

Проучванията са проведени през м.Юли 2014г. Този резерват е абсолютно непроучен по отношение на макромицетите. В научната литература няма публикуван нито един вид от тази територия.

Консервационно значими видове

1. *Mutinus caninus* (Huds.: Pers.) Fr.

Категория *Уязвим* (VU)

Включен в Червения списък на гъбите и в Червената Книга на Р. България, т. I.

2. **Spathularia flavida** Pers.: Fr.

Категория *Почти Застрашен* (NT)

Включен в Червения списък на гъбите в България.

Стопански важни видове гъби

В резервата са установени 7 вида ценни ядливи гъби: *Boletus edulis* (Обикновена манатарка), *Cantharellus cibarius* (Пачи крак), *Lactarius volemus* (Хлебна млечница), *Lepista nuda* (Виолетка), *Macrolepiota procera* (Обикновена сърнела), *Ramaria flava* (Сярножълта коралка) и *Russula cyanoxantha* (Сивовиолетова гълъбка).

Списък по литературни източници за допълване данни за Макромицетите

Семейство, род, вид	Българско название	Консервационна значимост	Разпространение
1. Cortinariaceae	Кортинариеви		
Cortinarius coerulescens (Schaeff.) Fr.	Тъмносин паяжнник	EN	Западна Стара планина
2. Ascobolaceae	Аскоболови		
Endopthyhum agaricoides (Czern.)	Печурковиден ендоптихум	EN	Западна Стара планина
Saccobolus beckii Hiemerl	Черно точковиден сакоболус	EN	връх Ком, връх Миджур
3. Pezizaceae	Пезизови		
Peziza michelii (Boud.) Dentiis	Червено кафява чашка	EN	Западна Стара планина край хижа Ком
4. Tricholomataceae	Трахоломатови		
Trcholoma acerbum (Bul.) Quel.	Горчива есенна гъба	EN	Западна Стара планина

Отрицателно действащи фактори

Естествени фактори

• Засушаване води до редуциране на потенциалния брой на Макромицетите.

Антропогенни фактори

• Замърсяването на въздуха от далечен и близък пренос води до редуциране на потенциалния брой на Макромицетите има същия ефект.

• Изнасянето на падналата дървесина влияе отрицателно върху групата Макромицети.

• Утъпкването на горската постилка води до редуциране на потенциалния брой на Макромицетите.

• Бракониерството и неправилното събиране (с мицела) води до редуциране на потенциалния брой на Макромицетите.

Препоръки:

• Да не се изнася падналата дървесина.

Видове, обект на специални мерки

Предложеният вид - ***Cetraria islandica*** **(L.) A**ch да бъде включен в Закона за защита на биоразнообразието.

Пропуски в познанията

• Липсват конкретни данни за цялостния видов състав, разпространение и състояние на различните екологични групи Макромицети.

Обобщена информация за богатството на таксони

В резерват „Чупрене’ са регистрирани и определени макромицети от 3 отдела, 4 класа, 12 разреда, 23 семейства, 38 рода и 54 вида. Всички таксони са дадени в приложения по- долу списък. Семейство с най-много видове е Marasmiaceae (8 вида). По отношение на консервационно значимите видове Макромицети, в страната тези от Резерват „Чупрене” представляват 2%.

Списък на макромицетите регистрирани в резерват „Чупрене”

Отдел Ascomycota – Торбести гъби

Проектът “Изпълнение на дейности за устройство и управление на резерват „ Чупрене”, резерват „Горната кория” и поддържан резерват ”Ибиша”, приоритетна ос 3, се финансира от Европейския фонд за регионално развитие и държавния бюджет на Р България чрез оперативна програма „Околна среда 2007-2013”

клас Leotiomycetes

разред Helotiales

семейство *Helotiaceae*

1.*Chlorociboria aeruginascens* (Nyl.) Kanouse ex C.S. Ramamurthi, Korf & L. R. Batra

разред Rhytismatales

семейство *Cudoniaceae*

2. *Spathularia flavida* Pers.: Fr. – Жълтеникава спатула

клас Sordariomycetes

разред Xylariales

семейство *Diatrypaceae*

3. *Diatrype disciformis* (Hoffm.: Fr.) Fr.

семейство *Xylariaceae*

4. *Kretzschmaria deusta* (Hoffm.: Fr.) P. M. D. Martin

отдел Basidiomycota – Базидиални гъби

клас Agaricomycetes

разред Agaricales

семейство *Agaricaceae*

5. *Bovista plumbea* Pers. Pers. – Оловносива пръхутка

6. *Calvatia utriformis* ((Bull.: Pers.) Jaap – Главеста пръхутка

7. *Lycoperdon echinatum* Pers.: Pers. – Иглеста пръхутка

8. *L. perlatum* Pers. Pers. – Горска пръхутка

9. *Macrolepiota procera* (Scop.: Fr.) Singer – Обикновена сърнела

семейство *Amanitaceae*

10. *Amanita pantherina* (DC.: Fr.) Krombh. – Петниста мухоморка

11. *A. rubescens* Pers.: Fr. – Бисерна гъба

12. *A. vaginata* (Bull.: Fr.) Lam. – Сива мухоморка

семейство *Cortinariaceae*

13. *Cortinarius glaucopus* (Schaeff.: Fr.) Fr.

семейство *Marasmiaceae*

14. *Gymnopus dryophilus* (Bull.: Fr.) Murrill. – Горска челядинка
15. *G. peronatus* (Bolton: Fr.)Antonín, Halling & Noordel.
16. *Marasmiellus perforans* (Hoffm. & Fr.) Antonín , Halling & Noordel.
17. *M. rotula* (Scop.: Fr.) Fr.
18. *Megacollybia platyphylla* (Pers.: Fr.) Kotl. & Pouzar – Радиално напукана припънка
19. *Mycetinus scorodonius* (Fr.: Fr.) A. W. Wilson
20. *Rhodocollybia butyracea* (Bull.: Fr.) Lennox *f. butyracea* - Маслена паричка

семейство *Mycenaceae*

21. *Mycena pura* (Pers.: Fr.) P. Kumm. - Ряповка
22. *M. renati* Quél.
23. *M. rosea* (Schumach.) Gramberg – Розова мицена

семейство *Physalacriaceae*

24. *Oudemansiella mucida* (Schrad.: Fr.) Höhn.
25. *Xerula radicata* (Relhan & Fr.) Dörfelt – Вкореняваща се припънка

семейство *Pluteaceae*

26. *Pluteus cervinus* (Schaeff.) P. Kumm. – Еленова гъба

семейство *Tricholomataceae*

27.*Clitocybe geotropa* (Bull. ex DC.) Quél. – Едра миризливка
28. *C. gibba* (Pers.: Fr.) P. Kumm. - Лисичка
29. *Leptsta flaccida* (Soverby : Fr.) Pat. – Кафяво-червена орешарка
30. *L. nuda* (Bull.: Fr.) Cooke - Виолетка

разред Boletales

семейство *Boletaceae*

31. *Boletus chrysenteron* Bull. – Мрежеста манатарка
32. *B. edulis* Bull.: Fr. - Обикновена манатарка
33. *B. subtomentosus* L.: Fr. – Кадифена манатарка

разред Cantharellales

Проектът “Изпълнение на дейности за устройство и управление на резерват „ Чупрене”, резерват „Горната кория” и поддържан резерват ”Ибиша”, приоритетна ос 3, се финансира от Европейския фонд за регионално развитие и държавния бюджет на Р България чрез оперативна програма „Околна среда 2007-2013”

семейство *Cantharellaceae*

34. *Cantharellus cibarius* Fr.: Fr. var. *cibarius* - Пачи крак

разред Gomphales

семейство *Gomphaceae*

35. *Ramaria flava* (Shaeff,: Fr.) Quél. – Сярножълта коралка

36. *R. formosa* (Pers.: Fr.) Quél. – Трицветна коралка

разред Phallales

семейство *Phallaceae*

37. *Mutinus canians* (Huds.: Pers.) Fr. - Мутинус

разред Polyporales

семейство *Fomitopsidaceae*

38. *Fomotopsis pinicola* (Sw.: Fr.) P. Karst. – Борова праханова гъба

семейство *Polyporaceae*

39. *Cerrena unicolor* (Bull.: Fr.) Murril var. *unicolor*

40. *Coriolopsis gallica* (Fr.) Fr. Ryvarden

41. *Fomes fomentarius* (L.: Fr.) J. J. Kickx – Праханова гъба

42. *Polyporus leptocephalus* (Jacq.: Fr.) Fr.

43. *Trametes hirsuta* (Wulfen: Fr.) Pilát

44. *T. versicolor* (L.: Fr.) Lloyd – Разноцветна праханова гъба

разред Russulales

семейство *Russulaceae*

45. *Lactarius aurantiacus* (Pers.: Fr.) Gray – Оранжева млечница

46. *L. volemus* (Fr.: Fr.) Fr. – Хлебна млечница

47. *Russula cyanoxantha* (Schaeff.) Fr. – Сивовиолетова гълъбка

48. *R. rosea* Pers. – Красива гълъбка

семейство *Stereaceae*

49. *Stereum hirsutum* (Willd.: Fr.) Gray – Жълтеникав стереум

50. *S. subtomentosus* Pouzar

отдел Mycetozoa (Myxomycota) – Лигави гъби

клас *Myxogastria*

разред Liceales

семейство *Tubiferaceae*

51. *Lycogala epidendrum* L.) Fr. – Вълче мляко

разред Physarales

семейство *Physaraceae*

52. *Fulugo septica* (L.) F. H. Wigg. - Фулиго

53. *Leocarpinus fragilis* (Dicks.) Rostaf.

разред Stemonitales

семейство *Stemonitidaceae*

54. *Stemonitis splendens* Rostaf.

1.14.2 Висши растения.

Теренни проучвания

Теренните проучвания са проведени през м.Юли 2014г. Флористичната информация за резервата е фрагментирана и се компилира от данните за Западна Стара планина. Проучването на Бондев и кол. (1995) е основен, конкретен източник на научно верни факти в това отношение. Основният списък от висши растения за Западна Стара планина, във вертикален диапазон от 800 m н.в. до 2000 m н.в. нагоре съдържа 1700 вида висши растения (приблизително 42.5%) от цялата висша флора (4000 вида). Във височинния интервал 1400-1970 m н.в. (вр. Остра чука) се срещат около 200-250 вида.

Флорогеографската структура е сложна - представени са видове свързани с 19 флорогеографски области, като доминират бореалните (27 вида), Евроазиатските (17), Европейските (14) и други с по-малък (8 до 1 бр.) видове.

Списък на установените консервационно значимите видове

№	Вид	Общ брой	Заемана площ	Харектеристикака на популацията	Значение	Бележки
1.	*Anemone narcissiflor* L.	10 000	1.5 ha	плътна	почти засегнат (NT)	най-голямата популация у нас

2.	*Crocus veluchensis* Herbert	Около 1000	2500 м^2	дисперсна клон-популация	Балкански ендемит (NT)	прецъфтял
3.	*Gentiana lutea* L. *sulsp. symphyandra* (Murb.) Hayek	40	1000 м^2	мозаечна популация	EN	бере се и се изкоренява
4.	*Gymnadenia albida* L.	3	3 м^2	единични	рядък	
5.	*Lilium martagon* L.	12	12 м^2	единични	рядък	бере се
6.	*Lilium jankae* A. Kern.	7	7 м^2	единични	NT	бере се
7.	*Pseudorchis albida (*L.) A. &D. Löve	3	3 м^2	единични		
8.	*Pinus mugo* Turra	100	3000 м^2	гъста популация	рядък за планината	
9.	*Silene balcanica* (Urum.) Hayek	50	50 м^2	мозаечна популация	Балкански ендемит	
10.	*Solldanella carpatica Casper.*	Около 500	2000 м^2	дисперсна популация	Рядък вид	
11.	*Symphyandra wanneri* (Rochel) Heuffel	5	1 м^2	единични	Рядък вид	
12.	*Traunsteinera globosa* (L.) Rchb.	3	1м^2	единични	CR	_
13.	*Trollius europaeus* L.	200	1000 м^2		NT	

Списък за допълване на данните на флористичния състав на висшите растения
Редки и застрашени видове с потенциални находища в резерват„ Чупрене“

Семейство, род, вид	**Категория по IUCN**	**Височинен интервал**	**Разпространение**
1. Apiaceae-Сенникоцветни			
Angelica panciciii Vandas	VU/Балкански ендемит	800-2000	Западна Стара планина Предбалкан
2. Asteraceae-Сложноцветни			
Artemisia chamaemelifolia Vill.	CR	1560	Западна Стара планина вр. Остри връх (чука)
Centaurea calocephala = (C. atropurpurea)	CR	650-1300	вр. Връшка чука, около р-т „Чупрене“ местн. Бекинска шобурка
3. Campanulaceae-Камбанкови			
Campanula latifolia L.	EN	1200-1600	Централна Стара планина
Campanula transsilvanica Schur ex Andrae	EN	1900-2000	Посочва се за Западна Стара планина
4. Crassulaceae-Дебелецови			
Rhodiola rosea L.	CR	2000-2600	Западна Стара планина
5. Gentianaceae-Тинтявови			
Gentiana acaulis L.	CR	1400-2100	Западна Стара планина
Gentiana frigida Haenke	EN	2550	Западна Стара планина
Gentiana punctata L.	EN	1800-2500	Западна Стара планина
Swertia punctata Baumg.	CR	1300-2100	вр. Миджур
6. Ericaceae-Пиренови			
Arctostaphylos uva-ursi (L.) Spreng.	VU	1800-2000	Западна Стара планина

7. Liliaceae-Кремови *Streptopus amplexifolius* (L.) DC.	EN	1200-2000	Вр. Три чуки (непотвърдено)
8. Orchidaceae-Салепови *Himantoglossum capranum* (M. Bieb.) Spreng. *Orchis militaris* L.	VU EN	800-1100 до 1500	Западна Стара планина Западна Стара планина
9. Paeoniaceae-Божурови *Paeonia mascula* (L.) Mill.	EN	до 1300	Западна Стара планина Връшка чука
10. Rosaceae-Розоцветни *Alchemilla straminea* Buser	EN	1100-1800	Западна Стара планина
11. Primulaceae-Игликови *Androsace obtusifolia* All.	CR	2000-2100	Вр. Миджур
12.Ranunculaceae-Лютикови *Eranthis bulgaricus* (Stef.) Stef.	CR	500-700	Връшка чука
13.Scrophulariaceae-Живеничеви *Digitalis laevigata* Waldst. & Kit. *Veronica baumgartenii* Roem. & Schult. *Tozzia alpina ssp. carpatica* Waloszcz.	 EN CR VU	 200-1500 2000-2200 1200-2500	 Западна Стара планина вр. Миджур Западна Стара планина
14. Taxaceae-Тисови *Taxus baccata* L.	EN	1500-1700	Западна Стара планина
15.Thymelleaceae-Бяснодръвчеви *Daphne cneorum* L.	EX	900-2900	Западна Стара планина

Отрицателно действащи фактори

От естествен характер

• Резултатът от ветровалите и ветроломите (паднали дървета) ограничават някои популационни фрагменти.

• Засушаване – няма видим ефект

От антропогенен характер

- Обстановката се характеризирана с присъствието на малък брой туристи.

Специални места за отдих по някои трасетата не нанасят щети на флората

- Не се отчита антропогенно замърсяване от ТБО
- Не са установени бракониерски сечи и бране на цветя и билки за лични цели
- Не са необходими специални препоръки за опазване на растителните видове, тъй като средата е естествена

Пропуски в познанията

• Няма данни за микротопографско разпространение на видовете висши растения.

Обобщена информация за богатство на таксоните

Брой на семействата	41
Брой на родовете	106
Брой на видовете	130

Брой на консервационно значимите видове	13
Семейство с най-много видове	*Asteraceae* (Сложноцветни) 15 вида
Род с най-много видове	*Vaccinium* 3 вида, *Geranium* 3
Семейство с най-много консервационни видове	*Liliaceae* (Кремови) 2 вида *Orchidaceae* (Салепови) 2 вида
Доминиращ флорен елемент в резерват Чупрене	Бореален

Списък на установените видове Висши растения в резерват Чупрене

Семейство, род, вид	Българско название	Флорен елемент	Консервационно значение
1. Adoxaceae	**Мошковицови**		
Adoxa moschatellina L.	Мошковица	Boreal	
2. Apiaceae	**Сенникоцветни**		
Bupleurum sibthorpianum Sm.	Сибторпова урока	subMed	
Heracleum sibiricum L.	Сибирски девисил	EurAs	
Ligusticum mutellina (L.) Crantz	Високопланински див магданоз	ApCarpBal	
Sanicula europaea L.	Дебрянка	EurSib	
3. Asclepiadaceae	**Устрелови**		
Vincetoxicum hirundinaria Medicus	Обикновен устрел	EurSib	
4. Asteraceae	**Сложноцветни**		
Achillea lingulata Waldst. et Kit.	Езичестолистен равнец	CarpBal	
Adenostyles alliariae (Gouan) A. Kern.	Белолистен аденостилес	AlpCarpBal	
Antennaria dioica (L.) Gaertn.	Витошки еделвайс	ArctAlp	
Anthemis carpatica Willd.	Карпатско подрумиче	CarpBal	
Centaurea nervosa Willd	Едноцветна метличина	AlpCarpBal	
Cicerbita alpina Wallr.	Алпийски млечник	EurMed	
Crepis viscidula Froel.	Леплива дрипавка	CarpBal	
Doronicum austriacum Jacq.	Австрийски див слънчоглед	EurMed	
Hieracium cymosum L.	Разклонена румянка	EurSib	
Homogyne alpina (L.) Cass.	Алпийско подбелниче	AlpCarpBal	
Hypochaeris maculata L.	Петнист свиняк	EurSib	
Mycelis muralis (L.) Dumort.	Стенна салата	Med	
Prenanthes purpurea L.	Пурпурен пренантес	EurMed	
Senecio abrotanifolius L.	Карпатски спореж	CarpBal	
Solidago virgaurea L.	Златна пръчица	Boreal	
Taraxacum officinale L.	Лечебно глухарче	EurMed	
5. Betulaceae	**Брезови**		
Alnus viridis (Chaix) DC.	Зелена елша	AlpCarpBal	
Betula pendula Roth	Бяла бреза	EurSib	
6. Boraginaceae	**Грапаволистни**		
Myosotis cyanea (Boiss) Peev et N. Andreev	???	MedSAs	
Myosotis ramosissima Rochel	Разклонена незабравка	subMed	
Myosoton aquaticum (L.) Moench	Водна Мокрица	EurAs	
Pulmonaria officinalis L.	Лечебна медуница	Eur	

7. Brassicaceae	**Кръстоцветни**		
Arabis alpina L.	Алпийска гъшарка	ArctAlp	
Cardamine bulbifera (L.) Crantz	Зъбник	subBoreal	
Thlaspi praecox Wulfen	Ранна попова лъжичка	subMed	
Thlaspi kovatsii Heuff.	???	pontMed	
8. Campanulaceae	**Камбанкови**		
Campanula cervicaria L.	Еленова камбанка	sPont	
C. patula L.	Разперена камбанка	Eur	
Symphyandra wanneri (Rochel) Heuffel	Ванерово скалниче	CarpBal	рядък
9. Caprifoliaceae	**Нокатови**		
Lonicera xylosteum L.	Мъхнат нокът	EurSib	
Sambucus racemosa L.	Червен бъз	Boreal	
10. Caryophyllaceae	**Карамфилови**		
Dianthus quadrangulus Velen.	Осилест карамфил	Bal	
Scleranthus neglectus Rochel ex Baumg.	Планинска хрущялка	subMed	
Silene roemeri Friv.	Рьомерово плюскавиче	Bal	Балкански ендемит
Silene sendtneri Boiss.	Сендтнерово плюскавиче	Bal	Балкански ендемит
Stellaria palustris Retz.	Блатна звездица	EurSib	
Viscaria vulgaris Rohl.	Лепило	EurSib	
11. Cistaceae	**Лавданови**		
Helianthemum nummularium (L.) Mill.	Обикновен желтак	AlpMed	
12. Crassulaceae	**Дебелецови**		
Sedum alpestre Vill.	Субалпийска тлъстига	subMed	
13. Cupressaceae	**Кипарисови**		
Juniperus sibirica Burgsd.	Сибирска хвойна	Boreal	
14. Dipsacaceae	**Лугачкови**		
Scabiosa columbaria L. BalAnat	Гълъбова самогризка	EurMed	
15. Ericaceae	**Пиренови**		
Bruckenthalia spiculifolia (Salisb.) Rchb.	Връшняк	subMed	Балкански ендемит
Vaccinium myrtillus L.	Черна боровинка	Boreal	
V. uliginosum L.	Синя боровинка	Boreal	
V. vitis-idaea L.	Червена боровинка	Boreal	
16. Euphorbiaceae	**Млечкови**		
Euphorbia amygdaloides L.	Горска млечка	Eur	
E. cyparissias L.	Обикновена млечка	Eur	
17. Fabaceae	**Бобови**		
Chamaecytisus ciliatus (Wahlenb.) Rothm.	Ресничест зановец	Pont. Med	
Genista depressa M. Bieb.	Ниска жълтуга	subMed	
18. Fagaceae	**Букови**		
Fagus sylvatica L.	Обикновен бук	Eur	Европейски ендемит
19. Gentianaceae	**Тинтявови**		
Gentiana asclepiadea L.	Горска тинтява	Eur	

G. cruciata L.	Синя тинтява	EurSib	
G lutea L. *ssp. symphyandra* (Murb. Hayek)	Жълта тинтява	Eur	Застрашен (EN)
20. Geraniaceae	**Здравецови**		
Geranium macrorrhizum L.	Обикновен здравец	EurMed	
G. sanguineum L.	Кървавочервен здравец	Eur	
G. sylvaticum L.	Горски здравец	Boreal	
21. Hypericaceae	**Звъникови**		
Hypericum tetrapterum Fr.	Крилатостъблова звъника	EurSib	
22. Iridaceae	**Перуникови**		
Crocus veluchensis Herbert	Планински минзухар	Bal	Балкански ендемит
23. Juncaceae	**Дзукови**		
Luzula campestris (L.) Lam.	Полска светлика	subBoreal	
L. luzuloides (Lam.) Dandy	Храсталачна светлика	Eur	
L. sylvatica (Hudson) Gaudin	Горска светлика	Eur	
24. Lamiaceae	**Устоцветни**		
Thymus vandasii Velen.	Вандазиева мащерка	Bal	
25. Liliaceae	**Кремови**		
Allium schoenoprasum L.	Салатен лук	Boreal	
Lilium jankae A. Kern.	Самодивски крем	Bal	Субендемит Почти засегнат
Lilium martagon L.	Петров кръст	EurAs	
Ornithogalum montanum Cyr.	Планински гарванов лук	Apbal	
Veratrum lobelianum Bernh	Лобелиева чемерика	EurAs	
26. Orchidaceae			
Gymnadenia conopsea (L.) R.Br.	Дългорога гимнадения	EurAs	
Pseudorchis albida (L.) A. & D. Love	Белезникав лъжесалеп	ArctAlp	Рядък вид
Traunsteinera globosa (L.) Rchb	Кълбеста траунщейнера	PontMed	Критично застрашен (CR)
27. Oxalidaceae	**Киселичеви**		
Oxalis acetosella L.	Заешки киселец	subBoreal	
28. Pinaceae	**Борови**		
Picea abies (L.) Karst.	Обикновен смърч	Boreal	
Pinus mugo Turra	Клек	AlpCarBal	Рядък за планината
Pinus sylvestris L.	Бял бор	subBoreal	
29. Poaceae	**Житни**		
Agrostis capillaris L.	Обикновена полевица	Boreal	
Anthoxanthum odoratum L.	Миризливка	EurAs	
Brachypodium sylvaticum (Huds.) P. Beauv.	Горски късокрак	EurAs	
Dactylis glomerata L.	Ежова главица	EurAs	
Festuca heterophylla Lam.	Разнолистна власатка	Boreal	
Festuca *valida* (Uechtr.) Penzes	Мощна власатка	Bal	
Lerchenfeldia flexuosa (L.) Schur	Къдрава плъстица	Boreal	
Milium effusum L.	Клонесто горско просо	subBoreal	
Nardus stricta L.	Картъл	ArctAlp	

Poa nemoralis L.	Горска ливадина	Boreal	
Sesleria bielzii Schur	Биелзиева гъжва	CarpBal	
Sesleria comosa Velen.	Планинска гъжва	Bal	
Trisetum flavescens (L.) P. Beauv.	Жълт заешки овес	Boreal	
30. Polygonaceae	**Лапатови**		
Bistorta major Gray	Кървавиче	EurAs	
Polygonatum verticillatum (L.) All.	Прешленеста момкова сълза	EurAs	
Rumex acetosa L.	Лапад	Boreal	
Rumex alpinus L.	Алпийски лапад	AlpCarpBal	
31. Polypodiaceae	**Папратови**		
Athyrium filix-femina (L.) Roth	Женска папрат	Kos	
Dryopteris filix-mas (L.) Schott	Мъжка папрат	Boreal	
Polypodium vulgare L.	Сладка папрат	Boreal	
32. Primulaceae	**Игликови**		
Soldanella rhodopaea F. K. Mey.	Родопско крайснежно звънче	Bal	Балкански ендемит
33. Ranunculaceae	**Лютикови**		
Aconitum variegatum L.	Синя самакитка	subMed	
Actaea spicata L.	Ресник	EurAs	
Anemone narcissiflora L.	Нарцисоцветна съсънка	subBoreal	Почти засегнат (NT)
Caltha palustris L	Блатняк	Eur	
Isopyrum thalictroides L.	Кокошка	Eur	
Ranunculus platanifolius L.	Чинаролистно лютиче	Eur	
Thalictrum aquilegifolium L.	Кандилколистно обичниче	EurAs	
Trollius europaeus L.	Планински божур	Boreal	Почти засегнат
34. Rosaceae	**Розоцветни**		
Alchemilla 236monticolata 236 Opiz	Планинско шапиче	EurSib	
Geum montanum L.	Планинско омайниче	AlpCarpBal	
G. urbanum L.	Градинско омайниче	subBoreal	
Potentilla 236argéntea L.	Сребрист очеболец	sPont	
P. ternata C. Koch	Тройнолистно прозорче	CarpBal	
Rosa pendulina L.	Алпийска шипка	subMed	
Rubus caesius L.	Полска къпина	EurAs	
R. idaeus L.	Малина	subBoreal	
Sorbus aucuparia L.	Офика	subBoreal	
35. Rubiaceae	**Брошови**		
Asperula cynanchica L.	Лазаркиня	EurMed	
Galium verum L.	Същинско еньовче	EurAs	
36. Salicaceae	**Върбови**		
Salix caprea L.	Планинска върба	subMed	
37. Saxifragaceae	Каменоломкови		
Chrysosplenium alternifolium L.	Жълтица	subBoreal	

Ribes alpinum L.	Алпийско френско грозде	Eur	
Saxifraga rotundifolia L.	Кръглолистна каменоломка	subMed	
38. Scrophulariaceae	**Живенични**		
Pedicularis verticillata L.	Прешлеесто пропадниче	Boreal	
Scrophularia nodosa L.	Грудесто живениче	subBoreal	
Verbascum longifolium Ten.	Дълголистен лопен	EurMed	
Veronica officinalis L.	Лечебно великденче	EurSib	
Veronica urticifolia Jacq.	Коприволистно великденче	Eur	
39. Thymeleaceae	**Бяснодръвчеви**		
Daphne mezereum L.	Обикновено бясно дърво	EurSib	
40. Valerianaceae	**Валерианови**		
Valeriana tripteris L.	Трикрила дилянка	Eur	
41. Violaceae	**Теменугови**		
Viola montana L.	Планинска теменуга	EurAs	

1.14.3 Лечебни растения.

1.14.3.1. Теренни проучвания

Теренни проучвания на Лечебни растения в резерват „Чупрене” са осъществени по трансектния метод – 1 вертикален трансект (1300-1970 m н.в.) (с две повторения) и 2 хоризонтални трансекта – по южната граница на резервата от информационната табела при хижа „Горски рай” до подножието на връх Оба и по северната (държавната граница със Сърбия) граница между връх Оба и връх Репнянска църква през 2014 г.

Не са установени значителни площи заети от лечебни растения. И във горския пояс и над горната граница на гората, видовете не формират голями популации - срещат се на групи или единично, формирайки точкови находища. Количеството на индивидите в тези находища е определено в тристепенна скала:

- единични индивиди - (от 1 до 10 индивида)
- групи индивиди – (11 – 50 индивида)
- множества индивиди – (от 50 индивида нагоре)

Консервационно значими видове лечебни растения не са установени.

Списък по литературни източници за допълване информацията за Лечебните растения

Род, вид	Българско название	Височинен интервал в Западна Стара планина

1. Allium ursinum L.	Мечи лук, левурда	800-1400 m н.в.
2. Sambucus nigra L.	Черен бъз	до 1500 m н.в.
3 Paris quadrifolia L.	Вранско око	600-1500 m н.в.
4. Crataegus monogyna Jacq.	Обикновен глог	до 1500 m н.в.
5. Taraxacum complex	Глухарче	до 2500 m н.в.
6. Ononis spinosa L.	Грамотрън	до 1600 m н.в.
7. Sempervivum ssp.	Дебелец	до 2200 m н.в.
8. Sanguisorba officinalis L.	Динка лечебна	до 2500 m н.в.
9. Ajuga reptans L.	Пълзящо срещниче	800-2200 m н.в.
10. Trifolium pratense L.	Ливадна детелина	до 2200 m н.в.

Отрицателно действащи фактори

От естествен характер

Общото засушаване. Обрастване с храсти на откритите пространства в гората. Затвореният тревостой в безлесната зона над горната граница на гората.

От антропогенен характер

• Брането на лечебни растения за личен характер засяга достъпните популации.

Влияние на туристическия поток

• Не влияе забележимо върху разнообразието от лечебни растения.

Видове, които се нуждаят от специални мерки

• Няма такива видове.

Специални препоръки за опазване на лечебните растения.

• Ако всички законови разпоредби (Общи и тези на Закона за лечебните растения) се спазват, не са необходими специални препоръки по отношение на опазването.

• По отношение безопасността на туристи и посетители, могат да се изготвят табла с отровните растения и гъби.

Няма лечебни растения, поставени под ограничителен режим на ползване.

Няма лечебни растения, за които да се предприемат специални мерки.

Списък на Лечебните растения в резерват „Чупрене“

Семейство, род, вид	**Българско название**	**Количествена оценка**		
		Единични индивиди	**Групи индивиди**	**Множество индивиди**
1. *Apiaceae*	**Сенникоцветни**			

Heracleum sibiricum L.	Сибирски девисил	**x**		
Sanicula europaea L.	Дебрянка		**xx**	
2. Asclepiadaceae	Устрелови			
Vincetoxicum hirundinaria Medicus	Обикновен устрел			
3. Asteraceae	**Сложноцветни**			
Mycelis muralis (L.) Dumort.	Стенна салата	**x**		
Solidago virgaurea L.	Златна пръчица	**x**		
Taraxacum complex	Глухарче		**xx**	
4. Betulaceae	**Брезови**			
Betula pendula L.	Бяла бреза	**x**		
5. Boraginaceae	**Грапаволистни**			
Pulmonaria officinalis L.	Лечебна медуница		**xx**	
6. Caprifoliaceae	**Нокатови**			
Sambucus racemosa L.	Червен бъз	**x**		
7. Cupressaceae	**Кипарисови**			
Juniperus sibirica Burgsd.	Сибирска хвойна			**xxx**
8. Ericaceae	**Пиренови**			
Vaccinium myrtillus L.	Черна боровинка			**xxx**
Vaccinium uliginosum L.	Синя боровинка		**xx**	
Vaccinium vitis idaea L.	Червена боровинка	**x**		
9. Fagaceae	**Букови**			
Fagus sylvatica L.	Обикновен бук			**xxx**
10. Gentianaceae	**Тинтявови**			
Gentiana asclepiadea L.	Горска тинтява			**xxx**
Gentiana cruciata L.	Синя тинтява		**xx**	
Gentiana lutea subsp. *symphyandra* (Murb.) Hayek	Жълта тинтява		**xx**	
11. Geraniaceae	**Здравецови**			
Geranium macrorrhizum L.	Обикновен здравец			**xxx**
Geranium sanguineum L.	Кървавочервен здравец		**xx**	
Geranium sylvaticum L.	Горски здравец	**x**		
12. Hypericaceae	**Звъникови**			
Hypericum tetrapterum Fr.	Крилатостъблова звъника	**x**		
13. Lamiaceae	**Устоцветни**			
Thymus vandasii Velen.	Мащерка		**xx**	
14. Liliaceae	**Кремови**			
Veratrum lobelianum Bernh.	Бяла чемерика		**xx**	
15. Oxalidaceae	**Киселичеви**			
Oxalis acetosella L.	Киселиче обикновенно (Заешки киселец)		**xx**	
16. Pinaceae	**Борови**			
Pinus mugo Turra	Клек			**xxx**
17. Polygonaceae	**Лападови**			
Rumex alpinus L.	Алпийски лапад		xx	
18. Polypodiaceae	**Папратови**			
Athyrium filix-femina (L.) Roth	Женска папрат		xx	
Dryopteris filix-mas (L.) Roth	Мъжка папрат			**xxx**
Polypodium vulgare L.	Сладка папрат			**xxx**

19. Ranunculaceae	**Лютикови**			
Aconitum variegatum L.	Синя самакитка		**xx**	
Actaea spicata L.	Ресник	**x**		
Caltha palustris L.	Блатняк обикновен	**x**		
Isopyrum thalictroides L.	Кокошка		**xx**	
Thalictrum aquilegifolium L.	Кандилколистно обичниче	**x**		
20. Rosaceae	**Розоцветни**			
Alchemilla monticola Opiz	Планински шапиче	**x**		
Geum urbanum L.	Омайниче градско	**x**		
Rubus caesius L.	Полска къпина		**xx**	
Rubus idaeus L.	Малина			**xxx**
Sorbus aucuparia L.	Офика	**x**		
21. Rubiaceae	**Брошови**			
Galium verum L.	Еньовче	**x**		
23. Saxifragaceae	**Каменоломкови**			
Ribes alpinum L.	Алпийско френско грозде	**x**		
22. Scrophulariaceae	**Живеничеви**			
Verbascum longifolium Ten.	Дълголистен лопен	**x**		
Veronica officinalis L.	Лечебно великденче		**xx**	

В приложение Картен материал е дадена карта на лечебните растения

Обобщена информация за богатството на таксоните

Лечебните растения в резерват „Чупрене” са представени от 40 вида, принадлежащи към 34 рода от 22 семейства. По отношение на общия брой медицински растения за страната, този брой е сравнително нисък. От тях 7 вида се срещат с единични индивиди, 16 вида с група индивиди и 9 вида с множества индивиди.

Няма вид с такова количество, което да представлява ресурсологичен интерес.

1.15. Фауна

Биосферен резерват „Чупрене“ се намира на сравнително голяма надморска височина и попада в зоната на смесените и иглолистните гори, като достига горната граница на гората. Това създава предпоставки за обитаване на широко разпространени в умерено-континенталния климатичен пояс на Европа видове. Фауната може да се характеризира като типична за северозападна България и Западна Стара планина и е с преобладаващо евросибирско и европейско разпространение, докато средиземноморските видове са много по-малко. Палеарктичните и евросибирските видове имат значителен

превес над средиземноморските във всички височинни пояси на района, като по-голямата част от тях са горски обитатели.

Територията не предоставя голям брой разнообразни местообитания, а предимно такива свързани с иглолистни и смесени гори. Най-голям брой видове обитават широколистните гори в граничните територии на Резервата.

В биосферен резерват “Чупрене ” са установени 242 животински вида, от които 110 безгръбначни животни и 132 вида гръбначни в т.ч. 11 вида земноводни и влечуги, 86 вида гнездящи птици, 35 вида бозайници, от които 10 вида прилепи. Категорично липсват данни за тяхната численост, поради което не биха могли да бъдат направени и заключения относно тяхната популационна стабилност.

От безгръбначните животни български и балкански ендемити са общо 14 (5.8% отцялата фауна).

От гръбначните 7 (2.9 %) вида са категоризирани като реликти и глациални реликти.

Национално консервационно значими видове на територията на резервата се обобщават като: Защитени по смисъла на ЗБР безгръбначни животни са 4 (1.6 %) и 105 гръбначни (43.4 %). Гръбначни животни вписани в ЧК (застрашени) са 24 вида (9.91 %).

С европейска значимост защитени по Директива 92/43 от безгръбначните животни попадат 4 вида (1.6 %) и 13 вида (5.4 %) гръбначни животни и по Директива 79/409 за защите на дивите птици 3 (1.2 %).

Защитени по смисъла на Бернската конвенция са 110 вида гръбначни животни (45.4 %).

Със световна значимост по CITES има 4 вида и по IUCN – 1 вид.

С цел максимално аргументирано и обективно определяне на видовете птици и бозайници, обект на специални мерки е въведен показател “Консервационна тежест”. КТ на всеки един вид е сумарен показател, формиран от обединените бални оценки за степен на застрашеност на европейско и национално ниво и принадлежност на даден вид/хабитат към съответни нормативни документи, като е използвана следната матрица **Таблица 1.15-1:**

Показателят “Консервационна тежест” е въведен с цел максимално аргументирано и обективно определяне на видовете птици и бозайници, обект на специални мерки.

Таблица 1.15-1. *Матрица за определяне на консервационната тежест (КТ) на видовете по българско законодателство и европейски директиви*

Документ	Приложение	Точки
Закон за биологичното разнообразие	*	5
Закон за биологичното разнообразие	**III**	1
Директива 92/43/ЕИО	*	5
Директива 92/43/ЕИО	**II**	3
Директива 92/43/ЕИО	**IV**	1
Директива 2009/147/ЕО	**I**	5
Червена книга на Република България	**CR**	5
Червена книга на Република България	**EN**	3

1.15.1. Безгръбначни животни

1.15.1.1 Водни безгръбначни животни

В рамките на теренните изследвания, осъществени през юни и юли 2014г. са открити общо 18 различни таксона.

Водните безгръбначни са с богат таксономичен състав, особено като се има предвид изключително малките количества вода, формиращи потоците. Основната част от видовете са очаквани за планински тип река, в условията на речния кренон (изворната част на реките). Най-масовите таксони са *G. fossarum* – 81 екз., *D. lugubris* – 35 екз., *Limnephilidae* – 19 екз. (числеността е за 1m^2). Може да се допусне, че по-надолу по теченията на потоците

(съотв. и извън границите на резерватите) се срещат някои видове от раздред Odonata (водни кончета) и техните летящи стадии (имаго) биха се установили в границите на резервата.

От установените видове водни безгръбначни не се откриват такива, които са включени в националното или световно законодателство и имат консервационен статут.

Литературни източници за допълване на данните

Конкретни литературни данни за безгръбначните животни от територията на резервата и ЗМ не са установени.

Отрицателни фактори: Действащи отрицателно фактори върху водната безгръбначна фауна не могат да се посочат. Въпреки много малките водни количества, се установяват относително голям брой таксони, като някои от тях са с голяма численост. Понастоящем няма причина за предприемане на конкретни мерки за опазване на определени видове водни безгръбначни или техни местообитания.

1.15.1.2. Сухоземни безгръбначни животни

В рамките на две теренни изследвания, осъществени през м. Юни и Юли 2014 г. са установени общо 92 вида сухоземни безгръбначни, разпределени в 50 семейства.

Общ брой видове с природозащитен статус

От установените видове сухоземни безгръбначни, единствено един представител, този на охлювите (*Helix pomatia*) е включен в Прил. № 4 на ЗБР, както и в Прил. V на Дир. 92/43. Три целеви вида насекоми (*Formica rufa, Morimus asper funereus* и *Nymphalis l-album* (=*Nymphalis vaualbum*)) са установени в бившата буферната зона на резервата, сега защитена местност:

Червената горска мравка (*Formica rufa*) у нас се среща до 2000 m н. в., главно в периферията на гората или в нейни просветлени участъци. Видът е включен в Прил. № 3 на ЗБР; CORINE biotopes checklist – анекс 4; IUCN: категория Lower Risk/ near threatened.

Буковия сечко (*Morimus asper funereus*) се среща у нас в планините до 1600-1800 m и е трофично свързан главно с бука, Включен в Прил. 2 на ЗБР, в Прил. II на Дир. 92/43 и изисква приоритетно съхранение на местообитанието.

Nymphalis l-album (Esper, 1781) (=*Nymphalis vaualbum* [Denis & Schiffermüller], 1775) засега известен само от София (Борисовата градина), прохода Св. Никола (Западна Стара Планина) и от района на с. Горни Лом (Западна Стара Планина) (Стоян Бешков, pers. comm.). Резерватът се явява петото находище на този вид у нас. Тази пеперуда е в списъка на животинските видове **от приоритетно значение за общността, чието съхраняване изисква обявяването на специални защитни зони.** В Прил. II на Дир. 92/43 – изисква приоритетно съхранение на местообитанието на вида; включен е и в Прил. IV на видове, които се нуждаят от строга защита; и в Прил. 2 на ЗБР; В европейски Червен списък на дневните пеперуди категория LC/VU.

В резервата, от природозащитна гледна точка, интерес представляват и установените: 2 редки вида, 1 български ендемит, 13 балкански ендемита.

Установени са два *много редки вида* [един от паяците (*Cybaeus balkanus*), за когото резерватът се явява второто находище у нас, известен досега само от Централен Балкан и един от пеперудите - *Nymphalis l-album* (=*Nymphalis vaualbum*), който е петият установен екземпляр с ново находище у нас; 14 *ендемични вида* [от охлювите един е балкански ендемит (*Helicigona balcanica*), от опилионите – един български (*Leiobunum rumelicum*) и три балкански ендемита (*Paranemastoma radewi, Pyza bosnica, Rilaena serbica*); последният е включен и в Червения списък на българските паякообразни (non Acari); от паяците три вида са балкански ендемити: *Cybaeus balkanus, Eurocoelotes jurinitschi, Eurocoelotes karlinskii*; Сред бръмбарите-бегачи има шест балкански ендемита (*Carabus (Megodontus) violaceus azurescens, Cychrus semigranosus balcanicus, Molops piceus balcanicus, Pterostichus brucki, Tapinopterus cognatus winkleri, Molops rufipes klisuranus*)].

Три вида от паякообразните в резервата (*Rilaena serbica , Cybaeus balkanus, Histopona luxurians*) са включени и в Червения списък на българските паякообразни (non Acari).

Територии и съобщества с природозащитна стойност

От значение за опазване на популациите и разнообразието от безгръбначни са влажните местообитания – главно букови гори, тревни съобщества край потоци, както и екотонните съобщества, където се наблюдава най-високо разнообразие и плътност на таксоценозите от сухоземни безгръбначни животни.

Литературни източници за допълване на данните

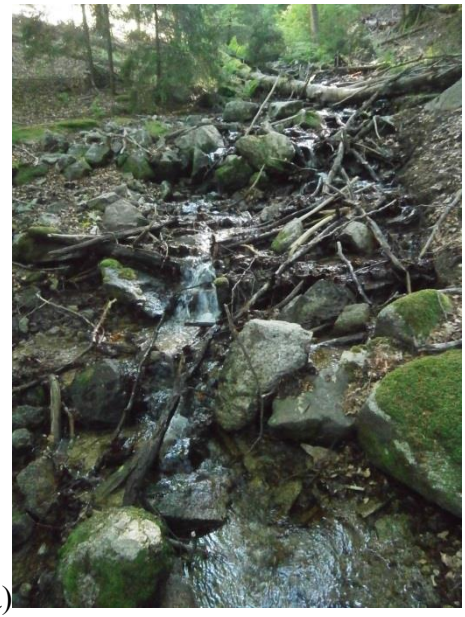
Конкретни литературни данни за безгръбначните животни от територията на резервата и ЗМ не са установени.

Отрицателни фактори:

Към настоящия момент не могат да се посочат отрицателно действащи фактори на определени видове безгръбначни или на техниместообитания.

1.15.2. Риби /сладководна ихтиофауна/

Няма условия за съществуване на ихтиофауна в границите на резервата. Основна причина за това са изключително малките водни количества. По време на теренните изследвания през Юни и Юли 2014г. са посетени няколко потока, но всички те са с дълбочина до 5-10cm., като на много места преминават подземно - под камъни, натрупани листа и клони (**сн.1**).

а) б)

Снимка 1. *Потоци от резерват Чупрене: а) поток с много малко вода, формираща на места малки вирове; б) поток, чието течение е предимно подземно, със стрелка е показана надземна част (малко вирче).*

1.15.3. Земноводни и влечуги

Резултатите от теренните изследвания, проведени през 2014 г. и въз основа на направената съпоставка се приема, че в резервата се срещат 5 вида земноводни (един вид от разред Опашати земноводни и 4 вида от разред Жаби) и 6 вида влечуги (3 вида от подразред Гущери и 3 вида от подразред Змии) (**Таблица 1.15.3-1**). Изразено в проценти, това означава, че в резервата се срещат 22% от известните видове земноводни в България и 16% от известните видове влечуги.

Таблица 1.15.3-1*. Използвани методи за установяване на видовия състав на херпетофауната на територията на на резерват “Чупрене” и ЗМ “Чупренски буки”.*

Вид	Пряко наблюдение	Литературни данни	Данни от картирането на Натура зоните	Експертна преценка
Дъждовник (*Salamandra salamandra*)	+			+
Жълтокоремна бумка (*Bombina variegata*)			+	+
Кафява кръстава жаба (*Bufo bufo*)				+
Горска дългокрака жаба (*Rana dalmatina*)	+			+
Планинска жаба (*Rana temporaria*)				+
Слепок (*Anguis fragilis*)	+			+
Ливаден гущер (*Lacerta agilis*)	+			+
Живороден гущер (*Zootoca vivipara*)				+
Медянка (*Coronella austriaca*)				+
Смок мишкар (*Zamenis longissimus*)				+
Усойница (*Vipera berus*)		+		+

Природозащитен статус

В **Таблица 1.15.3-2** са представени природозащитният/законов статут и “Консервационната тежест” (КТ) в национален и международен мащаб на видовете земноводни и влечуги, установени на територията на резервата. Според природозащитния си статус, видовете се групират по следния начин:

- защитени по смисъла на ЗБР – 8 вида, от които 1 вид в Прил. II и III, и 7 вида в Прил. III;

- защитени по смисъла на Дир. 92/43 – 5 вида, от които от които 1 вид в Прил. II и IV, и 4 вида в Прил. IV;

- защитени по смисъла на Бернската конвенция – всички видове, от които 5 са в Прил. II.;

- оценени по критериите на IUCN – 8 вида, всички в категорията „Слабо засегнати“

- един вид е под режим на регулирано ползване по смисъла на Прил. IV на ЗБР и Прил. V на Дир. 92/43.

Таблица 1.15.3-3. *Природозащитен, законов статут и консервационна тежест (КТ) на видовете земноводни и влечуги в национален и международен мащаб.*

Вид	ЗБР прил.	Директ. 92/43 прил.	Берн. конв.	IUCN (2014.2)	КТ
Дъждовник (*Salamandra salamandra*)	III	-	III	LC	**1**
Жълтокоремна бумка (*Bombina variegata*)	II, III	II, IV	II	LC	**5**
Кафява кръстава жаба (*Bufo bufo*)	III	-	III	LC	**1**
Горска дългокрака жаба (*Rana dalmatina*)	-	IV	II	LC	**1**
Планинска жаба (*Rana temporaria*)	IV	V	III	LC	**0**
Слепок (*Anguis fragilis*)	III	-	III	-	**1**
Ливаден гущер (*Lacerta agilis*)	III	IV	II	-	**2**
Живороден гущер (*Zootoca vivipara*)	III	-	III	LC	**1**
Медянка (*Coronella austriaca*)	III	IV	II	-	**2**
Смок мишкар (*Zamenis longissimus*)	III	IV	II	LC	**2**
Усойница (*Vipera berus*)	-	-	III	LC	**0**
Общо	**9**	**6**	**11**	**8**	

Литературни източници за допълване на данните

Конкретните литературни данни за земноводни и влечуги от територията на резервата се свеждат до едно съобщение за намиране на усойница при Светиниколския проход (Бешков и Нанев, 2002). В близост е намиран и живороден гущер („Вр. Миджур“ – Бешков и Нанев, 2002). Според моделите на потенциалното разпространение на видовете, включени в Прил. II на Дир. 92/43, в територията на резервата попадат пригодни местообитания на жълтокоремната бумка и северния гребенест тритон. Предвид мозаечния характер на разпространението на втория вид у нас (виж Stojanov et al., 2011) присъствието му в дадена територия се нуждае от категорично доказателство (пряко наблюдение).

Отрицателно действащи фактори

Естествени

Сравнително ниското видово разнообразие на херпетофауната в резервата е обусловено от естествените екологични условия в района

Антопогенни

Не е констатирано отрицателно действие на фактори от антропогенен характер.

Следователно към настоящия момент няма основание за предприемане на специални мерки за опазване на определени видове земноводни и влечуги или местообитанията им.

1.15.4. Птици

Теренните орнитологични проучвания в резервата са извършени по трансектен метод със спиране на определени места за слушане на песните на птиците. За установяване на дневни грабливи птици са избрани високи места (точков метод) с добра видимост в и по границата на резервата. Проведени са и нощни наблюдения, както и опити да бъдат привлечени със звук.

При изследването на гнездовата орнитофауна в резервата е установено относително богато разнообразие от следните 18 гнездещи вида представени по – долу:

1. Малък ястреб (*Accipiter nisus)*

2. Обикновен мишелов (*Buteo buteo)*

3. Гривяк (*Columba palumbus)*

4. Кукувица (*Cuculus canorus)*

5. Черен кълвач (*Dryocopus martius)*

6. Горска бъбрица (*Anthus trivialis)*

7. Орехче (*Troglodytes troglodytes)*

8. Сивогуша завирушка (*Prunella modularis)*

9. Червеногръдка (*Erithacus rubecula)*

10. Белогуш дрозд (*Turdus torquatus)*

11. Жълтоглаво кралче (*Regulus regulus)*

12. Червеногърба сврачка (*Lanius collurio)*

13. Черен синигер (*Periparus ater)*

14. Градинска дърволазка (*Certhia brachydactyla)*

15. Сойка (*Garrulus glandarius)*

16. Гарван (*Corvus corax)*

17. Кръсточовка (*Loxia cyrvirostra)*

18. Обикновена чинка (*Fringila coelebs)*

Видовият състав е характерен за старите смърчови гори, които са с най-голямо участие в резервата. Установен е един световно застрашен вид (Ливаден дърдавец *Crex crex*). Няма много редки за страната птици. С по-важно значение са видове като черен кълвач, белогуш дрозд, гарван, сокерица, кръсточовка.

Специално внимание е отделено на глухаря, за който има стари сведения, че е наблюдаван в района. Не са установени птици или следи от тях, но от местните жители и горските служители е ясно, че в района са го виждани макар и много рядко. По техни данни преди години глухарите са били с по-голяма численост от сега. Причина най-вероятно е променената структура на гората, липсата на богат боровинков чим, самотни стари дървета и открити горски пространства необходими по време на токуването.

Литературни източници за допълване на данните

За орнитофауната на резервата „Чупрене“ има две специални публикации (Джунински, 1981; Нанкинов, Джунински, 1985). В първата се съобщават ценни данни за

някои редки видове птици като глухаря (30-35 възрастни птици през пролетта или 3,5-4,0 екз. на 100 ha), черния лешояд и гарвана (изчезнали поради отравяне със стрихининови примамки). Във втората публикация се представят данни за 68 птици, регистрирани в резервата, както и за някои други видове гръбначни животни.

Най-много данни за птиците на резерват Чупрене“ се съдържат в Стандартния формуляр (СФ) за защитената зона „Западен Балкан с код BG 0002002, в UTM квадрати FN21 и FN31от Атласа на гнездящите птици в България (Янков, 2007) и в Червената книга на България (Големански, ред., под печат). Откъслечна информация за птиците на резервата може да бъдат намерени и в някои други научни публикации, чийто библиографски данни са представени в раздела Приложения „Библиография“.

Данните от публикацията на Нанкинов, Джунински (1985), СФ за защитената зона и от Атласа на гнездящите птици в България за птиците на резервата „Чупрене“ са представени в следващата **Таблица 1.15.4-1:**

Таблица 1.15.4-1. *Литературни данни за птиците на р-т „ Чупрене“*

№	**Нанкинов, Джунински (1985)**	**СФ за BG0002002***	**UTM квадрати FN21 и FN31 (Янков, 2007)****
1.		Черен щъркел (*Ciconia nigra*)	Черен щъркел (*Ciconia nigra*)
2.	Бял щъркел (*Ciconia ciconia*)	Бял щъркел (*Ciconia ciconia*)	Бял щъркел (*Ciconia ciconia*)
3.		Осояд (*Pernis apivorus*)	Осояд (*Pernis apivorus*) – 1
4.		Черна каня (*Milvus migrans*)	
5.	Белоглав лешояд *(Gyps fulvus)*		
6.	Черен лешояд		

	(Aegypius monachus)		
7.		Орел змияр (*Circaetus gallicus*)	
8.	Голям ястреб (*Accipiter gentilis*)	Голям ястреб (*Accipiter gentilis*)	Голям ястреб (*Accipiter gentilis*) – 1
9.	Малък ястреб (*Accipiter nisus*)	Малък ястреб (*Accipiter nisus*)	Малък ястреб (*Accipiter nisus*) – 1
10.		Късопръст ястреб (*Accipiter brevipes*)	
11.	Обикновен мишелов (*Buteo buteo)*		Обикновен мишелов (*Buteo buteo)*-1
12.		Белоопашат мишелов (*Buteo rufinus)*	
13.		Скален орел (*Aquila chrysaetos)*	
14.	Малък креслив орел (*Aquila pomarina*)	Малък креслив орел (*Aquila pomarina*)	Малък креслив орел (*Aquila pomarina*)
15.	Голям креслив орел (*Aquila clanga*)		
16.	Малък орел (*Hieraaetus pennatus*)	Малък орел (*Hieraaetus pennatus*)	
17.	Черношипа ветрушка (*Falco tinnunculus*)		Черношипа ветрушка (*Falco tinnunculus*)-1
18.			Сокол орко (*Falco subbuteo) – 1*

19.		Ловен сокол (*Falco cherrug*)	
20.		Сокол скитник (*Falco peregrinus*)	
21.	Лещарка (*Bonasa bonasia*)	Лещарка (*Bonasa bonasia*)	Лещарка (*Bonasa bonasia*) – 2
22.	Глухар (*Tetrao urogallus*)	Глухар (*Tetrao urogallus*) – x	Глухар (*Tetrao urogallus*) – 2
23.	Планински кеклик (*Alectoris graeca*)	Планински кеклик (*Alectoris graeca*)	Планински кеклик (*Alectoris graeca*) – 2
24.	Яребица *(Perdix perdix)*		
25.	Пъдпъдък (*Coturnix coturnix*)		Пъдпъдък (*Coturnix coturnix*) – 3
26.	Ливаден дърдавец (*Crex crex*)	Ливаден дърдавец (*Crex crex*)	Ливаден дърдавец (*Crex crex*) - 2
27.	Горски бекас *(Scolopax rusticola)*		
28.	Гълъб хралупар (*Columba oenas*)		Гълъб хралупар (*Columba oenas*) – 1
29.	Гривяк (*Columba palumbus*)		Гривяк (*Columba palumbus*) – 2
30.			Гургулица (*Streptopelia turtur*) – 1
31.	Обикновена кукувица (*Cuculus canorus)*		Обикновена кукувица (*Cuculus canorus)-1*

32.			Чухал *(Otus scops)* – 2
33.	Бухал (*Bubo bubo*)	Бухал (*Bubo bubo*)	Бухал (*Bubo bubo*) – 1
34.		Врабчова кукумявка (*Glaucidium passerinum*)	
35.			Обикновена кукумявка *(Athewne noctua)* -1
36.			Горска улулица (*Strix aluco*) – 2
37.		Уралска улулица (*Strix uralensis*)	
38.		Пернатонога кукумявка (*Aegolius funereus*) – 2	Пернатонога кукумявка (*Aegolius funereus*) – 2
39.	Козодой (*Caprimulgus europaeus*)	Козодой (*Caprimulgus europaeus*)	Козодой (*Caprimulgus europaeus*)-2
40.			Черен бързолет *(Apus apus) – 2*
41.		Земеродно рибарче (*Alcedo atthis*)	
42.		Синявица (*Coracias garrulus*)	
43.		Сив кълвач (*Picus canus*)	Сив кълвач (*Picus canus*)-1
44.			Зелен кълвач (*Picus viridis*)-*2*
45.	Черен кълвач	Черен кълвач (*Dryocopus*	Черен кълвач (*Dryocopus*

Проектът “Изпълнение на дейности за устройство и управление на резерват „ Чупрене”, резерват „Горната кория” и поддържан резерват ”Ибиша”, приоритетна ос 3, се финансира от Европейския фонд за регионално развитие и държавния бюджет на Р България чрез оперативна програма „Околна среда 2007-2013”

	(*Dryocopus martius*)	*martius*) – x	*martius*) – 2
46.	Голям пъстър кълвач (*Dendrocopos major*)		Голям пъстър кълвач (*Dendrocopos major*)-3
47.		Сирийски пъстър кълвач (*Dendrocopos syriacus*)	Сирийски пъстър кълвач (*Dendrocopos syriacus*) -1
48.			Среден пъстър кълвач (*Dendrocopos medius*) – 2
49.		Белогръб кълвач (*Dendrocopos leucotos*)	Белогръб кълвач (*Dendrocopos leucotos*)-2
50.	Малък пъстър кълвач (*Dendrocopos minor*)		Малък пъстър кълвач (*Dendrocopos minor*)-1
51.	Горска чучулига (*Lullula arborea*)	Горска чучулига (*Lullula arborea*) – x	Горска чучулига (*Lullula arborea*) – 2
52.			Полска чучулига (*Alauda arvensis*) – 3
53.			Селска лястовица *(Hirundo rustica) -1*
54.			Градска лястовица (*Delichon urbica)* – 2
55.	Горска бъбрица (*Anthus trivialis*)		Горска бъбрица (*Anthus trivialis*)-*2*
56.		Полска бъбрица (*Anthus campestris*)	
57.			Водна бъбрица (*Anthus spinoletta*)-2

58.			Планинска стърчиопашка (*Motacilla cinerea)-3*
59.			Бяла стърчиопашка (*Motacilla alba)*-2
60.	Воден кос (*Cinclus cinclus*)-		Воден кос (*Cinclus cinclus*)-3
61.			Орехче (*Troglodytes troglodytes*)-2
62.			Сивогуша завирушка (*Prunella modularis*)-2
63.			Червеногръдка (*Erithacus rubecula*)-4
64.			Домашна червеноопашка (*Phoenicurus ochruros*)-1
65.			Сиво каменарче (*Oenanthe oenanthe*)-1
66.	Белогуш дрозд (*Turdus torquatus*)		Белогуш дрозд (*Turdus torquatus*)-3
67.	Кос (*Turdus merula*)		Кос (*Turdus merula*)-3
68.	Имелов дрозд (*Turdus viscivorus*)		Имелов дрозд (*Turdus viscivorus*)-3
69.			Голямо белогушо копривarче (*Sylvia communis*)-2
70.		Ястребогушо копривarче (*Sylvia nisoria*)	

71.	Черноглаво коприварче (*Sylvia atricapilla*)-		Черноглаво коприварче (*Sylvia atricapilla*)-3
72.			Буков певец (*Phylloscopus sibilatrix*)-3
73.	Елхов певец (*Phylloscopus collybita*)		Елхов певец (*Phylloscopus collybita*)-1
74.			Червеноглаво кралче (*Regulus ignicapillus*)-2
75.			Жълтоглаво кралче (*Regulus regulus*)-3
76.			Сива мухоловка (*Muscicapa striata*)-2
77.		Червеногуша мухоловка (*Ficedula parva*)	
78.		Полубеловрата мухоловка (*Ficedula semitorquata*)	
79.	Дългоопашат синигер *(Aegithalos caudatus)*		Дългоопашат синигер *(Aegithalos caudatus)* – 2
80.			Лъскавоглав синигер (*Parus palustris*)-3
81.			Матовоглав синигер (*Parus montanus*)-2
82.			Качулат синигер (*Parus cristatus*)-2
83.	Черен синигер (*Parus*		Черен синигер (*Parus*

	ater)		*ater*)-4
84.	Син синигер (*Parus caeruleus*		Син синигер (*Parus caeruleus*)-*2*
85.	Голям синигер (*Parus major*		Голям синигер (*Parus major*)-4
86.	Горска зидарка (*Sitta europaea*)		Горска зидарка (*Sitta europaea*)-2
87.		Скалолазка (*Tichodroma muraria*)	
88.	Горска дърволазка (*Certhia familiaris*)		Горска дърволазка (*Certhia familiaris*)-3
89.			Градинска дърволазка (*Certhia brachydactyla*)-2
90.	Червеногърба сврачка (*Lanius collurio*)	Червеногърба сврачка (*Lanius collurio*)	Червеногърба сврачка (*Lanius collurio*)-2
91.		Черночела сврачка (*Lanius minor*)	
92.	Сойка *(Garrulus glandarius)*		Сойка *(Garrulus glandarius)* – 3
93.	Сокерица (*Nucifraga caryocatactes*)		Сокерица (*Nucifraga caryocatactes*)-2
94.		Жълтоклюна гарга (*Pyrrhocorax graculus*)	Жълтоклюна гарга (*Pyrrhocorax graculus*) – 1
95.	Сива врана (*Corvus corone*)		Сива врана (*Corvus corone*)-2
96.	Гарван (*Corvus corax*)		Гарван (*Corvus corax*)-1

Проектът “Изпълнение на дейности за устройство и управление на резерват „ Чупрене”, резерват „Горната кория” и поддържан резерват ”Ибиша”, приоритетна ос 3, се финансира от Европейския фонд за регионално развитие и държавния бюджет на Р България чрез оперативна програма „Околна среда 2007-2013”

97.	Обикновен скорец *(Sturnus vulgaris)*		Обикновен скорец *(Sturnus vulgaris)* – 3
98.	Домашно врабче *(Passer domesticus)*		
99.	Полско врабче *(Passer montanus)*		Полско врабче *(Passer montanus)* -2
100.	Обикновена чинка (*Fringilla coelebs*)-		Обикновена чинка (*Fringilla coelebs*)-5
101.			Европейско канарче (*Serinus serinus*)-3
102.	Зеленика (*Carduelis chloris*)		Зеленика (*Carduelis chloris*)-2
103.	Щиглец (*Carduelis carduelis*)		Щиглец (*Carduelis carduelis*)-3
104.			Елшова скатия (*Carduelis spinus*)-2
105.	Конопарче (*Carduelis cannabina*)		Конопарче (*Carduelis cannabina*)-2
106.	Обикновена кръсточовка (*Loxia curvirostra*)		Обикновена кръсточовка (*Loxia curvirostra*)-3
107.	Червенушка (*Pyrrhula pyrrhula*)		Червенушка (*Pyrrhula pyrrhula*)-3
108.	Жълта овесарка *(Emberiza citronella)*		Жълта овесарка *(Emberiza citronella)* -3
109.		Градинска овесарка (*Emberiza hortulana*)	Сивогуша овесарка *(Rmberiza cia)*-2

110.			Сива овесарка (*Miliaria calandra*)-2
111.		Египетски лешояд (*Neophron percnopterus*)	
112.		Царски орел (*Aquila heliaca*)	
113.		Белошипа ветрушка (*Falco naumanni*).	
Всичко	**54**	**42**	**86**

Пояснения към таблицата:

*Резерватът попада в защитената зона „Западен Балкан” с код BG0002002 по Директивата за птиците. Тя обаче е твърде голяма по площ (146 820,5 ha), което затруднява отделянето на видовете, които обитават резервата „Чупрене“**.** В Стандартния формуляр за тази защитена зона са включени 42 вида по чл. 6, ал. 1, т. 3 от ЗБР, 20 от които може да се срещат в резервата „Чупрене“ като преминаващи, зимуваши и случайни (**Таблица 1.15.4-1**).

**Територията на резервата заема част от площта на UTM квадрати FN21 и FN31, поради което с известно приближение може да се счита, че преобладаващата част видовете от тези квадрати са представени и в резервата. Числата след латинското име обозначават числеността на отделните видове (1 - единични гнездови двойки, 2 - между 6 и 10 гнездови двойки, между 11 и 50 гнездещи двойки, 4 - над 50 гнездещи двойки).

При наличните теренни проучвания само от размножителния период може да се приеме, че орнитофауната на резервата „Чупрене“ е съставена от 86 гнездещи вида (данните от теренните проучвания и от UTM квадрати FN21 и FN31) и от 20 други преминаващи, зимуващи и случайни вида (данни от СФ за защитената зона „Западен Балкан“), или общо 106 вида птици. За изчезнали от резервата може да се смятат белоглавият лешояд *(Gyps fulvus),* черният лешояд *(Aegypius monachus),* горския бекас

(Scolopax rusticola) и големият креслив орел (*Aquila clanga*), а като нови гнездещи видове – белоопашатия мишелов *(Buteo rufinus).* След прекратяване на вредната практика на поставяне на стрихининови примамки за борба с вълка през 60-те години на 20 в. Гарванът *(Corvus corax)* е започнал отново да гнезди в резервата. През 90-те години се е появил нов гнездещ вид – белоопашатият мишелов *(Buteo rufinus).*

Анализ на статуса, зоогеографския произход и природозащитния статут е извършен само по отношение на гнездещите 86 вида птици. Резултатите от него са представени на следващата **Таблица 1.15.4-2**:

Таблица 1.15.4-2. *Структура на гнездовата орнитофауна на резервата „Чупрене“ (включени са само сигурно гнездещите видове)*

Категория	Брой видове	Забележка
Постоянни видове	29	
Гнездещо-прелетни видове	57	
ДП, приложение I	3	
Червена книга на IUCN	1	NT
Червена книга на България, категория CR	0	
Червена книга на България, категория EN	6	
ЗБР, приложение III	78	

Видове по международни конвенции: Бернска – 84, Вашингтонска – 6 и Бонска – 7.

Относно таксономичния състав - преобладаващата част от гнездещите видове (52) са от разред Passeriformes. Останалите 34 вида принадлежат към други 10 разреда.

Зоогеографската характеристика на гнездовата орнитофауна на резервата „Чупрене“ е извършена по Voous (1960), по който е определен зоогеографският произход на гнездещите видове птици в него. Резултатите са представени на следната **Таблица 1.15.4-3**:

Таблица 1.15.4-3. *Зоогеографски произход на гнездещите видове птици в резервата „ Чупрене“(* по Voous, 1960)

Зоогеографски произход	**Брой видове**
Палеарктичен	39
Европейски	13
Европейско-туркестански	12
Холарктичен	9
Вид на Стария свят	3
Палеомонтанен	3
Средиземноморски	2
Туркестано-медитерански	2
Палео-ксеромонтанен	1
Сибирски	1
Сибирско-канадски	1
Всичко	**86**

Както се вижда от таблицата, гнездящите видове птици в резервата принадлежат към 11 зоогеографски области. С най-много видове е представен палеарктичния тип фауна, следван от европейския, европейско-туркестанския и т.н.

Отрицателно действащи фактори – естествени, антропогенни

Естествени

Липсата на стари дървета в насаждения с малка пълнота и открити горски пространства.

Антопогенни

Не е констатирано отрицателно действие на фактори от антропогенен характер.

Видове, които трябва да бъдат обект на специални мерки

Видовете, за които трябва да се вземат специални мерки са определени по тяхната консервационна тежест (Световно застрашени видове - 5 точки; Видове от Прил. 1 на Директива 2009/147 - 5 точки; Други мигриращи видове от Директива 2009/147 (II) - 3 точки.; Вид от Червената книга - критични застрашен - CR - 5 точки.; Вид от Червената книга -застрашен - EN - 3 точки.; Закон за Биологичното разнообразие, приложение III - 1 точка). Резултатите са показани на **Таблица 1.15.4-4.**

Таблица 1.15.4-4*. Видове птици с най-голяма консервационна тежест в резервата „Чупрене“*

Вид	Консервационна тежест
Ливаден дърдавец (*Crex crex*)	14
Осояд (*Pernis apivorus*)	9
Лещарка (*Bonasa bonasia*)	9
Глухар (*Tetrao urogallus*)	9
Гълъб хралупар (*Columba oenas*)	9

С най-голяма консервационна тежест са 5 вида, но от специални мерки за опазване се нуждае най-много глухарят (*Tetrao urogallus*), чиято гнездова популация в района е силно намаляла в сравнение с миналото. Той е и един от видовете птици с доказана намаляваща численост. За неговото възстановяване е предложен специален проект.

1.15.5. Бозайници

На територията на Резерват “Чупрене“ и ЗМ “Чупренски буки” са установени общо 35 вида бозайници, от които 10 вида прилепи, като информацията е събирана чрез преки наблюдения, анкетиране на заинтересовани страни и чрез косвени методики: следи, звуци, фотокапани и др.

На **Таблица 1.15.5-1.** са представени източниците за използваната информация за установяване на видовото разнообразие на бозайниците на територията на Резервата и ЗМ. Присъствието на видове се потвърждава главно с прилагането на косвени методи (следи, фотокапани, звуци и др.). Единствено при дребните бозайници са приложени методи за улов с капани тип “плашка”. Представени са методите и способите на проучване и анализ на бозайниците, включително и тези, обект на лов.

Таблица 1.15.5-1. *Способи и методи за установяване на бозайници на територията на резерват “Чупрене” и ЗМ “Чупренски буки”*

Вид	Пряко наблюдение	Капани	Следи от жизнена дейност	Подходящ биотоп	Фотокапани	Ултразвуков детектор (за прилепи)	Мрежи (за прилепи)	Анкети	Данни от картиране по НАТУРА	Други литературни източници
Европейски вълк (*Canis lupus*)			+	+				+	+	+
Кафява мечка (*Ursus arctos*)				+				+		+
Рис *(Lynx (Felis) lynx*)								+	+	+
Белогръд таралеж *(Erinaceus concolor*)				+						+
Белокоремна белозъбка (*Crocidura leucodon*)		+		+						+

Малка кафявозъбка (*Sorex minutus*)		+		+						+
Обикновена кафявозъбка (*Sorex araneus*)		+		+						+
Лешников сънливец (*Muscardinus avellanarius*)				+						+
Горски сънливец (*Dryomys nitedula*)				+						+
Обикновен сънливец (*Glis glis*)				+						+
Планинско сляпо куче (Spalax (*Nannospalax) leucodon*)	+			+						+
Заек (*Lepus capensis*)			+							
Катерица (*Sciurus vulgaris*)	+		+	+						
Снежна полевка (*Chionomys (Microtus) nivalis*)					+					
Жълтогърла горска мишка (*Apodemus flavicollis*)		+		+						+
Кафява горска полевка (*Clethrionomys (Myodes) glareolus*)				+						+
Златка *(Martes martes*)			+	+						
Белка *(Martes foina*)			+	+						
Черен пор (*Mustela putorius*)			+	+						+
Невестулка (*Mustela nivalis*)			+	+						+
Дива котка *(Felis silvestris)*			+	+					+	+
Лисица (*Vulpes vulpes*)			+	+						+
Дива свиня *(Sus scrofa)*			+	+						
Сърна (*Capreolus capreolus*)	+		+	+	+					+

Благороден елен (*Cervus elaphus*)			+	+						
Остроух нощник *(Myotis blythii)*						+				
Дългопръст нощник *(Myotis capaccinii)*						+				
Голям нощник *(Myotis myotis)*						+				
Ръждив вечерник *(Nyctalus noctula)*						+				
Натузиево прилепче (*Pipistrellus nathusii*)						+				
Средиземноморско прилепче *(Pipistrellus kuhlii)*						+				
Полунощен прилеп *(Eptesicus serotinus)*						+				
Кафяво прилепче *(Pipistrellus pipistrellus)*						+				
Малък вечерник *(Nyctalus leisleri)*						+				
Нощник неопределен (*Myotis sp.)*						+				

Природозащитен статус

На **Таблица 1.15.5-2.** е представен природозащитният, законов статут и “Консервационната тежест” (КТ) на видовете бозайници в национален и международен мащаб, установени на територията на Резервата и ЗМ.

Таблица 1.15.5-2 *Консервационен, законов статут и консервационна тежест (КТ) на видовете бозайници (без прилепи) в национален и международен мащаб*

№	Код	Вид	ЗБР прил.	Директ. 92/43 прил.	Червена книга	Берн. конв.	IUCN	CITES	КТ
1	1352	Европейски вълк (*Canis lupus*)	* II, IV	* II, IV	VU	II	LC	II	**14**

2	1354	Кафява мечка (*Ursus arctos*)	* II, III	* II, IV	EN	II	LC	II	**18**
3	1361	Рис *(Lynx (Felis) lynx*)	* II, III	* II, IV	CR	III	LC	II	**20**
4		Лисица (*Vulpes vulpes*)	-	-	-	-	LC		**0**
5		Дива котка *(Felis silvestris)*	III	IV	EN	II	LC	II	**5**
6		Златка *(Martes martes*)	III	V	EN	III	LC		**4**
7		Белка *(Martes foina*)	-	-	-	III	LC		**0**
8		Черен пор (*Mustela putorius*)	IV	-	-	III	LC	-	**0**
9		Невестулка (*Mustela nivalis*)	III	-	-	III	LC		**1**
10		Дива свиня *(Sus scrofa)*	-	-	-	-	LC		**0**
11		Сърна (*Capreolus capreolus*)	-	-	-	-	LC		**0**
12		Благороден елен (*Cervus elaphus*)	-	-	-	III	LC	-	**0**
13		Заек (*Lepus europaeus*)	-	-		III	LC		**0**
14		Катерица (*Sciurus vulgaris*)	-	-	LC	III	LC		**0**
15		Лешников сънливец (*Muscardinus avellanarius*)	III	-	LC	-	LC		**1**
16		Горски сънливец (*Dryomys nitedula*)	-	-	*LC*	-	LC		**0**
17		Обикновен сънливец (*Glis glis*)	-	-	LC	-	LC		**0**
18		Жълтогърла горска	-	-	LC	-	LC		**0**

		мишка (*Apodemus (Sylvaemus) flavicollis*)							
19		Снежна полевка (*Chionomys (Microtus) nivalis*)	-	-	LC	III	LC		**0**
20		Кафява горска полевка **(***Clethrionomys (Myodes) glareolus***)**	-	-	*LC*	-	*LC*		**0**
21		Планинско сляпо куче (Spalax (*Nannospalax) leucodon*)	-	-	-	-	DD	-	**0**
22		Белогръд таралеж *(Erinaceus concolor*)	III	-	LC	-	LC		**1**
23		Белокоремна белозъбка **(***Crocidura leucodon***)**					LC		**0**
24		Малка кафявозъбка **(***Sorex minutus*)	-	-	LC	-	LC		**0**
25		Обикновена кафявозъбка **(***Sorex araneus***)**	-	-	LC	-	LC		**0**
25	3	**Общо**	**9**	**5**	**16**	**12**	**25**	**4**	**8**

Насекомоядни (Insectivora), Зайцеподобни (Lagomorpha) и Гризачи (Rodentia)

Дребните бозайници на територията на Резерват “Чупрене” са сравнително добре проучени. Видовият състав е типичен за планинските райони у нас. В зоогеографско отношение най-добре са представени европейските и европейско-сибирските видове.

Видово разнообразие

В Резервата и ЗМ са установени общо 17 вида дребни бозайници, представители на 4 разреда и 8 семейства.

Пространствената диференциация на съобществата от дребни бозайници в Резервата е сравнително слаба - имат сходна структура в различните местообитания. Главните фактори, определящи различията е наличието на открити местообитания граничещи с гори

от широколистния и иглолистния пояс и наличието или отсъствието на водни тела. Надморската височина е без особено значение.

Относителната плътност на съобществата е най-висока във влажни местообитания – букови гори в долове и ливади. Най-бедни и с ниска плътност са съобществата по дренираните склонове и ксеротермните участъци.

Структура според отделните морфофункционални групи:

- От **земеровките** почти навсякъде преобладава Голямата кафявозъбка (*Sorex araneus*), следвана от Малката кафявозъбка (*Sorex minutus*), като само на по-малка надморска височина, съотношението между тях е обратно;

- В откритите пространства, в средния планински пояс, се среща Голямата белозъбка (*Crocidura leucodon*);

- От **мишките** се среща главно и то в значителна плътност, Жълтогърлата горска мишка (*Apodemus* (*Sylvaemus flavicollis)*, която е най-широко разпространена в широколистните гори на по-малка надморска височина;

- От **полевките** са срещат три вида – Подземната полевка (*Microtus (Pitymys) subterraneus*), преобладаваща в открити тревни пространства, кафявата горска полевка (*Clethrionomys* (*Myodes) glareolus*), която преобладава в горите и биотопично привързаната към каменни реки и струпвания снежна полевка (*Chionomys* (*Microtus) nivalis*);

Белозъбо сляпо куче (*Nannospalax (Spalax) leucodon)* се среща по високопланински пасища, редки и светли гори. В Резервата са регистрирани следи от ровещата дейност в седловината между върховете Риплянска църква и Оба.

Значителни площи от двата основни за дребните бозайници типове местообитания (горски и ливаден), заедно с техните модификации, свързани с наличието или отсъствието на водоеми, са представени на територията на резервата и ЗМ, като превес имат горските местообитания.

При наземните дребни бозайници:

Редки (стенотопни) таксони е 1 вид - Снежната полевка (*Chionomys* (*Microtus) nivalis*), която е и глациален реликт.

Съгласно Закона за защита на природата (Зап. № 1021 /14.11.1986 г.) защитен вид е Източно-европейския таралеж (*Erinaceus concolor*) с КТ = 1.

Катерица (*Sciurus vulgaris*) - Въпреки, че видът се описва като обикновен, в по-голямата част от ареала си в Европа, има доказани намаляване в числеността на популацията и свиване на разпространението. Плътността варира от 0,1 до 1,5 индивида на хектар. (Gurnell and Wauters 1999). Въпреки това, видът е достатъчно обилен в някои части от ареала си, в които дори се смята за горски вредител поради обелването на кората на дърветата и храненето с пъпки на някои иглолистни.

Лешников сънливец (*Muscardinus avellanarius*) - Видът е защитен по ЗБР и включен в Червения списък на IUCN (LC). Рядко срещащ се в цялата страна, с ниска численост. За установяване на точната му численост в резервата са необходими допълнителни проучвания, но предвид точковото разпространение на леската, като подлес, вероятно вида е с твърде ниска численост. с КТ = 1.

Територии и съобщества с природозащитна стойност

От значение за опазване на популациите и разнообразието от дребни бозайници са влажни местообитания – букови гори и ливади, където се наблюдава се най-висока относителна плътност на съобществата от дребни бозайници, като дребните гризачи са основна хранителна база за хищните птици и бозайници.

Заплахи

Практически не съществуват заплахи за местообитанията и видовете дребни наземни бозайници. Единствено при катерицата **основна заплаха** за вида е загубата на местообитания и фрагментация, но те не се смятат, че представляват сериозна заплаха като цяло за вида към момента (Shar et al., 2008).

Хищни (Carnivora) и Чифтокопитни (Artiodactyla) бозайници

В Резервата се срещат почти всички характерни за планините в страната хищници и диви копитни.

Установени са 3 вида едри хищници и 3 вида копитни.

Видово разнообразие

Числеността на **Вълка (*Canis lupus*)** в началото на 70-те години е силно редуцирана в цялата страна. Включен е в Червената книга на България в категория „уязвим“ и е защитена от ЗБР (Прил. II и IV), Директива 92/43 ((Прил. II и IV)). Включен е в Прил. II на Бернската конвенция. След забраната за използването на отровни примамки в началото на 80-те години популацията започва да се възстановява. Резерватът е част от територията на едно вълче семейство, като заеманата от него територия може да се оцени на около 20 000 ha. Присъствие на вълци е установено както около хижа „Горски рай”, като следи от жизнената им дейност са открити и на няколко места в Резервата и ЗМ. Видът преминава през Резервата като част от по-голяма ловна и размножителна територия. Присъствието на вълк е признак за стабилност на екосистемите. КТ = 14.

Кафява мечка (*Ursus arctos*) - Единични животни обитават прилежащите към Резервата и ЗМ територии. Включена е в Червената книга на България в категория „застрашен“ и е защитена от ЗБР (Прил. II и IV), Директива 92/43 (Прил. IV). Включена е в Прил. II на Бернската конвенция. Сведения са получени по анкети от охраната на Резерват „Чупрене” и Дивечовъдно стопанство „Чупрене”. Не са установени бърлоги и следователно видът само преминава през територията на Резервата и ЗМ. Видът е малоброен у нас, световно застрашен, уязвим към засилервената книга на България. КТ = 18

Евроазиатски рис *(Lynx (Felis) lynx*)

Чувствителен е към човешко присъствие, включен е в Червената книга на България в категория „ критично застрашен“ (CR) и е защитена от ЗБР (Прил. II и IV), Директива 92/43. (Прил. II и IV) и Бернска конвенция (Прил. III).

За риса е ключова комбинацията от стари, естествени гори и открити места (т.нар. мозаечен ландшафт) КТ = 20

Златката (*Martes martes*) обитава горския пояс на Резервата и ЗМ. Най-висока е плътността на популацията в старите смърчови гори. Включена е в Червената книга на България в категория „застрашен“ и е защитена от ЗБР (Прил. III), Директива 92/43 (Прил. IV). Включена е в Прил. III на Бернската конвенция. Силно е уязвима при промяна на

местообитанието – извеждане на всякакви видове сечи, намаляване на старите, хралупати и изсъхнали вековни дървета и човешко присъствие. Видът е индикаторен за стари гори. Резерват „Чупрене” е посочен като приоритетен за мониторинг на Златка. КТ = 4

Дива котка (*Felis silvestris*) - Единични животни преминават и вероятно през размножителния период обитават резервата. Със своята относителна недостъпност, откъснатост през зимните месеци и наличието на стари хралупати и огромни паднали дървета, резерватът представлява типично местообитание, предпочитано от вида. Включена в Червената книга на България в категория „застрашен“ и е защитена у нас от ЗБР (Прил. III), Директива 92/43 (Прил. IV). Включена е в Прил. II на Бернската конвенция. Поради скрития начин на живот и нощната активност е изключително трудно видът да бъде изследван чрез директни наблюдения. Ловни стопанства в Зап. Стара Планина са посочени за мониторинг на Дива котка. КТ = 5

Белката (*Martes foina*) е с по-голяма численост от златката. Обитава разнообразни местообитания с различна надморска височина, като достига и до субалпийската зона на Резервата, включително каменните реки и скалните комплекси.

Невестулката (*Mustela nivalis*) се среща, както в горския пояс, така и в субалпийските съобщества. КТ = 1.

Лисицата (*Vulpes vulpes*) обитава почти цялата територия на Резервата и ЗМ. Популацията е с нормална плътност за страната (между 0.3-0.5 инд. на 100 ha).

Сърна *(Capreolus capreolus)* – Среща се сравнително често, в района на Резервата и ЗМ, като видът е заснет с фотокапан. Важен вид за опазване, предвид сериозното намаление на числеността му в национален мащаб през последните години. Обект на лов.

Благороден елен (*Cervus elaphus*) - Много рядък и малочислен вид в Резервата и ЗМ. Вероятно в миналото е бил по-чест. Важен вид за опазване предвид сериозното намаление на числеността му в национален мащаб през последните години. Обект на лов.

Дива свиня (*Sus scrofa*) - е разпространена в цялата страна. Среща се и в Резервата и в ЗМ. Дивата свиня е обект на най-масовия лов от видовете едър дивеч в страната.

Теренни проучвания на бозайниците обект на лов

Проучването на ловните бозайници е извършено през м.Юли 2014 г. със стандартните методи приложени към бозайната фауна (**Табл. 1.15.4-1**.).

Наблюдавани бозайници – обект на лов:

- Сърна (*Capreolus capreolus* L.) – пряко (заснета с фотокапан) и косвено (следи)
- Дива свиня (*Sus scrofa* L.) - косвено (ровеща дейност)
- Вълк (*Canis lupus* L.) – косвено (изпражнения)
- Див заек (*Lepus europaeus* Pall.) - косвено (изпражнения)
- Катерица (*Sciurus vulgaris* L.) – следи от хранене.
- Лисица (*Vulpes vulpes* L.) - косвено (изпражнения)

Литературни източници за допълване на данни

Литературни източници за допълване на данните за бозайната фауна от района на резервата не са известни. Използвана е информация на ДГС Чупрене.

Естествени

Практически не съществуват отрицателно действащи фактори за местообитанията и видовете дребни наземни бозайници.

Антропогенни

Основните заплахи за едрата бозайна фауна са свързани с различни форми на антропогенно въздействие:

- Пожари - небрежност от страна на туристите в района може да предизвика пожари в мащаби, унищожаващи местообитанията на консервационно значимите видове бозайници.

Видове обект на специални мерки

Според Българското законодателство: В ЗБР - 9 вида, ЧК - 16 вида, от които в категория CR- 1 вид - Евроазиатски рис (*Linx (Felis) linx*), в категория EN - 1 вид - Кафява мечка (*Ursus arctos*), в категория VU - 1 вид - Европейски вълк (*Canis lupus*), а останалите видове са отнесени кум категория LC.

Според международното законодателство: Директ. 92/43 - 5 вида, Берн. конв. - 12 вида, IUCN - 25 вида, CITES -4 вида.

За територията на Резервата и ЗМ с най-голяма “Консервационна тежест” са три вида бозайници Евроазиатски рис (*Linx (Felis) linx*) (КТ=20), Кафява мечка (*Ursus arctos*) (КТ=18) и Европейски вълк (*Canis lupus*) (КТ = 14). Относително висока е тя и за Златката (*Martes martes*) (КТ = 4). Невестулката (*Mustela nivalis*) е с КТ=1.

Територии и съобщества с природозащитна стойност

От особено значение са териториите, които са местообитания на консервационно значими видове:

- Старите иглолистни гори в резервата и широколистни гори на възраст над 70-80 г. до горна граница на гората - Белка, Златка, Лисица и Европейски вълк Кафява мечка, Рис, както и на ловните бозайници Дива свиня и Сърна.

- В участъците на каменните реки в Резервата са местообитание на - Белка, Невестулка, Европейски вълк., Черен пор, Лисица, Снежна полевка.

Прилепи

Общи сведения

Теренните проучвания и събирането на информация е направено през месец Юли 2014 год. На **Таблица 1.15.4-1.** са представени източниците на информация и прилаганите методи за установяване на видовото разнообразие на територията на Резервата и Защитената местност. Характерно за прилепната фауна е, че присъствието на видове се потвърждава единствено с прилагането на косвен метод – записване на ехолокационни звуци с ултразвуков детектор и разчитането им.

Основни хранителни биотопи за прилепите са откритите пространства около иглолистни и широколистни букови гори с хралупати дървета, където основно са установени и най-много видове.

Видово разнообразие

На територията на Резервата и ЗМ са установени 10 вида прилепи или 30.3% от общо 33 вида, населяващи страната.

Всичките 10 вида принадлежат към семейство Vespertilionidae. Най-голям брой видове (7) са регистрирани в ЗМ „Чупренски буки“ в открити пространства и постройки в близост до хижа “Горски Рай”. За установените пещерни видове тези райони предоставят хранителна база и летни убежища.

Нощниците от род Myotis са представени с висока численост, но поради близостта на формата и параметрите на ехолокационните им звуци, не всички могат да бъдат определени до вид.

Остроух нощник *(Myotis blythii)* – установен е при картиране по проект DIR59318-1-2 „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове – фаза I”.

Голям нощник *(Myotis myotis)* и Дългопръст нощник *(Myotis capaccinii)* - Целогодишно обитават подземни убежища – пещери и минни галерии.

Полунощният прилеп (*Eptesicus serotinus*) е характерен за скалисти терени, но често се размножава и в постройки.

Ръждив вечерник *(Nyctalus noctula) и* Малък вечерник *(Nyctalus leisleri)* са горски видове, като предпочитат широколистни гори. Често се заселват в хралупи на дървета и по-рядко в сгради,.

В ЗМ широко са разпространени прилепите от род Pipistrellus, които са основно синантропни и/или дендрофилни видове и обитават широколистните горски масиви.

Литературни източници за допълване на данни

Конкретни изследвания на прилепната фауна в Резерват „Чупрене“ и ЗМ „Чупренски буки“ липсват. На 16 km от Резервата има описани зимни местообитания, като например пещерите Десни сухи печ и Леви сухи печ до с. Долни Лом и има голяма вероятност пещерни видове да прелитат това разстояние както за храна, така и за формиране на временни летни колонии.

Отрицателно действащи фактори (от антропогенен и естествен характер) и препоръки за опазване

Основна заплаха за дендрофилните видове е отстраняването на старите дървета с хралупи. За всички останали видове прилепи, най-съществена заплаха е унищожаването на хранителните биотопи и преследването от човека.

Предвид статута на изследваната територия, не са необходими специални мерки.

Видове обект на специални мерки

Поради ниския си размножителен потенциал, високото им място в хранителните вериги и колониалния си начин на живот, прилепите са много силно уязвима група бозайници.

Това отрежда на прилепите висок консервационен статус според националното природозащитно законодателство и международни конвенции. **(Таблица 1.15.5-3).**

Таблица 1.15.5-3. *Природозащитен, законов статут и консервационна тежест (КТ) на видове прилепи в национален и международен мащаб*

№	код	Вид	ЗБР прил.	Директ. 92/43 прил.	Червена книга	Берн. конв.	Бон. конв	IUCN (2014.2)	EUROBATS	КТ
1	1307	Остроух нощник *(Myotis blythii)*	II, III	II,IV	NT	II, III	II	LC	+	**5**
2	1316	Дългопръст нощник *(Myotis capaccinii)*	II, III	II,IV	VU	II, III	II	VU	+	**5**
3	1324	Голям нощник *(Myotis myotis)*	II, III	II,IV	NT	II, III	II	LC	+	**5**
4	1312	Ръждив вечерник *(Nyctalus noctula)*	III	IV	LC	II, III	II	LC	+	**2**
5	1317	Натузиево прилепче (*Pipistrellus nathusii*)	III	IV	LC	II, III	II	LC	+	**2**
6	2016	Средиземноморско прилепче *(Pipistrellus kuhlii)*	III	IV	-	II, III	II	LC	+	**2**
7	1327	Полунощен прилеп *(Eptesicus serotinus)*	III	IV	LC	II, III	II	LC	+	**2**

8		Кафяво прилепче *(Pipistrellus pipistrellus)*	III	IV	LC	III	II	LC	+	**2**
9		Малък вечерник *(Nyctalus leisleri)*	III	IV	VU	II	II	LC	+	**2**
10		Нощник неопределен (*Myotis sp.)*	III	IV	-	II	II	-	+	**2**
		ОБЩО	**10**	**10**	**8**	**10**	**10**	**9**	**10**	

Легенда: (CR) - критично застрашени; (LR) – рисков; (VU) - уязвими; (NT) - почти застрашен; (LC) - слабо засегнати; (DD) - недостатъчно данни;

ЗБР	*Закон за биологичното разнообразие*
Директ. 92/43	*Директива на Съвета 92/43/ЕИО от 21.05.1992 за запазването на природните местообитания и на дивата флора и фауна*
Червена книга	*Червена книга на Република България - Том II – Животни (2011)*
Берн. конв.	*Конвенция за опазване на дивата европейска флора и фауна и природните местообитания (Бернска конвенция)*
Бон. конв.	*Конвенция за опазване на мигриращите видове диви животни (Бонска конвенция)*
IUCN	*The IUCN Red List of Threatened Species™ (2014.2)*
EUROBATS	*Споразумение за опазване на популациите на европейските прилепи*

Всички видове прилепи и техните местообитания са защитени съгласно Закона за защита на природата - заповед №1086 (ДВ бр. 94/1986 г.).

В Закона за биологичното разнообразие са включени 10 вида, от тях 3 в Приложение II и 10 в Приложение III.

В Приложение II на Бернската конвенция (като строго защитени) са включени 9 вида и 8 в Приложение III.

Всички видове са включени и в Приложение II на Бонската конвенция.

В Директива 92/43 на ЕЕС са включени 10 вида, от тях 3 в Приложение II (видове, чието съхраняване изисква обявяване на територии със специален режим) и 10 в Приложение IV (видове, които изискват строга защита).

Три вида прилепи са с най-голяма “Консервационна тежест” за територията на Резервата и ЗМ - Голям нощник *(Myotis myotis),* Дългопръст нощник *(Myotis capaccinii)* и Остроух нощник *(Myotis blythii),* КТ=5.

КУЛТУРНА И СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКА ХАРАКТЕРИСТИКА

1.16. Ползване на резервата и социално-икономически аспекти

1.16.1. Население и демографска характеристика на община Белоградчик/Чупрене, област Видин

Резерват „Чупрене“ попада на територията на област Видин, в 2 общини – Белоградчик и Чупрене, землищата на с. Стакевци, с. Чупрене, с. Репляна и с. Горни Лом.

Статистически данни за община Чупрене:

- Площ: 330 km^2
- Население (към 01.02.2011): 2 083 жители
- Населени места: 8 села – с. Чупрене (център на общината), с. Горни Лом, с. Долни
- Лом, с. Репляна, с. Средогрив, с. Търговище, с. Протопопинци, с. Върбово
- По-големите населени места: с.Чупрене, с.Горни Лом

Статистически данни за община Белоградчик:

- Площ: 411 km^2
- Население (към 01.02.2011): 6602
- Населени места: 1 град – Белоградчик (център на общината); 17 села – с. Боровица, с. Чифлик, с. Дъбравка, с. Граничак, с. Гранитово, с. Крачимир, с. Ошане, с. Праужда, с. Пролазница, с. Рабиша, с. Раяновци, с. Салаш, с. Сливовник, с. Стакевци, с. Струиндол, с. Върба, с. Вещица.
- По-големите населени места: Гр.Белоградчик- 5173 жители

Таблица 1.6.1-1 *Население към 01.02.2011г. по населени места и възраст*

но	Общо	Възрастови групи															
		0-4	5-9	10-14	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	70-74	75-79	
ене	2083	98	81	49	77	86	75	73	85	99	137	119	139	187	165	169	
вци	199	-	5	1	3	3	1	4	8	5	8	6	10	22	31	27	
ене	547	29	16	16	23	28	23	19	25	31	43	46	37	30	35	38	
ина	157	10	5	4	3	7	5	9	5	5	4	10	11	16	15	18	
и	725	39	45	24	40	35	31	29	31	38	59	41	46	52	44	51	

Подобно на повечето общини в област Видин, в Чупрене основният проблем са негативните демографски процеси. Така по данни на националната статистика към началото на годината на територията на общината живеят 5743 души. Между 2008 и 2012 г. са проплакали общо едва 61 новородени. За същия период починалите са в пъти повече – 276 души. В общинския план се отбелязва, че миграционният процес е насочен главно към страните от Европейския съюз (основно Италия, Гърция, Кипър) и в по-малка степен към София, Видин и Монтана. Така в резултат на миграцията, ниската раждаемост и увеличаващата се смъртност се формира значителен отрицателен прираст на населението.

Демографското състояние на територията на община Белоградчик е резултат от действието на влияния и фактори, които от една страна са характерни за Република България, от друга страна са характерни за демографското развитие на европейските страни, а от трета са обусловени от специфичното историко-културно, социално-икономическо и демографско развитие на самата община. Върху демографското развитие на населението на общината влияние оказват демографските процеси, които са общовалидни както за развитите страни, така и за страните в преход. Това са процесите свързани с високите нива на смъртност и емиграция и намалената брачност и раждаемост. Сериозно влияние върху тези процеси оказват полово-възрастовата, етническа, религиозна и образователни структури на населението, както и урбанизацията. Те влияят на формирането на човешките ресурси в общината, както в количествено, така и в качествено отношение.

Таблица 1.6.1-2 *Население по местоживеене и пол по общини в област Видин, 2011г.*

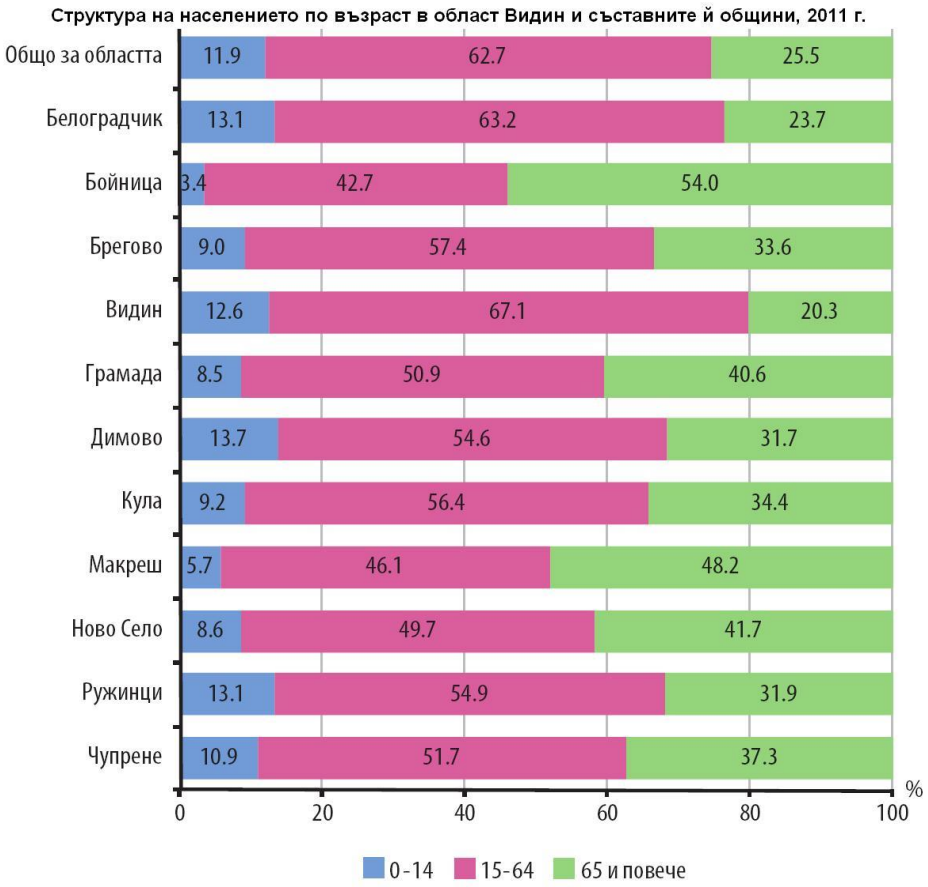
Области	Общо			В градовете			В селата		
Общини	**всичко**	**мъже**	**жени**	**всичко**	**мъже**	**жени**	**всичко**	**мъже**	**жени**
Област Видин	97546	47608	49938	62330	30421	31909	35216	17187	18029
Белоградчик	**6424**	**3175**	**3249**	**5111**	**2538**	**2573**	**1313**	**637**	**676**
Бойница	1218	551	667	-	-	-	1218	551	667
Брегово	5346	2682	2664	2474	1186	1288	2872	1496	1376
Видин	61416	29927	31489	49073	23914	25159	12343	6013	6330
Грамада	1921	940	981	1400	691	709	521	249	272
Димово	6285	3097	3188	1175	595	580	5110	2502	2608
Кула	4487	2153	2334	3097	1497	1600	1390	656	734
Макреш	1501	739	762	-	-	-	1501	739	762
Ново село	2831	1360	1471	-	-	-	2831	1360	1471
Ружинци	4160	2022	2138	-	-	-	4160	2022	2138
Чупрене	**1957**	**962**	**995**	**-**	**-**	**-**	**1957**	**962**	**995**

През 2012 г. Община Белоградчик е с население 6 424 души, или 6.5% от това на област Видин. Най-голяма по брой на населението е община Видин, където живеят 61 416 души, или 62.6% от населението на областта. Най-малобройно е населението на община Бойница.

През последните години населението на общината намалява, като от 2004 г., то е намаляло с 1352 души, от 7776 души на 6424 души през 2012 г. Средногодишното намаляване на населението е почти 2 %, което е тревожна тенденция. Това се дължи на най-различни фактори, като основните са свързани както с естественото движение на населението, така и с вътрешната и външна миграция на населението

Община Белоградчик се отличава с най-голям относителен дял на младото население (до 15-годишна възраст) 13.1 %, като по този показател пред нея се нарежда единствено община Димово - 13.7%. С най-неблагоприятна възрастова структура е населението в община Бойница, където повече от половината население (54.0%) е над 64 години, следвана от общините Макреш (48.2%) и Ново село (41.7%). По този показател общината е на

предпоследно място, което говори за относително благоприятна възрастова структура в сравнение с останалите общини в областта.

Фигура 1.6.1-1 *Структура на населението по възраст в област Видин и съставните и общини*

Образователната структура на населението е неразривно свързана с неговата етническа принадлежност. Тя има значение за цялостното социално-икономическо развитие на определено населено място или административно-териториална единица. Данните от 2011г. показват, че образователното равнище на населението на община Белоградчик е значително под средните за страната стойности по отношение на населението с висше образование. Висшистите в община Белоградчик са 12.8 %, срещу 13.9 за област Видин и

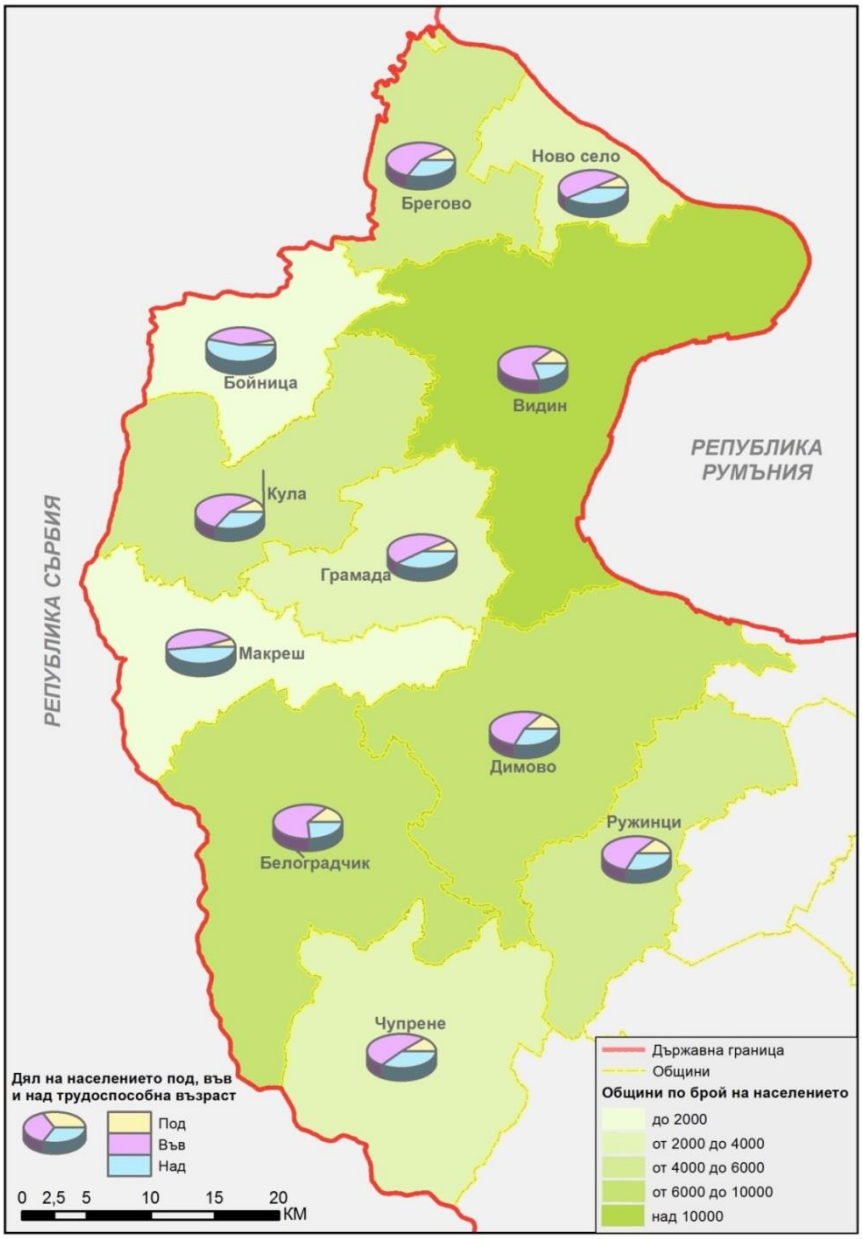
19.6 за страната, а населението със средно образование е 45.6 % срещу 45.4 % за областта и 43.4 % за страната.

Коренно противоположно е положението при хората с основно, начално и незавършено образование. Населението с основно образование е 24.5 % при 27.9 за областта и 23.1 за страната, населението с начално образование е 9.8 % при 7.4 за областта и 7.8 за страната и населението с незавършено образование е 5.9 % при 4.6 % за областта и 4.8 за страната. Прави впечатление и по-високият процент на никога не посещавалите училище – 1.4 % при 0.92 % за областта и 1.2 % за страната. Тези отрицателни по отношение на образователната структура показатели се дължат основно на високия процент на ромско население в общината.

Трудова заетост

Средногодишно равнище на безработицата в община Чупрене спрямо икономически активното население, запазва много по-високата си стойност, в сравнение със средната за страната. Неблагоприятна е професионалната структура на безработните лица. Очертава се нисък процент на регистрираните безработни със специалност и квалификация.

Тенденцията на остаряване на населението в община Белоградчик води до промени в неговата основна възрастова структура - разпределението на населението под, в и над трудоспособна възраст. С най-висок относителен дял на трудоспособното население е община Видин (59.3%) и община Белоградчик (55.6%), а с най-нисък дял са общините Бойница (33.0%), Макреш (37.4%) и Грамада (39.8%).

Фигура 1.6.1-2 *Разпределение на населението под, в и над трудоспособна възраст в област Видин*

Непосредствената близост със Сърбия определя етнографската група на местното население като торлаци. Те се характеризират със специфични нрави, обичаи, диалект със заемки от сръбския език.

Местното население в близост до резерват „Чупрене“ векове наред е развивало своя поминък като са изработвани различни предмети с битово предназначение от видовете дървесина, добивана в региона. С времето уменията на майсторите нараствали и те започнали да изработват предмети с висока художествена стойност.

В района на резерват "Чупрене" се провежда празникът на Чупренския Балкан в местността "Бекинска шобърка" през втората събота на месец август. Празникът съчетава в себе си туристически поход, изпълнения на самодейни състави, спортни и развлекателни игри.

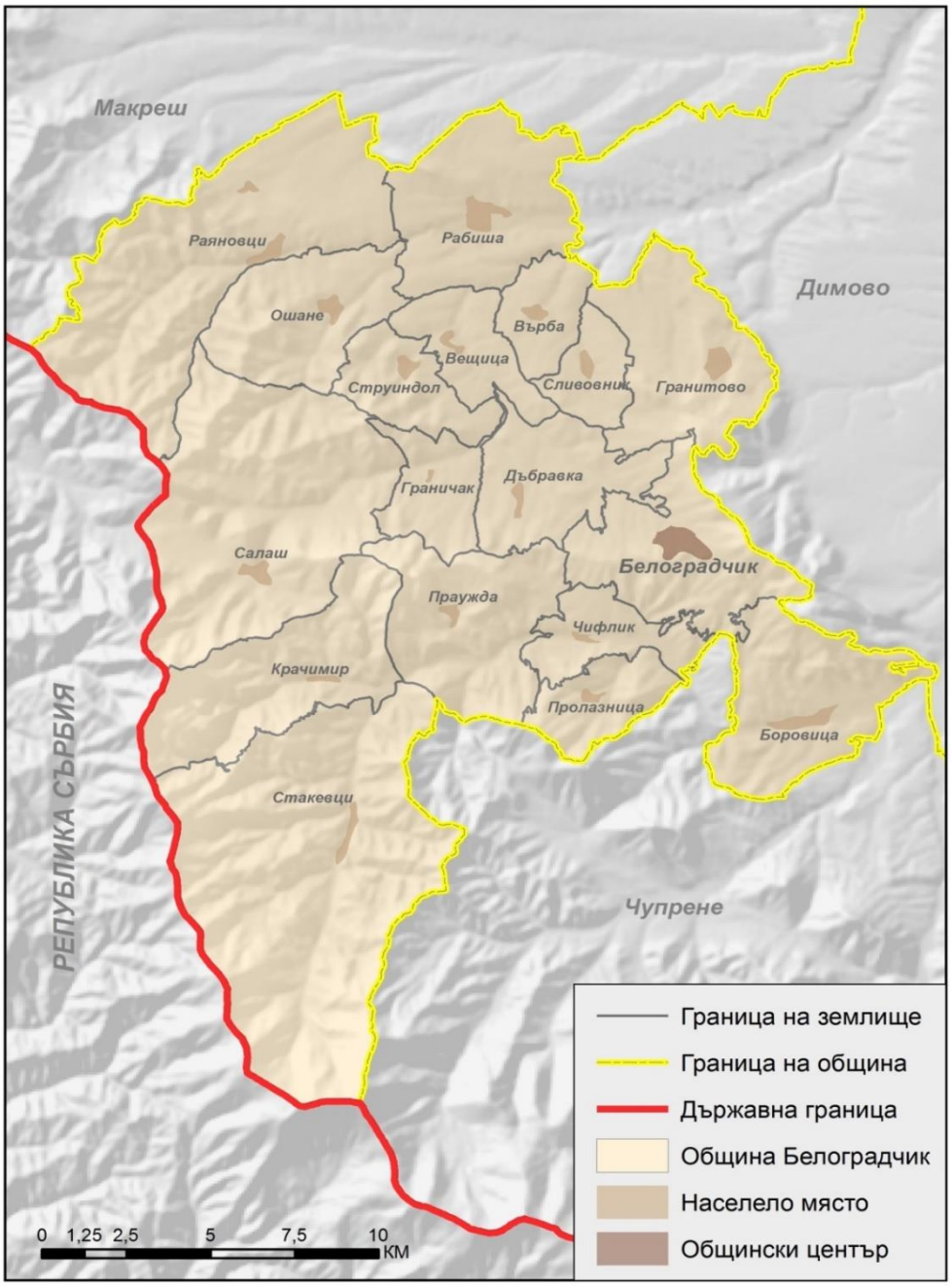
В близост до резервата се провежда и местния Турлашки събор. Началото е поставено през 2006 година, когато участие в събора взимат колективи от 7 читалища от общините Чупрене, Белоградчик и Чипровци.

1.16.2. Селищна мрежа

Община Белоградчик е разположена в Северозападна България, област Видин. На север, изток и юг граничи съответно с общините Макреш, Димово и Чупрене, на запад с Република Сърбия. Разстоянието от гр. Белоградчик до гр. София е 180 km, а до областния център гр. Видин – 55 km.

Община Белоградчик има площ от 411 km^2, което съставлява 13,55% от територията на Видинска област, 2,15% от територията на Северозападен район, и 0,37% от територията на България. Общината обединява 18 населени места, от които 1 град (Белоградчик) и 17 села (обхванати от 13 кметски наместничества).

Пространствената и конфигурация е пряко следствие от влиянието на различни селищно-образуващи фактори, като със съществено значение в случая се явява специфичният планински и полупланински характер на преобладаващата част от територията на общината, който е предопределил развитието на селищата предимно в долините и техните разширения.

Фигура 1.16.2-1 *Административно – териториално устройство на община Белоградчик*

Община Чупрене е разположена в северозападната част на страната, в северните и североизточните склонове на Стара планина, непосредствено до държавната граница с Република Сърбия. На север, изток и юг граничи с общините Белоградчик, Ружинци и Чипровци, на запад – с община Княжевац, Република Сърбия. Общинският център – с.Чупрене се намира на 175 km от столицата София, на 75 km от областния център Видин и на 70 km от гр. Монтана. Център на общината е с.Чупрене. Включва общо осем села - Горни Лом, Долни Лом, Средогрив, Репляна, Търговище, Протопопинци и Върбово.

1.16.3. Техническа инфраструктура, застроени площи и сгради

Сред основните проблеми на община Чупрене са демографският срив и високото ниво на безработица (над 40%), отдалечеността от оживени пътни артерии и лошото състояние на републиканската пътна мрежа, остаряла водопроводна мрежа от етернитови тръби, липсата на канализация за отпадъчните води и на пречиствателна станция и др.

Община Чупрене е най-отдалечената община от Областния център Видин и е по-близо до Монтана и Лом. Това поражда и по-особения характер на превозите и маршрутите до посочените градове.

Най-близката магистрала е „Хемус”, мястото за свързване е гр. Ботевград – на 140 km. Разстоянието до главен международен път Е79 е 22 km. Разстоянията до областните центрове в Северозападна България са: Видин – 70 km, Монтана – 65 km и Враца – 100 km.

През територията на общината преминават Републиканските пътища III-102 и III-114, с обща дължина около 38 km. Останалите пътища са от общинската пътна мрежа, като дължината им е 30km.

Най-близката ЖП гара е гара Орешец (Област Видин) на линията Видин-София. Гарата отстои на 30 km от с. Чупрене. Транспорта до там се осъществява посредством автобусна линия.

В общината масовият автобусен транспорт се осъществява от частни превозвачи. През работните дни има ежедневна връзка до гр. Белоградчик и гр. Видин. През селата Средогрив, Долни Лом и Горни Лом преминава автобус, осъществяващ връзка с гр. Монтана в дните петък, събота и неделя.

- Транспортната мрежа се състои от следните транспортни линии:

В общинската и областната транспортна схема – 8 автобусни линии, които имат следната конфигурация:

- Белоградчик – Протопопинци – Средогрив – Лом
- Белоградчик – Чупрене – Репляна – Горни Лом и обратно
- Монтана – Горни Лом – Фалковец – Белоградчик – Видин и обратно
- Белоградчик – Чупрене – Видин и обратно
- Белоградчик – Чупрене – Орешец и обратно

- В републиканската транспортна схема – 1 автобусна линия – Белоградчик - София.

Общината има директна връзка със следните градове: Белоградчик, Видин, Лом, Вършец, Берковица, Монтана и София.

Общината има директна връзка със следните градове: Белоградчик, Видин, Лом, Вършец, Берковица, Монтана и София.

Общинската водопроводна мрежа е крайно амортизирана. По нея стават многобройни аварии, а отстраняването им е изключително трудно, поради тежкия, недостъпен терен. Нарушава се нормалното водоподаване и населението остава без питейна вода по цяло денонощие, понякога и повече. Водопроводът е с дължина 71 km и е изпълнен изцяло от азбестоциментови тръби. Водохващанията са три броя, тип планински – речни. Разположени са в Чупренския Балкан на кота 913m – каптаж “Бяла вода” и в Реплянския Балкан на кота 1313m. – каптаж “Меджова” и на кота 1141m. – каптаж “Дубляк”. Водопроводът е изграден през 1965 година. Голяма част от трасето преминава през силно пресечен, стръмен планински терен и няма транспортен достъп. Изкопните работи са извършвани ръчно.

Периодичен проблем е замърсеността на водата с физически примеси – паднали листа и размита почва. Замърсяването се усилва в период на усилен дърводобив в близост до водоизточниците.

Общият проблем на водоснабдяването в община Чупрене е възрастта на изградените мрежи – външни и вътрешни от етернитови тръби – над 40 години. От крайната амортизация на тръбите, често стават аварии и по вътрешните мрежи. След отстраняването им уличните платна остават невъзстановени и инфраструктурата е в доста лошо състояние. От всички населени места в общината частично изградена канализация има само в с. Чупрене и с. Горни Лом, която е от смесен тип /битова и дъждовна/. В с. Чупрене има колектор, който извежда отпадъчните води извън регулацията на населеното място.

Транспортната мрежа в община Белоградчик е представена предимно от третокласни и общински пътища, като дължината на републиканските пътища е 86,36 km, а на общинските 55,24 km. В близост до града преминава трансевропейският път Е-79, който е част от транспортен коридор IV, свързващ Дрезден/Нюрнберг — Прага — Виена — Братислава — Дьор — Будапеща — Арад — Букурещ — Кюстенджа/Крайова — София — Солун / Пловдив — Хасково — Истанбул. Първокласният път представлява главната пътна връзка с останалите части на страната.

Третокласната пътна мрежа в общината включва:

- път III-102- /Димово-Ружинци/-Бела–Белоградчик-Средогрив-Долни Лом- граница Монтана, дължина 43,4 km. Преди две години завърши поетапната рехабилитация на пътя, особено с оглед на това, че той ще води до бъдещо ГКПП при с. Салаш с Р. Сърбия. С изпълнението на проекта пътят ще придобие национално и европейско значение, като това ще повлияе и върху икономическите и туристически връзки със съседните страни. В момента е в процес на изпълнение строителството на довеждащия път към ГКПП - Салаш.

- път III-1401- /Кула-Връшка чука/-Киряево-Раковица-Подгоре-Раяновци-Ошане-Вещица-Белоградчик, дължина 44,5km. Пътят е транспортна връзка на прилежащите населени места с общински центрове Макреш и Белоградчик и второкласен път II-14 до границата с Република Сърбия. Републиканският път е важен за развитието на туризма, осъществява връзка до пещера „Магурата” и Белоградчишките скали.

Проектът “Изпълнение на дейности за устройство и управление на резерват „ Чупрене”, резерват „Горната кория” и поддържан резерват ”Ибиша”, приоритетна ос 3, се финансира от Европейския фонд за регионално развитие и държавния бюджет на Р България чрез оперативна програма „Околна среда 2007-2013”

Достъпът до общината и гр. Белоградчик с ж.п. транспорт е ограничен чрез гара Орешец (свързана с гр. Белоградчик чрез 11 km общински път).

Състоянието на пътната мрежа се характеризира с малка ширина на настилката, липса на банкети, тежки ситуационни геометрични елементи, стари съоръжения с недостатъчна ширина, но сравнително добре поддържана настилка, като в отделни участъци тя е в много лошо състояние. През изминалия програмен период са взети мерки за обновяване и отремонтиране на общинската пътна мрежа, като по-конкретно са основно асфалтирани 2 km до с. Дъбравка, по 3 km до селата Пролазница и Крачимир, напълно са обновени 0,4 km при с. Струиндол, отремонтирани са 6,5 km (изкърпване на пътища до и в м. Куцаровци, и до и в селата Върба, Сливовник, Чифлик, Стакевци и Граничак) и са изкърпени 10 km пътища до село Салаш. Приложените мерки имат положителен ефект, но е необходимо подобряване на състоянието на ключови участъци от пътната мрежа, осигуряващи връзката между населените места, както и до туристическите забележителности в района.

Гранично полицейско управление 02 ст. Белоградчик, обхваща част от северозападния дял на Стара планина. В зоната за отговорност преминава международният път Е-79, а също така и пътят от ГКПП Връшка Чука с активен пътникопоток от Сърбия за вътрешността на страната. От началото на 2003 г. ГПУ Белоградчик преминава на пряко подчинение към РГС Драгоман. Зоната за отговорност на ГПУ Белоградчик е с дължина 54 618 m Районът на участъка обхваща част от северозападния дял на Стара планина - от 500 m южно от връх “Бабин нос” до “Ломски дял”.

1.16.4. Селско стопанство

По отношение на състоянието на икономиката, едно от основните препитания в община Чупрене е селското стопанство, което обаче поради по-високите средни разходи за производство на единица продукция е ориентирано към задоволяване на личните нужди.

На територията на общината няма големи земеделски производители. Обработваемата земя е с много нисък процент спрямо наличните площи – тя е 110 km^2 или 33.6%, което е значително по-ниско, от средното за страната.

Ниският относителен дял се обуславя от планинския и полупланинския характер на релефа на територията. Необработваемата земя заема 217 000 dka от която най-голяма част заемат горите – 180 000 dka, или 55 % от територията. Този процент представлява залесеността на територията на общината, която е около 2,5 пъти по-висока от тази на областта – 20,5% и значително по-висока от залесеността средно за страната – 33,7%.

В общината са регистрирани и осъществяват дейност две земеделски кооперации - Долни Лом и Средогрив, които са от смесен тип и 3 сдружения. Кооперациите и сдруженията обработват 6000 dka земя от общо 142350 dka обработваема земя на общината. Останалата част са трайни насаждения, обработва се под наем 1 % и около 30 % е пустееща.

За равния район на общината основната структура на културите включва пшеница и слънчоглед.

За равнинния район на общината основната структура на културите включва пшеница и слънчоглед.

Сдруженията, които работят на територията на общината участват в Пилотния проект за 6-те общини в България за развитието на селското стопанство,между които е и община Чупрене.

По проекта за 2005 г. са засяти 3000 dka в землището на с. Протопопинци 1200 dka, Репляна 500 dka и Средогрив 300 dka. По същия проект в с. Долни Лом са засадени 140 dka малини , в с. Средогрив - 50 dka ягоди и регистрирани 4 броя кравеферми и овцеферми - 2 броя, едната от които е по проекта.

В сравнение с миналите години количеството засети площи и засадени насаждения е много по-малко. Резултатът от прехода АПК - частно земеделие е трагичен. Положеното начало е обнадеждващо, но не е за пренебрегване факта, че основните действащи лица в растениевъдството и животновъдството на общината са външни лица, които не живеят на нейната територия.

По данни на НСИ обработваемата площ в община Белоградчик е 136 133 dka, което представлява 33.1% (при средно за областта 66.9%) от територията на общината и 8% от обработваемата площ на областта. Сравнително малкият дял на обработваемата площ се

Проектът “Изпълнение на дейности за устройство и управление на резерват „ Чупрене”, резерват „Горната кория” и поддържан резерват ”Ибиша”, приоритетна ос 3, се финансира от Европейския фонд за регионално развитие и държавния бюджет на Р България чрез оперативна програма „Околна среда 2007-2013”

дължи на планинския и полу-планински релеф на общината, който е предпоставка за отглеждане предимно на трайни насаждения и развитие на животновъдството.

В сферата на селското стопанство в общината за 2012 година работят 24 предприятия, които реализират нетни приходи от дейността в размер на 2158 хил. лева. Заетите лица в тях са едва 35 души. Развитието на селското стопанство в общината е затруднено, поради няколко основни причини. Една от тях е раздробеността на стопанствата, вследствие на което се повишава себестойността на производството, намалява се конкурентоспособността на пазара и възможностите за инвестиции в оборудване. Растениевъдството и животновъдството се развиват предимно в лични стопанства. Необходима е модернизация и насочване към екологично или биологично земеделие, с което да се повиши добавената стойност на продукцията и да се намерят нови пазари. Развитие на биологичното земеделие и производството на екологично чиста продукция е планирана мярка за изпълнение още в предходния планов период, на която би могло да се акцентира повече през следващия, като се продължат съществуващите добри практики.

Растениевъдство

Традиционно за общината се развиват лозарството и овощарството, за които са налице много благоприятни почвено-климатични условия. Те служат за суровина за развитие на винарството, като се използват и възможностите за развитие на винен туризъм. Благоприятни са условията за отглеждане на ягоди и малини.

Животновъдство

Животновъдството също е традиционно за общината, но изпитва сериозни затруднения в последните години. Те са свързани с модернизацията на производството, а оттам и с ниската конкурентоспособност на отрасъла. В национален мащаб този сектор става все по-малко атрактивен, което води до масово намаляване на отглежданите животни и на произвежданата продукция.

1.16.5. Горско стопанство

Информацията за: състоянието на горите, вкл. оценка на естественото възобновяване, санитарло състояние на горите - болести, снеговали, ветровали, суховършия и предвиждани/прилагани мерки, наличие и участие на неместни дървесни видове, наличие на девствени и вековни гори, стари и хралупати дървета, горски пожари, гасене, възстановяване, противопожарни мероприятия, е предсатвена в **точка 1.13.2** Характеристика на горскодървесната растителност.

В **точка 1.13.2** са описани и осъществените мерки по опазване и охрана на горскодървесната растителност през минали периоди.

1.16.6. Лов, риболов, събиране на природни продукти:

В района на дейност на ДГС „Миджур” са включени територии с обща площ възлизаща на 19 500 ha.

По-важните представители, които обитават постоянно или временно района на резервата и защитена местност „Чупренски буки” и имат пряко или косвено значение за ловното стопанство са:

Вълк — обитава повсеместно територията на резервата и защитена месност. Според данните от таксацията за 2010 неговата численост възлиза на 11 индивида.

Лисица — обитава повсеместно територията на резервата и защитена месност с тенденция към намаление. Според данните от таксацията за 2010 неговата численост възлиза на 194 индивида.

Сърна - на територията на резервата и защитена месност е разпространена повсеместно с неравномерна гъстота. Положителна тенденция е повишаването на нейната численост.

Дива свиня - Разпространена е повсеместно с неравномерна гъстота. Числеността на дивата свиня е ниска. Наблюдава занижаване на популацията и силна миграция, която е резултат от силното присъствие на хора в горите. През м. Март и Април, когато дивата свиня прави укрития, за да създаване на поколение, спокойствието й е нарушено и тя се

мести от едно място на друго. Въпреки това, ДГС е предоставило за разселване около 30 диви свине на различни ловни стопанства в страната.

Благороден елен - в стопанството имат нужда от 5-10 благородни елена за опресняване на популацията.

Дива котка - разпространена повсеместно, с неравномерна гъстота.

Кафява мечка - присъствието е заснето с видеокамери в Чупренския и Стакевския балкан. Мечката е установена в държавния ловен район. Заснети са и възрастни, и млади екземпляри. Кафява мечка по тези места не е регистрирана от 40-50 години. Предполага се, че е преминала по протежението на Стара планина в търсене на храна.

Заек — обитава предимно по-големите открити площи в разкъсаните горски масиви и окрайнината на гората. Повсеместно разпространение с незначителна гъстота, но през последните 1-2 години числеността макар и малко се повишава. Според данните от таксацията за 2010 неговата численост възлиза на 500 индивида.

Чакал - според данните от таксацията за 2010 неговата численост възлиза на 65 индивида.

В границите на ловното стопанство обитава и глухарят.

Бракониерският лов е контролиран с видеонаблюдение, въведено на територията на Ловно-рибарско сдружение „Миджур” – село Чупрене. По този начин се следи не само за бракониери, но се наблюдава и движението на дивеча. В момента на територията на организацията са монтирани четири камери. Мястото им периодично се променя и се знае само от определени представители на ръководството на организацията.

Според резултатите от пролетното таксиране на дивеча, популациите на сърната, дивата свиня и заека са в относително добро състояние. Тези видове показват равномерно разпределение в района и сравнително висока численост, поради което са обект на стопанско ползване.

Сведенията от таксациите показват сравнително висока численост и широко разпространение на вълка, чакала и лисицата.

Дивечовъдна станция „Миджур“ е създадена през 2001 г., разположена е в западната част на Стара планина, заема площ от 17 533 ha.

Основна дейност е провеждането на организиран ловен туризъм. Ловната фауна включва благороден елен, сърна, дива свиня, вълк, дива котка и лисица. Таксационните данни от последните години сочат едно непрекъснато увеличение на дивечовите популации и подобряване качеството на трофеите.

Ловно-стопански проекти:

От Ловно стопанство в Девин 15 диви кози са предоставени за възстановяване на популацията в Западна Стара планина, в района на Чупрене. Това е проект с европейско финансиране, като е изграена аклиматизационна ограда. МОСВ е издавало разрешително за доставката на дивите животни

1.16.7.Туризъм, рскреация, спорт, услуги

Туристопотокът към резервата не е голям и е основно през летния сезон, с опознавателна цел. Няма достоверни статистически данни, свързани с брой туристи и туристопоток насочен към резервата. Използват се обявената със заповед еко пътека и маркираните туристически маршрути. В приложение е дадена заповедта за обявяване на еко пътеката. Тя е дълга около 4 km, пресича напречно защитената територия и излиза на старопланинското било, където напуска резервата, за да премине в широко посещаваната туристическа пътека за вр. Миджур.

Карта на туристическите маршрути и обявената екопътека е дадена в приложение Картен материал.

Втората събота на м.Август се провежда празникът на Чупренския Балкан в местността „Бекинска шобърка“ в непосредствена близост до биосферния резерват „Чупрене“, който привлича туристи.

В района на резервата се намират следните хижи и места за настаняване:

Хижа „Горски рай“ - до нея водят 5 екопътеки. Хижата е разположена на 1450 m н.в. Тя разполага с 38 легла, вътрешни санитарни възли, кухня, бар, столова, топла вода и

агрегат. На 5 часа път от нея се достига до най-високия връх на Северозападна Стара планина – Миджур (2 168 m).

Оттук минава и най-дългата екопътека Ком-Чипровци-Белоградчик.

Изходни места:

1. с. Чупрене – 17 km по черен път, хижата предлага превоз с джип;
2. гр. Белоградчик – 35 km.

„База за ловен туризъм и отдих“ се намира в местността „Бела вода“ в Чупренския Балкан и е собственост на ДГС „Миджур“. Базата разполага с 15 легла, стаи със собствен санитарен възел,. Базата е достъпна и за автомобили.

Хижа „Миджур“ се намира в м. Бърза Река в Горноломския Балкан. Хижата е масивна двуетажна сграда и разполага с 12 легла, санитарни възли, кухня, трапезария, топла вода, локално парно на твърдо гориво, ток на агрегат. Базата е достъпна и за автомобили. До хижата водят две екопътеки, минаващи през живописни местности. Предлага се и преход с джип.

Оттук минава и най-дългата екопътека Ком-Чипровци-Белоградчик.

Изходни места:

1. с. Горни Лом – 17 km по черен път, хижата предлага превоз с джип;
2. гр. Белоградчик – 35 km.

Туристическа спалня с. Чупрене се намира в центъра на с. Чупрене. В сградата се помещава и Туристически информационен център. Разполага с модерна база от 15 легла, санитарни възли.

В общините Чупрене и Белоградчик има изградени и функциониращи Туристически информационни центрове.

Туризъм в община Чупрене

Отрасълът туризъм е от изключителна важност за развитието на община Чупрене. Природните дадености на общината, запазената чиста околна среда, гостоприемството на местното население са добра основа за развитието на туризма в общината.

Към момента в община Чупрене съществуват следните места за настаняване:

1. Хижа „Горски рай”

2. Хижа „Миджур

3. Туристическа спалня с.Чупрене

4. База за подхранване на дивеча

В община Чупрене могат да се предоставят разнообразни туристически услуги, включващи уникални местни продукти и обичаи. Всеки турист посетил общината има възможността да:

1. Премине по някоя от десетте екопътеки в общината. Те предлагат отлични възможности за пешеходен туризъм. Маршрутите на екопътеките са подбрани така, че минават през най-красивите и живописни места на общината;

2. Достигне до биосферен резерват „Чупрене”. Преминавайки през него може да се изкачи и вр.Миджур;

3. Участва в празника на Чупренския балкан. Провежда се ежегодно през втората половина на м.Август в местността „Бекинска шобърка” в Чупренския балкан. Празникът съчетава в себе си туристически поход, изпълнения на самодейни състави, спорни и развлекателни игри;

4. Изкачи вр. Миджур – най-високия в северозападния дял на Стара планина - 2 168 m. През м.Август, всяка година се организира традиционното му изкачване, включено в националния туристически календар;

5. Премине по туристическия маршрут „Западен Балкан”, водещ началото си от вр.Ком и достигащ до гр.Белоградчик;

6. Ловува, ако е запален ловец. ДДС „Миджур” разполага с база за ловен туризъм в местността „Бела вода”. Базата е с капацитет от 15 легла;

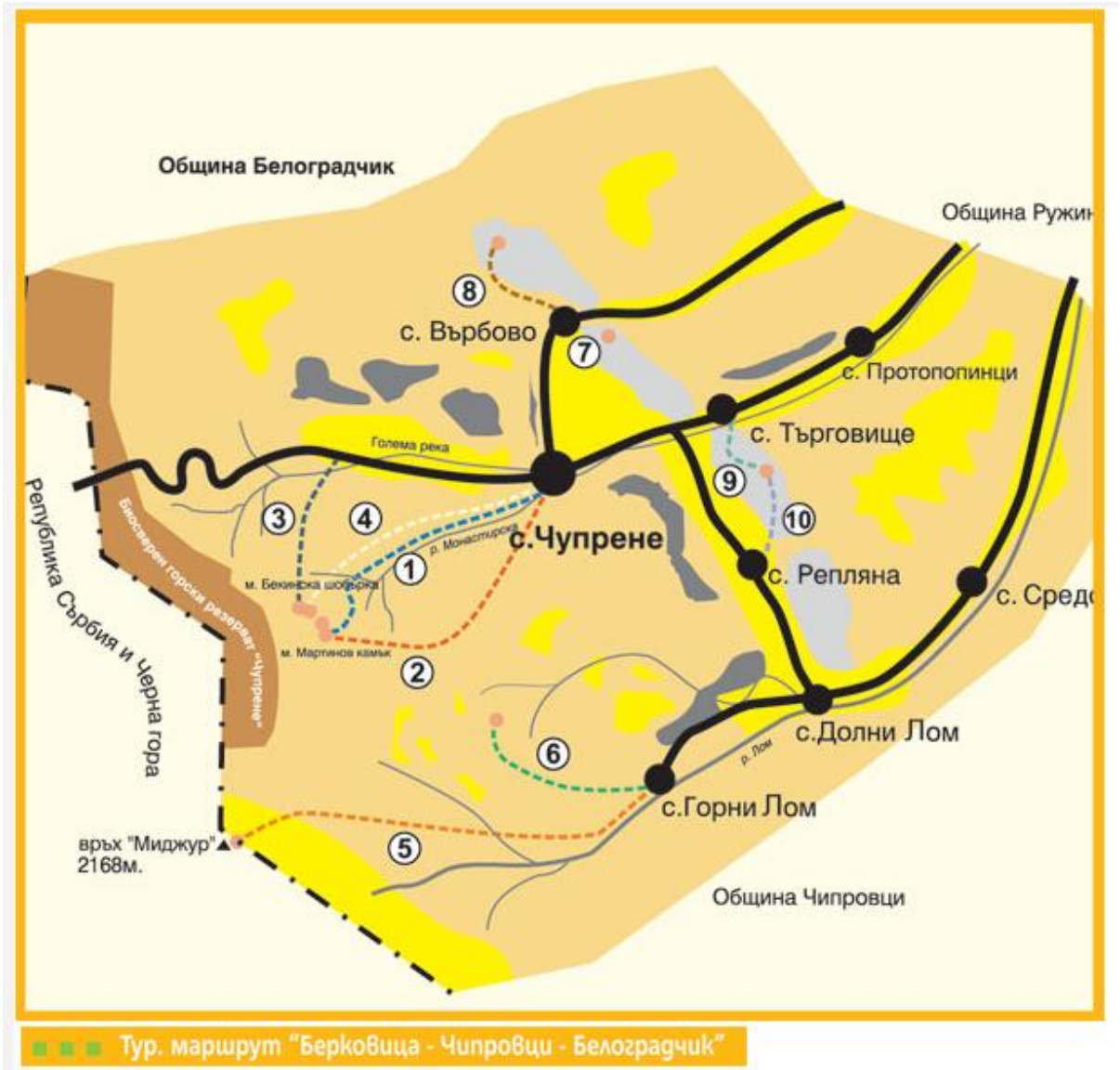
8. Посети природната забележителност пещерите „Леви и Десни сухи печ” с.Долни Лом;

9. Участва в Турлашки фолклорен събор „Када кум прасе и ти вречу”. Провежда се ежегодно през м.Юни. На събора участвуват самодейни състави от община Чупрене и съседните общини. На събора се представят песни, обичаи, облекла и ритуали характерни за битовото и трудово ежедневие на местното население – турлаци.

Село Чупрене е изходният пункт на 4 от десетте екопътеки в района на Общината. За всичките, крайният пункт са чудно красивите местности на 13ОО п н. в. - " Бекинска шобърка " и " Мартинов Камък". Там има и условия за неколкодневно пребиваване за туристи /около 40 - 50 легла/.

Маршрути:

№	НАИМЕНОВАНИЕ	МАРШРУТ	ДЪЛЖИНА НА ПЕШИЯ ПРЕХОД В km
1.	МАРТИНОВ КАМЪК	с, Чупрене- Манастирка- Края на асфалта - м. Фуния- вр. Ведерник	3.5
2.	БЕКИНСКА ШОБЪРКА	с.Чупрепе- Манастирка- Миина падина - Цуински преслап- Бекинска шобърка	4
3.	ВИТОШКО ЛАЛЕ	с. Чупрепе- Бела вода- Горски разсадник - Окукье- Бекинска шобърка	4
4.	ДОМ Н А ОВЧАРЯ	с. Чупрене- Младежки дом-Лещевица - Стефанова ливада- Поповица- Дом на овчаря	11
5.	МИДЖУР	с. Горни лом- Мандра- Джуржин кръш - Козя гърбина- вр. Миджур	15
6.	ЖЪЛТА ТИНТЯВА	с. Горни лом- Летовището- м. Преслап	5
7.	СРЪБСКА РАМОНДА	с. Върбово- моста на пътя за Белоградчик - Венеца	0,5
8.	АПОЛОНОВА ПЕПЕРУДА	с. Върбово- Чешмата при овчарника-м. Преслап	4
9.	СКАЛЕН ОРЕЛ-РИМСКИ ПОСТ	с. Репляна-м. Добро утро- Гламата- м. Болван	4
10.	ТЪМНАТА ДУПКА	с. Търговище- Тъмната дупка-Римският път - м.Болван	5

Туризъм в община Белоградчик

Туризмът в община Белоградчик има чудесни перспективи за развитие на база наличните в общината ресурси, което го прави един от приоритетните отрасли за местната икономика.

Туристическите ресурси включват както архитектурно-исторически паметници на културата, включително и от национално значение, така и природни забележителности, които са уникални не само за района, но и за Света, което създава възможност за

предоставяне на разнообразен туристически продукт и за привличане на туристи както от страната, така и от чужбина.

От Белоградчик започват маркирани екомаршрути, които отвеждат туристите до най-интересните обекти в града и близките му околности.

МАРШРУТ № 1 "БЕЛОГРАДЧИШКИ СКАЛИ" – БЕЛОГРАДЧИК

- Преход Туристически Информационен Център - Телевизионна кула
- Посещение на Историческия музей
- Посещение на крепостта"КАЛЕТО"
- Преход крепост"КАЛЕТО" - Субашин чешма
- Преход Субашин чешма - Природо - Научен Музей
- Посещение на Природо – Научния Музей

➢ Общо време за посещения и преходи- 4 Часа
➢ Максимална денивелация по маршрута - 170 m.
➢ Специални изисквания - Няма.

Маршрутът е лек и се преминава по оформени пътеки. Наблюдава се централния масив на "Белоградчишките скали".

МАРШРУТ № 2 "ПЛАНИНИЦА"

- Преход Туристически Информационен Център – място за почивка
- Преход до Хайдушко Кладенче
- Преход Хайдушко Кладенче - Пикник "Планиница“
- Преход Пикник "Планиница“ - хижа "Планиница“
- Преход хижа "Планиница“ - Местност "Чуката"
- Преход местност "Чуката" – Булоградчик

➢ Общо време за посещения и преходи - 4 ч.
➢ Максимална денивелация по маршрута - 250 m.
➢ Специални изисквания - Водач и туристическа екипировка

Проектът “Изпълнение на дейности за устройство и управление на резерват „ Чупрене”, резерват „Горната кория” и поддържан резерват ”Ибиша”, приоритетна ос 3, се финансира от Европейския фонд за регионално развитие и държавния бюджет на Р България чрез оперативна програма „Околна среда 2007-2013”

Маршрутът е средно тежък. Преминава се по оформени пътеки. Наблюдава се Източния масив на "Белоградчишките скали". От пикник "Планиница се открива прекрасна панорамна гледка към почти целият скален комплекс. При добро време и повече търпение е възможно да се наблюдават дневни грабливи птици.

МАРШРУТ № 3 "ЗБЕГОВЕ"

- Преход Туристически Информационен Център - крепост "Калето"
- Преход крепост "Калето" - местност "Разкръсъе"
- Преход местност "Разкръсъе"- Скална група "Збегове"
- Почивка - 0,5 ч.
- Преход Скална група"ЗБЕГОВЕ" - Попската къща
- Почивка
- Преход Попската къща - крепост "Калето" през местността "Крупец".

➢ Общо време за посещения и преходи - 6 ч.
➢ Максимална денивелация по маршрута - 170 m.
➢ Специални изисквания - Водач и туристическа екипировка

Маршрутът е средно тежък. Преминава се предимно по оформени пътеки. Наблюдава се Западния масив на "Белоградчишките скали". Местността "Збегове" е част от старинен комплекс от охранителни и наблюдателни пунктове, следи от съоръженията на които могат да бъдат открити все още. От наблюдателната кула на "Збегове" се открива чудесна панорама към белоградчишките скали и връх Ведерник.

МАРШРУТ № 4 ВРЪХ "ВЕДЕРНИК "

- Преход Туристически Информационен Център - крепост "Калето"
- Преход крепост "Калето"- местност "Разкръсъе"
- Преход местност "Разкръсъе"- Пикник "Иванов камък"
- Преход Пикник "Иванов камък"- местност "Столове"
- Преход местност "Столове"- връх "Ведерник"
- Преход връх "Ведерник"- местност "Зарен"

Проектът “Изпълнение на дейности за устройство и управление на резерват „ Чупрене”, резерват „Горната кория” и поддържан резерват ”Ибиша”, приоритетна ос 3, се финансира от Европейския фонд за регионално развитие и държавния бюджет на Р България чрез оперативна програма „Околна среда 2007-2013”

- Преход местност "Зарен"- с. Праужда

- Общо време за посещения и преходи - 8 ч.
- Максимална денивелация по маршрута - 605 m.
- Специални изисквания - Водач и туристическа екипировка

Маршрутът е сравнително тежък. Преминава се по оформени пътеки. След пикник "Иванов камък" в м."Столове" до мястото за почивка се намират група вековни дървета - церове (Quercus ceris). Изкачването на върха и слизането от него се осъществява по различни пътеки. Наблюдава се Западния масив на "Белоградчишките скали".

В местността "Зарен" се е намирал един от многото оброчни кръстове пръснати из Северозападна България. Този древен обичай да се прави жертвоприношение в чест на някой светец, смятан за покровител на дадена местност се нарича Оброк или Подкръст. Корените на тази традиция се губят някъде в езическите вярвания, че някои местности (извори, ниви, пасища) се намират под властта на природни духове, които с навлизането на християнството са заместени от християнските светци. Във връзка с оброчните кръстове се е запазил и обичая през сухи години да се прави обиколка на местностите, в които е устроен оброк. понякога цели села, начело с местните свещеници са обикаляли кръстовете и са отправяли молитви за дъжд.

За ефективното използване на туристическите ресурси на общината от изключително значение е наличната материално-техническа база за туризма, както и маркетинга на дестинацията.

През 2012 година в общината са регистрирани едва 10 средства за подслон: два пъти по-малко в сравнение с предходната година. Леглата за подслон са 210, разположени в 98 стаи. Реализираните нощувки за 2012 година са общо 14620, 2690 от които от чужденци, което е близо 7 пъти повече от нощувките, реализирани през 2008 година. Това говори за бурно развитие на туризма в общината, огромно значение за което има включването на Белоградчишките скали в гласуването за новите Седем чудеса на Света.

Материално-техническата база включва хотели, къщи за гости, частни квартири и апартаменти. Заведенията за хранене и развлечение в града предлагат традиционни ястия.

Приходите от хотелиерство и ресторантьорство за 2012 година са 893 хил. лв., като в сектора за заети 94 лица.

На територията на общината функционира туристически информационен център, който предоставя повече информация за маршрутите и наемането на водач. Основан е Консултативен съвет по туризъм в Белоградчик, в който са включени представители на общинска администрация, туристическия бранш и неправителствения сектор. В Консултативния съвет са представени също и Видинската Света митрополия, Областна администрация и Асоциацията на екскурзоводите. Създават се местни туристически организации като Сдружение за алтернативен туризъм.

В общината са налични много добри възможности за диверсифициране на туристическия продукт, с цел по-продължителния престой на туристите и преодоляването на силно изразената сезонност в туристическото търсене (на топлото полугодие се падат около 60 - 65% от посетителите и 70 - 85% от нощувките), както и изключително краткият активен сезон (основно от юли до септември).

Обмислят се възможности за провеждане на зелени училища, популяризиране на забележителностите в общината.

Належащ проблем в сферата на туризма към момента е наличната материално-техническа база, която се оказва крайно недостатъчна за поемане на туристопотока и за осигуряване на качествена услуга. Необходимо е също осигуряване на квалифицирани кадри в сферата на туризма с цел конкурентоспособност и туристически продукт от европейско и световно ниво.

Богатото биоразнообразие е фактор за развитие на екотуризъм и специализирани видове туризъм (в т.ч. спелеотуризъм, велотуризъм, планинско колездене и др.), спорт – лов и риболов, водни спортове и др.

1.16.8. По-значими дейности и занаяти в района.

В настоящия момент на територията на с. Чупрене съществуват промишлени мощности, малки фирми в сферата на хранителната промишленост и дърводобива.

В с. Горни Лом се намира най-голямото предприятие в общината – завод „Миджур“. Основната дейност на предприятието е производство на промишлени взривни вещества за рудодобивната и въгледобивната промишленост, предназначени за вътрешния пазар и износ в Македония, Сърбия, Черна Гора, Гърция и др. По протежението на р. Лом има изградени три ВЕЦ-а, свързани в каскада и четири МВЕЦ. В процес на изграждане са и още два МВЕЦ-а по поречието на реката.

По отношение на състоянието на икономиката, едно от основните препитания в община Чупрене е селското стопанство, което обаче поради по-високите средни разходи за производство на единица продукция е ориентирано към задоволяване на личните нужди.

На територията на общината няма големи земеделски производители.

Непосредствената близост със Сърбия определя етнографската група на местното население като торлаци. Те се характеризират със специфични нрави, обичаи, диалект със заемки от сръбския език.

Местното население в близост до резерват „Чупрене“ векове наред е развивало своя поминък като са изработвани различни предмети с битово предназначение от видовете дървесина, добивана в региона. С времето уменията на майсторите нараствали и те започнали да изработват предмети с висока художествена стойност.

В района на резерват "Чупрене" се провежда празникът на Чупренския Балкан в местността "Бекинска шобърка" през втората събота на месец август. Празникът съчетава в себе си туристически поход, изпълнения на самодейни състави, спортни и развлекателни игри.

В близост до резервата се провежда и местния Турлашки събор. Началото е поставено през 2006 година, когато участие в събора взимат колективи от 7 читалища от общините Чупрене, Белоградчик и Чипровци.

1.16.9.Информираност на обществеността за резервата и отношението към него

В процеса на изготвяне на плана за управление, в гр. Белоградчик и с. Чупрене бяха проведени анкети за отчитане информираността на обществеността за резервата и отношението на местното население към него. В **таблица 1.16.9-1** са представени обобщени резултати от тях.

Таблица 1.16.9-1 *Резултати от проведените анкети*

№	Въпроси	% на отговорилите с „Да“ от всички анкетирани, по въпроси	% на отговорилите с „Не“ от всички анкетирани, по въпроси
1	Знаете ли, че на територията на Община Чупрене и Община Белоградчик се намира Резерват Чупрене?	86,5%	13,5%
2	Посещавали ли сте резерват Чупрене?	76,5%	23,5%
3	Преминавали ли сте по еко пътека в резерват Чупрене?	40%	60%
4	Знаете ли какви дейности са забранени на територията на резерват Чупрене?	83%	17%
5	Знаете ли, че в момента се изготвя ПУ на резерват Чупрене?	23%	77%
6	Одобрявате ли забраната за използване на терторията на резервата с цел опазване на биолгичното разнообразие?	90%	10%

Резултатите от анкетите показват, че повечето от анкетираните местни жители знаят, че на територията на община Община Чупрене и Община Белоградчик се намира резерват „Чупрене“.

Над половината от анкетираните са посещавали резервата.

По-малко от половината от анкетираните са минавали по еко пътеката в резервата.

Малко са анкетираните, които знаят, че в момента на провеждане на анкетата, се изготвя ПУ на резервата. За подобряване на ифнромираността преди общественото обсъждане е необходимо да се проведе информационна кампания за повишаване на информираността на местното население, което да доведе до тяхното включване в изготвянето на ПУ (чрез участие в общественото обсъждане).

Местните жители одобряват това, че задари категорията на ЗТ и опазването на биологичното разнообразие не могат да използват територията с друга цел, освен отдих.

По-голямата част от анкетираните са запознати с режимите, нормите и забраните в резерватната територия.

В резултат на проведените анкети, анкетираните имат следните забележки и препоръки, както следва (без корекции):

1. Резерватът да се управлява така, че да не спира инвестициите в района
2. Да не се ловува
3. Да се ремонтира пътят до резервата и да се поддържа
4. Резерватът да се огради
5. Дивечовъдната станиця се управлява добре

Законосъобразните предложения са взети предвид при изготвянето на ПУ.

В процеса на изготвяне на ПУ бе поискана информация от МОСВ, РИОСВ-Монтана, община Чупрене, община Белоградчик, ДГС-та и др. институции и организации относно издавани публикации, пътеводители, книги и др. материали за резервата, които са известни до сега, вкл. къде и кой ги е разпространявал.

Съгласно получената информация, събрана във връзка с изготвянето на ПУ и направеното проучване, подобни материали са издавани и ни бяха предоставени от кмета на община Чупрене, както следва:

- Рекламна брошура за Община Чупрене, област Видин, издадена от община Чупрене

- Брошура за резерват Чупрене, издадена от Държавно лесничейство, с. Чупрене, отпечатана в Печатна база към Дома на техниката Михайловград, разпространява се безплатно
- Пътна карта община Чупрене
- Рекламна картичка за биосферен резерват Чупрене, издадена от Туристически информационен център
- Рекламна брошура за ловен туризъм, Туристически информационен център – с. Чупрене
- 4 рекламни брошури за места за настаняване в района – за хижа Горски рай, хижа Миджур, туристическа спалня с. Чупрене и къща за гости Костадинка Кирилова, с. Средногрив, общ. Чупрене
- Рекламна брошура за проект „Реинтродукция на балканската дива коза взападна стара планина“, с бенефициент община Чупрене, изготвена с финансовата помощ на Европейски фонд за регионално развитие на ЕС и от държавния бюджет на Р България, чрез ОПОС 2007-2013.

Забележка: Част от материалите не са пряко свързани с територията на резервата и защитената местност, а с прилежащите територии

Всички горепосочени материали са взети в предвид при изготвянето на ПУ. Няма пълна и точна информация от кой и къде са били разпространявани.

Не са правени образователни програми, свързани с резервата и популяризирането му. Както и мероприятия и инициативи и програми за еко образование, свързани с него. Няма местна НПО, която има отношение към резервата.

Като проект към настоящия план (т.4.3.) предлагаме обособяването на информационно-образователен център на територията на хижа Горски рай.

1.17. НАСТОЯЩО ПОЛЗВАНЕ НА ПРИЛЕЖАЩИТЕ ТЕРИТОРИИ И ВЛИЯНИЕТО ВЪРХУ РЕЗЕРВАТА

В **точка 1.16** е представена подробна информация за околните селища, които оказват социално-икономически, културни и екологични въздействия върху резервата.

Взети са предвид площите от бившата буферна зона-сега защитена местност "Чупренски буки".

Описани са границите, разположението, собствеността, административната и фондова принадлежност на защитената местност.

Горскостопанските дейности в прилежащата на резервата защитена местност „Чупренски буки ” се провеждат съгласно действащия ЛУП. Няма установени нарушения при прилагането му.

Не се наблюдава залесяване с нетипични /инвазивни/, включително чужди дървесни и храстови видове в непосредствена близост с резервата в бившата буферна зона – сега защитена местност "Чупренски буки".

Представена е информация за настоящите дейности на населението: земеделие, риболов, животновъдство, промишлени производства, строителство на инфраструктурни обекти, туризъм, нарони занаяти и традиционни производства.

Описан е вида, състоянието и влиянието на застроените прилежащи територии, както и обекти от техническата инфраструктура, пътища, строителство, водоснабдителни съоръжения и др.), които имат отношение към територията на резервата.

Описан е и начинът на ползване на земеделските земи и други селскостопански обекти в прилежащите територии.

В точка 1.16 е подробно описана и туристическата дейност и рекреационните ресурси в прилежащата на резервата защитена местност.

1.18. КУЛТУРНО – ИСТОРИЧЕСКО НАСЛЕДСТВО

Географските характеристики на територията на община Чупрене, разположена в западната част на Стара планина и Западния Предбалкан, са предпоставка за заселване на различни цивилизации по нейната територията още от Древността и за пространственото развитие на селищната структура в миналото и настоящето. Културното наследство в

района е резултат от дългогодишното напластяване на отминали цивилизации и епохи, които носят специфична памет и идентичност на мястото.

Взаимодействието на природата и човека е формирало многобройни културни пейзажи в общината. Най-общо казано културното наследство обхваща нематериалното и материалното недвижимо и движимо наследство като съвкупност от културни ценности, които носят историческа памет и национална идентичност. На територията на общината са налични културни ценности - материални и нематериални свидетелства за човешко присъствие и дейност, които са с висока научна и културна стойност за индивида и общността в региона. Културното наследство в общината е представено от археологически и исторически, както и от природните ценности, народните традиции и културните обичаи.

Някои селища в община Чупрене по данни на историческите хроники датират своето създаване още от XIV-XV в.

Географските характеристики на територията на Община Белоградчик, разположена в западната част на Стара планина и Западния Предбалкан, а самия град в югозападното подножие на Белоградчишкия венец са предпоставката за заселване на различни цивилизации по територията още от Древността и за пространственото развитие на селищната структура в миналото и настоящето. В тази връзка, културното наследство в района е резултат от дългогодишното напластяване на отминали цивилизации и епохи, които носят специфична памет и идентичност на мястото.

През територията на общината преминават културни направления с линеарно разположени обекти от един или два исторически периода с идентични стилови и смислови характеристики, всичко това обуславя наличието на линеарна структура.

На територията на общината са налични културни ценности - материални и нематериални свидетелства за човешко присъствие и дейност, които са с висока научна и културна стойност за индивида, общността и обществото в региона. Културното наследство в община Белоградчик е представено от археологически и исторически, както и от природните ценности, народните традиции и културните обичаи.

В пространствено развитие на община Белоградчик историко-географското развитие е в основата на културното напластяване и именно то дава възможност за изграждане на сътрудничество със съседните общини и формиране на културни зони за туризъм и рекреация, които в съчетание с народните традиции и културните обичаи на местната общност изграждат атрактивна културна среда.

В община Белоградчик са идентифицирани 53 археологически, исторически, художествени архитектурно-строителни обекти, обявени за недвижими културни ценности, разгледани по населени места в анализа на община Белоградчик.

Културното наследство в общината включва едни от най-значимите недвижими културни ценности в региона и България – от категория с „национално значение“:

- Град Белоградчик – „Белоградчишка крепост” (обявена в Държавен вестник като две отделни части - Турска крепост южно от града и Римска крепост „Калето“ в Дамийската махала източно от града, като архитектурно-строителни недвижими културни ценности от Средновековието и Античността). Това е една от най-запазените крепости в България, датираща от I-III век след Христа, възникнала като малка крепост-укритие. Строителят умело е използвал непристъпността на елипсовидната скална тераса “Първа плоча” и организирал съоръжение, изпълняващо отбранителни, наблюдателни, охранителни и съобщителни функции. Стратегическото и значение е оценено и от видинския владетел Иван Срацимир /1356-1396/. По негово време тя е доукрепена и разширена. Белоградчишката крепост е център на едно от най-мащабните въстания в България от 1850 г.
- Село Рабиша – Праисторическо, римско и средновековно селище, пещерата „Магурата“, архитектурно-строителна недвижима културна ценност от Античността и Средновековието.

От местно значение са експозициите на Историческият музей – тази на Отдел „Българска история XV – XIX в. с архитектурно-строителни качества на сградата (Пановата къща, построена през 1810г. и ценна сбирка от над 8000 експоната), както и експозицията на Отдел „Природа”, разполагаща с общ фонд от 3000 експоната.

В село Рабиша се намира едно от най-старите килийни училища в България построено през 1835 г., датиращо от времето на Възраждането, обявено за историческа недвижима културна ценност с категория „местно значение“.

Културното наследство в общината е концентрирано предимно в град Белоградчик, с. Рабиша, с. Праждa и с. Гранитово **(Карта №1)**. Недвижимите културни ценности в общината свидетелстват за историята, бита и културното развитие на местното население и дават възможност за осъзнаване на културната идентичност на общината.

Проектът “Изпълнение на дейности за устройство и управление на резерват „ Чупрене”, резерват „Горната кория” и поддържан резерват ”Ибиша”, приоритетна ос 3, се финансира от Европейския фонд за регионално развитие и държавния бюджет на Р България чрез оперативна програма „Околна среда 2007-2013”

Карта 1 *Пространствено разпределение на недвижимите културни ценности в териториалния обхват на община Белоградчик*

Религиозните храмове, обявени за недвижими културни ценности са: църквата „Свети Георги“, град Белоградчик, църквата „Свети Пророк Илия“, с. Рабиша, църквата

Проектът “Изпълнение на дейности за устройство и управление на резерват „ Чупрене”, резерват „Горната кория” и поддържан резерват ”Ибиша”, приоритетна ос 3, се финансира от Европейския фонд за регионално развитие и държавния бюджет на Р България чрез оперативна програма „Околна среда 2007-2013”

„Света Троица“, с. Боровица, църквата „Св. Св. Кирил и Методий“ в с. Стакевци и Джамия „Хаджи Димитър“ в град Белоградчик.

Регионът притежава значителен културен и природен потенциал. Значим потенциал за развитие на специализирана туристическа дейност имат еко-туризъм, културно-исторически, археоложки и други специализирани видове туризъм.

Важен обект на културната инфраструктура в общината е Народно Читалище „Развитие – 1893 г.” в град Белоградчик. То е важен културен обект, който съхранява, развива и обогатява културния живот, приобщава гражданите към ценностите на науката, изкуството и културата и съхранява духовния живот и местните традиции и културни обичаи.

Отдел „Художествен” на Исторически музей на град Белоградчик разполага с над 225 платна - графики и живопис, част от които са рисувани на ежегодно провеждащия се в Белоградчик и околностите му пленери по живопис.

Нематериалното културно наследство в общината е представено от народните традиции и културните обичаи. Културният календар на общината обобщава всички дейности от активния културен живот в общината.

Основни културни мероприятия на територията на община Белоградчик са: Международен събор на границата между Република България и Република Сърбия при „Белоградчишки проход” (със старо име „Кадъ боаз“), Фолклорен фестивал „От Тимок до Искър – по стъпките на траките“, който се провежда с цел съхраняване и популяризиране на традициите, свързани с автентичния фолклор, Традиционни празници – събори на с. Рабиша и с. Стакевци /провеждащ се в местността „Бялата вода“ в Стакевския Балкан/.

Културните обекти от национално и местно значение са потенциал, който трябва да бъде използван за привличане на социално-икономическа активност в общината. Необходимо е да се изготвят проекти за консервация, реставрация и адаптация на обектите и интегрирането им в обща мрежа обвързвана със селищната структура в общината. Така също е необходимо да бъдат изготвени познавателни туристически пътеки и маршрути и обособяването на културни зони.

В района на резерват „Чупрене“, но извън него, има общо 11 паметника на културата, които са разположени в осем населени места. Осем от единадесетте културни паметника са църкви. Най-старите църкви се намират в с.Горни Лом и с.Върбово.

Списък със значимите археологически обекти, архитектурни паметници и исторически места в района на резерват „Чупрене“

- Църквата „Св. Йоан Кръстител“ се намира недалеч от центъра на село Върбово.

Построена е през 1652 г. Художествен паметник на културата от национално значение.

- Чипровският манастир „Св. Иван Рилски” се намира на около 7 km от град Чипровци. Манастирът е обявен за паметник на културата в брой 22 на Държавен вестник от 1975 г. Манастирът е основан през X в. и през годините на своето съществуване се утвърждава като книжовно и просветно средище. Светата обител участва и в борбите за освобождение от османско владичество. Участниците в Чипровското въстание от 1688 г. го използват като убежище. Главната църква е построена в края на XVIII - началото на XIX в. Тя е еднокорабна и едноапсидна. Параклисът „Св. Атанасий Велики”, строен през 1880 г., се намира в едно от жилищните крила на манастира. Чипровският манастир е действащ мъжки манастир. Храмовият му празник е на 19 октомври.
- Часовниковата кула в с.Чупрене. Кулата е построена през 1899 г. През 1939 г. в кулата е монтиран часовников механизъм, отмерващ времето и днес. Градежът е изпълнен от дялан варовиков камък. Кулата е с четири еднакви фасади и е висока 14.2 m. Архитектурен паметник на културата.
- Църква „Свети Николай” с.Чупрене. Построена през 1847 г. Художествен паметник на културата.
- Къща музей „Асен Балкански” с.Чупрене. По вид е исторически паметник на културата. В къщата музей се помещава и етнографска сбирка с предмети от бита и трудовото ежедневие на местните хора.

- Църква „Св. Параскева” с.Горни Лом. Най-старата еднокорабна църква в региона. Построена е през XIV век. Църквата е обявена за паметник на културата от национално значение.
- Църква „Св. Троица” с.Долни Лом. Художествен паметник на културата. Намира се в центъра на селото. Построена е със средства от населението, вероятно през 1834 г. Основният материал е ломен камък.
- Църква „Св. Вознесение Христово” с.Средогрив. Художествен паметник. Построена е през 1890 г. от майстор Серафим Йосифов и майстор Евтим Сърбенов от Македония. Изографисана е от Аврам Дичо в Зограф родом с.Тресанче и представител на Дебърската школа.
- Църква „Св. Георги” с.Репляна. Художествен паметник.
- Църква „ Св. Николай ” с.Търговище. Художествен паметник на културата от национално значение. Църквата е украсена със значителен брой каменни релефи, впечатляващи със своето богатство и разнообразие.
- Църква „Св. Николай” с. Протопопинци.

Общината е била оживен търговски път от Лом за Белград през прохода “Св.Никола” над

В района на резервата се намират над 120 пещери и пропасти. По-интересни са пещерите „Магура“, намираща се на около 35 km от Чупрене, пещерата „Козарника“, в която е открит зъб на представител на рода Homo, а това е най-старото сведение за присъствие на хора в Европа.

Пещерата „Десни сухи печ“ се намира на около 2 km от с. Долни Лом. Тя е природна забележителност. Вероятно е използвана от праисторическия човек. Намерени са следи от пещерна мечка. През 1977г. там е проведен медицински експеримент за използването й за целите на лечението чрез престой на човек в изолирана среда. Престоя на хора, без контакт с външния свят е продължил 62 дни.

Характеризира се с множество образувания на мармити, синтрови езера, пещерни кари, прилепови колонии.

Непосредствената близост със Сърбия определя етнографската група на местното население като торлаци. Те се характеризират със специфични нрави, обичаи, диалект със заемки от сръбския език.

Местното население в близост до резерват „Чупрене“ векове наред е развивало своя поминък като са изработвани различни предмети с битово предназначение от видовете дървесина, добивана в региона. С времето уменията на майсторите нараствали и те започнали да изработват предмети с висока художествена стойност.

В района на резерват "Чупрене" се провежда празникът на Чупренския Балкан в местността "Бекинска шобърка" през втората събота на месец август. Празникът съчетава в себе си туристически поход, изпълнения на самодейни състави, спортни и развлекателни игри.

В близост до резервата се провежда и местния Турлашки събор. Началото е поставено през 2006 година, когато участие в събора взимат колективи от 7 читалища от общините Чупрене, Белоградчик и Чипровци.

1.19. Ландшафт

1.19.1 Структура на ландшафта

Структурата и функционирането на ландшафтите е свързана с височинните пояси. Главен фактор при нейното определяне е литоложката основа и като съставни части участват литоложките особености, релефа, почвата и др. Обособяването на височинните ландшафтни пояси е извършено по геолого-геоморфоложки, климатични, почвени и растително-географски показатели, както и приложени различни индикатори За Старопланинския височинен ландшафтен пояс са установени (Природният и икономически потенциал на планините в България, Том 1,1989г.)

Нископланински – от 500 до 700-900 m н.в.

Среднопланински – от 700-900 до 188-1900 m н.в.

Високопланински – над 1800-1900 m н.в.

Съгласно Ландшафтното райониране на България (География на България, 1997 год.), територията на резервата попада в Старопланинската област, в която на базата на различията в спектрите на височинната ландшафтна поясност в различните й части са обособени 4 подобласти – Западностаропланинска, Централностаропланинска, Източностаропланинска и Приморско-старопланинска, Територията на резервата попада в Западностаропланинска подобласт.

При класификация на ландшафтите, използвайки като главен диагностичен показател морфолитогенния компонент, са оперделени 4 класове ландшафти – Равнинни, междупланински равнинно-низинни, Котловинни и Планински.. Територията на резервата попада в класа ландшафти „Планински“. Втората по ранг таксономична единица „тип

Проектът “Изпълнение на дейности за устройство и управление на резерват „ Чупрене”, резерват „Горната кория” и поддържан резерват ”Ибиша”, приоритетна ос 3, се финансира от Европейския фонд за регионално развитие и държавния бюджет на Р България чрез оперативна програма „Околна среда 2007-2013”

ландшафт“, определена на базата на зонални хидротермични показатели, типа почва и тип растителност, територията на резервата попада в :

Тип 4.10 – Ландшафти на умереновлажните планински гори

Тип 4.11. – Ландшафти на високопланинските ливади

„Подтип ландшафт“ е определен на базата на диференциацията на същите зонални показатели, както при тип ландшафт, но с величини, вариращи в интервала на съответния тип. Територията на резервата попада в:

Подтип 4.10.22 - Ландшафти на среднопланинските иглолистно-широколистни гори

Подтип 4.10.25. - Ландшафти на високопланинските субалпийски ливади и храсти

На ниво „група (вид) ландшафти“, определени в зависимост от мезоморфолитогенни показатели, на територията на резервата се срещат следните групи:

Група 4.10.22.51 – Ландшафти на среднопланинските широколистни гори върху масивни и метаморфни скали

Група 4.10.22.54 – Ландшафти на среднопланинските иглолистно-широколистни гори върху масивни и метаморфни скали

Група 4.10.25.56 – Ландшафти на високопланинските иглолистни гори върху интрузивни скали.

Група 4.10.25.63 – Ландшафти на високопланинските субалпийски ливади и пасища върху интрузивни скали

1.19.2.Естетически качества

За оценка на естетическите качества на ландшафтите е приложена петстепенна скала, която се базира на характерните особености на „отделните групи“ ландшафти .За резервата, с най-високи естетически качества са ландшафтите, в които отсъства човешка намеса, релефът е силно раздвижен и са с наклони над 15°. Това е групата 4.10.25.63 – Ландшафти на високопланинските субалпийски ливади и пасища.Със средна оценка е група 4.10.22.54 – Ландшафти на среднопланинските иглолистно-широколистни гори върху масивни и метаморфни скали.

1.20. СЪСТОЯНИЕ НА КОМПОНЕНТИТЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА

ПЪРВА ОЦЕНКА

1.21. ЕКОЛОГИЧНА ОЦЕНКА

Съгласно Наредбата за разработванена ПУ на ЗТ, Екологичната оценка е направена по възприетите като общоевропейски критерии (уязвимост, рядкост, естественост, типичност, размери, биологично разнообразие, стабилност и нестабилност). Взето е предвид, че за запазването на Резерват ”Чупрене“ **положителна роля** имат следните забранителни дейности, формулирани в Заповедта за обявяване на резервата и други фактори:

- Паша на добитък, сечене, кастрене, изкореняване на дървета преследване и ловуване събиране и повреждане на яйца и гнезда на птици и леговища на бозайници, внасяне на нови растителни и животински видове, копаене на камъни, глина,и пясък, движение на хора извън определените места;
- Труднодостъпният терен в по-голяма част от територията на резервата;
- Голямата денивелация;
- Чистата околна среда;
- Високата степен на естественост;

Отрицателни фактори са:

- Екопътеката и другите туристически пътеки не се подържат и туристите ги заобикалят. По този начин се утъпкват нови места, с което се засилва антропогенната дейност.

1.21.1. Уязвимост

Промяна на условията на местообитанията и предимно климатичните промени и някои антропогенни фактори могат да водят до намаляване или изчезване на видове и до промяна в естествените сукцесионни процеси.

Най-уязвими за Резерват „Чупрене“ и Защитената местност “ Чупренски буки“са местата с човешко присъствие - това са екопътеката и други туристически пътеки, където прякото човешко присъствие може да предизвика безпокойство, особено през

размножителния период. Уязвими са и откритите местообитания, където в резултат на ограниченото човешко присъствие и липса на паша, се засилват сукцесионните процеси и настъпва силно захрастяване.

Уязвимостта на природния комплекс по отношение на природни и антропогенни процеси е минимална и не налага мерки за премахване на фактори или намаляване на тяхното въздействие.

Уязвимост по групи видове

Група	Степен	Причини
Лихенизирани гъби	Ниска	1 вид условно застрашен - не е включен в законови документи (*Cetraria islandica*) - Промяна в чистотата на въздуха, изнасянето на падналата дървесина, изключително бавно растящи и трудно възстановяващи се групи.
Макромицети	Средна	1 вид застрашен (*Hydrulum suaviolens*) 1 вид почти застрашен – *Spathularian flavida* 1 вид уязвим – *Mutinus caninus* - Общото и локално засушаване - Нерегламентираното (забранено) събиране на 4 вида стопански важни видове
Мъхообразни	Средна	1 застрашен вид – *Ulota crispa* 3 уязвими вида – *Buxbaumia viridis, Calypogeia suecica, Ornithotrilhum patens* 1 вид с недостатъчно данни-*Pohlia longicola* - Продължителното засушаване - Пресъхване на реки и потоци - Евентуални съществени промени в почвената покривка
Висши растения	средна	Критично застрашени – 1 вид –*Traunsteinera globosa* Застрашени - 1 вид – *Gentiana lutea subsp. symphyandra*

		Почти застрашени 4 вида: *Anemone narcissiflora, Trollius europaeus, Lilium jankae, Crocus veluchensis*
Лечебни растения	Ниска	Застрашени или други категории-няма Заплаха от естествен характер: - промяна в климата-засушаване, сукцесионни процеси и обрастване на откритите пространства Пълна забрана за събиране; Няма пространства с висока концентрация на лечебни растения, с изключение на площите заети от черна боровинка (повечето извън резервата). Останалите находища са точкови.
Безгръбначни животни	ниска	По IUCN – 2 са в категория LR, near threatened, 4 вида са в категория LR, least concern; 2 са в категория VU. Освен тях в резервата се срещат 2 редки вида, 1 български ендемита, 13 балкански ендемита, 3 вида са включени в Червения списък на българските паякообразни (non Acari). Видовете водни безгръбначни са без консервационен статус, често срещани в „планински тип” река в България. Няма основание за антропогенни фактори, който да ги застрашават. Естествени фактори – засушаване и спадане на водните нива не се очакват, имайки предвид състава на фауната- характерна с постоянно живеещи във водата видове (*Gammarus fossarum, D. lugubris*) На територията на резервата не са установени конкретни фактори, застрашаващи безгръбначната фауна. Единствено предизвикването на пожари край екопътеката в резервата може да представлява заплаха за ларвите и бавно подвижните видове. Като цяло уязвимостта на резервата по отношение на безгръбначните е слаба поради труднодостъпният му терен.
Земноводни и влечуги	ниска	На територията на резервата не са установени конкретни фактори, застрашаващи херпетофауната.

		По IUCN - всички установени видове са в категория “незастрашен”
Птици	ниска	Уязвимостта на резервата по отношение на птиците е малка поради труднодостъпният терен в него.
Бозайници	средна	От общо 25 вида бозайници, (без прилепи) 16 вида са включени в ЧК на България - 1 вид - Рис *(Lynx (Felis) lynx*) - категория CR; Европейски вълк (*Canis lupus*) - категория VU; 3 вида -Кафява мечка (*Ursus arctos*), Дива котка *(Felis silvestris)* и Златка (*Martes martes*) - EN; 5 вида са в категория NT -Горски сънливец (*Dryomys nitedula),* Лешников сънливец (*Muscardinus avellanarius*), Катерица (*Sciurus vulgaris),* Заек (*Lepus capensis*) и Снежна полевка (*Chionomys (Microtus) nivalis).* Останалите 6 вида са оценени като LC. По IUCN - всички установени видове са в категория “незастрашен” Бозайници (и прилепи): Най-уязвими са местата с пряко човешко присъствие, които могат да предизвикат безпокойство, особено през размножителния период и ловния сезон.
Прилепи	Ниска	От общо 10 вида прилепи 8 вида са включени в ЧК на България - 2 вида - Дългопръст нощник *(Myotis capaccinii)* и Малък вечерник *(Nyctalus leisleri)* - категория VU; 2 вида Голям нощник *(Myotis myotis),* Остроух нощник *(Myotis blythii),* - категория NT и 4 вида - Ръждив вечерник *(Nyctalus noctula),* Натузиево прилепче *(Pipistrellus nathusii),* Полунощен прилеп *(Eptesicus serotinus),* Кафяво прилепче *(Pipistrellus pipistrellus)* - категория LC По IUCN - 1 вид - Дългопръст нощник *(Myotis capaccinii)* е в категория VU и 8 в категория LC - слабо засегнати - Голям нощник *(Myotis myotis),* Остроух нощник *(Myotis blythii),*

		Ръждив вечерник *(Nyctalus noctula),* Малък вечерник *(Nyctalus leisleri),* Натузиево прилепче *(Pipistrellus nathusii),* Полунощен прилеп *(Eptesicus serotinus),* Кафяво прилепче *(Pipistrellus pipistrellus),* Средиземноморско прилепче *(Pipistrellus kuhlii)* Бозайници (и прилепи): Най-уязвими са местата с пряко човешко присъствие, които могат да предизвикат безпокойство, особено през размножителния период и ловния сезон.
Местообитания	** Средна, Национално	7 типа природни местообитания, от които 9110 Букови гори от типа Luzulo-Fagetum и 4070*Храстови съобщества с Pinus mugo - уязвими 4060 Алпийски и бореални ерикоидни съобщества и 9410 Ацидофилни гори от Picea в планинския до алпийския пояс (Vaccinio-Piceetea) – потенциално застрашени 91BA Мизийски гори от обикновена ела- застрашено Основните заплахи са свързани с промени в климата, пожари, сукцесионни процеси. Не се налагат специални мерки за премахване на фактори на въздействие.

1.21.2. Рядкост

Съгласно международните документи, рядкостта на застрашените растения, животни и типовете природни местообитания се смята като елемент на заплаха. Повечето от групите на флората са с ниска степен на рядкост. От висшите растения са установени 2 терциерни реликта - Picea abies и Pinus mugo, които се приемат, че са с висока степен на рядкост. Концентрацията от реликтни видове и балкански ендемити е сравнително висока.

По отношение на безгръбначни животни – в резервата са установени 2 редки вида, 1 български и 13 балкански ендемита ,а от бозайници Кафявата мечка (*Ursus arctos*) и Риса (*Felis (Lynx) linx* са видове включени в ЧК на България с категория застрашени от изчезване. На територията на резерват “Чупрене” и ЗМ, като рядък може да бъде оценен единствено Рисът (*Felis (Lynx) linx*). Не са установени ендемични видове.

Не са описани територии с геоморфоложки особености.

Група	Степен	Причини
Лихенизирани гъби	Ниска	Няма нови за страната и (или) района. Установени 2 вида се събират, като лечебни растения, но се срещат на много места.
Макромицети	Ниска	Има нови видове за страната и (или) района. Установени 3 вида (1 застрашен и 2 почти застрашени) се срещат в други зони на страната
Мъхообразни	Средна	Няма нови видове за страната и (или) района. От установените 5 консервационно значими видове 1 е застрашен, 3 уязвими, за 1 вид няма достатъчно информация.
Висши растения	Висока	Няма видове нови за страната и (или) района. Установени 2 терциерни реликата - *Picea abies; Pinus mugo.*
Лечебни растения	Ниска	Широкоразпространени видове

Група	Степен	Причини/ Основания
Безгръбначни животни	**	**Общо:** 2 редки вида, 1 български и 13 балкански ендемита. В резервата са установени: два *много редки вида* [един от паяците (*Cybaeus balkanus*), за когото резервата се явява второто находище у нас за този вид, известен досега само от Централен Балкан, и един от пеперудите - *Nymphalis l-album* (=*Nymphalis vaualbum*), който е петият установен екземпляр с ново находище у нас; 14 *ендемични вида*: от охлювите 1 е балкански ендемит, от опилионите – един български и три балкански ендемита; от паяците три вида са балкански ендемити: ; Сред бръмбарите-бегачи има

		шест балкански ендемита. Три вида от паякообразните в резервата са включени и в Червения списък на българските паякообразни (non Acari). От установените видове водни безгръбначни само един е по-рядко срещан: мамареца *Gammarus fossarum* е познат предимно в реки от Западна стара планина.
Земноводни и влечуги	*	Според Българското законодателство: В ЗБР – 8 вида, Според международното законодателство: Директ. 92/43 - 9 вида, Берн. конв. - 8 вида
Птици	*	В групата на птиците няма ендемични и реликтни видове. Относително редки за България са Глухарят *(Tetrao urogallus)* и Пернатоногата кукумявка *(Aegolius funereus).* Според българското законодателство в ЗБР – 78 вида, Според международното законодателство: CITES - 1 вид; Директ. 2009/147/ЕО- 3 вида, Берн. конв. - 4 вида; Бон- 7 вида.
Бозайници	**	Повечето видове, с изключение на Кафявата мечка (*Ursus arctos*) и Риса (*Felis (Lynx) linx*) при наличие на подходящи местообитания се срещат повсеместно. Според Българското законодателство: В ЗБР - 9 вида, ЧК - 16 вида. От тях с най-висок статут са Риса (*Felis (Lynx) linx*) и Европейски вълк (*Canis lupus*). Според международното законодателство: Директ. 92/43 - 5 вида, Берн. конв. - 12 вида, CITES -4 вида
Прилепи	*	Повечето видове се срещат повсеместно при наличие на подходящи местообитания. Според Българското законодателство: В ЗБР - 10 вида, ЧК

		- 8 вида - Дългопръст нощник *(Myotis capaccinii)* и Малък вечерник *(Nyctalus leisleri)* - категория VU;
Екосистеми и биотопи	**	4070* Храстови съобщества с Pinus mugo- Едно от малкото местообитания със запазени клекови групировки в Стара планина. 9410 Ацидофилни гори от Picea в планинския до алпийския пояс (Vaccinio-Piceetea) - едно от малкото находища на смърчови екосистеми в Стара планина 91BA Мизийски гори от обикновена ела - едно от малкото находища на екосистеми с преобладаване на ела в Стара планина

1.21.2. Естественост

Преобладават първични екосистеми с коренни смърчови, букови и смесени иглолистни-широколистни съобщества с висока степен на естественост. Ландшафтите са с висока степен на естественост и не са повлияни от антропогенни фактори. Установените видове Лихенизирани гъби (Лишеи), Макромицети, Мъхообразни, Висши растения, Лечебни растения имат естествен произход. Няма разселване на инвазивни видове. Коренната растителност доминира на територията на резервата. Установени са 2 дървесни реликтни вида. Общата оценка: Висока степен на естественост.

По отношение на херпетофауната степента на естественост е максимална. Няма основания да се очаква навлизане на чужди/инвазивни видове земноводни и влечуги.

Бозайници (и прилепи): Всички видове на територията на резервата се отличават с висока степен на естественост. С по-ниска степен на естественост се оценява района на ЗМ, където има разположени ловни полета и хранилки за животни, обект на лов.

Група	Степен	Причини/ Основания
Екосистеми	***	Преобладават първични екосистеми с коренни смърчови,

		букови и смесени иглолистни-широколистни съобщества. .Въздействието на прилежащите територии върху екосистемите е незначително.
Ландшафти	***	Преобладават естествени ландшафти, с коренни иглолистни, широколистни и иглолистно/широколистни съобщества, които са незначително повлияни от антропогенна дейност.
Безгръбначни животни	***	Не са установени чужди/инвазивни видове безгръбначни животни. Може да се приеме, че по отношение на безгръбначната фауна, резерватът се отличава с *естественост*. Съставът на водната безгръбначна фауна е естествен за планински тип реки. Не са открити инвазивни видове.
Земноводни и влечуги	***	Не са установени чужди/инвазивни видове.
Птици	***	Между установените видове няма интродуцирани, инвазивни и чужди (от други биогеографски области) видове птици. Поради това може да се приеме, че по отношение на птиците резерватът се отличава с подчертана естественост.
Бозайници	***	Като цяло бозайниците се характеризират с относително висока степен на екологична пластичност. Всички видове, обитаващи резервата са типични обитатели на мезофитните широколистни и иглолистни гори на Палеарктика.
Прилепи	***	Всички видове прилепи, обитаващи Р и ЗМ са типични обитатели за мезофитните широколистни и иглолистни

		гори на Палеарктика.

1.21.3. Типичност.

Отсъствието на значими антропогенни въздействия от обявяването на Резервата е причина да съществуват типични местообитания, свързани със смърчови, букови и смесени иглолистно-широколистни съобщества. Видовият състав от флората и фауната е типичен за съществуващите горски и планинска екосистеми и не са повлияни от антропогенна дейност. По отношение на фауната, всички групи - Безгръбначни животни Земноводни и влечуги, Птици и Бозайници, се характеризират с типични обитатели за местообитанията в резервата.

Група	Оценка	Причина	Пример
Лихенизирани гъби	ххх висока	Видовият състав е типичен за този тип микроместообитания	-
Макромицети	ххх висока	Видовият състав е типичен за този тип микроместообитания	-
Висши растения	ххх висока	Видовият състав е типичен за този тип горска и планинска екосистеми.Локални ендемити няма.	*Bruckenthalia spiculifolia* (Връшняк) – по открити тревисти места, между скалите. *Pinus mugo* (Клек) – по каменисти места над горната граница на смърчова гора на вр. Оба
Лечебни растения	ххх висока	Видовият състав е типичен за този тип горска и планинска екосистеми	*Veronica officinalis* (Лечебно великденче) – по откритите места край пътеките, по утъпкани терени.
Безгръбначни	***	Всички установени видове	-

животни		безгръбначни са типични обитатели за съответната надморска височина, релеф и типове хабитати в средната и високопланинската зона. Видовете водни безгръбначни са типични за „много добри” екологични условия, каквито се установяват в реките от резервата	
Земноводни и влечуги	*	Като типични за покрайнините и откритите места във високопланинските иглолистни гори могат да се посочат 4 вида, но този тип местообитания е слабо застъпен в резервата.	-
Птици	***	Видовият състав на птиците е типичен за старите смърчови гори, които са с най-голямо участие в резервата. С по-важно значение са видове като Черен кълвач *(Dendrocopus martius)*, Белогуш дрозд *(Turdus torquatus)*, Сокерица *(Nucifraga caryocatactes)*, Кръсточовка *(Loxia curvirostra)*.	-
Бозайници	***	Всички установени видове са	-

		типични обитатели на съответната надморска височина, релеф, хабитат, както и за целия район на Западна Стара Планина.	
Прилепи	***	Всички установени видове прилепи са типични обитатели на съответната надморска височина, релеф, хабитат, както и за целия район на Западна Стара Планина.	-
Природни местообитания	xxx	9130 Букови гори от типа Asperulom-Fagetum , 9410 Ацидофилни гори от Picea в планинския до алпийския пояс (Vaccinio-Piceetea) и 4070* Храстови съобщества с Pinus mugo, са типични местообитания за съществуващите екологичните условия и за добре изразената вертикална поясност на растителността в Стара планина.	Природни местообитания

Резерватът има висока, комплексна консервационна значимост за флората поради опазването на гори от реликтен тип, флора с доминиране на бореални видове и балкански

ендемити. По отношение на херпетофауната, значението на резервата не е голямо, тъй като основната част от територията му е заета от стари смърчови гори, които от своя страна са сред местообитанията с най-ниско видово разнообразие на земноводни и влечуги. Много по-голямо значение имат откритите терени и покрайнините на гората.

1.21.4. Размери.

Резерватът “Чупрене“ и Защитената местност „Чупренски буки“ осигуряват опазването на местообитанията, растителните съобщества и видовото разнообразие, което се съдържа в тях. Установените 7 типа природни местообитания показват достатъчност на размерите на двете територии за запазване на биологичното разнообразие и за постигане на устойчиво управление на териториите. Във връзка с това не се налагат промени в границите на двете територии.

Група	Оценка	Причина
Лихенизирани гъби	xxx оптимална	Този спектър от микроместообитания прави територията на резервата оптимална.
Макромицети	xxx оптимална	Този спектър от микроместообитания, падналата дървесина, дебелата почвена покривка правят територията на резервата оптимална.
Мъхообразни	xxx оптимална	Разнообразието на екологичните ниши, разнородна растителност (иглолистна, широколистна), ручеи, потоци и др. правят територията на резервата оптимална.
Висши растения	xxx оптимална	Наличието на възможности за генен дрейф, както между дървесните, така и при многогодишните тревисти

		видове прави територията оптимална за този тип растителност.
Лечебни растения	xx недостатъчно	При предимно точковото разпространение на видовете лечебни растения териториалния фактор не е от значение. Дори и над горната граница на гората не се развиват лечебни растения (напр. *Juniperus sibirica*) със голями площи.
Безгръбначни животни	***	Няма данни за отрицателно влияние на размерите на резервата и ЗМ върху безгръбначната фауна. Размерите на резервата са достатъчни за поддържане устойчиви популации от водни безгръбначни.
Земноводни и влечуги	***	Площта на Р и ЗМ е достатъчна за опазване и поддържане на локалните популации на установените видове.
Птици	***	Няма данни за отрицателно влияние на размерите на резервата върху гнездовите популации на птиците.
Бозайници	***	Площта на Р и ЗМ дават възможност както за опазване, така и за поддържане на размножителния потенциал на характерните за този район видове бозайници.
Прилепи	***	Площта на Р и ЗМ дават възможност за опазване и поддържане на летни местообитания на характерните за

		този район видове прилепи.
Природни местообитания	**xxx**	Установените 7 типа природни местообитания в Резервата и ЗМ показват достатъчност на размерите на двете територии за запазване на биологичното разнообразие и за постигане на устойчиво управление на териториите. Във връзка с това не се налагат промени в границите на двете територии

1.21.5. Биологично разнообразие.

На територията на резервата е формиран комплекс от ценози типичен за умерения пояс на Северното полукълбо. Установено е значително флорогеографско разнообразие -19 групи флорни елементи. По численост отделните групи се подреждат по следния начин: Бореални – 27 вида (24.32.%); Субмедитерански – 9 вида (8.11%); Европейски – 14 вида (12.6%); Евроазиатски – 17 вида (15.31%); Евромедитерански – 6 вида (5.40%); Алпо-Карпато-Балкански – 7 вида (6.30%); Балкански – 5 вида (4.50%); Космополитни – няма; Балкано-Карпатски – няма; Суббореални – няма; Понтийско-Медитерански – 3 вида (2.70%); Понтийски – 2 вида (1.80%); Алпийско-Медитерански – 1 вид (0.90%); Карпато-Балкански – 6 вида (5.40%); Медитерански – 1 вид (0.90%); Арктоалпийски – 3 вида (2.70.%); Алпийско Балкански – 1 вид (0.90%); Евросибирски – 8 вида (7.20%); Балкано Анатолийски – 1 вид (0.90%). Очевидно е формирането на една флора под въздействието на формообразувателни процеси с много широк географски спектър, с доминиране на бореалния елемент допълнен от субмедитеранско влияние в различни комбинации.

Биологичното разнообразие на Резервата по отношение на фауната е относително богато.

Най-общо, животинските видове наброяват 242 таксона от които:132 гръбначни животни и110 безгръбначни. Приоритетни за опазване видове, които обитават територията на Резервата са:

От установените видове сухоземни безгръбначни 6 вида са включени в Прил. II, III и IV на ЗБР и 2 в Прил.II и V Дир. на Съвета 92/43ЕИО; 1 вид от херпетофауната е в Прил. II на Дир. на Съвета 92/43ЕИО, съответно Прил. II на ЗБР; 14 вида Бозайници са от Прил. II на Дир. на Съвета 92/43ЕИО (съответно Прил. II на ЗБР) и 3 вида Прилепи (от Прил. II на Дир. на Съвета 92/43ЕИО (съответно Прил. II на ЗБР).

Не всички таксономични групи са достатъчно проучени и в бъдеще се очаква установяване на още видове животни на територията на Резервата.

На територията на Резервата са установени 7 типа природни местообитания включени в Приложение 1 на ЗБР, като 5 от тях са включени в Червената книга на Република България.. Растителните съобщества са обединени в 11 групи асоцииации, от които 8 коренни и 3 производни.

Група	Оценка	Причини
Лихенизирани гъби	xx Средно	Сравнително еднородните условия в доминиращите по площ смърчови гори предопределят този видов състав.
Макромицети	xx Средно	Сравнително еднородните условия в доминиращите по площ смърчови гори предопределят този видов състав.
Мъхове	xx Средно	Сравнително еднородните условия в доминиращите по площ смърчови гори предопределят този видов състав
Висши растения	xxx Високо	Около 50% от високопланинската флора в комбинация със сенколюбивите растения от горските местообитания.
Лечебни растения	xx Средно	Разнообразни семейства, представени с малко количество индивиди - вероятно поради ограничената площ на просветлените места в горите.
Природни местообитания	xxx	В резервата са установени 7 типа природни местообитания включени в Приложение 1 на ЗБР, като 5 от тях са включени в Червената книга на РБ. Независимо от малката площ в Р на

		приоритетно местообитание 4070* Храстови съобщество от Pinus mugo, резерватът има съществено значение за неговото възстановяване.
Наличие и брой растителни съобщества	xx	Значително разнообразие на растителни съобщества, обединени в 11 групи асоцииации, от които 8 коренни и 3 производни

Група	Степен	Причини/ Основания
Безгръбначни животни	**	6 вида сухоземни безгръбначни (са включени в Прил. II, III и IV на ЗБР и 2 в Прил.II и V Дир. на Съвета 92/43ЕИО. Интерес представляват и установените 2 редки вида, 1 български ендемит, 13 балкански ендемита. 3 вида са включен в Червения списък на българските паякообразни. От водните безгръбначни няма включени видове в нормативни документи, изтъкващи тяхната консервационна значимост. Видът *Gammaus fossarum* е по-слабо разпространен в България.
Земноводни и влечуги	*	1 вид от Прил. II на Дир. 92/43 (също Прил. II на ЗБР); 8 вида от Прил. III на ЗБР; 5 вида от Прил. IV на Дир. 92/43 (същите и в Прил. II на Бернската конвенция)
Птици	**	За относително малката площ на резервата установените общо 106 вида (от които 86 гнездящи) показват относително голямо видово разнообразие.
Бозайници	**	От общо около 70 вида, разделени в 6 разреда, на територията на резервата се срещат 26 вида бозайници

		(без прилепи) от 5 разреда и 14 семейства или над 35.7 % от всички видове в страната.
Прилепи	**	От общо 33 вида, разделени в 2 разреда, на територията на резервата са регистрирани 10 вида прилепи или 30.3 % от всички видове в страната.

1.21.6. Стабилност и нестабилност.

Група	Оценка	Причина
Лихенизирани гъби	ххх (стабилни)	Стабилно състояние на микрообитанията, сравнително стабилния водно - въздушен режим правят тази група стабилна.
Макромицети	ххх (стабилни)	Стабилно състояние на микрообитанията, сравнително стабилния водно - въздушен режим, забранителния режим за събиране, сечи, голямато количество паднала дървесина правят тази група стабилна.
Мъхове	ххх (стабилни)	Стабилно състояние на микрообитанията, сравнително стабилния водно-въздушен режим, доброто състояние на горския комплекс и падналите дървета правят тази група стабилна.
Висши растения	ххх (стабилни)	Високата степен на естественост, липсата на агресивни фактори от антропогенен тип прави тази група стабилна.
Лечебни растения	ххх (стабилни)	Като част от висшата флора и забранителния режим-стабилни.
фауна	ххх	Стабилно състояние на популациите на отделните животински видове, липсата на агресивни фактори от антропогенен тип осигурява добро природозащитно състояние на местообитанията.
Горски	ххх	Преобладават естествените горски екосистеми с висока

екосистеми		степен на стабилност. Показателите свързани със структурата и функциите на растителните съобщества показват добро природозащитно състояние на прирродните местообитания.
Тревни екосистеми	xx	Относително стабилно състояние на производните тревните екосистеми, които заемат малко площи в резервата.

Не са установени популации на видове, които се намират в нестабилно състояние.

Не са установени приоритетни местообитания и типове растителни съобщества, които са в нестабилно състояние.

Не са необходими нови мерки за премахване на вредното въздеиствие на дадени фактори по отношение популациите на растителните видове.

Група	Степен	Причини/ Основания	Препоръки
Безгръбначни животни	***	Не са установени негативни влияния. За водните безгръбначни не са установени популации в негативно състояние	1) Да има повече и ясно видими забранителни табели за палене на огън край екопътеката в резервата и засилен контрол по отношение на противопожарните мерки в резервата. 2) Да не се допуска поставянето на голям брой силни, атрактивни за летящите при здрач и нощем насекомни видове светлинни източници. 3) Да се засили контрола върху събирането на гъби,

			боровинки, билки (трофична база за редица безгръбначни, вкл. целевите видове) и охлюви, т.к. тук често се наблюдава отклоняване и навлизане в ЗМ и вероятно и на територията на резервата от събирачите – главно големи групи от роми. За водните безгръбначни не са необходими специални мерки.
Земноводни и влечуги	***	Не са установени негативни влияния	Няма необходимост от специални мерки
Птици	**	Непроучена. Установената тенденция към намаляване на гнездовата популация на Глухаря *(Tetrao urogallus)* сочи за известна нестабилност на екосистемите в него.	Да се установи причината за намаляване на популацията на Глухаря.
Бозайници	**	Разположената в непосредствена близост до резервата хижа “Горски рай” и други пострайки са потенциални източници на шум от туристи може да предизвика прогонване и отрицателно влияние върху числеността на популациите	Предвиждане на мерки за свеждане на шума и безпокойството до възможния минимум.

		на едрите хищници и копитните, особено през размножителния период. Като дестабилизиращ фактор може да се оцени и лова в района.	
Прилепи	**	Като цяло прилепната фауна може да се приеме за относително не-обезпокоена.	Не е необходимо предвиждане на допълнителни мерки.

1.22. СОЦИАЛНА И ИКОНОМИЧЕСКА ОЦЕНКА

Показател	Оценка	Препоръки
Условия за участие на местни органи и обществеността при обсъждането и вземането на решенията, свързани с управлението на резервата.	Нормативната уредба (ЗЗТ, Наребата за изготвяне на ПУ) предоставя възможност за участие на местните органи и обществеността при обсъждането и вземането на решенията, сързани с управлението на резервата.	При провеждане на общественото обсъждане да се осигури реална възможност за участие на местните органи (Община; ДГС) и обществеността в общественото обсъждане.
Оптимални форми на бъдещото управление и охрана на резервата.	Настоящия документ (План за управление) е база за оптимално бъдещо управление на резервата. Към момента няма данни за нарушение на режима на ЗТ.	Следване на изготвения план за управление на резервата. Назначаване на щатен служител за охрана на резервата.
Стопанисване и туристически дейности в прилежащите територии и защитената местност. Оценка на тяхната съвместимост с предназначението, целите и	РИОСВ Монтана спопанисва законосъобразно резервата. Няма установени нарушения. При теренните проучвания не са установени негативни тенденции. Има обособен туристически	Подобряване на възможностите за запознаване на туристите с ценностите на резервата, за да може районът максимално да се възползва от съвременното потребление и

режимите, определени със ЗЗТ.	маршрут, който позволява туристически дейности в границите на резервата. Районът е богат на природни дадености, които високо се ценят от туристите. Възможностите за посещение на района и резервата ,дават възможност за достъп на туристи до богатството на природата. Извършваните към момента туристически дейности са съвместими с предназначението, целите и режимите на резервата.	нагласи на посетителите.
Културно-историческото наследство	В района на резервата няма установени паметници на културата и/или туристически обекти. Характерните за района на гр. Берковица обичаи и традиции са туристически ресурс, който трябва да бъде максимално използван.	Организиране на мероприятия с община Берковица, които да включват екологичен, познавателен и културен туризъм.
Оценка на дейностите по ползване на ресурсите	В района има развит дърводобив и ловен туризъм. Също така, общината има добър ресурс по отношение на природните продукти. Няма установени нарушения на режимите и начина на ползване на горите, дивеча и природните продукти.	Да се положат усилия за запазване на тенденциите за природосъобразно изпозлване на горите, дивеча и другите природни продукти.
Потенциала и условията в	Предвид високата природна	Да се изгради информационно –

Резервата за развитие и упражняване на образователни, туристически и рекреационни дейности	стойност на резервата, той представлява безценен ресурс по отношение на образователни и рекреационни дейности.	обучителен център. Да се положат усилия за популяризиране на ценностите на резервата като място за туризъм, рекреация и опознаване на българската природа.
Необходимостта от провеждане на санитарни дейности в горите, ако са установени проблеми.	Не е необходимо провеждането на санитарни мероприятия в горите. В резервата има установено влошено здравословно състояние на отделни дървета, но това са естествени процеси, които протичат в насаждения с висока възраст. В района на резервата се провеждат сечи, които осигуряват поддържането на горските ресурси в добро състояние и са в съответствие с планираното в ЛУП.	Постоянен мониторинг на фитосанитарното състояние на горите
Нетипични и чуждоземни дървесни видове	Не са установени на територията на резервата и в района.	Провеждане на мониторинг
Интереси на собствениците и ползвателите на земите и горите граничещи с Р при различните форми на собственост и ползване с оглед статута на Р и ЗМ	Интересите на собствените в района не се нарушават	
Възможности за привличане на частните собственици за изпълнение на целите и задачите на Плана	Няма отношение към целите на плана	

Степен на кадрова и материално-техническа осигуреност на РИОСВ - Монтана и на регионалните структури на ИАГ (ТП ДГС – Чупрене, Белоградчик) и необходимостта от развитие.	РИОСВ Монтана е с добра материално-техническа обезпеченост. Има назначена охрана на резервата.	Повишаване на квалификацията на персонала отговарящ за управлението на резервата. При енбоходимост осигуряване на необходимите материали и технически средства.
Оценка на установените връзки и взаимодействие на РИОСВ - Монтана с регионалните структури на ИАГ - ТП ДГС -Берковица, община Берковица полиция, пожарна и др. и с неправителствени организации и необходимостта от разширяването им.	Налице да добре установени връзки и взаимодействие	Засилване на обмена на информация
Оценка на други органи или НПО, които изпълняват функции по: мониторинг на фактори на околната среда; обезпечаване сигурността и здравето на посетителите; борба с пожарите и други дейности (извън тези на РИОСВ и ДЛС/ДГС) на територията на Резервата.	Не са установени дейности от други органи или НПО, свързани с Резервта.	Насърчаване на участието на НПО при вземане на решения за управлението на резервата

1.22.1. Формиране на основните и на специфичните проблеми на територията.

Няма ясно изразени проблеми.

Специфичните проблеми са свързани със здравоснловното състояние на горско-дървесната растителност, но това се дължи основно на възрастовата структура на насажденията.

В **т. 4** са описани подробно основните тенденции/проблеми за резервата, за справянето, с които са изготвени и съответните програми и проекти.

1.23. ПОТЕНЦИАЛНА СТОЙНОСТ НА ЗАЩИТЕНАТА ТЕРИТОРИЯ

Оценка	Основание
Биологично разнообразие Резерват “Чупрене” и ЗМ “Чупренски буки” са територия със средна стойност на биологично разнообразие отнесено към територия на България.	Относително еднообразния характер на горските екосистеми предопределя малък брой микроместообитания и съответно по-малък брой видове, представители на Лихенизирани гъби, Макромицети и Мъхове. Наличието на реликтни видове, балкански ендемити и редки видове, придават на флорния комплекс висока стойност. Предимно точковото разпространение на лечебните растения, макар и с известно разнообразие има ниска стойност. При безгръбначните животни потенциалът на защитената територия не е много висок - почти всички целеви видове се срещат на много по малки надморски височини, защото трофично са свързани главно с широколистните дървесни видове. В резервата са установени два *редки, един български и 13 балкански ендемични вида*; 3 вида са включени в *Червения списък на българските паякообразни* (non Acari). От целевите видове е установен градинският охлюв (*Helix pomatia*), Буковият сечко (*Morimus asper funereus*), Червената горска мравка (*Formica rufa*) и пеперудата Нимфалис л-бяло (*Nymphalis l-album*).
Място на обекта в Екологичната мрежа на страната	Резерват "Чупрене" се намира в западния край на зона “Западна Стара планина и Предбалкана” и една от от най-голямите зони в страната включен в екологичната мрежа Натура 2000, код (BG0001040) – Защитена зона

	по Директивата 92/43/ЕЕС за опазване на природните местообитания както и зона „Западен Балкан” код (BG0002002) Защитена зона по Директивата за птиците 79/409/ЕЕС - 5 вида земноводни и влечуги- по Директива 92/43 на ЕС по местообитанията, 8 вида бозайници по Директива 92/43 на ЕС по местообитанията, 3 вида - по Директива 2009/147 на ЕС за опазване на дивите птици. На територията на резервата и защитената местност, съществуват 7 природни местообитания, включени в Приложение 1 на ЗБР, от които 4 са в благоприятно природозащитно състояние.
Територия за съхранение на местообитания и видове с европейско и световно консервационно значение	На територията на резервата и защитената местност, съществуват 7 природни местообитания, включени в Приложение 1 на ЗБР, от които 4 са в благоприятно природозащитно състояние. На територията на резервата се срещат 5 вида с консервационно значение, включени в Червения списък на мъховете в България (Natcheva & al. 2006). От тях един е в категория Застрашен (EN), 2 вида Уязвим (VU) и 2 вида Почти застрашен (NT). Един вид е включен в Приложение 2 на ЗБР, Директивата за Местообитанията и Бернската конвенция. От фауната - видове със световна защита и значение - ендемити са: 1 вид птица – по IUCN, 9 вида птици –по CITES и 1 вид бозайник – по CITES. Видове с европейска защита и значение - 84 вида птици и 30 вида бозайници, по Бернска конвенция, 5 вида земноводни и влечуги- по Директива 92/43 на ЕС по местообитанията, 8 вида бозайници- по Директива

	92/43 на ЕС по местообитанията, 3 вида - по Директива 2009/147 на ЕС за опазване на дивите птици, 5 вида земноводни и влечуги – по Бернска конвенция, 21 вида бозайници –по Бернска конвенция и 7 вида птици – по Бонска конвенция.
Обект за образователни и научно-изследователски дейности	**Направления, подходящи за провеждане на научно-изследователски дейности:** Проучване на слабо изучените растителни и животински видове - Комплексен мониторинг на екосистемите и биотопите - Проучване на насоките на протичащите сукцесии в горските природни местообитания **Направления, подходящи за провеждане на образователни програми:** - Опознаване и защита на редки и застрашени видове в района на Резервата и Защитената местност - Опознаване на основните типове растителни съобщества и свързаните с тях природни местообитания - Запознаване с правилата на поведение в Резервата - Популяризиране на съществуващите екологични и други туристически маршрути - Повишаване информираността и познанието на местните хора за ценността и значимостта на природния комплекс

Ресурси – обобщаваща оценка	**Основание**

Територия с възможности за развитие на туризъм и рекреация- територията предлага условия за развитие на познавателен и екологичен туризъм	В периферията на резервата има инфраструктурни обекти за туризма. През резервата минава туристическо трасе: с. Горни Лом – вр. Миджур; с. Чупрене – х. “Горски рай” - местн. Меджоба - вр. Оба, вр. Остра чука и др. Налице е реална възможност за развитие на познавателен туризъм, съчетан с рекреация в ниската предрезерватна територия от с. Чупрене.

Територията притежава висока стойснот по отношение на опознавателен и екологичен туризъм.

Ч А С Т 2: ДЪЛГОСРОЧНИ ЦЕЛИ И ОГРАНИЧЕНИЯ

Определянето на дългосрочните цели и ограничения е направено съгласно изискванията на Закона за защитените територии и приетата система за категоризация на Международния съюз за защита на природата IUCN.

Съгласно чл. 16. (2) от Закона за защитените територии Резерватите се управляват с цел:

1. Запазване на естествения им характер;

2. Научна и образователна дейност и/или екологичен мониторинг;

3. Опазване на генетичните ресурси;

4. Запазване на естествени местообитания и на популациите на защитени редки, ендемитни и реликтни видове;

5. Развитие на мрежа от представителни за България и Европа екосистеми и застрашени местообитания.

Съгласно “Насоки за управленски категории защитените територии” (IUCN) резерват “Чупрене” попада в **Категория I - Строг природен резерват / Зона на дива природа: защитена територия, управлявана главно с научна или с цел опазване на дивата природа; Категория Ia - Строг природен резерват: защитена територия, управлявана главно с научна цел**

Целта на тази категория защитена територия е:

- Опазване на местообитания, екосистеми и видове при възможно най-малка намеса;
- Поддържане на генетичните ресурси в състояние на динамично еволюционно развитие;
- Поддържане на текущите екологични процеси;
- Опазване на структурните особености на ландшафта или скални разкрития;
- Осигуряване на образци от природната среда за научни изследвания, екологичен мониторинг и с образователна цел, включително от ключови зони, до които достъпа е стриктно ограничен;

- Минимизиране на увреждането чрез внимателно планиране и провеждане на изследвания и други целесъобразни дейности; и
- Ограничаване на широкия достъп.

Основният принцип при определяне на дългосрочните цели, е територията да бъде управлявана по такъв начин, че спазвайки българското законодателство да се осигурява опазване и поддържане на биоразнообразието в дългосрочен план.

Идентифицирани са главните цели на управление на резервата, в съответствие с нормативните изисквания, направената оценка и изискванията посочени в Заповедите за обявяване на защитената територия.

2.1. Дългосрочни цели

2.1.1. Определяне на главните цели.

Главна цел 1: Съхраняване и опазване на естествения характер и ненарушеност на местообитанията

Опазване на съществуващото фитоценотично разнообразие на растителността и благоприятното природозащитно състояние на природните местообитания включени в Приложение 1 на ЗБР

Главна цел 2: Съхраняване и опазване на естествения характер и ненарушеност на популации на видове

Запазване на естествените местообитания на популациите на реликтни, ендемитни, редки и застрашени растителни видове .

Запазване на естествените местообитания на популациите на животински видове с висока консервационна тежест.

Главна цел 3: Опазване и съхранение на естественото състояние и целостта на ландшафта

Опазване характерния високопланински и субалпийски ландшафт

Недопускане разширяването на техническата инфраструктура в границите на резервата, с единствено изключение на такава, която допринася за неговото опазване и управление

2.1.2. Определение на второстепенните цели

Второстепенна цел 1: Опазване, подържане или възстановяване на горите

Запазване на естествения характер на горските екосистеми.

Ненамеса в горските екосистеми с изключение на потушаване на пожари и санитарни мероприятия в горите, увредени вследствие на природни бедствия и каламитети в случаите рекламентирани в ЗЗТ.

Второстепенна цел 2: Запазване и поддръжане на условията за екологичен и опознавателен туризъм

Поддържане на съществуващите екопътеки.

Разкриване на потенциалната стойност и осигуряване на устойчиво развитие на територията;

Второстепенна цел 3: Създаване на условия за развитие на научни и образователни дейности

Организиране на комплексен мониторинг.

Повишаване екологичната култура на местното население и посетителите;

Подобряване и поддържане обществената информираност за възможностите, значимостта и ценността на резервата.

Създаване и поддържане на база данни.

Създаване на “Планински образователен център” - Възможно е в някои от хижите-например хижа Горски рай“, да се устрои "Планински образователен център", където специалисти да обучават желаещи да се запознаят с флорния и (или) биотичен комплекс, да се провеждат летни практики и (или) зелени училища, скаутски лагери и др. Същите центрове биха могли да изпълняват и редица задачи по инвентаризация и (или) комплексен мониторинг на флората. Необходимо е да се поправи пътя до хижата.

Второстепенна цел 4: Институционално развитие

Усъвършенстване на управлението;

Постигане на дълготрайна подкрепа на местните общности за реализиране на целите на управлението;

Развиване възможностите за привличане и работа с доброволци, особено такива от селищата около резервата;

Постигане на дълготрайна подкрепа на ключови партньори за целите на консервацията и устойчивото развитие на територията.

Разработеният до тук спектър от главни и второстепенни цели и задачи осигурява устойчивото съществуване на резервата съобразно неговата естествена динамика.

2.2. Ограничения

Постигането на посочените главни и второстепенни цели зависи от множество фактори на средата (от естествен или антропогенен произход), които както могат да стимулират тяхното осъществяване, така и да ограничат постигането им.

Ограниченията и заплахите за постигане на главните и второстепенни цели, съответстват на направените констатации и оценки. Оценката е направена като се използват един или свободно съчетание на подходящи критерии

По-долу са представени основните фактори (тенденции), които потенциално биха могли да окажат влияние на изпълнението на целите, идентифицирани в процеса на изготвяне на настоящия план за управление.

2.2.1. Тенденции с естествсн характер

Промени в климата, почвите, хироложкия режим

Глобалното затопляне е трайна тенденция, водеща до промяна на климата в световен мащаб и съответно локалните условия на средата. Води и до промяна в климатичните и почвените условия, хидроложкия режим и другите абиотични компоненти на средата. При трайно проявление може да настъпи промяна във видовия състав, намаляване и дори изчезване на консервационно значими видове и хабитати. Явлението има негативно въздействие върху горското стопанство, развитието на екологичния туризъм и други фактори за развитие на територията. По този начин се ограничава постигането на основните цели, свързани с опазването на консервационно значимите видове и местообитания.

Тип цел	Цел	Степен на въздействие	Обект на въздействие	Обхват на въздействие
Главна	**Дългосрочно опазване и поддържане на местообитания**	Средно	Хабитати	Потенциално Повсеместно
Главна	**Дългосрочно опазване и поддържане на популации на видове**	Средно	Видове	Потенциално Повсеместно
Главна	**Опазване и съхранение на естественото състояние и целостта на ландшафта**	Средно	Видове Хабитати	Потенциално Повсеместно
Второстепенна	**Опазване, подържане или възстановяване на горите**	Средно	Видове Хабитати	Потенциално Повсеместно
Второстепенна	**Запазване и поддръжане на условията за екологичен и опознавателен туризъм**	Ниско	За хората	Потенциално Повсеместно
Второстепенна	**Създаване на условия за развитие на научни и образователни дейности**	Ниско	За хората	Потенциално Повсеместно
Второстепенна	**Институционално развитие**	Средно	За хората	Потенциално Повсеместно

Природни бедствия (пожари и други)

Горските пожари са едни от основните причини, които могат да доведат до значителни загуби на биологично разнообразие. Други природни бедствия, които могат да окажат влияние върху биологичното разнообразие и да доведат до неизпълнение на целите на резервата са ветровали, ветроломи, снеговали, снеголоми, смерч и други.

Тип цел	Цел	Степен на въздействие	Обект на въздействие	Обхват на въздействие
Главна	**Дългосрочно опазване и поддържане на местообитания**	Високо	Хабитати	Локално

Главна	**Дългосрочно опазване и поддържане на популации на видове**	Високо	Видове	Локално
Главна	**Опазване и съхранение на естественото състояние и целостта на ландшафта**	Високо	Видове Хабитати	Локално
Второстепенна	**Опазване, подържане или възстановяване на горите**	Високо	Видове Хабитати	Локално
Второстепенна	**Запазване и поддръжане на условията за екологичен и опознавателен туризъм**	Средно	За хората	Локално
Второстепенна	**Създаване на условия за развитие на научни и образователни дейности**	Високо	За хората	Локално
Второстепенна	**Институционално развитие**	Високо	За хората	Локално

Природна уязвимост на видовете и хабитатите

Природната уязвимост на основните консервационно значими видове и хабитати в резервата изисква повече усилия и по-комплексни мерки за тяхното опазване. Тясната специализация към местообитания и хранителна база, слабата репродуктивност и късният матуритет на част от приоритетните видове, междувидовата конкуренция, изолация, каламитетите, конкуренцията за хранителна база, промяна в протичането на естествените сукцесии, като цяло затруднява тяхното опазване. Явява се ограничител за постигане на основните консервационни цели.

По същия начин уязвимостта на приоритетни видове хабитати и различни групи на гъбите, водорасловата, мъховата флора и на голяма част от безгръбначната фауна и земноводните, тясно свързани с микроклимата в резервата, ще изисква значително повече усилия за тяхното опазване, свързани с допълнителни мерки.

Тип цел	**Цел**	**Степен на въздействие**	**Обект на въздействие**	**Обхват на въздействие**
Главна	**Дългосрочно опазване и**	Ниско	Хабитати	Локално

	поддържане на местообитания			
Главна	**Дългосрочно опазване и поддържане на популации на видове**	Ниско	Видове	Локално
Главна	**Опазване и съхранение на естественото състояние и целостта на ландшафта**	Ниско	Видове Хабитати	Локално
Второстепенна	**Опазване, подържане или възстановяване на горите**	Средно	Видове Хабитати	Повсеместно
Второстепенна	**Запазване и поддръжане на условията за екологичен и опознавателен туризъм**	Ниско	За хората	Потенциално
Второстепенна	**Създаване на условия за развитие на научни и образователни дейности**	Ниско	За хората	Локално
Второстепенна	**Институционално развитие**	-	-	-

2.2.2. Тенденции от антропогенен характер

Ерозия, нарушения върху ландшафта, увреждане на местообитанията

В резервата няма условия за развитие на ерозия, нарушения на ландшафта и установени увредени местообитания.

Въздействието е само потенциално, ниско, засягащо хабитатите.

Бракониерство

Няма установени нарушения и съставени актове. ДГС Чупрене осъществява ефективен контрол върху лова. Няма условия за риболов в границите на резервата. Не съществува отрицателни въздействия от антропогенен характер свързан с ползване на ресурси - билки и паша.

Въздействието е само потенциално, ниско, засягащо видовете.

Замърсяване на околната среда

В близост до резервата няма условия за генериране на емисии, битови отпадъци и шум, които биха повлияли негативно върху целите на опазване. Близо до резервата е разположена хижа Горски рай, стопанисването на която е екологосъобразно и няма тенденция от замърсяване с отпадъци или генериране на шум тя да доведе до негативно влияние върху резервата.

Въздействието е само потенциално, ниско, засягащо видовете.

Нарушаване на водния режим

Няма условия за нарушаване на водния режим

2.2.3. Други ограничения и тенденции

Селско и горско стопанство

Не се прилагат дейности в селското и горското стопанство, които могат да окажат влияние върху биологичното разнообразие. Не съществува опасност за обитаващите животински видове извън резервата.

По отношение на практиките в селското стопанство - нямат отношение към резервата.

Въздействието на горското и ловно стопанство е положително, повсеместно, силно, по отношение на хабитатите и видовете. Положителното въздействие се дължи на спазване на предвидените мероприятия в лесоустройствените проекти на ДГС Чупрене и ДГС Белоградчик.

Предвиждания на регионални и местни планове и програми

Предвижданията на регионални и местни планове и програми свързани с увеличаване на антропогенния натиск могат да доведат до намаляване на екологичната стойност на района и да доведат до загуба на биологично разнообразие. В конкретния случай в близост няма ОУП или ПУП, които биха довели до негативно влияние върху предмета и целите на резервата.

По отношение на предвижданията на регионални и местни планове и програми въздействието не е установено.

Празнини в познанието за биологичното разнообразие в резервата и липса на организиран мониторинг.

Липсата на достатъчно познания върху разпространението, числеността и динамиката на популациите на видовете и местообитанията, лишава управлението на резервата от възможността за провеждане на мониторинг върху тяхното състояние и вземане на адекватни мерки за опазването им. Това е от особено значение за консервационно значимите и приоритетни за опазване видове.

Настоящите проучвания поставят началото на натрупване на знания за някои групи растения и животни - начало на систематизирани проучвания върху разпространението, таксономичния състав, популационното състояние. Те ще са основата за по-нататъшни изследвания, наблюдаване на промените и влиянието върху тях. За значителна част от видовете, особено с консервационен статут, се дават конкретни данни за разпространението, състоянието и уязвимостта.

Някои групи и видове се нуждаят от по-продължителни проучвания, свързани със скритият им начин на живот, широкия ареал на разпространение и липсата на знания за тях до момента.

Ограничителят въздейства в различна степен върху постигането на всички консервационни цели.

Недостатъчно ниво на знания и опит на местно ниво

Недостатъчното ниво на знания и опит много често е в основата на разрушителното отношение спрямо природата, което от своя страна води до намаляване на популациите на видове и местообитания, унищожаване на животни и растения от приоритетни и други видове. Ограничението въздейства върху постигането както на консервационните цели, така и на целите на устойчивото развитие. Положително е, че РИОСВ Монтана има назначен служител за охрана на резервата, който постоянно пребивава в село Чупрене и спомага за запознаване на местното население с правилата и ограниченията на резерватната територия.

Въздействието е високо, потенциално по отношение на видове и хабитати.

ВТОРА ОЦЕНКА

2.3. Ефект на ограниченията върху дългосрочните цели

Въздействието на ограниченията, които имат естествен характер може да доведе до промяна на местообитанията, загуба на видовото разнообразие - на индивидуално ниво (намаляване числеността); на групово ниво - намаляване на броя на популациите; на видово ниво-до евентуално изчезване (за резервата) на даден вид. При трайно проявление е възможна промяна в екосистемното и ландшафтно разнообразие.

Въздействието на антропогенните ограничения, като пряко унищожаване на видове, може да доведе до нарушаване на естествената стабилност на структурите на популациите от едри и дребни бозайници в дългосрочен план, и за поддържане на цялостния баланс в екосистемата. Липсата на достатъчно познания върху разпространението, числеността и динамиката на популациите на видовете, не дават възможност за провеждане на мониторинг върху тяхното състояние и вземане на адекватни мерки за тяхното опазване. Недостатъчната екологична култура често е в основата на отрицателното поведение в природата, а това води до унищожаване на растения и животни.

В таблицата по – долу е дадена оценка на въздействието на ограниченията/тенденциите върху главните и второстепенни цели. Въздействията са оценени по значимост, обхват и честота. Представени са и мерки за справяне с неблагоприятните тенденции.

Цел	Ограничения	Значимост	Обхват	Честота	Мерки за преодоляване на ограниченията
Дългосрочно опазване, поддържане или възстановяване на местообитания	Промени в климата, почвите, хироложкия режим	Средно	Потенциално	Постоянно	Управленски решения на локално и глобално ниво.
	Природни бедствия (пожари и други)	Значително	Локален	Рядко	Изготвяне на противопожарни планове Изграждане на противопожарна кула в района на резервата
	Природна уязвимост на видовете и хабитатите	Незначително	Локално	Рядко	Мониторинг
	Ерозия, нарушения върху ландшафта, увреждане на местообитанията	Незначително	Локално	Рядко	Мониторинг
	Бракониерство	Незначително	Локално	Рядко	Засилен контрол
	Замърсяване на околната среда	Незначително	Локално	Рядко	Засилен контрол
	Нарушаване на водния режим	Средно	Повсеместно	Рядко	Мониторинг
	Селско и горско стопанство	Незначително	Локално	Рядко	Запазване на статута на околните територии (вододайна зона)
	Предвиждания на регионални и местни планове	Незначително	Локално	Постоянно	Прилагане на

	и програми				законоопределените процедури, съгласно ЗООС и ЗУТ по отношение на предвижданията на ОУП. Мониторинг на туристопотока
	Празнини в познанието за биологичното разнообразие в резервата и липса на организиран мониторинг	Значително	Повсеместно	Постоянно	Организиране на мониторинг по направления
	Недостатъчно ниво на знания и опит на местно ниво	Значително	Повсеместно	Постоянно	Повишаване на капацитета на местната администрация имаща отношение към управлението и опазването на резервата. Провеждане на образователни програми

Дългосрочно опазване и поддържане на популации на видове	Промени в климата, почвите, хироложкия режим	Средно	Потенциално	Постоянно	Управленски решения на локално и глобално ниво.
	Природни бедствия (пожари и други)	Значително	Локален	Рядко	Изготвяне на противопожарни планове Изграждане на противопожарна кула в района на резервата
	Природна уязвимост на видовете и хабитатите	Незначително	Локално	Рядко	Мониторинг
	Ерозия, нарушения върху ландшафта, увреждане на местообитанията	Незначително	Локално	Рядко	Мониторинг
	Бракониерство	Незначително	Локално	Рядко	Засилен контрол
	Замърсяване на околната среда	Средна	Локално	Постоянно	Засилен контрол Недопускане на замърсяване с битови отпадъци Информационни табели със забранителен характер по отношение на шума и

					битовите отпадъци
	Нарушаване на водния режим	Средно	Повсеместно	Рядко	Мониторинг
	Селско и горско стопанство	Незначително	Локално	Рядко	Запазване на статута на околните територииии (вододайна зона)
	Предвиждания на регионални и местни планове и програми	Незначително	Локално	Постоянно	Прилагане на законоопределените процедури, съгласно ЗООС и ЗУТ по отношение на предвижданията на ОУП. Мониторинг на туристопотока.
	Празнини в познанието за биологичното разнообразие в резервата и липса на организиран мониторинг	Значително	Повсеместно	Постоянно	Организиране на мониторинг по направления.
	Недостатъчно ниво на знания и опит на местно ниво	Значително	Повсеместно	Постоянно	Повишаване на капацитета на местната

					администрация имаща отношение към управлението и опазването на резервата. Провеждане на образователни програми.
Опазване и съхранение на естественото състояние и целостта на ландшафта	Промени в климата, почвите, хироложкия режим	Средно	Потенциално	Постоянно	Управленски решения на локално и глобално ниво.
	Природни бедствия (пожари и други)	Значително	Локален	Рядко	Изготвяне на противопожарни планове Изграждане на противопожарна кула в района на резервата.
	Природна уязвимост на видовете и хабитатите	Незначително	Локално	Рядко	Мониторинг
	Ерозия, нарушения върху ландшафта, увреждане на местообитанията	Незначително	Локално	Рядко	Мониторинг
	Бракониерство	Незначително	Локално	Рядко	Засилен контрол
	Замърсяване на околната среда	Незначително	Локално	Периодично	Засилен контрол

	Нарушаване на водния режим	Незначително	Повсеместно	Рядко	Мониторинг
	Селско и горско стопанство	Незначително	Локално	Рядко	Запазване на статута на околните територии (вододайна зона).
	Предвиждания на регионални и местни планове и програми	Незначително	Локално	Постоянно	Прилагане на законоопределените процедури, съгласно ЗООС и ЗУТ по отношение на предвижданията на ОУП. Мониторинг на туристопотока.
	Празнини в познанието за биологичното разнообразие в резервата и липса на организиран мониторинг	Значително	Повсеместно	Постоянно	Организиране на мониторинг по направления.
	Недостатъчно ниво на знания и опит на местно ниво	Значително	Повсеместно	Постоянно	Повишаване на капацитета на местната администрация имаща отношение към

					управлението и опазването на резервата. Провеждане на образователни програми.
Опазване, подържане или възстановяване на горите	Промени в климата, почвите, хироложкия режим	Средно	Потенциално	Постоянно	Управленски решения на локално и глобално ниво.
	Природни бедствия (пожари и други)	Значително	Локален	Рядко	Изготвяне на противопожарни планове Изграждане на противопожарна кула в района на резервата.
	Природна уязвимост на видовете и хабитатите	Средно	Повсеместно	Рядко	Мониторинг
	Ерозия, нарушения върху ландшафта, увреждане на местообитанията	Незначително	Локално	Рядко	Мониторинг
	Бракониерство	Незначително	Локално	Рядко	Засилен контрол
	Замърсяване на околната среда	Незначително	Локално	Рядко	Засилен контрол
	Нарушаване на водния режим	Средно	Повсеместно	Рядко	Мониторинг
	Селско и горско стопанство	Значително	Повсеместно	Рядко	Запазване на статута на

					околните терени (вододайна зона).
	Предвиждания на регионални и местни планове и програми	Незначително	Локално	Постоянно	Прилагане на законоопределените процедури, съгласно ЗООС и ЗУТ по отношение на предвижданията на ОУП. Мониторинг на туристопотока.
	Празнини в познанието за биологичното разнообразие в резервата и липса на организиран мониторинг	Значително	Повсеместно	Постоянно	Организиране на мониторинг по направления.
	Недостатъчно ниво на знания и опит на местно ниво	Значително	Повсеместно	Постоянно	Повишаване на капацитета на местната администрация имаща отношение към управлението и опазването на резервата.

					Провеждане на образователни програми
Запазване и поддръжане на условията за екологичен и опознавателен туризъм	Промени в климата, почвите, хироложкия режим	Незначително	Потенциално	Постоянно	Управленски решения на локално и глобално ниво.
	Природни бедствия (пожари и други)	Средно	Локален	Рядко	Изготвяне на противопожарни планове Изграждане на противопожарна кула в района на резервата.
	Природна уязвимост на видовете и хабитатите	Незначително	Локално	Рядко	Мониторинг
	Ерозия, нарушения върху ландшафта, увреждане на местообитанията	Незначително	Локално	Рядко	Мониторинг
	Бракониерство	Незначително	Локално	Рядко	Засилен контрол
	Замърсяване на околната среда	Незначително	Локално	Периодично	Засилен контрол
	Нарушаване на водния режим	Незначително			Мониторинг
	Селско и горско стопанство	Незначително	Локално	Рядко	Запазване на статута на околните терени (вододайна зона)

	Предвиждания на регионални и местни планове и програми	Незначително	Локално	Постоянно	Мониторинг на туристопотока.
	Празнини в познанието за биологичното разнообразие в резервата и липса на организиран мониторинг	Значително	Повсеместно	Постоянно	Организиране на мониторинг по направления Изготвяне на информационни брошури, табели и други материали.
	Недостатъчно ниво на знания и опит на местно ниво	Средно	Повсеместно	Постоянно	Повишаване на капацитета на местната администрация имаща отношение към управлението и опазването на резервата. Провеждане на образователни програми.
Създаване на условия за развитие на научни и образователни дейности	Промени в климата, почвите, хироложкия режим	Незначително	Потенциално	Постоянно	Управленски решения на локално и глобално ниво.
	Природни бедствия (пожари и други)	Значително	Локален	Рядко	Изготвяне на

					противопожарни планове Изграждане на противопожарна кула в района на резервата
	Природна уязвимост на видовете и хабитатите	Незначително	Локално	Рядко	Мониторинг
	Ерозия, нарушения върху ландшафта, увреждане на местообитанията	Незначително	Локално	Рядко	Мониторинг
	Бракониерство	Няма отношение			
	Замърсяване на околната среда	Няма отношение			
	Нарушаване на водния режим	Няма отношение			
	Селско и горско стопанство	Няма отношение			
	Предвиждания на регионални и местни планове и програми	Няма отношение			
	Празнини в познанието за биологичното разнообразие в резервата и липса на организиран мониторинг	Няма отношение			

	Недостатъчно ниво на знания и опит на местно ниво	Няма отношение			
Институционално развитие	Промени в климата, почвите, хироложкия режим	Средно	Потенциално	Постоянно	Управленски решения на локално и глобално ниво.
	Природни бедствия (пожари и други)	Значително	Локално	Рядко	Изготвяне на противопожарни планове Изграждане на противопожарна кула в района на резервата.
	Природна уязвимост на видовете и хабитатите	Незначително	Локално	Рядко	Мониторинг
	Ерозия, нарушения върху ландшафта, увреждане на местообитанията	Незначително	Локално	Рядко	Мониторинг
	Бракониерство	Незначително	Локално	Рядко	Засилен контрол
	Замърсяване на околната среда	Незначително	Локално	Периодично	Засилен контрол
	Нарушаване на водния режим	Средно	Повсеместно	Рядко	Мониторинг
	Селско и горско стопанство	Незначително	Локално	Рядко	Запазване на статута на

					околните терени (вододайна зона)
	Предвиждания на регионални и местни планове и програми	Незначително	Локално	Постоянно	Прилагане на законоопределените процедури, съгласно ЗООС и ЗУТ по отношение на предвижданията на ОУП. Мониторинг на туристопотока.
	Празнини в познанието за биологичното разнообразие в резервата и липса на организиран мониторинг	Значително	Повсеместно	Постоянно	Организиране на мониторинг по направления
	Недостатъчно ниво на знания и опит на местно ниво	Значително	Повсеместно	Постоянно	Повишаване на капацитета на местната администрация имаща отношение към управлението и опазването на резервата.

					Провеждане на образователни програми

2.4. Потенциални възможности на защитената територия

Оценка на потенциала	Основание
Опазване на биологичното разнообразие- След допълнителни проучвания е възможно да се обогати информацията, с което ще увеличат и потенциалните възможности на Резервата и защитената местност за ОБР, при установения модел и режим на ниво на подпочвени води и заливане. Защитената територия притежава висок потенциал за опазване на биологичното разнообразие.	На територията на резервата и защитената местност, съществуват 7 природни местообитания, включени в Приложение 1 на ЗБР, от които 4 са в благоприятно природозащитно състояние. На територията на резервата се срещат 5 вида с консервационно значение, включени в Червения списък на мъховете в България (Natcheva & al. 2006). От тях един е в категория Застрашен (EN), 2 вида Уязвим (VU) и 2 вида Почти застрашен (NT). Един вид е включен в Приложение 2 на ЗБР, Директивата за Местообитанията и Бернската конвенция. От фауната - видове със световна защита и значение - ендемити са: 1 вид птица – по IUCN, 9 вида птици –по CITES и 1 вид бозайник – по CITES. Видове с европейска защита и значение -84 вида птици и 30 вида бозайници, по Бернска конвенция, 5 вида земноводни и влечуги- по Директива 92/43 на ЕС по местообитанията,8 вида бозайници- по Директива 92/43 на ЕС по местообитанията, 3 вида - по Директива 2009/147 на ЕС за опазване на дивите птици, 5 вида земноводни и влечуги – по Бернска конвенция, 21 вида бозайници –по Бернска конвенция и 7 вида птици – по Бонска конвенция.
Територии с възможност за развитие на рекреационни дейности – туризъм, спорт, познавателен и екотуризъм. Оценката е средна, тъй като основно в територията на резервата и в околните територии	Местоположението на резервата и защитената местност е трудно достъпно. В близост до защитените територии съществуват обозначени туристически маршрути.Към хижа“ Горски рай“ и хижа „Миджур“, водят 5 екопътеки. През западната част на резервата минава туристическия маршрут Западен Балкан - от Ком до Белоградчик.

е възможно практикуването на планински, опознавателен и екотуризъм. Резервата е трудно достъпен.	
Източник на ползи за местното население - Дейности, свързани с използване на потенциалните възможности на територията. Средна оценка.	Възможност за водачество, продажба на информационни материали, доходи от извършване на услуги в туристическата сфера.

Територията притежава 100% потенциал за преживяване на видовете.

Съществуват реални възможности (50%-70%) за развитие на познавателен туризъм, определено ниво на научно-изследователска и научно-обучителна дейност на национално ниво.

Възможност за организиране на постоянна изложба в град Белоградчик или с. Чупрене на експонати от биоразнообразието на резервата.

ЧАСТ 3: РЕЖИМИ, НОРМИ, УСЛОВИЯ И ПРЕПОРЪКИ ЗА ОСЪЩЕСТВЯВАНЕ НА ДЕЙНОСТИТЕ

3.2.1. Строителство и инфраструктура:
3.2.2. Други режими и норми

Предложените режими и норми са определени на базата на нормативно определени изисквания и аналитичната информация и оценки, представени в Част 1. Тяхното налагане цели преодоляване или ограничаване на въздействието на заплахите, идентифицирани в Част 2, осигуряване на условия за контрол и взимане на управленски решения.

3.1. Зониране и функционално предназначение на зоните

Местоположението, характерът на територията и биологичното разнообразие не налага зониране.

3.2. Режими и норми

Резерватът се управлява с цел:

а) Запазване на естествените сукцесионни процеси в екосистемите;

б) Опазване на образци от естествени екосистеми, включващи характерни и/или забележителни диви растителни и животински видове и местообитанията им;

в) Запазване на структурни особености на ландшафта;

г) Насърчаване на научно-изследователска дейност и екологичен мониторинг.

Територията на резервата отговаря на следните критерии за определяне на **Режими и норми:**

а) свободна от директна човешка намеса;

б) съхраняването на биоразнообразието е постижимо само чрез опазване и не изисква активно управление или манипулиране на местообитанията;

в) дава възможност за постигане на целите, поради които се опазва.

Режим на защитената територия, определен в ЗЗТ

Чл. 17. (1) В резерватите се забраняват всякакви дейности, с изключение на:

1. тяхната охрана;
2. посещения с научна цел;
3. преминаването на хора по маркирани пътеки, включително с образователна цел;
4. събиране на семенен материал, диви растения и животни с научна цел или за възстановяването им на други места в количества, начини и време, изключващи нарушения в екосистемите.
5. потушаване на пожари и санитарни мероприятия в горите, увредени вследствие на природни бедствия и каламитети.

(2) Пътеките по ал. 1, т. 3 се определят със заповед на министъра на околната среда и водите.

(3) Посещенията по ал. 1, т. 2 и 4 се осъществяват с разрешение от Министерството на околната среда и водите.

(4) Санитарните мероприятия по ал. 1, т. 5 се извършват с разрешение от Министерството на околната среда и водите, издадено след положително научно становище от Българската академия на науките и положително решение на Националния съвет по биологичното разнообразие.

ЗЗТ- ДВ, бр. 133/11.11.98 г., изм. и доп. ДВ, бр.98/99 г., изм. и доп. ДВ, бр. 28/04.04.2000 г., ДВ, бр.48/13.06.2000 г., ДВ бр. 78/26.09.2000 г. ., изм. ДВ. бр.23 от 1 Март 2002г., изм. ДВ. бр.77 от 9 .08. 2002г., изм. ДВ. бр.91 от 25 .09. 2002г., ДВ. бр.66 от 26 Юли 2013г.

Режимът на защитената територия определен със Заповед № 358/09.02.1973 г. на Министерство на горите и опазване на природната среда за обявяване на резерват “Чупрене”, с цел да се запазят единствените компактни смърчови дървостои в Западна Стара планина в първичното им състояние.

В района на резервата се забраняват всякакви действия, които нарушават самобитния характер на природата:

Проектът “Изпълнение на дейности за устройство и управление на резерват „Чупрене”, резерват „Горната кория” и поддържан резерват ”Ибиша”, приоритетна ос 3, се финансира от Европейския фонд за регионално развитие и държавния бюджет на Р България чрез оперативна програма „Околна среда 2007-2013”

1. Паша на добитък от всякакъв вид и през всяко време.
2. Сечене, кастрене, чупене, изкореняване, обелване, дълбане на подписи, засичане или каквото и да било повреждане на цели дървета или части от тях.
3. Ловуване и гърмене с огнестрелно оръжие и други средства. Преследване, убиване на диви животни, ловене на риба, както и събиране или повреждане яйцата и гнездата на птиците и леговищата на бозайниците.
4. Внасяне на нови растения или животни.
5. Движение на посетители извън определените пътища, вдигане на шум и палене на огън.
6. Повреждане на съществуващине пътища, отваряне на нови или преминаването на превозни средства извън определените такива.
7. Копаене на камъни, глина, пясък, събиране на почвена постилка, както и всякакъв вид действия, които рушат, изменят или загрозяват защитените обекти.

РЕЖИМИ И НОРМИ, ОБЩОВАЛИДНИ ЗА ЦЯЛАТА ТЕРИТОРИЯ НА РЕЗЕРВАТА

РЕЖИМИ

(1) Въвеждат се следните допълнителни забрани:

а) Извършването на каквито и да било дейности, които са източник на шумово замърсяване, създаващо пречки или нарушаващо нормалните условия в местообитанията на животинските видове, населяващи тереторията на резервата.

б) Използване на моторизирани средства, освен при изпълнение на неотложни дейности в горите и спасителни акции;

в) Преминаване на домашни животни;

г) Събиране на гъби, билки и диворастящи плодове;

д) Преминавне и престой на лица с арбалети, лъкове, гладкоцевно или нарезно огнестрелно оръжие, независимо дали е сглобено или разглобено, или в калъф, освен за

служители на РИОСВ и МВР, при изпълнение на служебните им задължения или при отстрел за научни цели.

е) Задължителеное спазване на противопожарните норми и огрничесния въведени с противопожарните планове за резервата и на ДГС Чупрене. Не се допуска палене на огън.

(2) Забранява се всякаква човешка дейност освен:

а) Поддържане на маркираната еко пътека и обезопасителните съоръжения;

б) Извършване на научни изследвания;

РЕЖИМИ И НОРМИ ПО ВИДОВЕ ДЕЙНОСТИ НАТЕРИТОРИЯ НА РЕЗЕРВАТА

ПРЕМИНАВАНЕ ПО МАРКИРАНИ МАРШРУТИ

НОРМИ

(3) По специализирания маршрут за преминаване през резервата, определен с настоящия ПУ, не се допускат групи, с повече от 10 човека, с водач.

(4) Да не се допускат преминаване на туристически маршрути в близост до територии с високо консервационно значение.

УСЛОВИЯ

(5) Изграждането на нагледната информационна система за резервата, свързана с маркировка, информационни табла, указателни табели и печатна информация се извършва съгласно утвърдени работни проекти.

НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ

УСЛОВИЯ

(5) Използването на техника е ограничено.

(6) Всички съоръжения след приключване на наблюденията се демонтират и се възстановява изходното състояние.

ПРЕПОРЪКИ

(7) Предложенията за научно-изследователски дейности съдържат следните сведения:

- В случай на стартирали вече проекти се дава представа за досегашните постигнати резултати;

- Конкретно се формулира проблематиката в проекта и се посочва как той служи на целите на опазването;

- Вид на данните и методика за получаването им.

(8) За посещения с научна цел в обекта, да се информира РИОСВ-Монтана.

(9) При провеждане на научни изследвания и мониторинг, да се оставя екземпляр от разработките на разположение в РИОСВ-Монтана.

(10) Необходимите контролни наблюдения на територията на резервата да се извършват пеш.

ПОЛЗВАНЕ НА ПРИЛЕЖАЩИТЕ ТЕРИТОРИИ

ПРЕПОРЪКИ

(11) Определяне и оборудване на информационни точки:

- Да служи като място за контакт с туристически оператори;

- Да има информация, къде туристът може да намери обучен водач;

- Дейността им да се съчетае с предлагане на резервации, продажба на дипляни и др., не само за този обект, но за целия район;

- Изборът на място да е съобразен с лесната ориентация за посетителите;

(12) Ежегодно да се провеждат срещи за обсъждане проблемите с бракониерството и дивечовите запаси, извън защитената територия, с представители на РИОСВ, ловните дружини, Общините, ДЛ, НПО, РПУ.

В част Приложения, на карта, е показана пътеката, по която може да се преминава през резервата, местата за информация, наблюдения, отдих и провеждане на образователни програми.

ЧАСТ 4: ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЧИ И ПРЕДПИСАНИЯ ЗА ОПАЗВАНЕ И ПОЛЗВАНЕ

4.1. Определяне на приоритетите

Отчитайки дългосрочните цели и фактори, които оказват влияние върху тяхното изпълнение, са формулирани следните **основни приоритети** по отношение на устройство, организация и управление през 10-годишния период на действие на Плана за управление на резерват „Чупрене“:

- Управление на природните ресурси чрез опазване, подържане и възстановяване на биологичното разнообразие
- Координация на научни изследвания и публикации
- Подобряване на условията за познавателен туризъм в резервата, чрез подържане на екопътеката, подновяване и добавяне на нови указателни табели
- Природозащитно образование
- Информационно осигуряване
- Връзки с обществеността
- Комплексен и дългосрочен мониторинг за опазване на биологичното разнообразие
- Прилагане на законодателството и нормативната база

4.2. Програми

С **Програмите** се постигат целите на управлението. Групирани са в 4 направления. За всяка от програмите са посочени **проекти**, които могат да се изпълняват през церия период на действие на Плана за управление.

1. Програма- Научни изследвания

Проекти по програмата

- Проучване на флората, растителността, фауната и местообитанията
- Проучване за установяване тенденцията към намаляване на гнездовата популация на Глухаря (Tetrao urogallus)

- Проучване на сукцесиите на смесените иглолистни и иглолистно-широколистни растителни съобщества и установяване на закономерности в естественото развитие на горските екосистеми
- Проучване на състоянието на клековите групировки и определяне на възможностите за възстановяване на местообитание 4070* Храстови съобщества с Pinus mugo
- Разработване на детайлна класификация на растителността по флористичния метод на Браун-Бланке
- Проучване на видовете животни, характеризиращи се със скрит начин на живот.

2. Програма – Комплексен и дългосрочен мониторинг

Проекти по програмата

- Мониторинг на растителни и животински видове
- Мониторинг на прирорitетните местообитания
- Мониторинг на санитарното състояние на горските насаждения
- Мониторинг на туристопотока в района

3. Програма- Природозащитно образование и връзки с обществеността

Проекти по програмата

- Устройване на "Планински образователен център" на територията на хижа “Горски рай”
- Поставяне на информационни табели
- Развитие на партньорство на различни нива
- Издаване на брошури за резервата и заснемане на рекламен видеофилм за резервата

4. Програма - Усъвършенстване, политика на управление и съблюдаване на законовата и институционална база

- Институционално развитие на РИОСВ и обучение на хората управляващи територията на резервата

4.3. Проекти

4.3.1 Проект “Проучване на флората, растителността, фауната и местообитанията”.

Цел:

Попълване на пропуските в познанията и създаване на база от данни за биологичното разнообразие. и сравнителни анализи за състоянието на отделните елементи.

Обект на прилагане:

Флора, фауна и местообитания

Метод :

Трансектни и точкови методи; преки и косвени; картиране; за местообитанията - прилагане на утвърдените методики в НСМБР

Очакван резултат:

Установяване на нови видове и местообитания. Разширяване на познанията за биологичното разнообразие на територията на резервата

Срок за изпълнение:

2016 - 2017г.

4.3.2 Проучване за установяване на условията за гнездене на Глухаря (Tetrao urogallus)

Цел:

Установяване на условията на гнездене на Tetrao urogallus.

Обект на прилагане:

Tetrao urogallus

Метод :

Трансектен, определяне по звуци, фотокапани.

Очакван резултат:

Установяване присъствието на Tetrao urogallus.

Срок за изпълнение:

2016г.

4.3.3 Проект “Проучване на сукцесиите на смесените иглолистни и иглолистно-широколистни растителни съобщества и установяване на закономерности в естественото развитие на горските екосистеми”.

Цел:

Набиране на информация относно **сукцесиите на смесените иглолистни и иглолистно-широколистни растителни съобщества**, което ще спомогне за **установяване на закономерности в естественото развитие на горските екосистеми.**

Попълване на пропуските в познанията и създаване на база от данни за биологичното разнообразие и сравнителни анализи за състоянието на отделните елементи.

Обект на прилагане:

Местообитания

Метод :

Картиране; Прилагане на утвърдените методики в НСМБР.

Очакван резултат:

Разширяване на познанията за биологичното разнообразие на територията на резервата, създаване на база данни. Проекта ще допринесе за по – доброто разбиране на процесите протичащи в горските екосистеми. От своя страна набраната и систематизирана информация ще спомогне постигане на основната цел - опазване на биологичното разнообразие.

Срок за изпълнение:

2016 - 2017г.

4.3.4 Проект “Проучване на състоянието на клековите групировки и определяне на възможностите за възстановяване на местообитание 4070* Храстови съобщества с Pinus mugo”.

Цел:

Попълване на пропуските в познанията и създаване на база от данни за местообитание 4070*.

Обект на прилагане:

Местообитания

Метод:

Трансектни методи; картиране; Прилагане на утвърдените методики в НСМБР

Очакван резултат:

Установяване на състоянието на местообитание 4070*. Разширяване на познанията за местообитание 4070* на територията на резервата. Изготвяне на база данни за местообитанието.

Срок за изпълнение:

2016 - 2017г.

4.3.5 Проект “Разработване на детайлна класификация на растителността по флористичния метод на Браун-Бланке”.

Цел:

Установяване на синтаксономичното разнообразие на растителността на територията на резервата и включване на установените синтаксони в националната и европейска систематика на фитоценозите по метода на Браун-Бланке.

Обект на прилагане:

Растителност и местообитания

Метод:

Прилагане на методите на Браун-Бланке за фитоценологична характеристика на растителните съобщества в характерни участъци. Изборът на местата за залагане на пробни площи да се осъществява по екологични профилни линии, като характерните участъци се определят по физиономични и флористични признаци.. При камералната обработка на фитоценотичните описания да се използува съвременен софтуер

Очакван резултат:

Установяване на съществуващото синтаксономично разнообразие на растителността в резервата и попълване на националната фитоценологична банка със специфични описания на растителни съобщества разпространени в Западна Стара планина.

Срок за изпълнение:

2016 - 2017г.

4.3.6 Проект “Проучване на видовете животни, характеризиращи се със скрит начин на живот”

Цел:

Попълване на пропуските в познанията и създаване на база от данни за животинските видове, характеризиращи се със скрит начин на живот. Установяване наличието на рис и други животни, които вероятно обитават или преминават през територията на резервата.

Обект на прилагане:

Фауна

Метод:

Трансектни и точкови методи; преки и косвени; фотокапани

Очакван резултат:

Установяване на нови видове. Разширяване на познанията за биологичното разнообразие на територията на резервата.

Срок за изпълнение:

2016 - 2018г.

4.3.7 Мониторинг на растителни и животински видове

Цел:

Създаване на база данни и допълване на познанията за територията на резервата

Обект на прилагане:

Редки, защитени, консервационно значими видове;

Да се обърне внимание на вида Cetraria islandica (L.) Ach

Метод :

Използване на одобрени методики

Очакван резултат:

Основа за вземане на управленски решения

Срок за изпълнение:

2015-2025

4.3.8 Мониторинг на приоритетните местообитания

Цел:

Създаване на база данни и допълване на познанията за територията на резервата

Обект на прилагане:

Природно местообитание 4070* Храстови съобщества с Pinus mugo

Метод:

Използване на одобрени методики

Очакван резултат:

Установяване на тенденции в изменението на природозащитното състояние на местообитанието, въз основа на които да се вземат съответни управленчески решения

Срок за изпълнение:

2018-2020

4.3.9 Мониторинг на санитарното състояние на горските насаждения

Цел:

Установяване на здравословното състояние на горските насаждения

Обект на прилагане:

Смърчови гори

Метод:

Съгласно приета методика за оценка на здравословното състояние

Очакван резултат:

Управленски решения

Срок за изпълнение:

2015-2025

4.3.10 Мониторинг на туристопотока в района

Цел:

Установяване на натоварването на защитената местност

Обект на прилагане:

Района на хижа Горски рай, начало на екопътеката през резерват Чупрене.

Метод:

По възприети методи. Наблюдение и отчитане на преминали туристи.

Очакван резултат:

Създаване на режими и норми за намаляване на отрицателното антропогенно въздействие.

Срок за изпълнение:

2015-2016

4.3.11 Устройване на "Планински образователен център" на територията на хижа “Горски рай”

Цел:

Развитие на природозащитното образование на местното население и посетителите на резервата.

Обект на прилагане:

Различни възрастови групи

Метод :

Лекции; Беседи; Презентации

Очакван резултат:

По – висока екологична култура; Опазване на биоразнообразието в резервата.

Срок за изпълнение:

2015-2025

4.3.12 Поставяне на информационни табели

Цел:

Поставяне на информационни табели в гр. Белоградчик, с. Чупрене и в близост до х. Горски рай. Развитие на партньорство на различни нива, чрез координация и сътрудничество при изготвяне и изпълнение на различни програми, свързани с развитието на екологичния и познавателен туризъм.

Обект на прилагане:

Посетители в района на резерват Чупрене

Метод :

Визуален

Очакван резултат:

Опазване на биоразнообразието

Срок за изпълнение:

Поставяне на табелите 2015

4.3.13 Развитие на партньорство на различни нива

Цел:

Координация и сътрудничество при изготвяне и изпълнение на различни програми, свързани с развитието на екологичния и познавателен туризъм.

Обект на прилагане:

Резерват “Чупрене”

Метод :

Провеждане на срещи, организиране на проекти, изработка на планове и други документи.

Очакван резултат:

Провеждане на различни мероприятия с цел популяризиране на резервата.

Срок за изпълнение:

2015-2025

4.3.14 Издаване на брошури за резервата и заснемане на рекламен видеофилм за резервата

Цел:

Популяризиране на резервата

Обект на прилагане:

Резерват “Чупрене”

Метод :

Издаване на нагледни материали и заснемане на филм.

Очакван резултат:

Популяризиране на резервата

Срок за изпълнение:

2016

4.3.15 Институционално развитие на РИОСВ и обучение на хората управляващи територията на резервата

Цел:

Повишаване капацитета

Обект на прилагане:

Служители на РИОСВ

Метод :

Посещения на обучения, научни конференции, образователни курсове, курсове за повищаване на квалификацията и други.

Очакван резултат:

Подобряване на управлението

Срок за изпълнение:

2015-2025

4.4. Оперативни задачи

Изброените оперативни дейности се отнасят до отговорностите на РИОСВ-Монтана по изпълнение на предвидените в Плана за управление програми и проекти. Те се изпълняват ежегодно в рамките на служебните задължения на служителите съгласно техните длъжностни характеристики.

При разработването на ежегодни планове за пожарна безопасност, предварително се събира информация от отговорните служители. Тя включва пожароопасни места, състояние на съществуващите и необходимост от оборудване на нови депа и др.

Ежегодно се организира обучение и инструктаж на служители и доброволци преди началото на пожароопасния сезон. Организират се съвместно с местните власти и се провеждат със съответните служби на Национална служба по противопожарна и аварийна безопасност, МВР, Гражданска защита и др.

Ежегодно се разработва график за конкретните задачи и дейности, за които са осигурени партньори и средства за изпълнение и отговарят на определените в Част 3 режими, норми и препоръки.

Прилагането на програмите за мониторинг се извършват от служители или се възлагат на външни изпълнители, в зависимост от техните компетенции, по предварително изготвени графици, съгласно Програмата за Комплексен мониторинг за опазване и поддържане на биоразнообразието.

За проекти, финансирани от външни донори и спонсори, след съгласуване по съответния ред, се определя експерт от РИОСВ, който следи тяхното изпълнение и резултатност. След приключване на всеки един проект или етап от него, той прави актуализация и на данните в ГИС. Създаването и поддържането на такава база данни може да се ползва от заинтересовани институции и от експерти, ангажирани с разширяване и доразвитие на информационната система.

Възможните допълнителни източници на финансиране са ОП “Околна среда”, Life+ и други. За постигане на желания ефект (осигурено финансиране) е необходимо на базата на заложените проекти да се изработи качествено проектно приложение към съответната финансираща организация или фонд. За повишаване на ефективността на финансиране се определя експерт от РИОСВ-Монтана, който приротетно да се занимава с кандидатстване по проекти. Задължително условие е експертът да притежава необходимите знания и опит за подготовка на качествено проектно предложение.

Работата в партньорство с местните правителствени и неправителствени организации предлага повече опит, познания и идеи. Целта е приемане на общи планове за действие и обмен на опит, разпространение на периодичен печатен и/или електронен бюлетин и др. Координира се от експерта за връзки с обществеността.

Основни партньори са общинските администрации, природозащитните екологични НПО, горските стопанства, представители на търговски ориентиран и на социален туризъм, регионалните органи на РСПАБ , РДВР и РИОСВ.

4.5. РАБОТЕН ПЛАН

Проекти и задачи	**Срок За изпълнение**	**Работен план за три години**			**Етапи предвидени за първата година**	**Разходи за първата година (лв. без ДДС)**
		Година 1	**Година 2**	**Година 3**		
Проучване на флората, растителността, фауната и местообитанията	2016- 2017г.	Организация на работа Провеждане на теренни проучвания	Птовеждане на теренни проучвания Изготвяне на окончателен доклад		Избор на обекти и приемане на методики за провеждане на теренните проучвания; Провеждане на теренни проучвания по направления. Изготвяне на междинен доклад.	150 000
Проучване за установяване на условията	2016	Изпълнение на целия проект в			Организация на работа, провеждане на	50000

Проекти и задачи	Срок За изпълнение	Работен план за три години			Етапи предвидени за първата година	Разходи за първата година (лв. без ДДС)
		Година 1	Година 2	Година 3		
за гнездене на Глухаря *(Tetrao urogallus)*		рамките на 1г.			проучвания. Изготвяне на анализи и отчет.	
Проучване на сукцесиите на смесените иглолистни и иглолистно-широколистни растителни съобщества и установяване на закономерности в естественото развитие на горските екосистеми	2016-2017	Организация на работа Провеждане на теренни проучвания	Провеждане на теренни проучвания Изготвяне на отчет		Избор на обекти и приемане на методики за провеждане на теренните проучвания; Провеждане на теренни проучвания по направления. Изготвяне на междинен доклад	50000

Проекти и задачи	Срок За изпълнение	Работен план за три години			Етапи предвидени за първата година	Разходи за първата година (лв. без ДДС)
		Година 1	Година 2	Година 3		
Проучване на състоянието на клековите групировки и определяне на възможностите за възстановяване на местообитание 4070* Храстови съобщества с Pinus mugo	2016-2017	Организация на работа Провеждане на теренни проучвания	Провеждане на теренни проучвания Изготвяне на отчет		Избор на обекти и приемане на методики за провеждане на теренните проучвания; Провеждане на теренни проучвания по направления Изготвяне на междинен доклад	25 000
Разработване на детайлна класификация на растителността по флористичн	2016-2017	Организация на работа Провеждане на теренни проучвания	Провеждане на теренни проучвания Изготвяне на отчет		Избор на обекти и приемане на методики за провеждане на теренните проучвания; Провеждане на теренни	30 000

Проекти и задачи	Срок За изпълнение	Работен план за три години			Етапи предвидени за първата година	Разходи за първата година (лв. без ДДС)
		Година 1	Година 2	Година 3		
ия метод на Браун-Бланке					проучвания по направления Изготвяне на междинен доклад	
Проучване на видовете животни, характеризиращи се със скрит начин на живот	2016-2018	Организация на работа Провеждане на теренни проучвания	Провеждане на теренни проучвания Изготвяне на отчет	Провеждане на теренни проучвания Изготвяне на отчет	Избор на обекти и приемане на методики за провеждане на теренните проучвания; Закупуване на оборудване Провеждане на теренни проучвания по направления Изготвяне на междинен доклад	60 000
Мониторинг на растителни и животински видове	2015-2025	Организация на работа Провеждане на теренни проучвания	Провеждане на теренни проучвания	Провеждане на теренни проучвания	Избор на обекти и приемане на методики за провеждане на теренните проучвания; Провеждане на	100000

Проекти и задачи	Срок За изпълнение	Работен план за три години			Етапи предвидени за първата година	Разходи за първата година (лв. без ДДС)
		Година 1	Година 2	Година 3		
					теренни проучвания по направления Изготвяне на междинен доклад	
Мониторинг на прироритетните местообитания,	2019-2020	Организация на работа Провеждане на теренни проучвания Изготвяне на отчет	Теренни проучвания Изготвяне на отчет	Теренни проучвания Изготвяне на отчет		30000
Мониторинг на санитарното състояние на горските насаждения	2015-2025	Организация на работа Провеждане на теренни проучвания	Провеждане на теренни проучвания	Провеждане на теренни проучвания	Избор на обекти Провеждане на проучвания	20000
Мониторинг на туристопотока в района	2015-2016	Организация на работа Провеждане на теренни проучвания Анализ на	Провеждане на теренни проучвания		Организация на работа Провеждане на теренни проучвания Анализ на	20 000

Проекти и задачи	Срок За изпълнение	Работен план за три години			Етапи предвидени за първата година	Разходи за първата година (лв. без ДДС)
		Година 1	Година 2	Година 3		
		набраната информация			набраната информация Изготвяне на отчет	
Устройване на "Планински образователен център" на територията на хижа Горски рай	2015-2025	Устройване на центъра Провеждане на обучения	Провеждане на обучения	Провеждане на обучения Актуализиране на програмите	Устройване на центъра Разработване на обучителни програми и материали Провеждане на обучения	50 000
Поставяне на информационни табели	2015-2025	Изработка и поставяне на информационни табели			Изработка и поставяне на 3 броя информационни табели	45000
Развитие на партньорство на различни нива	2015-2025	Изготвяне на списък с потенциални партньори Изграждане на партньорство	Координация и сътрудничество при изготвяне и изпълнение на различни програми,	Координация и сътрудничество при изготвяне и изпълнение на различни програми,	Изготвяне на списъци с потенциални партньори, осъществяване на контакти; изграждане на партньорска	10000

Проекти и задачи	Срок За изпълнение	Работен план за три години			Етапи предвидени за първата година	Разходи за първата година (лв. без ДДС)
		Година 1	Година 2	Година 3		
			свързани с развитието на екологичния и познавателен туризъм.	свързани с развитието на екологичния и познавателен туризъм.	мрежа. Планиране на общи дйености.	
Издаване на брошури за резервата и заснемане на рекламен видеофилм за резервата	2016	Изготвяне на реклани и образователни материали (боршури за резервата) Заснемане на видеофилм			Изготвяне на реклани и образователни материали (боршури за резервата) Заснемане на видеофилм	50 000
Институционално развитие на РИОСВ и обучение на хората управляващи територията на резервата	2015-2025	Участие на отговорницит е за управление на резервата в обучения, конференции и други	Участие на отговорницит е за управление на резервата в обучения, конференции и други	Участие на отговорници те за управление на резервата в обучения, конференци и и други	Участие в поне едно обучение, научна конференция, свързана с управлението на ЗТ и опазване на биологичното разнообразие	2000

ЧАСТ 5: ПРЕГЛЕД НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ЦЕЛИТЕ И ЗАДАЧИТЕ

5.1. Преразглеждане на целите

Съгласно ЗЗТ (чл.55, ал.2) Планът за управление се актуализира на всеки 10 години. Процесът на изготвяне на актуализацията на Плана започва непосредствено след публичното обсъждане на втория четиригодишен период от действието на Плана. На базата на направения пълен преглед и ревизия се изготвя план за действие през останалите две години и задание за актуализация на Плана за управление. Самата актуализация приключва на десетата година от действието на първоначално приетия План.

5.2.Преразглеждане на задачите

В края на всяка година се извършва отчет за изпълнените задачи и проекти и тяхното значение за постигане на оперативните цели на Плана. Оценка на извършената работа и изразходваните средства и време по изпълнението на проектите се прави текущо през годината. Това позволява да се променят приоритетите при изпълнение на дейностите и да се пренасочат средства.

Оценката на изпълнението на проектите заляга в годишните отчети пред МОСВ и представлява база за съставянето на годишния план и бюджет за следващата година.

В годишния план се вземат пред вид и писмено изразени законосъобразни становища и препоръки на всички партньори на РИОСВ и отделни заинтересовани физически и юридически лица. За тази цел е необходимо създаване на “Приемна” или “Пощенска кутия” към РИОСВ за изразяване на мнения и препоръки.

По отношение на състоянието на компонентите на околната среда, ежегодно да се представят доклади в РИОСВ за резултатите от мониторинговата дейност за всеки обект поотделно, в срок до месец март на следващата година, от оторизираната за това институция (организация) лице.

При констатирани отклонения от допустимите норми, да се предприемат мерки от РИОСВ за налагане на законовите санкции на виновната страна и спиране на дейности, довели до това замърсяване.

ПРИЛОЖЕНИЯ